

T.C.
Çevre ve Orman
Bakanlığı

T. C.
ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI
ÖZEL ÇEVRE KORUMA KURUMU BAŞKANLIĞI

**IHLARA ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ SOSYO - EKONOMİK, TARİHİ VE
KÜLTÜREL DEĞERLER ARAŞTIRMASI**

KESİN RAPOR

Proje Sahibinin Adı	T.C. ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI ÖZEL ÇEVRE KORUMA KURUMU BAŞKANLIĞI
Adresi	Alparslan Türkeş Caddesi 31. Sokak 10 No' lu Hizmet Binası 06510 Beştepe / Yenimahalle - Ankara
Telefon ve Faks Numaraları	Telefon : 0 (312) 222 12 34 Faks : 0 (312) 222 26 61
Projenin Adı	Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması Projesi
Projenin Yeri	Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi
Raporu Hazırlayan Kuruluşun Adı	Optimar Danışmanlık Tanıtım Araştırma ve Organizasyon A.Ş.
Adresi	Olgunlar Sk. No: 11/17 Bakanlıklar / Çankaya - Ankara
Telefon ve Faks Numarası	Telefon : 0 (312) 417 56 76 Fax : 0 (312) 417 29 26
Rapor Sunum Tarihi	20/12/2010

Proje Yürütücüsü
Doç. Dr. Nilay Çabuk KAYA (Sosyolog)
Proje Ekibi
Dr. Mehmet AYSOY Proje Yürütücü Asistanı (Sosyolog)
Doç. Dr. Emre MADRAN (Mimar)
Yrd. Doç. Dr. Nihan Özdemir SÖNMEZ (Şehir ve Bölge Plancısı)
Doç. Dr. Adil BİNAL (Hidrojeolog)
Doç. Dr. M. Sacit PEKAK (Bizans Tarihi)
Dr. Nida NAYCI (Mimar)
Esra KARATAŞ (Şehir Plancısı- CBS Uzmanı)
Anketörler
Abdullah GÜNAY (Sosyolog)
Ahmet Tarık GÜVEN (İletişim Mezunu)
Mustafa Emre NAKIŞ (İstatistikçi)
Şuayb Garani EKİCİ(Çalışma Ekonomisti)
Burcu ATAV (İngilizce Öğretmeni)
Abdullah AKÜNAL (İstatistikçi)
Doğan KÜÇÜKBALABAN (Sosyolog)
Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Proje Ekibi
Kurum Başkanı: Ahmet ÖZYANIK
Daire Başkanı: Mehmet MENENGİÇ
Şube Müdürü: Sücaattin BARAN
Kontrol Teşkilatı Üyesi: Hatice ÜNCÜ, Mimar
Kontrol Teşkilatı Üyesi: Levent KESKİN, Şehir Plancısı
Kontrol Teşkilatı Üyesi: Muhsine MISIRLIOĞLU, Kimya Mühendisi
Kontrol Teşkilatı Üyesi: Reyhan ÖZDEMİR, Çevre Mühendisi

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

1 GİRİŞ	1
1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI	3
1.2 ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	3
1.3 ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ.....	4
1.4 ARAŞTIRMANIN ALAN ÇALIŞMASI VE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	6

İKİNCİ BÖLÜM

2 ARAŞTIRMA ALANININ MEVCUT DURUMU	8
2.1 BÖLGENİN TARİHİ VE ÖNEMİ.....	9
2.2 COĞRAFİ KONUM.....	30
2.3 TERMAL KAYNAKLARIN MEVCUT DURUMU VE POTANSİYELİ	34
2.3.1 Jeoloji	34
2.3.2 Stratigrafi	35
2.3.3 Yapısal Jeoloji	38
2.3.4 Hidrojeoloji	38
2.3.5 Hidroloji	39
2.3.6 Termal Kaynaklar.....	39
2.3.6.1 Ziga - Yaprakhisar - Belisırma Bölgesi	39
2.3.6.2 Ihlara Bölgesi.....	41
2.3.6.2.1 Ihlara Kubbeli Hamam Kaynağı.....	41
2.3.6.2.2 Ihlara Cami Altı Kaynağı	42
2.3.6.2.3 Ihlara Kalkancı Kaynakları.....	43
2.3.7 Termal Kaynaklarda ve Melendiz Çayı'nda Görülen Kirlilik	44
2.3.8 Bölgede Görülen Kaya Duraysızlıkları	46
2.4 İDARİ YAPI.....	49
2.5 DEMOGRAFİK YAPI	50

2.6 SOSYO - EKONOMİK YAPI.....	52
2.6.1 Araştırma Alanında Bulunan Yerleşim Yerleri.....	54
2.6.1.1 Ihlara Beldesi	54
2.6.1.2 Selime Beldesi	55
2.6.1.3 Belisırma Köyü	56
2.6.1.4 Yaprakhisar Köyü	56
2.6.2 Tarım ve Hayvancılık.....	57
2.6.3 Sanayi - Ticaret	63
2.6.4 Turizm.....	65
2.6.5 Eğitim.....	66
2.6.6 Sağlık.....	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 SOSYO - EKONOMİK TEMEL ARAŞTIRMA	69
3.1 ARAŞTIRMA TİPİ VE ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ	69
3.2 ÖRNEKLEM BÜYÜKLÜĞÜ VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ	72
3.3 ALAN ÇALIŞMASI BULGULARI VE DEĞERLENDİRME	74
3.3.1 Görüşülen Kişilerin Temel Demografik Özellikleri	75
3.3.2 Hanelerin Temel Demografik Özellikleri	81
3.3.3 Geçim Kaynakları ve Ekonomik Yaşam.....	85
3.3.4 Sosyal Güvenlik	87
3.3.5 Mülkiyet, Konut ve Arazi Varlığı	88
3.3.6 Doğal Kaynak Kullanımı ve Çevre Sorunları	93
3.3.7 Özel Çevre Koruma Bölgesine İlişkin Bilgi, Düşünce ve Tutumlar.....	95
3.3.8 Bölgedeki Ziyaretçilerin Özellikleri ve Bölge hakkındaki Düşünceleri	102
3.3.8.1 Yerli Turist.....	103
3.3.8.2 Yabancı Turist.....	111
3.4 SOSYAL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ (ODAK GRUP VE DERİNLEMESİNE GÖRÜŞMELER)	116

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4 KIRSAL YERLEŞİM VE MİMARİ YAPI ENVANTER ÇALIŞMASI	123
4.1 KIRSAL YERLEŞİM ENVANTER FORMLARI KAPSAMINDA TOPLANAN BİLGİLER.....	123
4.1.1 Ihlara Beldesi	125
4.1.2 Selime Beldesi.....	127
4.1.3 Yaprakhisar Köyü	130
4.1.4 Belisırma Köyü	131
4.2 MİMARİ YAPI ENVANTER ÇALIŞMALARI	134
4.2.1 Kültürel Mirasın Genel Özellikleri	138
4.2.1.1 Ihlara Beldesi	140
4.2.1.2 Belisırma Köyü	140
4.2.1.3 Yaprakhisar Köyü	141
4.2.1.4 Selime Beldesi	141
4.2.2 Geleneksel Mimariye İlişkin Yapılan Tespitler	142
4.2.2.1 Selime Beldesi	143
4.2.2.2 Yaprakhisar Köyü	146
4.2.2.3 Belisırma Köyü	151
4.2.2.4 Ihlara Beldesi	156

BEŞİNCİ BÖLÜM

5 MEVCUT DURUMUN GENEL DEĞERLENDİRMESİ VE GELECEĞE İLİŞKİN POLİTİKA YÖNELİMLİ ÖNERİLER	162
5.1 MEVCUT DURUMUN SOSYO - EKONOMİK DEĞERLENDİRMESİ VE ÖNERİLER.....	162
5.1.1 Alanın Sosyo - Ekonomik SWOT Analizi	162
5.1.2 Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin 30 Yıllık Geleceğine İlişkin Sosyo - Ekonomik Öngörüler	165
5.2 KIRSAL YERLEŞİMLER VE GELENEKSEL MİMARİ YAPIYA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER	171
5.2.1 Kırsal Yerleşimlerin Değerlendirilmesi ve Öneriler	171
5.2.2 Geleneksel Mimari Dokuya İlişkin Değerlendirme ve Öneriler	172
5.2.2.1 Tarihi ve Kültürel Değerlerin Sürdürülebilirliği.....	172

5.2.2.1.1 Kamusal Yapıların Güçlülük/Zayıflık Analizi	172
5.2.2.1.2 Konutların Güçlülük/Zayıflık Analizi	173
5.2.2.2 Kırsal Nitelikli Yerleşimlerin Yaşatılması ve Gelişmesine İlişkin Planlama Önerileri	175
5.2.2.2.1 Kabuller	175
5.2.2.2.2 Mevcut Değerlerin Potansiyelleri	176
5.2.2.2.3 Araçlar	177
5.3 GENEL POLİTİKA YÖNELİMLİ ÖNERİLER	179

RAPOR EKLERİ

EK 1: Mimari Yapı Envanterleri	182
EK 2: Kırsal Yerleşim Envanterleri	305
EK 3: Merkez Fonksiyonlarının Tespiti ve Etki Alanı Tayin Formları	310
EK 4: Merkezlerin Sosyal ve Ekonomik Yapısına İlişkin Mekansal Gösterimler	320
EK 5: ÖÇK Bölgesi'ne İlişkin Mevcut Plan Kararları	322
KAYNAKÇA	327

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.2. Araştırmanın Yürütüldüğü Yerleşim Birimleri.....	3
Tablo 2.3.7.1. ÖÇK Bölgesi İçinde Yer Alan Bazı Termal Su Kaynaklarının Su Kirlilik Değerlendirmesi	44
Tablo 2.3.7.2. ÖÇK Bölgesi İçinde Melendiz Çayı'ndan Alınan Su Örneklerinin Kimyasal ve Mikrobiyolojik İçeriği	45
Tablo 2.5.1. Güzelyurt Bölge Nüfusu (2009).....	50
Tablo 2.5.2. Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin Nüfusu (2009 ADNKS).....	51
Tablo 2.5.3. Yıllara Göre Ihlara ÖÇK Bölgesi Yerleşim Birimleri Nüfusu (1970-2009)	51
Tablo 2.6.1. Ihlara ÖÇK Bölgesi Belde/Köy Yerleşim Özet Sosyo - Ekonomik Yapı	53
Tablo 2.6.2.1. Aksaray İli Ürün Bazında Ekili Alanlar ve Üretim	58
Tablo 2.6.2.2. İlin Hayvan Varlığı	59
Tablo 2.6.2.3. Güzelyurt Bitkisel Üretim Tarım Alanları	60
Tablo 2.6.2.4. Yıllara Göre Güzelyurt İlçesi'nde Hasat Yapılan Arazi Miktarları.....	61
Tablo 2.6.2.5. Yıllara Göre Güzelyurt İlçesi'nde Meyve Üretimi ve Ağaç Sayıları.....	62
Tablo 2.6.2.6. Yıllara Göre Güzelyurt İlçesinde Hayvancılık Faaliyetleri	63
Tablo 2.6.3.1. İstihdamın Sektörel Dağılımı, Güzelyurt İlçesi	65
Tablo 2.6.5.1. Güzelyurt' da Eğitim Durumu, 2009-2010	67
Tablo 2.6.5.2. Ihlara ÖÇK Bölgesi Öğrenci Sayıları (2009 - 2010)	68
Tablo 3.2.1. $\alpha= 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri	73
Tablo 3.2.2. Örneklem ve Anket Sayısı	74
Tablo 3.3.1.1. Görüşülen Kişilerin Yaş Dağılımı	75
Tablo 3.3.1.2. Görüşülen kişilerin doğum yeri, yaşadıkları yerler mi?.....	76
Tablo 3.3.1.3. Görüşülen Kişilerin Bölgedeki Yaşam Süresi	77
Tablo 3.3.1.4. Buraya yerleşme sebebiniz nedir?.....	78
Tablo 3.3.1.5. Görüşülen Kişilerin Eğitim Düzeyi	79
Tablo 3.3.1.6. Görüşülen Kişilerin Mesleki Dağılımı.....	80
Tablo 3.3.1.7. Görüşülen Kişilerin Meslekle İlgili Herhangi Bir Kuruluşa Üyeliği.....	81

Tablo 3.3.2.1. Bölge Yerleşimlerde Görüşülen Hanelerin Toplam Nüfusları	81
Tablo 3.3.2.2. Hanehalkı Demografik özellikleri.....	81
Tablo 3.3.2.3. Hanehalkı Nüfusunun Cinsiyet Yapısı.....	82
Tablo 3.3.2.4. Hanehalkı Nüfusunun Yaş Dağılımı	82
Tablo 3.3.2.5. Hanehalkı Nüfusunun Eğitim düzeyi.....	83
Tablo 3.3.2.6. Hanehalkı Nüfusunun Çalışma Durumu	83
Tablo 3.3.2.7. Hanede Çalışan Kişi Sayıları	84
Tablo 3.3.2.8. Hanehalkı Nüfusunun İstihdamdaki Konumu	84
Tablo 3.3.3.1. Görüşülen Kişilerin Temel Geçim Kaynakları	85
Tablo 3.3.3.2. Hanenin Aylık Toplam Geliri (TL).....	86
Tablo 3.3.4.1. Görüşülen Kişilerin Sosyal Güvenlik Sistemleri	87
Tablo 3.3.5.1. Hanelerin Konut Mülkiyet Durumu.....	88
Tablo 3.3.5.2. Konuta Sahip Olma Şekli.....	89
Tablo 3.3.5.3. Konutunuza ait ek binalar var mı?	90
Tablo 3.3.5.4. Hanelerin Arazi Varlığı.....	91
Tablo 3.3.5.5. Hanelerin Nasıl Arazi Sahibi Oldukları	92
Tablo 3.3.6.1. Bölge insanı çevrede bitki toplama faaliyetinde bulunuyor mu?.....	93
Tablo 3.3.6.2. Görüşülen Kişilere Göre Bölgenin Önemli Çevre Sorunları	95
Tablo 3.3.7.1. "Özel Çevre Koruma Kurumunu" duydunuz mu?	96
Tablo 3.3.7.2. Bölgenizin "Özel Koruma Bölgesi" olduğunu biliyor musunuz?.....	96
Tablo 3.3.7.3. Koruma alanı ile ilgili kurallar/yasaklar var mıdır?.....	97
Tablo 3.3.7.4. Yaşadığımız bölgedeki kişiler, bu alanın korunması ile ilgili kurallara ne derece uymaktadır?	98
Tablo 3.3.7.5. Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin dezavantajları var mı?	99
Tablo 3.3.7.6. Özel Çevre Koruma Bölgesinin Dezavantajları.....	100
Tablo 3.3.7.7. ÖÇK Bölgesi için 'Yönetim Planı' oluşturulsa katılmak ister misiniz?	101
Tablo 3.3.7.8. ÖÇK Bölgesi için 'Yönetim Planı' oluşturulsa eğitim almak ister misiniz? ...	102
Tablo 3.3.8.1.1. Yerli Turistin Yaş Grubu Dağılımı	103
Tablo 3.3.8.1.2. Yerli Turistin Aylık Geliri, TL	104
Tablo 3.3.8.1.3. Yerli Turistin Bölgeyi Kaçınıcı Ziyareti.....	105

Tablo 3.3.8.1.4. Yerli Turistin Bölgede Konaklaması	106
Tablo 3.3.8.1.5. Yerli Turist İçin Bölgeyi Çekici Kılan Faktörler	107
Tablo 3.3.8.1.6. Yerli Turistin Bölgeye İlişkin Memnuniyet Derecesi.....	108
Tablo 3.3.8.1.7. Yerli Turistin " Bu Bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi olduğunu biliyor musunuz? " Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı.....	109
Tablo 3.3.8.1.8. Yerli Turistin "Özel Çevre Koruma Kurumunu duydunuz mu?" Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı	110
Tablo 3.3.8.2.1. Yabancı Turistin Yaş Grubu Dağılımı.....	111
Tablo 3.3.8.2.2. Yabancı Turistin Bölgeyi Kaçınıcı Ziyareti.....	112
Tablo 3.3.8.2.3. Yabancı Turistin Konaklama Yeri	113
Tablo 3.3.8.2.4. Yabancı Turist Açısından Bölgeyi Çekici Kılan Özellikler.....	114
Tablo 3.3.8.2.5. Yabancı Turistin Bölgeden Memnuniyet Derecesi.....	115
Tablo 3.3.8.2.6. Yabancı Turistin "Bu Bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi olduğunu biliyor musunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı.....	116
Tablo 3.4.1. İhlara ÖÇK Bölgesi Derinlemesine Görüşme Listesi	117
Tablo 3.4.2. İlgi Gruplarının Koruma Alanına İlişkin Bilgi Düzeyi Matrisi	119
Tablo 3.4.3. İlgi Gruplarının Koruma Alanına Yönelik Kural ve Mevzuat Bilgisi Matrisi....	119
Tablo 3.4.4. İlgi Gruplarının Koruma Alanındaki Tehditlere İlişkin Görüşleri Matrisi	120
Tablo 3.4.5. İlgi Gruplarının Koruma Alanından Yararlanma Konusundaki Düşünceleri	120
Tablo 3.4.6. İlgi Gruplarının Koruma Alanı İçindeki Turizm Etkinliklerine Bakışı Matrisi..	121
Tablo 3.4.7. İlgi Gruplarına Göre Koruma Alanı için Gelir Elde Etme Matrisi	121
Tablo 3.4.8. İlgi Gruplarının Koruma Alanında Yaşanan Durumun Sürdürülebilirliği Görüşleri Matrisi	122
Tablo 4.2. İhlara Özel Çevre Koruma Mimari Yapı Envanter Çalışmasının Yerleşimlere Göre Dağılımı.....	136
Tablo 5.1.1.1. İhlara ÖÇK Bölgesi SWOT Analizi	164
Tablo 5.1.2.1. İhlara ÖÇK Bölgesi Yerleşim Yerleri Nüfusunun Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010 - 2040)	165
Tablo 5.1.2.2. Güzelyurt Hayvan Varlığının Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041) ...	167
Tablo 5.1.2.3. Güzelyurt Tarla Ürünleri Üretimi (1991 - 2009)	169
Tablo 5.1.2.4. Güzelyurt Meyve Ağacı Sayısı (1991 - 2009)	169
Tablo 5.1.2.5. Güzelyurt Sebze Üretiminin Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)	170

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi	8
Şekil 2.1.1. Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin Uydu Görünümü	9
Şekil 2.1.2. Büyük Kappadokia.....	10
Şekil 2.1.3. Çekirdek Kappadokia.....	10
Şekil 2.2.1. Ihlara ÖÇK Bölgesi.....	30
Şekil 2.2.2. Aylık Sıcaklık Değişim Grafiği (Aksaray D.M.I.,1975-1991)	33
Şekil 2.3.1.1. Türkiye'deki Neojen-Kuvaterner Yaşlı Volkanik Kayaların Alansal Dağılımı ...	34
Şekil 2.3.1.2. Bölgenin Sayısallaştırılmış Jeoloji Haritası:	35
Şekil 2.3.2.1. Genelleştirilmiş stratigrafik kesit (Şimşek, 1997).....	35
Şekil 2.4. Güzelyurt İlçe Haritası	49
Şekil 2.5.1. Yıllara Göre Ihlara ÖÇK Bölgesi Beldelerinin Nüfus Sayıları.....	51
Şekil 2.5.2. Yıllara Göre Ihlara ÖÇK Bölgesi Köylerinin Nüfus Sayıları	52
Şekil 3.3.1.1. Görüşülen Kişilerin Yaş Dağılımı.....	75
Şekil 3.3.1.2. Görüşülen Kişilerin Doğum Yeri Yaşadıkları Yerler mi?	76
Şekil 3.3.1.3. Görüşülen Kişilerin Bölgedeki Yaşam Süresi	77
Şekil 3.3.1.4. Buraya yerleşme sebebiniz nedir?.....	78
Şekil 3.3.1.5. Görüşülen Kişilerin Eğitim Düzeyi.....	79
Şekil 3.3.1.7. Görüşülen Kişilerin Meslekle İlgili Herhangi Bir Kuruluşa Üyeliği.....	80
Şekil 3.3.3.1. Görüşülen Hanelerin Temel Geçim Kaynakları.....	85
Şekil 3.3.3.2. Hanenin Aylık Toplam Geliri TL	86
Şekil 3.3.4.1. Görüşülen Kişilerin Sosyal Güvenlik Sistemleri	87
Şekil 3.3.5.1. Hanelerin Konut Mülkiyet Durumu	88
Şekil 3.3.5.2. Konuta Sahip Olma Şekli.....	89
Şekil 3.3.5.3. Konutunuza ait ek binalar var mı?	90
Şekil 3.3.5.4. Hanelerin Arazi Varlığı.....	91
Şekil 3.3.5.5. Hanelerin Nasıl Arazi Sahibi Oldukları	92
Şekil 3.3.6.1. Bölge İnsanı Çevrede Bitki Toplama Faaliyetinde Bulunuyor mu?	93

Şekil 3.3.6.2. Görüşülen Kişilere Göre Bölgenin Önemli Çevre Sorunları	94
Şekil 3.3.7.1. "Özel Çevre Koruma Kurumunu" duydunuz mu?	95
Şekil 3.3.7.2. Bölgenizin "Özel Koruma Bölgesi "Olduğunu Biliyor musunuz?	96
Şekil 3.3.7.3. Koruma Alanı İle İlgili Kurallar/Yasaklar Var mıdır?.....	97
Şekil 3.3.7.4. Yaşadığınız Bölgedeki Kişiler Bu Alanın Korunması İle ilgili Kurallara Ne Derece Uymaktadır?.....	98
Şekil 3.3.7.5. Özel Çevre Koruma Bölgesinin Dezavantajları Var mı?.....	99
Şekil 3.3.7.6. Özel Çevre Koruma Bölgesinin Dezavantajları.....	100
Şekil 3.3.7.7. ÖÇK Bölgesi için Yönetim Planı Oluşturulsa Katılmak İster misiniz?.....	101
Şekil 3.3.7.8. ÖÇK Bölgesi için Yönetim Planı Oluşturulsa Eğitim Almak İster misiniz.....	102
Şekil 3.3.8.1.1. Yerli Turistin Yaş Grubu Dağılımı	103
Şekil 3.3.8.1.2. Yerli Turistin Aylık Geliri, TL	104
Şekil 3.3.8.1.3. Yerli Turistin Bölgeyi Kaçınıcı Ziyareti	105
Şekil 3.3.8.1.4. Yerli Turistin Bölgede Konaklaması	106
Şekil 3.3.8.1.5. Yerli Turist İçin Bölgeyi Çekici Kılan Faktörler	107
Şekil 3.3.8.1.6. Yerli Turistin Bölgeye İlişkin Memnuniyet Derecesi.....	108
Şekil 3.3.8.1.7. Yerli Turistin " Bu Bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi Olduğunu Biliyor musunuz? " Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı	109
Şekil 3.3.8.1.8. Yerli Turistin "Özel Çevre Koruma Kurumunu Duydunuz mu?" Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı	110
Şekil 3.3.8.2.1. Yabancı Turistin Yaş Grubu Dağılımı	111
Şekil 3.3.8.2.2. Yabancı Turistin Bölgeyi Kaçınıcı Ziyareti	112
Şekil 3.3.8.2.3. Yabancı Turistin Konaklama Yeri	113
Şekil 3.3.8.2.4. Yabancı Turist Açısından Bölgeyi Çekici Kılan Özellikler.....	114
Şekil 3.3.8.2.5. Yabancı Turistin Bölgeden Memnuniyet Derecesi	115
Şekil 3.3.8.2.6. Yabancı Turistin "Bu Bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi Olduğunu Biliyor musunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı	116
Şekil 4.1. Ihlara ÖÇK Bölgesinde İncelenen Yerleşimler	125
Şekil 4.1.1. Ihlara Yerleşmesi Uydu Görüntüsü.....	126
Şekil 4.1.2. Selime Yerleşmesinin Uydu Görünümü	128
Şekil 4.1.3. Yaprakhisar Yerleşmesinin Uydu Görünümü.....	130

Şekil 4.1.4. Belisırma Yerleşmesinin Uydu Görünümü.....	132
Şekil 4.2.1. Mimari Yapı Envanteri Çalışmasına İlişkin Yöntem Şeması	135
Şekil 4.2.2. Ihlara ÖÇK Bölgesi'nde İncelenen Yerleşimler	135
Şekil 5.1.2.1. Ihlara Beldesi Gelecek 30 Yıllık Nüfus Öngörüsü (2010 - 2040)	166
Şekil 5.1.2.2. Selime Beldesi Gelecek 30 Yıllık Nüfus Öngörüsü (2010 - 2040).....	166
Şekil 5.1.2.3. Belisırma Köyü Gelecek 30 Yıllık Nüfus Öngörüsü (2010 - 2040)	167
Şekil 5.1.2.4. Yaprakhisar Köyü Gelecek 30 Yıllık Nüfus Öngörüsü (2010 - 2040)	167
Şekil 5.1.2.5. Güzelyurt Toplam Büyükbaş Hayvan Sayısı Öngörülleri (2010 -2041)	168
Şekil 5.1.2.6. Güzelyurt Sağılan Büyükbaş Hayvan Sayısı Öngörülleri (2010 -2041).....	168
Şekil 5.1.2.7. Güzelyurt Toplam Küçükbaş Hayvan Sayısı Öngörülleri (2010 -2041)	168
Şekil 5.1.2.8. Güzelyurt Sağılan Küçükbaş Hayvan Sayısı Öngörülleri (2010 -2041).....	168
Şekil 5.1.2.9. Güzelyurt Kümes Hayvanı Sayısı Öngörülleri (2010 -2041)	168
Şekil 5.1.2.10. Güzelyurt Yapağı Yenen Sebzeler Üretiminin(Ton) Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)	170
Şekil 5.1.2.11. Güzelyurt Baklagil Sebzeler Üretiminin (Ton) Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)	170
Şekil 5.1.2.12. Güzelyurt Meyvesi Yenen Sebzeler Üretiminin (Ton) Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)	171
Şekil 5.1.2.13. Güzelyurt Soğansı-Yumru-Kök Sebzeler Üretiminin(Ton) Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)	171

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraflar 2.1.1. Kemerhisar (Tyana,) Roma Aquadüktü	13
Fotoğraflar 2.1.2. Aksaray, Kızıl Kilise	15
Fotoğraf 2.3.6.1.1. Yaprakhisar Fay Hattı Boyunca Oluşan Traverten.....	40
Fotoğraf 2.3.6.1.2. Sıcak Su Kuyusu.....	40
Fotoğraf 2.3.6.1.3. Kuyudan Sıcak Suyun Bırakılması.....	40
Fotoğraf 2.3.6.1.4. Sıcak Suyun Termal Tesise Ulaştığı ve Sıcak Suyun Gazının Uzaklaştırıldığı Su Tankları	41
Fotoğraf 2.3.6.2.1. Ihlara Kubbeli Kaynağı (16.09.2010).....	42
Fotoğraf 2.3.6.2.2. Ihlara Cami Altı Kaynağı (16.09.2010).....	42
Fotoğraflar 2.3.6.2.3. Kalkancı Kaynağı	43
Fotoğraflar 2.3.7.1. Belısırma Köyü İçinde Melendiz Çayı Üzerinde Kurulmuş Yemek Yerleri.....	45
Fotoğraf 2.3.8.1. Selime Köyü Yol Kenarında Görülen Duraysız Bloklar (16.09.2010)	46
Fotoğraflar 2.3.8.2. Katedral Bölgesi Kaya Düşmesi Tehditi Altındaki Yerleşimler.....	46
Fotoğraf 2.3.8.3. Yaprakhisar Yerleşim Bölgesinde Görülen Kaya Duraysızlıkları	47
Fotoğraf 2.3.8.4. Belısırma Köyü Girişi Yol Kenarındaki Düşme Tehlikesi Gösteren Bloklar	47
Fotoğraf 2.3.8.5. Belısırma Köyü Girişinde Görülen Güncel Kaya Düşmeleri	48
Fotoğraf 2.3.8.6. Belısırma Köyü İçinde Görülen Kaya Düşmeleri	48
Fotoğraf 2.3.8.7. Ihlara Vadisi İçinde Görülen Blok Düşmeleri ve Devrilmeleri.....	49
Fotoğraf 3.1.1. Belısırma Köyü Saha Çalışması 2010	70
Fotoğraf 3.1.2. Güzelyurt Kaymakamı Derinlemesine Görüşme.....	71
Fotoğraf 3.1.3. Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürü Derinlemesine Görüşme	71
Fotoğraf 3.4.1. Ihlara Beldesi Odak Grup Toplantısı 2010.....	118
Fotoğraflar 4.1.1. Ihlara Beldesi'nden Genel Görünüm.....	127
Fotoğraflar 4.1.2. Selime Beldesi'nden Genel Görünüm.....	129
Fotoğraflar 4.1.3. Yaprakhisar Köyü'nün Genel Görünümü - Termal Tesis İnşaatı	131

Fotoğraflar 4.1.4. Belısırma Köyü'nden Genel Görünümler	133
Fotoğraflar 4.2.1.1. Yaprakhisar'da Bulunan Kaya Oyma Cami ve Başka Bir Anıtsal Yapı. 139	
Fotoğraflar 4.2.2.1.1. Selime Beldesi'nden Görünüm; Jeolojik Yapıyla İlişki Kuran Tek Mekanlı Yapı Örneği.....	143
Fotoğraflar 4.2.2.1.2. Selime: Envanter No:2, Envanter No:4.....	144
Fotoğraflar 4.2.2.1.3. Selime: Envanter No:5	145
Fotoğraflar 4.2.2.1.4. Eski Yapının Yeni Yapıya Dönüştürüldüğü Örnekler	145
Fotoğraflar 4.2.2.1.5. Eski Yapıdan Dönüştürülmüş Yeni Yapı; Yeni Yapı Örnekleri	146
Fotoğraflar 4.2.2.2.1. Yaprakhisar Genel Görünüm	147
Fotoğraflar 4.2.2.2.2. Geleneksel Dokudan Görünüm; Peribacasını Kullanan Yapı Örneği..	147
Fotoğraflar 4.2.2.2.3. Yaprakhisar'da Kaya Oyma Cami	148
Fotoğraflar 4.2.2.2.4. Tek Mekanlı Geleneksel Konutlar	148
Fotoğraflar 4.2.2.2.5. Yaprakhisar: Envanter No:2.....	149
Fotoğraflar 4.2.2.2.6. Yaprakhisar: Envanter No:1	150
Fotoğraflar 4.2.2.2.7. Yaprakhisar: Envanter No:4, Envanter No:5	151
Fotoğraflar 4.2.2.3.1. Belısırma Genel Görünüm, Terk Edilmiş Geleneksel Konutlar.....	151
Fotoğraflar 4.2.2.3.2. Çay Kenarında Bulunan Turistik Tesisler	152
Fotoğraflar 4.2.2.3.3. Kaya Zeminin Döşeme Olarak Kullanıldığı Sokak; Avluda Kaya Zemin Örneği	152
Fotoğraflar 4.2.2.3.4. Kaya Oluşumun Yapı Temeli Ve Avlu Elemanı Olarak Kullanılması	153
Fotoğraflar 4.2.2.3.5. Alt Katı Servis Birimi Üst Katı Yaşam Alanı ve Terastan Oluşan Tipik Bir Yapı örneği (solda); Terasın Üzerine Kütle Ekinin Yapıldığı Yapı Örneği (Sağda).....	154
Fotoğraflar 4.2.2.3.6. Belısırma: Envanter No:1, Kayaya Oturan Yaşam Birimi ve İç Mekân Görünümü.....	155
Fotoğraflar 4.2.2.3.7. Belısırma: Envanter No:1, Orta Sofada Ahşap Kirişleme ve Avluda Kaya Oluşum.....	155
Fotoğraflar 4.2.2.3.8. Belısırma: Envanter No: 4.....	156
Fotoğraflar 4.2.2.4.1. Ihlara Beldesi Genel Görünüm.....	156
Fotoğraflar 4.2.2.4.2. Ihlara Beldesi Meydandan Genel Görünüm	157
Fotoğraflar 4.2.2.4.3. Ihlara Beldesi Meydan Çevresinde Yer Alan Dükkanlar	157
Fotoğraflar 4.2.2.4.4. Ihlara Geleneksel Dokuda Bulunan Terkedilmiş Konutlar	158

Fotoğraflar 4.2.2.4.5. Ihlara Beldesi: Envanter No:1	159
Fotoğraflar 4.2.2.4.6. Ihlara Beldesi: Envanter No:2	159
Fotoğraflar 4.2.2.4.7. Ihlara Beldesi: Envanter No:3 (Solda), Envanter No:4 (Sağda)	160
Fotoğraflar 4.2.2.4.8. Ihlara Beldesi Dokuda Yer Alan Yeni Yapı Örnekleri	161

**İHLARA ÖÇK BÖLGESİ SOSYO - EKONOMİK, TARİHİ VE
KÜLTÜREL DEĞERLER ARAŞTIRMASI
KISALTMALAR FİHRİSTİ**

AB	Avrupa Birliği
AÇS ve APM	Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BAĞ - KUR	Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BKK	Bakanlar Kurulu Kararı
BM	Birleşmiş Milletler
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemi
CITES	Nesli Tehlikede Olan Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslar arası Ticaretine İlişkin Sözleşme
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
İGA	İlgi Grup Analizi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KTVKKBK	Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
KÖYDES	Köylerin Altyapısını Desteklenmesi Projesi
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
ÖÇK	Özel Çevre Koruma
ÖÇKB	Özel Çevre Koruma Bölgesi
ÖÇKK	Özel Çevre Koruma Kurumu
ÖÇKKB	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
P Değeri	Önem Değeri
PRA	Participatory Rapid Appraisal (Katılımcı Hızlı Değerlendirme)
PTT	Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü
RG	Resmi Gazete
SİT	Tarih Öncesinden Günümüze Kadar Değişik Çağların ve Uygarlıkların Kültür Değerlerini temsil eden Eser veya Kalıntıların Olduğu, Devletçe Koruma Altına Alınan Yerler
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
SPSS	Statistical Package for Social Science
SWOT	Strengths (Üstünlükler), Weaknesses (Zayıflıklar), Opportunities (Fırsatlar), Threats (Tehditler)
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UKKM	Uluslararası Knidos Kültür ve Sanat Akademisi
UNEP	United Nations Environment Program (BM Çevre Programı)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Bilim ve Kültür Örgütü)
YY	Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

1 GİRİŞ

Doğal kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması, 21. yüzyılda insanlığın en önemli sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Dünya nüfusundaki hızlı artışa karşın, doğal kaynakların hızla tüketilmesi, düzenli yerleşim alanlarının daralması, çevre kirliliği ile ilgili problemler, ülkeleri ortak çözüm arama yolunda giderek daha sıkı bir işbirliğine yöneltmektedir. Çevrenin, doğal ve kültürel kaynakların korunması amacıyla yapılan çalışmalar uluslararası sözleşme ve antlaşmalarla hukuki bir zeminde ve bilimsel araştırmaların ışığında yürütülmektedir.

Bilindiği gibi, çevre değerlerinin korunması gerekliliği; doğadaki gerek flora ve gerekse fauna açısından yok olma tehlikesi içerisindeki alanlara doğru artan nüfusun yayılma baskısı, bu alanların öncelikli koruma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

- Kıyıların kirlenmesi ve mekansal bozulma,
- Turizmin ekolojik değerler üzerindeki etkisi,
- Biyolojik sistemler ve ekosistem verimliliği açısından bu alanlar korunmaya muhtaçtır.

Bu kapsamda ÖÇK uygulamaları; Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmiş yerleri, çevre kirlenmesi ve bozulmasına karşı korumak, bu alanların doğal güzelliklerini ve tarihi değerlerini gelecek nesillere bırakmak için oluşturulmuş bölgelerdir.

Türkiye, biyo-çeşitliliğin korunması amacıyla birçok uluslararası antlaşmaya taraf olmuştur. Bern Sözleşmesi olarak bilinen Avrupa'nın Yaban Hayatının ve Habitatlarının Korunması Sözleşmesi'yle nesli tehdit ve tehlike altında olan türlerin korunması taahhüt edilmiştir. Söz konusu türler ve habitatların korunması "Barselona Sözleşmesi" ile de koruma altına alınmıştır. Bu sözleşmenin ek protokollerinden biri ise "Akdeniz'de Özel Koruma Alanları Kurulması" protokolüdür.

Bu sözleşmeler neticesinde; 19.10.1989 tarihli, 383 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 13.11.1989 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanması ile Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı kurulmuştur. Kuruluş amacı, Bakanlar Kurulunca "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" olarak tespit ve ilân edilen alanlardaki çevre değerlerini korumak ve ona yönelik tedbirleri almaktadır. Özel Çevre Koruma Bölgeleri; tarihi, doğal, kültürel vb. değerler açısından bütünlük gösteren ve gerek ülke gerek dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan alanlardır. Bu alanlar; özelliklerinin geleceğe ve gelecek nesillere ulaştırılmasını ve doğal kaynakların korunarak kullanılmasını teminen, 2872

sayılı Çevre Kanunu'nun 9. Maddesi'ne ve ülkemizin taraf olduğu "Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol" gereğince Bakanlar Kurulu tarafından ilân edilir. Bu Protokol kapsamında ülkemizdeki ilk Özel Çevre Koruma Bölgesi 1988 yılında ilan edilmiştir.

Bütün dünyada olduğu gibi, ülkemizde de çevre koruma için temel prensip: "Tedaviden Önce Koruma, Koruyarak Kullanma ve Geliştirerek Koruma" olmalıdır. Bunun için en rasyonel yaklaşımı, kalkınma hareketi ile çevre değerleri ve bilhassa çevre dengesi arasında uzun vadede kurulması gereken **koruma-kullanma dengesi** teşkil etmektedir. Yukarıda izah edilen amaçlara ulaşılması için Kurum, esas itibariyle Çevre Koruma ve Plânlama fonksiyonlarını yerine getiren bir tarzda teşkilatlanmış ve buna göre görevlendirilmiştir. Bölgelerde gelişmeler, koruma kararlarının ekolojik boyutunun, plânlama sistemlerinin aktarılması ve bu planların uygulanmasıyla denetim ve kontrol altına alınmaktadır.

Bu alanlarda yapılacak planlama çalışmalarına esas teşkil edecek ilkeler şöyledir:

- Planlama alanı içinde kalan ve doğal yapıları ile ekolojik özellikleri açısından önem arz eden kesimlerin koruma ağırlıklı kullanım dengelerinin kurulmasını sağlamak,
- Sınırlı ve verimli nitelikteki tarım alanlarını korumak,
- Bataklık, sazlık, sulak, çayırılık, türbiyer veya sular gibi ekolojik, kültürel, bilimsel ve rekreasyonel olarak büyük bir kaynak teşkil eden sulak alanların ve kumulların kaybına sebep olacak uygulamaları durdurmak,
- Ülke ölçeğinde önemi olan ve doğal nitelikleri sebebiyle rekreasyonel potansiyele sahip bulunan planlı bir biçimde koruma-kullanma dengesini sağlamak,
- Bölgelerdeki yerleşim yerlerinin altyapılarını geliştirmek,
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları'nca önceden tespit ve ilan edilmiş ve edilecek doğal SİT alanlarının korunmasını sağlamak,
- Arkeolojik sit alanlarının korunması ve geliştirilerek değerlendirilmesini sağlamak,
- Bölgelerdeki turizm faaliyetlerinin koruma-kullanma dengesi altında uygulanabilirliğini sağlayıcı ve mevcut turizm taleplerini yönlendirici ve dengeleyici kararlar üreterek planlara yansıtma,
- Bölgelerdeki mevcut mimari dokunun ve yöresel özellikleri koruyarak geliştirilmesini sağlamak ve yönlendirmek şeklindedir.

Bu anlayışla Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nde planlama çalışmalarıyla;

- Sahip olunan çevre değerlerini korumak,
- Mevcut çevre sorunlarını gidermek ve gerekli tedbirleri almak,
- Koruma kullanma esaslarını belirlemek yoluyla koruma kullanma dengesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI

“Ihlara ÖÇK Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması” çalışmasında; bölgenin genel, sosyal, ekonomik, tarihi ve kültürel özellikleri ile özel çevre koruma bölgesine ilişkin tutum ve davranışları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın amaçları şu şekilde belirtilmiştir:

- Temel demografik ekonomik ve sosyal göstergelerine ilişkin istatistiki verilerinin ortaya konulması,
- Yönetim planının hazırlanması aşamasında bölgedeki insan faaliyetleri çerçevesinde çevreye ilişkin tutum ve davranışların belirlenmesi,
- Bölgedeki sektörler ve sektörler arasındaki etkileşimlerin ortaya çıkarılması,
- Bölgenin doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin belirlenmesi aracılığıyla, doğa koruma esasları üzerinde baskı oluşturabilecek konuların ortaya konulması,
- Bölgenin gelecekteki durumuna ilişkin eğilimlerin saptanması,
- Bölgeye ilişkin yerleşim envanterinin hazırlanması, bölgeye ilişkin verilerin bu envantere işlenmesi ve kırsal-kentsel karakteristik ve korunmaya değer özelliklerinin ilişkin özgün doku ve kimliğin ortaya çıkarılması,
- Bölgeye ilişkin mimari yapı envanterinin hazırlanması, bölgeye ilişkin bu verilerin envantere işlenmesi, bölge sınırları içinde yer alan yerleşimlerin tümünde mimari yapı kimliğinin ve temel yapı tipolojilerinin ortaya konulmasıdır.

1.2 ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırma, Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi’nde Tablo 1.2’deki belediye ve köy yerleşimlerinde yürütülmüştür. Araştırma, farklı disiplinlerinin birlikte yürüttükleri alan çalışmaları sonucunda elde ettikleri, sosyal dokuya ve bölgede yer alan yerleşimlerin karakteristik özelliklerini ortaya koyan envanter verilerine dayanmaktadır. Ayrıca araştırma alanının arka planına ilişkin mevcut durumu genel olarak belirlemede bölgeye ait istatistikler, raporlar ve araştırmalardan yararlanılmıştır.

Tablo 1.2. Araştırmanın Yürütüldüğü Yerleşim Birimleri	
Belediyeler	Köyler
Ihlara	Belisırma
Selime	Yaprakhisar

Bu çalışmada öncelikli olarak; genel bir çerçevede, Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi’nin temel demografik özellikleri ile sosyo - ekonomik yapısı betimlenmiştir. Ayrıca temel yönetim yapısı ve güç ilişkilerini belirlemek için; bölge kurum ve kuruluşlarının oluşturdukları paydaşlar analizleri gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın sosyal boyutunun yanı sıra, yerleşim alanlarının mimari özgün karakteristiklerini ortaya koyacak, mimari yapı ve kırsal yerleşim envanterleri ile veri toplama gerçekleştirilmiştir (bkz. Mimari Yapı ve Kırsal Yerleşim Analiz Çalışması).

1.3 ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

“İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması” çalışmasında izlenen yöntem ve yaklaşım; özel koruma alanı kapsamında yaşamlarını sürdürmeye çalışan demografik yapıyı, nicel ve nitel araştırma tekniklerinin birlikteliği ile izleme ve değerlendirmeye yöneliktir. Bu çalışmada paydaş katılımı ile birlikte, sosyal riskleri azaltmaya yönelik risk yönetimi hedeflenmiştir. Bu nedenle araştırmada, **Katılımcı Hızlı Değerlendirme - Participatory Rapid Appraisal (PRA)** yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, farklı yaklaşımların bir arada kullanılarak, bu özel bölgede yaşamlarını sürdüren insanların bölgenin özel koşulları nedeniyle, olası olumlu-olumsuz etkilenmelere hassasiyeti olan nüfusun, yaşam deneyimi ve koşullarını analiz etme ve olası olumsuzlukları azaltıcı ve pozitif yönlerini ise arttırıcı, yaşam koşullarını iyileştirici planlama, izleme ve değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Bu araştırma hem nicel (*quantitative*), hem de nitel (*qualitative*) yönü olan bir alan araştırmasıdır. Araştırma şu aşamalardan oluşmuştur:

Birinci Aşama: Ön Keşif Çalışması ve Alanla İletişim Kurulması

- 1- Öncelikle proje uygulama alanının ön ziyareti yapılmıştır. Bu ziyaretin amacı kapsam belirleme için bir keşif çalışmasıdır. Bu ziyarette alanın tanınması hedeflenmiştir ve aynı zamanda yerel toplumsal ilişkiler sağlanmıştır.
- 2- Araştırmada yer alan yerleşimlerdeki insanların geleneksel ve kültürel yapılanmalarını dikkate alacak şekilde, tüm paydaşların katılımlarının sağlanacağı toplantılar için tarih, yer ve saati birlikte kararlaştırılmıştır.
- 3- Bölge insanıyla yapılacak çalışmalar, toplantılar ve görüşmelere ilişkin olarak onay ve görüş alınmıştır.
- 4- Bölge yerleşimlerine ilişkin gözlemlerin dışında, alandan çalışma için gerekli olan ikincil kaynaklar derlenmiştir; dokümanlar, haritalar, raporlar, kitaplar, gazeteler vb.

İkinci Aşama: Nitel çalışmaların Yürütülmesi

Sosyal boyutlu alan çalışmalarının hassas noktası çalışma etiği gereği, çalışmanın yürütüleceği bölgede, ilgili yerel yönetim ve bölge insanından gerekli onayın alınmasıdır. Bu katılımı açısından önemlidir. Bir anlamda, çalışmanın paydaşları olarak alanda ilgili

birimlerin bilgilendirilmesi aşaması, araştırmanın kalitesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada da bölgedeki yetkililerden ve bölge insanından görüşmeler için onay ve randevular alındıktan sonra, sosyo - ekonomik, tarihi ve kültürel değerlerin belirlendiği temel çalışmanın ikinci aşamasına geçilmiştir. Öncelikle halkın bölgeye ilişkin görüş ve önerilerinin alınması için “İlgi Grupları Toplantıları” düzenlenmiştir. Halkın bu toplantılara katılımının kolaylıkla sağlanması için yapılacağı yerin, merkezi bir yer olmasına özen gösterilmiştir. Bu kapsamda kimi yerde kahvehaneler, kimi yerde muhtar odaları kullanılmıştır.

Yine bu aşama içinde, interaktif katılımcılığın yer aldığı derinlemesine görüşmeler ve odak grup tartışmaları paydaşlarla yürütülmüştür.

Üçüncü Aşama: *Nicel çalışmaların Yürütülmesi*

- 1- Çalışmanın bu aşamasında alanı temsil edecek büyüklükteki örneklem, özel koruma alanından farklı düzeylerde etkilenmeleri söz konusu olan nüfus üzerinden, farklı ilgi grupları kategorilerinden seçilerek oluşturulmuştur. Bu kişilerle anket formları aracılığıyla yüz yüze görüşme tekniğine dayalı olarak nicel veriler toplanmıştır.
- 2- Anket formları veri toplama hiyerarşine uygun olarak biçimlendirilmiş ve çoğunluğu kapalı uçlu yapılandırılmış sorulardan oluşmuştur. Soruların hazırlanmasında eğitim düzeyi yetersiz kişiler de göz önünde bulundurularak karmaşık yapılardan kaçınılmıştır.
- 3- Anket formları ile hane halkına ait verileri toplamanın dışında, özel koruma bölgesindeki nüfusun bu bölgeye olan etkileri ve etkilenmelerine ilişkin algı, bilgi ve tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Özellikle olumsuz etkileri ve sosyal riskleri azaltıcı ve olumlu etkilenmeleri artırıcı, planlamaya yönelik veriler derlenmeye çalışılmıştır.
- 4- Hanehalkı Anketi çalışmalarına paralel olarak, yerleşim alanlarının karakteristik özelliklerini belirleyici, Mimari Yapı ve Kırsal Yerleşim Envanterleri ile yöreye özgü bina tipolojilerini oluşturacak çalışmalar yürütülmüştür.

Dördüncü Aşama: *Veri Analizleri ve Raporlama*

Araştırmanın alan verileri SPSS ortamına aktarılmış, veri kontrolleri tamamlanarak tablolar oluşturulmuştur. Hem nicel hem de nitel çalışmalardan elde edilen bulgulara dayalı olarak, verilerin analizlerine dayalı rapor yazımı aşamasına geçilmiştir.

Genelde hane düzeyinde görüşülen hane reislerinin temel özellikleri, hanelerin sosyo - ekonomik özellikleri ve Özel Çevre Koruma Bölgesi'ne ilişkin düşünce ve tutumlara yönelik frekans dağılımlarına dayalı analizler Bölüm 3'de tablo ve grafiklerle sunulmuştur.

1.4 ARAŞTIRMANIN ALAN ÇALIŞMASI VE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Anket ve mülakat formlarının son haline getirilmesinden sonra, saha çalışmasını yürütecek ve sahada uygulanacak anket formlarını uygulayacak, saha personeli adayları belirlenmiş ve bu kişilere Ankara’da verilen bir eğitimin ardından; görüşmeci, denetçi ve ekip başkanı olarak belirlenen saha personeli, ekipler halinde örnekleme planında belirlenen yerleşim yerlerini ziyaret etmek ve görüşmeleri gerçekleştirmek üzere görevlendirilmiştir.

Araştırma sürecinde:

- Araştırma ekibinden sorumlu kişiler, mevcut durum hakkında bilgi edinmek amacıyla, konuyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerde alana ilişkin var olan yazılı veriler ve istatistikler elde edilmiştir.
- Bölge halkının sosyo - ekonomik yapısını ve sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerlere ilişkin tutum, davranış ve beklentilerini belirlemeye yönelik Hanehalkı Anketi’nin öncelikle pilot uygulaması gerçekleştirilmiş, akabinde saha uygulaması yapılmıştır.
- Bölgede yer alan yerleşimlerin karakteristik özelliklerinin, (doku ve plan özellikleri, özgün-yapı sistemi ve malzemesi, peyzaj karakteristiği) ortaya çıkarılmasına yönelik Kırsal Yerleşim Envanteri çalışması gerçekleştirilmiştir.
- Mimari Yapı Envanteri çalışması yapılmıştır.
- Araştırma kapsamındaki belde ve köylerden mevcut durum hakkında bilgi almak ve sorunları tespit edebilmek amacıyla **“odak grup toplantıları”** düzenlenmiş ve ayrıca **“derinlemesine görüşmeler”** de yapılmıştır. Toplantı ve görüşmelere köy muhtarlarının katılımına özel önem verilmiştir. Görüşmelerde kullanılmak üzere soru formları hazırlanmış ve böylece toplantıların içerikleri belirlenmiştir. Toplantılar sırasında köylere özgü olarak ortaya çıkan özel konu alanları derinlemesine ele alınmış ve tartışılmıştır.

Araştırmanın Güçlükleri

Proje kapsamında, projenin geçerliliğini ve güvenilirliğini etkilemeyecek şekilde, bazı güçlüklerle karşılaşmıştır.

En önemli güçlük, hedef gruplar kapsamında belirlenmiş olan bazı kategorik grupların, evrende yeteri sayıda bulunamayışı olmuştur. Bir diğer sorun, anket çalışması sırasında da görüşmeye kabullerde yaşanmıştır; özellikle kadınlar ve yabancı turistler, bu konuda çekimser davranarak, görüşmelerde ya kendilerini konuya ilgisiz ya da bu konuda bilgi verecek düzeyde görmediklerini ifade etmiştir. Katılımcıların bir kısmı ise, anketlerde sorulan bazı soruları, “haneye özel bilgiler” olduğu gerekçesiyle cevaplamaktan kaçınmış, hatta görüşmek istemediklerini ifade etmiştir.

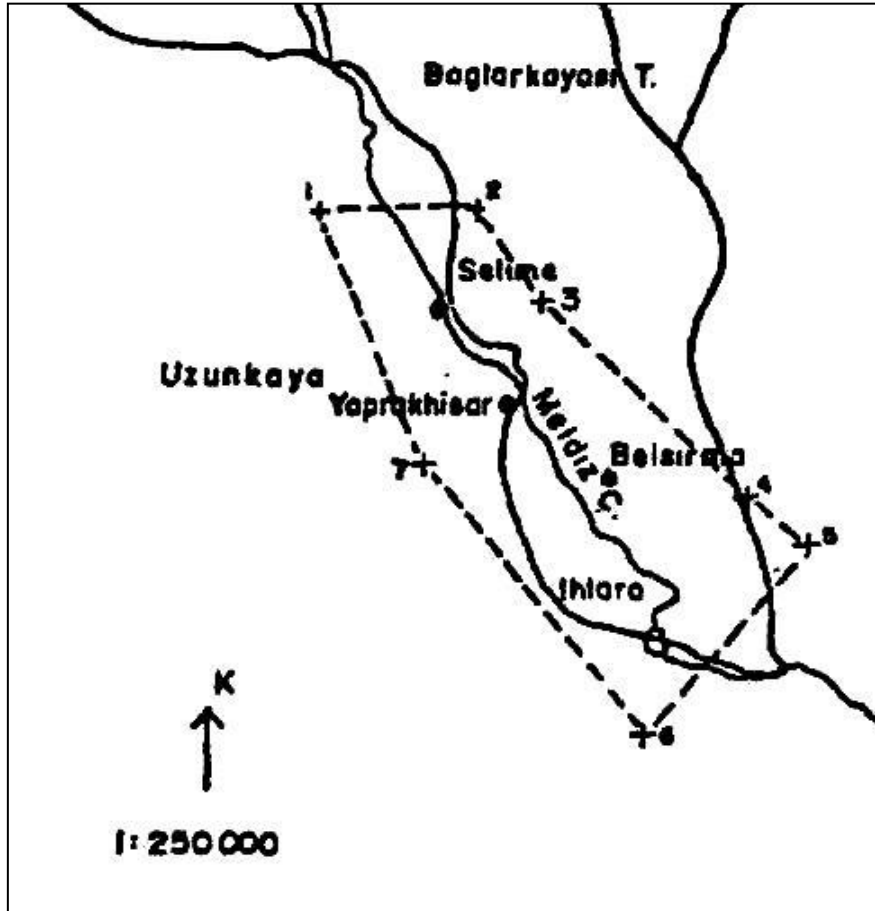
Araştırmanın bir diğer güçlüğü de, alana ilişkin ikincil verilerin derlenmesinde karşılaşılan sıkıntılar olmuştur. Özellikle analize uygun yeterli düzeyde, düzenli, sistematik ikincil kaynakların yokluğu, yıllara yönelik bazı analizlerin yapılmasında sıkıntı yaratmıştır. Genellikle bölgenin il ve ilçe düzeyinde kayıtları tutulmuş verileri, kurumlardan sağlanabilmiş olmasına karşın, diğer alt - birim yerleşim belde-köy alanlarına ilişkin sosyo - ekonomik verilerin geneli, görüşme ve gözlemlere dayalı sağlanmıştır

Ayrıca çalışmanın iş akışında, kurum ve kuruluşlarla yapılan görüşmelerde; onların iş planlarına uymak zorunda olmanın getirdiği aksamalar ile proje birimi ile eşgüdüm içinde olmanın da gereği, bazı bürokratik işlemlerden kaynaklı bazı gecikmeler yaşanmasına ve alan uygulamalarının, hedeflenen sürede gerçekleşmemesine dayalı olarak, alan takviminde öngörülmeven bazı ötelemeler yaşanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2 ARAŞTIRMA ALANININ MEVCUT DURUMU

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi, 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir. Bu bölge 54.34 km²'lik alanı kapsamaktadır (Kaynak: <http://www.ockkb.gov.tr/TR/İcerik.ASP?ID=133>).

Şekil 2.1. Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi doğal ve kültürel varlıklar açısından tarihi öneme haiz Kapadokya Bölgesi'nin bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nedenden dolayı, mevcut durum betimlemesinde öncelikle bu bölgenin M.Ö.3000 yıllara dek uzanan tarihi ve önemi üzerinde durulmaktadır. Bölgenin tarihi - sosyal dokusunun oluşumunda coğrafi ve jeolojik yapının belirleyici olması nedeniyle, bu hususlara ilişkin de kapsamlı bilgi ve veri toplanmıştır.

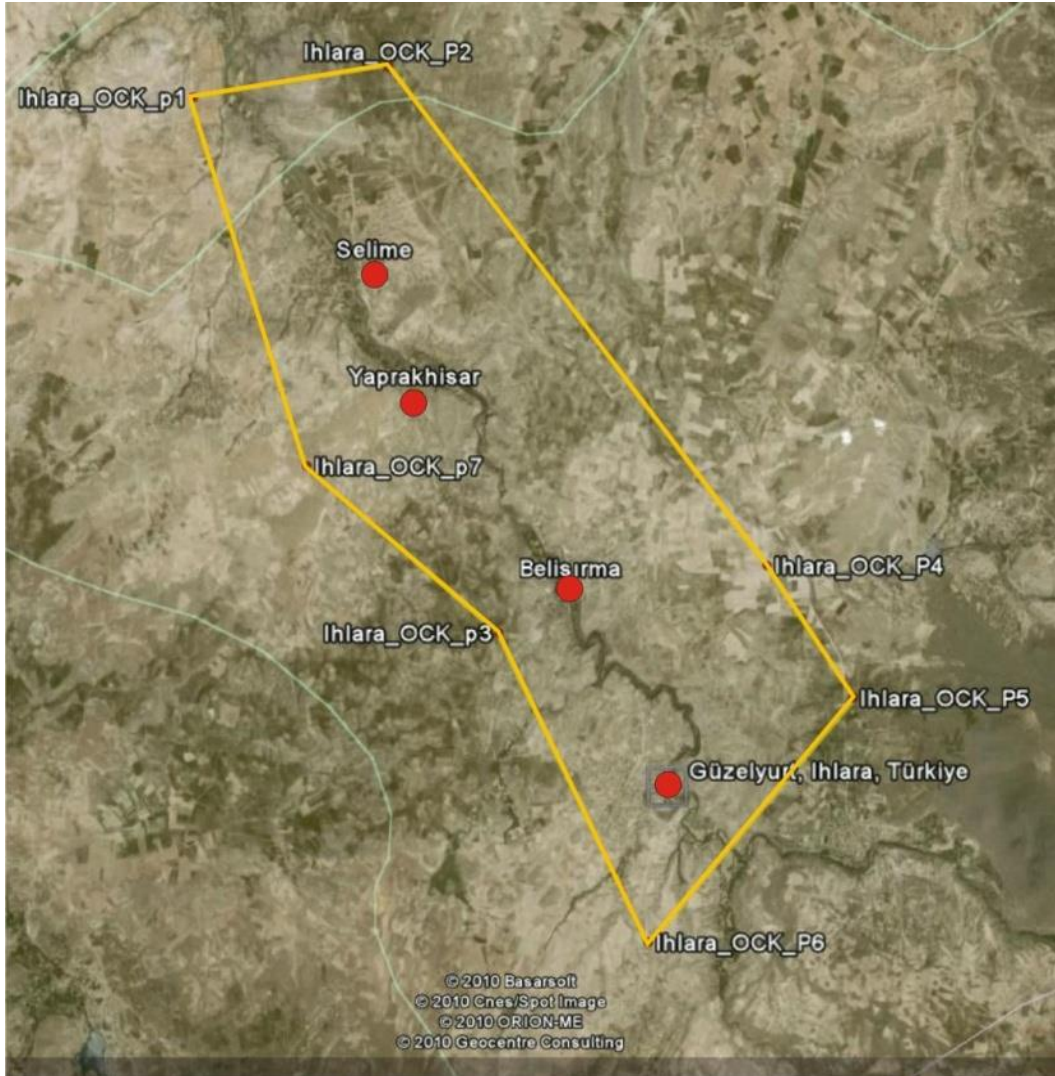
2.1 BÖLGENİN TARİHİ VE ÖNEMİ

Kappadokya

Kappadokya bölgesi ilginç doğal oluşumu ve zengin tarihi geçmişi ile dünyanın en önemli kültürel değerlerinden biridir. Bu nedenle, UNESCO 6 Aralık 1985 yılında bölgeyi “Dünya Doğal ve Kültürel Miras Listesine” kültürel ve doğal miras olarak tanımış, 1986 yılında, Türkiye Cumhuriyeti tarafından “Ulusal Park” ilan edilerek koruma altına alınmıştır.

Sınırlar

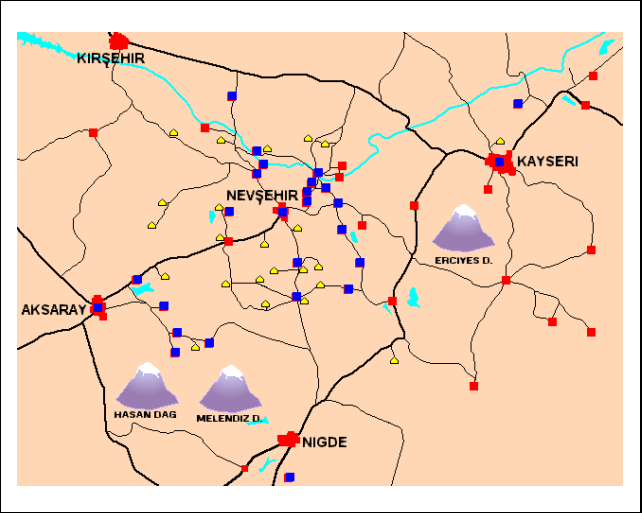
Kappadokya'nın sınırları tarih içinde birçok kez değişmiş ise de günümüzde Nevşehir, Aksaray, Kayseri ve Niğde'yi içine alan bölge “Çekirdek Kappadokya” olarak bilinmektedir.

Şekil 2.1.1. Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin Uydu Görünümü

Şekil 2.1.2. Büyük Kappadokia

Şekil 2.1.3. Çekirdek Kappadokia

Büyük Kappadokia ise tarihin eski dönemlerinde, doğuda Dicle Nehri (*Euphrates*), batıda Tuz Gölü'nün (*Tatta Limne*) doğu sınırı, kuzeyde Karadeniz (*Pontos*) sıra dağlarının güney yamaçları, güneyde Toroslar'ın (*Tauros*) kuzey yamaçlarına kadar uzanan, neredeyse Anadolu yaylasının tümünü içeren geniş bir bölgedir. Bölgenin Karadeniz'e kadar uzanan kuzeydoğusu ise '*Kappadokia Pontica*' olarak adlandırılmaktadır.

Yüzyıllar içinde Kappadokia'nın sınırları defalarca değişmiştir; bölge, İlkçağ'da, güneydoğuda Kommegene, doğuda Armenia, kuzeybatıda Galatia, kuzeyde Pontos, güneyde Kilikia bölgeleri ile çevrelenmekteydi. M.Ö. I. yüzyılda yaşayan coğrafyacı Strabon'a göre Kappadokia bölgesinin boyutları Pontos'dan (Karadeniz) Tauros'a (Toros Dağları) kadar 332 km., Lykaonya'dan Euphrates'e (Fırat Nehri) kadar 552 km. idi. Bu sınırlar günümüzde, Kırşehir, Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kayseri ve Malatya'nın tamamı ile Ankara'nın doğusu, Yozgat ve Sivas'ın güneyini, Adana'nın ise kuzeyini içine alan geniş bir alandan oluşmaktadır.

Kappadokia'nın en önemli akarsuyu Hititliler'in *Maraşşantiya* olarak adlandırdıkları *Halys* (Kızılırmak) ve onun kollarından biri olan *Kappadoks Çayı*'dır (Delice Irmak).

Hemen hemen tüm antik dönem yazarları Kappadokia'da yaşayan halkların Suriye kökenli olduklarını öne sürmüşlerdir.

Bölgenin Adı

“Kappadokia” adının hangi eski dilden ve hangi anlama geldiği hakkında başlıca iki görüş öne sürülmektedir: Genellikle kabul edilen görüşe göre kelime, Eski Persçe'deki “*Katpatuka*”nın Yunanca'laştırılmış şeklidir. Günümüz İran'ının Behistan bölgesinde bulunan ve kayaya Persce, Akadca ve Elamca olarak üç dilde yazılmış çivi yazıtta (*Bistun Anıtı*), Pers Kralı I. Darius'a (M.Ö. 522-586) bağlı bölgeler arasında “*Katpatuka*” adında bir diyarın adı da geçmektedir. Bilim adamları kelimenin “*Tukha/Dukha Ülkesi*” veya “*Güzel Atlar Ülkesi*” anlamına gelebileceğini öne sürmektedirler. Bu dönemlerde Kappadokia

bölgesini de egemenlikleri altına alan Mesopotamia'lı ve İran'lı yöneticilerin, vergi olarak buralarda üretilen at ve katırları da talep etmeleri, bölgenin böyle anılmasını anlamlı kılmaktadır.

İkinci görüş, M.S. I. yüzyılda yaşayan doğa tarihçisi Plinius'un yazdıklarına dayanmaktadır: Plinius'a göre, Anadolu Platosu'na hayat veren Kızılırmak'ı (Halys) besleyen kollardan biri olan "Kappadoks" nehri (Delice Irmak) aynı zamanda bölgeye de adını vermiştir.

Kappadokia kelimesi Türkçe yayınlarda 'Kapadokya', 'Kappadokia' gibi farklı biçimlerde yazılmaktadır. Bu metinde kelimenin Yunanca'sının tam çevirim-yazımı olan 'Kappadokia' benimsenmiştir.

Coğrafi Oluşum

Kappadokia'nın benzersiz suretinin oluşmaya başlaması; günümüzden yaklaşık 25 milyon yıl önce Neojen Çağı'na kadar gitmektedir. Bu çağda yer kabuğunun soğuyarak çatlaması sonrasında, bölgenin şekillenmesinde en önemli rolü oynayan Erciyes (*Argaios, 3917 m.*), Hasandağı (*Argaios, 3268 m.*) ve Melendiz Dağı (2963 m.) yükselmiştir.

Günümüzden 10 milyon yıl önce, Pleistosen Çağı'nda ise aslında birer doğal felaket olan ve bu dağların volkanik patlamaları ile bölgeye yağın beyaz-sarı küller (tuf) ve akan lavların soğuması sonrasında bazalt taşlar bölgeyi kaplamıştır. Erozyon nedeniyle pek çoğu günümüze gelemeyen küçük patlama çukurlarından (*maar*) biri Nevşehir'e bağlı Acıgöl Kasabası yakınlarında hala görülebilmektedir. Bu oluşumlardan sonra, binlerce yıl süren ve günümüzde de devam eden rüzgar, yağmur, gece - gündüz ile yaz-kış mevsimleri arasındaki büyük ısı farklılığının oluşturduğu don gibi doğal etkenler tuf katmanlarını aşındırmış ve "Peribacası" diye bilinen konik oluşumları ortaya çıkarmıştır. Bazı konilerin üstlerinde kalan bazalt ve ignimbrit türü sert taşlardan oluşan bloklar, peribacalarının "şapkası"nı oluşturmuştur.

Farklı renkteki tuf katmanlarının aşınması Zelve, Dervent, Kılıçlar, Hallaçdere, Ihlara, Soğanlıdere ve Güllüdere gibi çeşitli renk, derinlik ve kıvrımlardan oluşan vadileri biçimlendirmiştir.

Yöre halkının "kale" olarak adlandırdığı ve aslında aşınma sonunda ortaya çıkan ignimbritlerden oluşan ve 50 m. yüksekliğe ulaşabilen kaya oluşumlarının en tanınanları Ürgüp (Başhisar), Ortahisar ve Uçhisar'da bulunanlardır.

Kappadokia Tarihi

Roma Öncesi

Bu görkemli oluşum sürecine paralel olarak bölgenin tarihi de son derece hareketli ve zengindir. Her ne kadar yeterince bilimsel çalışma yapılmadı ise de, insanoğlunun henüz avcılık ve toplayıcılık ile yaşamını sürdürdüğü en eski çağlardan (Paleolitik) itibaren Kappadokia'nın farklı yerlerinde insan yapımı basit aletler ve silahlar ele geçmiştir.

M.Ö. 1200'lerde Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Kappadokia, Doğulu güçlerin (Kimmerler 700-650, Medler 585, Persler 350) tehlikesi altında yaşamını sürdürmüştür. Bu tehlike, Ortaçağ'ın güçlü devleti Bizans İmparatorluğu'nun sonuna kadar kendini hissettirecektir.

Doğu ve batı kültürlerini birleştirmeyi amaç edinen Büyük İskender, Persler'le yaptığı savaşlarda Kappadokia üzerinden doğuya ilerlemiş, bölgenin güneyini ele geçirmiş, buranın yönetimi için Sabiktas adlı birini Kappadokia Satrabı olarak atamıştır. Ancak, bölgenin kuzeyinde egemenlik süren I.Ariarathes M.Ö. 332 yılında kendisini Kappadokia Satrabı ilan etmiştir. İskender'in ölümünden sonra, 281 yılından itibaren Kappadokia, bir süre Seleukoslar tarafından yönetilmiştir.

Böylece uzun bir süre Kappadokia kralları tarafından yönetilen bölge, Roma İmparatoru Tiberius döneminde, son Kappadokia Kralı Arkhelaos'un ölümünden sonra, M.S. 17 yılında '*Provincia Cappadocia*' adı ile resmen Roma eyaletlerinden biri haline gelmiştir.

Roma Dönemi

Strabon'a göre, Roma egemenliğindeki Kappadokia, on *strategia*'ya (yönetim bölgesine) ayrılmıştır: Bunlar, *Garsauritis*, *Tyanitis*, *Kilikia*, *Kataonia*, *Melitene*, *Morimene*, *Saravene*, *Lariansene*, *Gargarausene*; daha sonraları onbirinci *strategia* olarak *Kybistra*. Her *strategia*'nın yönetimi, askeri vali anlamına gelen *strategoslar* atanmıştır. Coğrafyacı Strabon'a göre, bu dönemde, bölgedeki Kemerhisar (Tyana) ve Kayseri (Mazaka/Kaiseria) en önemli şehirlerdir.

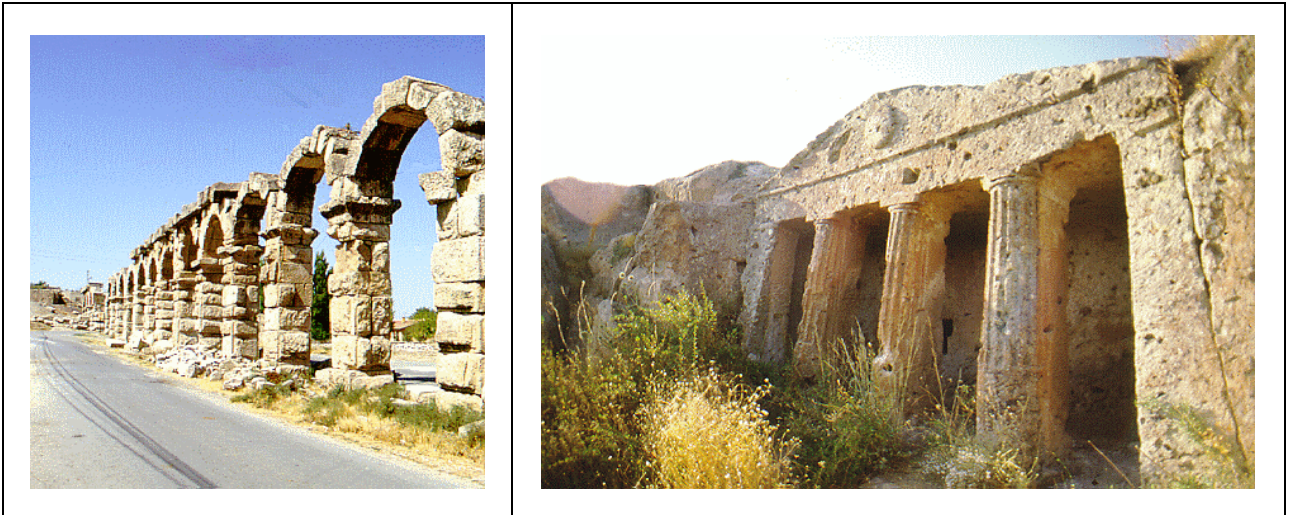
Kayseri, Kemerhisar'a göre, bölgenin tam ortasında bulunması, daha da önemlisi, çevresinde yapı taşı olarak kullanılan kayalık araziden dolayı öne çıkmıştır. Zamanla büyüyen Kayseri, önceleri *Mazaka*, 'Argaios Yanındaki Eusebia' ve '*Kaiseria*' olarak adlandırılmıştır. Kaiseria, Suriye'deki Antiokhia, Mısır'daki Alexendria ile birlikte, Roma İmparatorluğu'nun Doğu topraklarında sikke basan, yani darphanesi olan ayrıcalıklı şehirlerinden biriydi. Ayrıca, Kayseri'nin ilk tarih çağlarından itibaren önemli kılan nedenlerden biri de yüzyıllar boyunca belli başlı askeri ve ticaret yollarının kavşak noktası olmasıydı. M.S. 17'de Kappadokia Roma Eyaleti sıfatını aldıktan sonra, Roma'nın ayrıcalıklı Atlı Sınıf'tan bir procurator (vali) tarafından yönetilmeye başlanmıştır. İlk procurator Quintus Veranius döneminden başlayarak, Kappadokia'dan geçen ve Doğu ile Batı'yı, Kuzey

ile Güney'i bağlayan çok sayıda yol inşa edilmiş, mevcut yollar onarılmıştır. Bu yollardan bazıları, Hıristiyanlık dönemlerinde Kudüs'e giden Hac Yolları olarak da kullanılmaya devam edilmiştir.

Hellenistik ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde, Kappadokia'daki en önemli inanç Argaios (Erciyes) kültü idi. Bundan başka, *Zeus, Apollon, Thyke, Serapis, Mithra Ateş Kültü de* önem taşıyordu.

Bölge Roma egemenliğinde iken sürekli olarak Pers tehdidi altındadır, hatta bu tehlikelerden korunabilmesi için İmparator III. Gordianus (M.S. 238-244), Kayseri Şehri'nin etrafını surlarla çevirtmiştir. İmparator Diocletianus döneminde (284-305) yönetsel olarak bölge ikiye ayrılmış, doğusunda Armenia Bölgesi oluşturularak Kappadokia küçültülmüştür. İmparator Valentinianus döneminde (364-378) Kappaodokia Prima'nın başkenti Kayseri, Kappadokia Secunda'nın başkenti Kemerhisar olmuştur. 363 yılında da Fırat Nehri'nin doğusu Persler'in eline geçmiştir.

Kappadokia'da, Büyük Roma İmparatorluğu döneminden günümüze kalan anıtsal eser sayısı fazla değildir. Bölgedeki, Hıristiyanlık öncesi yapılardan dini nitelikte olanları M.S.IV. yüzyılda ortadan kaldırılmıştır. İmparator Theodosios döneminde, 385 yılında, putperestlik izlerini yok etmek için kapsamlı ve sitemli bir faaliyet gösterilmiştir. Ancak, bu dönemde de bölgenin en önemli merkezlerinden biri olan Kemerhisar (Tyana)'daki Roma İmparatorluk Dönemi'nde inşa edilen ve Köşk Höyük'ün hemen yanındaki Roma Havuzu'na su getiren su kemerleri (*aquadükt*) bölgedeki imar faaliyetlerinin varlığının en önemli kanıtları arasındadır.

Fotoğraflar 2.1.1. Kemerhisar (Tyana) Roma Aquadüktü, Roma Kayya Oyma Mezar Anıtı

Bizans Dönemi

Büyük Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında ikiye ayrılmasıyla Kappadokia, Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans İmparatorluğu) egemenlik sınırları içinde kalmıştır.

Kappadokia'nın en önemli tarihi dönemlerinden biri Bizans İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki süreçtir. 395 yılından XI. yüzyılda Türkler'in gelişine kadar yaklaşık 800 yıl boyunca bölgedeki egemen kültür Hıristiyanlık'tır. Kutsal Topraklar'da doğan Hıristiyanlık kısa bir süre içinde Akdeniz ülkelerinde ve bu arada Anadolu'da da süratle yayılmıştır.

Kappadokia bölgesinin Hıristiyan'laşmasına ilişkin ilk bilgiler Kutsal Kitap'ta Havari Petrus'un Birinci Mektubu'nda zikredilmektedir:

“...Ruhun takdisile, itaat için ve İsa Mesih'in kanunun serpilmesi için seçilmiş olup Pontus, Galatya, Kappadokia, Asya ve Bitinyada dağılmış olan gariplere: Size inayet ve selamet çoğaltılsın...”.

Paulos'un I. yüzyılda, Hıristiyanlığı yaymak için yaptığı yolculuklardan biri de (üçüncü yolculuk) Galatia bölgesindedir. Bazı bilim adamları bu yolculuğu sırasında Paulos'un Kappadokia'ya da uğradığını düşünmektedirler. Bu bilgiler Kappadokia'daki ilk Hıristiyan toplulukların M.S. I.yüzyıla kadar geri gittiğini düşündürmektedir. I. yüzyılın başlarında, Kappadokia'da Hıristiyanlığı yaymaya çalışan Roma ordusunda yüzbaşı olan Longinus, İmparator Tiberius'a (M.S. 14-37) şikayet edilmiş ve başı kesilerek öldürülmüştür. İmparator Traianus (M.S. 97-117) zamanında Kappadokialı Hıristiyanlar sıkı bir takibata uğramış, imparator kendi oda hizmetçisi Kayserili Hyakinthos'u, Hıristiyan olduğu için aç bırakarak öldürtmüştür. Kappadokia'daki Hıristiyan topluluklara baskılar İmparator Commodus (M.S.18-192), Septimus Severus (M.S. 193-211) ve özellikle Diocletianus (M.S. 284-305) ile Iulianus Apostata (M.S. 361-363) döneminde artmıştır. 264 yılında Gotlar, Kappadokia'ya saldırmışlar, burada yaşayan Hıristiyanları esir almışlar; Roma Piskoposu Dionysios Gotlar'a para ödeyerek bunları geri almıştır. Iulianus'un 363 yılındaki ölümü üzerine Hıristiyanlar rahat bir nefes almışlardır.

Bölgede yaşayan ilk Hıristiyan topluluklarının liderleri *Hyakinthos*, *Kyrillos*, *Merkurius*, *Eustratios*, *Auxentios*, kadın azizler *Khreste ile Kalliste ve Sebasteli Kırk Martyrler* gibi kişiler Romalılar tarafından öldürülmüşler ve Hıristiyanlığın yayılmasında önemli bir rol oynayan yerel din şehitleri (*martyr*) kültürünün ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Hıristiyan dünyasında büyük saygı gören Aziz Yorgos (*Hagios Georgios*)'un ise Kappadokialı olup olmadığı hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak, Türklerin Kappadokia ve Anadolu'nun diğer bölgelerine yerleşmelerinden sonra, yerli Hıristiyan halkla birlikte, iç içe yaşadığı, yoğun bir kültür alış-verişine girdiği; hatta Hıristiyan azizlerini benimseyerek, bazılarını 'İslamlaştırdığı', bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Aksaray'ın Mamasun Köyü'ndeki Pir Şemmas Tekkesi (veya *Aziz Mamas Kilisesi*) adıyla bilinen ve Ortaçağ'a ait (VIII.-VIII.yüzyıllar?) kayaya oyma kilise, uzun yüzyıllar yerleşimdeki hem Hıristiyan hem de Müslümanlar tarafından aynı zaman dilimlerinde ibadethane olarak kullanılmıştır.

Kappadokia, Hıristiyan kültürünün, şüphesiz en önemli bölgelerinden biridir. “Kappadokialı Kilise Babaları” olarak anılan *Kayserili Basileios* (329-379), *Nazianslı*

(Aksaray Güzelyurt ve çevresi) Gregorios (329-390) ve Nysalı Gregorios (335-394) IV. yüzyılda bölgede etkin olmuşlar, Hıristiyan Ortodoks inancının temellerini oluşturmuşlar, Hıristiyanlığın farklı ve sapkın bir kolu sayılan *Arianizm*'le mücadele etmişler, bölgedeki ilk manastırları örgütlemiş ve Athos Manastırları gibi günümüzün dini merkezlerinde hala seslendirilen ilahileri bestelemişlerdir.

Kappadokia, IV. yüzyıldan itibaren Bizans başkenti Konstantinopolis'in yanı sıra dini yaşamda varlığını ve ağırlığını yüzyıllar boyunca korumuştur. Bölgede bulunan, bazıları resimli kayaya oyma kiliseler ve manastırların yanı sıra kesme taştan inşa edilen dini yapılar bunun en önemli tanıklarındır. Kayaya oyma mekanların dini ve profan (barınak, ahır, depo v.b.) amaçlarla kullanılması geleneği, her ne kadar Hıristiyanlık öncesi dönemlere uzansa da, bu yaşam biçimi Hıristiyanlıkla birlikte artarak devam etmiştir. Hıristiyanlığın erken dönemlerinden itibaren, Kappadokia'nın nispeten sakin döneminde, dünya mimarlık tarihi açısından büyük önem taşıyan kagir yapılar da inşa edilmiştir. Birçoğu günümüze gelememiş olsa da **Aksaray, Güzelyurt (Karbala / Gelveri)** yakınlarındaki, orijinal ismi bilinmeyen, *Kızıl Kilise* önemli bir örnektir.

Fotoğraflar 2.1.2. Aksaray, Kızıl Kilise

Gregorios Nazianzinos'un mektuplarında "*kendi elimizin emeğini kattık*" diye tanımladığı yapı bu kilise olmalıdır. Hıristiyan inancında *'Theologos'* (din bilgini) sıfatı taşıyan az sayıdaki kişiden biri olan Gregorios, ölümünden sonra, olasılıkla, bu kiliseye gömülmüştür. Yapı dini öneminin yanı sıra Anadolu'da günümüze gelebilen en eski taş kubbe ile örtülü olması açısından dünya mimarlık tarihinde ayrı bir yer tutmaktadır.

Kappadokia Bölgesi'ndeki dini yaşama ilişkin, erken döneme ait yazılı kaynak oldukça azdır.; IV. yüzyılda bölgede yaşayan Aziz Hieron'un yaşam öyküsünü anlatan bir metinde (vita), inancından dolayı takibata uğrayan azizin 'insan eliyle, ustalıkla oyulmuş bir mağarada gizlendiği' belirtilmektedir. Bu bilgi, Kappadokia'da kayaya oyma mekanlardaki yaşamın varlığını kanıtlamaktadır. Gene dini kaynaklardan öğrenildiğine göre 451 yılında, Konstantinopolis'te toplanan Khalkedon (Kadıköy) Konsili'nde, Elpidios başkanlığında, kalabalık bir din adamı topluluğunun Ürgüp'ü (Prokopios) temsil ettiği belirtilmektedir

Bizans döneminde Kappadokia, İmparatorluğun en önemli themalarından (eyalet) biridir. Her ne kadar *KappadokiaThema*'sının sınırları bu dönemde de birçok kez değişmiş olsa da Doğu ile Batı arasındaki ticari ve askeri yolların kavşak noktası olma özelliğini sürekli korumuştur.

Konstantinopolis'ten başlayan, Kilikia Kapıları (Gülek Boğazı ve Karaman-Mut arasındaki Alahan) üzerinden Kutsal Topraklar'a uzanan ticari, askeri, dini yolların geçtiği Kappadokia'nın Bizans dönemindeki önemli şehirleri arasında *Tyana* (Kemerhisar), *Kaisereia* (Kayseri), *Kolonia* (Aksaray), *Andabalis* (Niğde, Aktaş) sayılabilir. Orta Çağ'da bu yerleşimlerin çevresinde ve yollar üzerinde inşa edilen çok sayıda kilise ve manastır bölgenin dini açıdan önemini vurgulamaktadır. İstanbul'u kuran Büyük Konstantinos'un annesi Helena'nın Kutsal Topraklar'a yaptığı hac yolculuğu sırasında inşa ettirdiği söylenen çok sayıda kiliseden günümüze gelebilen örneklerden biri Niğde yakınlarındaki "Konstantin ve Helena Kilisesi" dir.

Tarihi boyunca birçok kez düşman tehlikesi altında yaşayan Kappadokia'da savunma/saklanma amacıyla korunaklı 'yeraltı şehirleri' inşa edilmiştir. Büyük bir bölümü, henüz gün ışığına çıkartılamamış olan bu gizli mekanlar, uzun yüzyıllar boyunca, bölge halkını Sasani, Müslüman-Arap ve Türk akınlarından korumuştur; Derinkuyu, Kaymaklı, Özkonak ve *Güzelyurt*'takiler, bugün ziyaret edilebilenlerden bazılarıdır.

Her an düşman tehdidi altında yaşayan Kappadokia Bölgesi, V. yüzyılda Hun ve Suriyeliler'in saldırıları sonrasında tahrip edilmiş, özellikle İmparator İustinianos döneminde (527-565) birçok savunma yapısının yanı sıra *Aksaray*, *Halvadere yakınlarındaki Viranşehir* (*Mokissos/İustinianapolis*) gibi yeni şehirler kurulmuştur.

Persler, 605 ve 611 yıllarında kısa süreler de olsa Kayseri'yi işgal etmiştir. Bölgenin ve Bizans İmparatorluğu'nun, Pers tehdidinden kurtulması ancak VII. yüzyılın ilk çeyreğinin sonunda, İmparator Herakleios (610-641) döneminde son bulmuştur.

Daha sonra Araplar bölgeyi tehdit etmeye başlamış, 641 yılındaki ilk saldırılarından XI. yüzyıla kadar birçok kez, Konstantinopolis'e ulaşmaya çalışan Müslüman Araplar'ın akınlarına maruz kalmıştır. Kayseri'nin 647 ve 678 yıllarında, Kemerhisar'ın 709 yılındaki kuşatmalarında olduğu gibi bir süreliğine de olsa Araplar Kappadokia şehirlerini ele geçirmiştir.

Bizans İmparatorluğu'nda, 726/30-842 tarihlerinde, İkonoklasmos veya Tasvir Kırıcı Dönem olarak adlandırılan bir dönem yaşanmıştır. İmparator III. Leon döneminde (717-741), farklı birçok nedenle imparatorluk sınırları içindeki tüm figürlü resimler tahrip edilmiş; özellikle başkent Konstantinopolis ve yakın çevresindeki yerleşimlerdeki kiliselerde bulunan duvar resimleri yok edilmiş, yerlerine sembolik motifler yapılmıştır. Bu tasvir karşıtı uygulamalarının Kappadokia'yı ne kadar etkileyip etkilemediği bugün hala, bilimsel anlamda, tartışma konusudur.

İmparator VI. Leon döneminde (886-912) bölgede Bizans egemenliği sağlanmış, 934 yılından itibaren tümüyle Hıristiyanlar'ın eline geçmiştir. X. ve XI. yüzyıllarda Kappadokia'da barış ortamı hüküm sürer. Günümüzde ziyaret edilebilen kiliselerin çok büyük çoğunluğu bu yüzyıllar arasında inşa edilmiş veya duvarları secco (kuru sıva üzerine yapılan resim) tekniği kullanılarak Hıristiyan konular ile resimlenmiştir. Gerçekten de, bugün *Göreme, İhlara Vadileri* ile diğer bölgelerdeki kayaya oyma kiliselerdeki duvar resimlerinin büyük bölümünün XI.-XII. yüzyıllarda yapıldığı görüşü kabul edilmektedir. Bu kiliselerin tarihlendirilmesindeki en önemli kriterler olan duvar resimleri, siklus, üslup, ikonografi gibi özelliklere bakılarak tarihlendirilmeye çalışılmaktadır. Bölgedeki kiliselerin ancak pek azında kesin tarih veren yazıtlara rastlanmaktadır. Kayaya oyma kiliselerin mimari özellikleri tarihlendirme için yeterince yardımcı olamamaktadır. Çünkü, 1100 yıllık varlığı boyunca 'tutucu' sayılabilecek bir şekilde, Bizanslı mimarlar kiliselerin plan tiplerinde yeni denemelere pek girişmemişlerdir. Örneğin, tek nefli, tek apsisli, beşik tonozlu kiliseler, imparatorluğun erken dönemlerinden, XII. yüzyılda Türkler'in bölgeye gelişine kadarki uzun sürede, herhangi bir değişiklik yapılmadan kesintisiz olarak uygulanmıştır.

XI. yüzyıldan itibaren Selçuklu Türkleri bölgede görünmeye başlamış; Türkler 1057'de Malatya, 1067'de Kayseri'yi tahrip etmişlerdir. Kayseri'nin tahribinden sonra, Bizans İmparatoru IV. Romanos Diogenes (1068-1071) büyük bir ordu ile *Manzigt*'te (Malazgirt) Selçuklularla yaptığı savaşı (1071) kaybettikten sonra, Kappadokia'daki Bizans egemenliği tümüyle Türkler'in eline geçmiştir.

Kappadokia Bölgesi'ndeki Bizans Dönemi anıtsal eserleri başlıca iki ana başlık altında ele alınabilir. Kagir yapılar ve kayaya oyma yapılar. Bu iki grupta, günümüze gelebilen eserlerin çok büyük bir bölümü dini mimari (kilise, manastır, vaftizhane, martyrion, yemekhane vb.) örnekleridir.

Bizans'ın erken döneminde taştan inşa edilen, Kayseri Büyük Basileios Kilisesi, Gökçetoprak (Nysa) Oktogonu, Tomarza'daki Panagia, Buzluk Persek kiliseleri gibi örnekler günümüze gelememişse de, Niğde yakınlarındaki Andaval Konstantinos ve Helena, Nevşehir yakınlarındaki Çardakköy, *Aksaray, Sivrihisar Kızıl Kilise*, Gereme ve *Viranşehir'deki (Mokisos)* kiliseleri V. ve VII. yüzyıllar arasında inşa edilmiş ve kısmen de olsa günümüze gelebilmiştir. Orta Bizans dönemi olarak bilinen 9. ve 13. yüzyıllar arası, bölgede bulunan kayaya oyma kiliselerin en yoğun olarak kazıldığı/boyandığı dönemdir. *İhlara'daki Karagedik Kilise, Aksaray yakınlarındaki Canlı Kilise* ise bu dönemin önemli kagir yapıların en iyi örneklerini teşkil etmektedir.

Bölgenin batısındaki *İhlara-Güzelyurt*, ortasındaki Göreme, Çavuşin-Zelve ve doğusundaki Soğanlıdere vadileri ile bunların yakınlarındaki çok sayıda küçük vadide, tüf kayalarının içine oyulan kilise ve dini mekan, Kappadokia'da bu yüzyıllardaki monastik yaşamın ne kadar yoğun olduğunu kanıtlamaktadır.

Bizans'ta Monastik Yaşam ve Manastırlar

Hıristiyanlıkta, III. yüzyıldan beri bilinen monastik yaşam, önce Mısır'da ortaya çıkmıştır. İmparator Decius zamanında (249-251), Hıristiyanlara uygulanan baskıdan dolayı çölde yaşayan İlk münzevi Paulos ve çağdaşı Aziz Antonios ilk keşişler olarak bilinirler. Paulos tek başına, 60 yıl çölde yaşarken, kendisinden biraz daha genç olan Antonios'un çevresine müritler toplanmış, böylece, monastik yaşamın temeli sayılabilecek '*keşiş toplulukları*' oluşmaya başlamıştır. *Lavra* adıyla anılan bu ilk manastırlar, Pokhomios'un koyduğu kurallara göre halktan uzakta, 'yoksulluk', 'ıffet' ve 'itaatkarlık' erdemleri ile yaşamlarını sürdürürler.

Doğu'da Hıristiyanlığın ilk dönemlerinden itibaren egemen olan manastır yaşamı Bizans İmparatorluğu'nun sonuna kadar önemini korumuştur. İlk keşişler, ibadet etmek ve yalnız yaşamak için dünyadan elini eteğini çeken münzevilerdir. Aziz Anthonios, 313 yılında, Mısır çöllerine çekilerek yirmi yıl tek başına yaşar. Daha sonra azizi, ruhani liderleri kabul eden Hıristiyanlar, çöle onun yanına giderler. İlerleyen iki yüzyıl boyunca Nil Vadisi'nin çevresindeki çöl bölgelerinde, kayaya oyma mağaralarda veya hücrelerde yaşayan pek çok keşiş inzivaya çekilir. Bu keşiş hücrelerinin günümüze gelen ilk örneklerinden bazıları, Esna çölünde uyumak, yiyecek saklamak ve dua etmek için küçük odalardan oluşan mekanlardır.

'Arınma' keşişler için iki biçimde olur: Kimi keşişler, insanlarla ilişkilerini en aza indirip, nadiren dini törenlere katılırlar. Filistin'de, Mısır'dakine benzer bir biçimde gelişen *lavra* sisteminde ise keşişler birbirleriyle bağlantı halindedir. Lavralarda, bir mutfak ve kilisenin yakın çevresinde yer alan hücrelerde yaşamlarını sürdüren ankhoritler, haftada bir ayin için toplanırlar.

IV.yüzyılın ikinci yarısında, Mısır, Filistin ve Anadolu'da birbirine paralel biçimde gelişen "*koinobion*"larda ise keşişler birlikte yaşarlar ve çalışırlar. Koinobionlarda, keşişler, tarımla ve günlük yaşamlarını sürdürecekt işlerle uğraşırlar. Theb şehrinin kuzeyinde, Tabensis'deki, 4.yüzyıl'a tarihlendirilen Aziz Pakhomios koinobionunda, bir çevre duvarı içinde, giriş kulübesi, misafirhane, toplantı salonu, yemekhane, mutfak, fırın, hastane ve her biri yirmi ila kırk keşiş hücresinden oluşan birkaç ev bulunur.

Hıristiyanlığın erken dönemlerinden itibaren bir arada görülen *ankhorit* ve *koinobit* yaşam, Bizans İmparatorluğu'nun sonuna kadar, birlikte devam eder. Aslında, keşiş yaşamının bir kısmını münzevi, bir kısmını komün içinde geçirebileceği için bu iki yaşam biçimi birbirini tamamlayıcıdır. Münzevilik, bir hazırlık dönemi gerektirdiğinden keşişin, ankhorit olmadan önce topluluk içinde yaşaması, daha sonra *hygomenin* (manastır başrahibi) onayıyla münzevi yaşama geçmesi gerekir. 692 tarihli Trullo Konsili'nde alınan karara göre keşişler en az üç yıl koinobionda yaşadıkdan sonra ankhorit olabilirler.

Hıristiyanlığın erken dönemlerinde, imparatorluğun tüm bölgelerinde yaygınlaşan manastırlar, daha çok kırsal kesimde yer alır. Bunun yanı sıra 6.yüzyılın sonlarına doğru İstanbul'da, yetmişin üzerinde manastır vardır. Diğer pek çok şehirde manastırlar olduğu

bilinmektedir. Manastırların bazıları yüzlerce keşiş, bazıları birkaç keşiş alabilecek büyüklüktedir. Ancak, kalabalık manastırların sayısı azdır. Manastırlarda, ortalama, on ila yirmi, kalabalık olanlarda eli kadar keşiş yaşar. Fiziksel dünyadan soyutlanma keşişler için önemli bir kavram olduğundan, manastırları ıssız yerlerde kurmak gereklidir. Bu nedenle, coğrafi olarak tecrit edilen yerlerde, manastırların bir arada toplandığı ‘manastır merkezleri’ Bizans dünyasında çok yaygındır. *Olympos (Uludağ)*, *Latmos (Bafa Gölü)*, *Athos*, *Meteora* gibi Bizans’ta farklı dönemlerde merkez olan manastır kurumlarında, heretik, lavra ve koinobion sistemleri birlikte görülür. Bazı araştırmacılar bu merkezlere *Bithynia*, *Trabzon* çevresini ve ***Kappadokia***’yı da eklemektedirler.

Anadolu’da, koinobit manastır sistemi, Kayserili Büyük Basileios’la son şeklini alır. Basileios’a göre maddi dünyadan uzaklaşmak hayır işlerinden uzaklaşmayı gerektirmemektedir. Birçok münzevi şifa vermesi sayesinde, çoğu manastır da hayırseverlikleriyle ün kazanmıştır. Basileios’un, Kayseri’nin dışında kurduğu koinobionun, kilisesine ek olarak, hastane, bakımevi, misafirhanesi vardır. Manastırların bağış yapması, yolculara kalacak yer sağlaması, yaşlılar, öksüzler gibi ihtiyacı olanlara yardım etmesi tipikonlarda yer alan, olağan görevler arasındadır. Hayırseverlik işlerinin çoğu muhtaç insanlar için olsa da manastır, zengin insanlar için de önemli bir kurumdur. Manastır banileri, emeklilik zamanlarında inzivaya çekilmek, ölümünden sonra bir mezar yeri ve kendisi için hayır dua okunmasını garantilemek için büyük bağışlarda bulunurlar. Ayrıca, manastır, siyasettekiler için bir sığınma yeridir.

Ancak, keşişlerin elini eteğini çekmeye çalıştığı seküler dünya, onların peşini bırakmaz. V.yüzyıldan itibaren kilise ve devlet, manastır yaşamını kontrol altına almaya yönelik bir dizi ferman yayınlar. Örneğin, Khalkedon (Kadıköy) Konsili (451), keşişlerin, orduya katılmasını, evlenmesini ve herhangi bir seküler işle ilgilenmesini yasaklar, yeni kurumlar için piskoposluk onayını şart koşar. İustinianos, yayınladığı *novellalarla* (yasalar), koinobionların iç düzeni için bir takım standartlar getirir. Ankhoritler, ayrı yaşamakta özgürdürler, hygomeni, cemaat seçebilir veya başrahip atayabilir, kadın ve erkek manastırlarının bir arada olması yasaklanır. Trullo Konsili’nde (692) ise manastıra girme yaşı en az on olarak belirlenir. II. İznik (Nikea) Konsili’nde (787), keşişlerin bir manastırdan diğerine geçmesi için kurallar konur.

Ortaçağ’da temel gelir kaynaklarından biri olan manastırlara ait arazi mülkiyeti, birçok çıkar çatışmasına kaynaklık eder. X.yüzyılda, Nikephoros Phokas (963-969) ve II.Basileios (976-1025), yasalarla, köylülerin topraklarına manastırların el koymasını önlemeye ve yeni manastırların kurulmasını yavaşlatmaya çalışırlar.

Kilise Babaları’yla birlikte IV.yüzyılda başlayan ***Kappadokia manastır geleneği*** ile ilgili günümüze hiçbir belge gelmemiştir. Kappadokia’da manastır yaşamıyla ilgili değerlendirmeler günümüze gelen mimari veriler ve Bizans İmparatorluğu’nun diğer bölgelerindeki manastırlarla karşılaştırma yapılarak elde edilebilmektedir.

Manastır yaşamının benimsenmesi, gene Hıristiyanlığın ilk yıllarından itibaren kabul gören münzevi yaşamın tamamen ortadan kalkmasına neden olmamıştır. Kappadokia'da, erken dönemlerden itibaren hem münzevi hem de toplu yaşam biçimi bir arada görülür. Bu nedenle manastır topluluklarının yanı sıra Güllüdere Aziz Niketas ve Zelve Stylites Symeon gibi ikonoklast döneme (726/30-842) veya öncesine tarihlendirilen çok sayıda münferit keşiş hücresi vardır. Bölgede, kadın ve erkek manastırlarından oluşan topluluklar korunma amacıyla kümeler şeklinde dağılmışlardır. Kappadokia Bölgesi'nde, *Ihlara (Peristrema)*, Soğanlıdere, Göreme (Korama) ve Açık Saray bugün bilinen manastır merkezleridir.

Zelve gibi bazı merkezlerde münzeviler, zamanlarının çoğunu ayrı geçirip, yortularda, dini törenler ve yemek için bir araya geliyor olmalıdırlar. Kappadokia'da, lavra sistemiyle birlikte keşişlerin birlikte yaşadığı ve çalıştığı koinobit manastır sistemi de uygulanır. Kayserili Büyük Basileios, münzevi yaşam ile toplu yaşamın iç içe geçmesi gerektiğini düşündüğü için, bu düşüncesini manastır çevrelerinde yer alan keşiş hücreleri ile yaşama geçirir. İlerleyen yüzyıllarda, münzevi yaşamın kısıtlanması, İustinianos'un 535-546 yılları arasında yayınladığı kanunla desteklenir. Kanuna göre en az üç yıl bir manastır topluluğunda yaşamadan münzevi yaşama geçilemez.

Bu bilgiler göz önüne alındığında, Kappadokia manastırlarında karşılaşılan farklılıklar bir anlam kazanır. Kappadokia'da manastırlarının yatakhane veya uyumak için herhangi bir mekanları bulunmazken her zaman bir trapezası (yemekhane) vardır.

Ancak, bölgenin manastırları yeterince incelenmediği ve manastırların diğer odalarının işlevleri yeterince bilinmediği için kesin bir değerlendirme yapmak mümkün değildir.

Kappadokia manastırları, içinde veya yakınında buldukları yerleşimlerle sıkı ilişki içindedirler. Cemaat kilisesiyle manastır kilisesi arasında kesin bir ayırım yoktur. Birkaç örnek dışında manastır kiliselerini sivil halk da kullanabilmektedir. Bizans şehirlerinde olduğu gibi eyaletlerde de manastırlar, bölgeye egemen olan politik bir güçtür. Büyük Basileios, keşişlerin birbirini daha iyi tanınması ve hygomene yakın olması için koinobit birimlerin az sayıda olması kuralını koyar. Kappadokia'da manastır toplulukları her zaman mütevazı boyutlarda olmuştur. Topluluk en fazla yirmi veya daha az kişiden oluşur. 987 yılında, II. Basileios, manastır kurmak için en az sekiz ila on kişi olması zorunluluğu getirir. Düzenli bir organizasyon oluşturmamalarına karşın manastırlar, köy ve kasaba yaşamının merkezi konumundadırlar. Başkentle ilişkileri kopuk ve sürekli savaş tehdidi altındaki bölgede, keşiş, İsa'nın takipçisi olarak, cemaate yol gösterir.

Büyük Basileios'un kuralları da manastır topluluğuyla cemaat arasındaki yakın ilişkiyi destekler. İbadet etmenin ve inzivaya çekilmenin yanı sıra hasta ve fakir insanlarla ilgilenmek, çocukların eğitimi, öksüzlerin bakımı keşişlerin görevleri arasındadır. Sosyal yardım işlerinden başka, pazarlarda tarım ürünü ve el işleri satmak da keşişlerin işlerindedir.

III. Leon, 726/730 yılında yayınlanan kararname ile figürlü tasvirleri yasaklamanın yanı sıra sosyal reformlar arasında manastırların ve keşişlerin ayrıcalıklarına sınırlama getirir.

İkonoklast mücadelenin halka fazla yansımayan pek çok nedeninin başında kilise ve devlet çıkarlarının çatışması gelir. Bağışlarıyla sürekli beslenmekte olan manastırların arazi mülkiyeti devamlı artış halindedir. Bu oluşum ve keşişlik kurumunun sürekli gelişmesi, kilisenin giderek artan gücünün bir ifadesidir. İkonoklast hareket bir anlamda, varlıklı sınıflara ve kilisenin malvarlığına karşı girişilen bir saldırdır.

VIII.yüzyılda Kappadokia'daki manastır ve keşiş sayısı bilinmemektedir, ancak, geçen yüzyıllarda, Doğu'nun İslam şehirlerinden kaçan Hıristiyanlar da buraya sığındıkları için çok sayıda olmalıdırlar. İkonoklast dönemde ise pek çok ikonodül (tasvir taraftarı) keşiş güney İtalya'ya göçer. Güney İtalya'daki kayaya oyma yapıları Kappadokialıların yaptıkları düşünülmektedir. Bu dönemde kaç keşişin bölgeyi terk ettiği bilinmese de göçen keşiş sayısının 50.000'e çıkabileceği varsayılmaktadır, dolayısıyla Kappadokia'daki pek çok manastır boş kalmıştır.

Selçuklu Türkleri'nin XI. yüzyılın sonlarında bölgeye egemen oldukları düşünüldüğünde, bu yüzyıldan sonra da bölgede yaşayan Hıristiyanların yeni kiliseler inşa edebildikleri anlaşılmaktadır. Özellikle *Belısırma'daki Kırkdamaltı (Aziz Georgios) Kilisesi'nde* bani resimlerinde olasılıkla bir Gürcü Prensesi olan *Thamar* ve kocası *Amirarzes Basileios*, kilisenin azizi olan *Georgios* ile birlikte gösterilmiştir. Figürlerin üzerindeki yazıtta da Bizans imparatoru II. Andronikos'la (1282-1328) birlikte *Selçuklu Sultanı II. Mesud'un* da adı geçmektedir; bu ise XIII. yüzyılda, bölgedeki iki önemli güç olan Bizanslılar ile Selçuklular arasındaki 'hoşgörü'yü göstermesi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Kitabeli ve bani tasvirli olanlarının dışında kalan yüzlerce kayaya oyma kilisenin tarihlendirilmesi son derece zordur. Bu konuda mimari özellikler (hemen her yüzyılda yinelenildiği için) yardımcı olmamaktadır. Bunun dışındaki en önemli veri ise duvar resimleridir. Çok azı fresko, büyük çoğunluğu secco tekniği ile yapılmış duvar resimlerinin tarihlendirilmesi için dikkate alınan 'ikonografi', 'üslup', 'renk', 'teknik' gibi özellikler ise, kesin sonuçlar verememektedir. Farklı birçok bilim adamı aynı resimler için çok farklı yüzyılları önermektedirler. Ancak, bölgede duvar resmi barındıran kiliselerin az bir kısmının İkonoklast öncesi/sırasına (8.-9. yüzyıl ortaları); büyük bölümünün Orta Bizans dönemine (VIII. yüzyıl ortaları-XI., XII. yüzyıl ortaları), yine az bir bölümünün XII. yüzyıldan sonraya tarihlenebileceği ortak bir görüşü yansıtmaktadır.

Kayaya Oyma Kiliseler

Kayaya oyma mekanlar arasında en iyi bilinenler dini yapılardır. Uzun bir ön hazırlık gerektirmeyen bu tür kiliselerde, önce kayanın içine doğru düz bir tünel kazılır, sonra, plana göre mekanlar açılır. Yerçekimi kurallarına uymak gerekmediği için statik sorunlar olmadan, tonoz, kemer, sütun, sütun başlığı gibi strüktürel elemanlar sadece simgesel/görsel amaçla kullanılır.

Kagir kiliseler ile kayaya oyma kiliseler arasındaki temel fark, kayaya oyma kiliselerde, temel prensip kagir kiliselerde görülen 'ekleme' değil, 'kaldırma'dır. Örneğin,

kaya içine oyulan bir kubbe gerçekte ağırlıksızdır, altındaki sütunlar kaldırılrsa bile kubbe yerinde durabilir. Kayaya oyma tekniğinde yapı iskelesi, kaldırma vinci veya rampaya gerek duyulmaz. Kilise (veya herhangi bir mekan) oyulacak kaya kütesinin yanına oyma aletleri, basit iskeleler kurmak için ahşap direkler ve çıkan molozu dışarıya taşımak için birkaç el arabasından başka malzemeye gerek duyulmaz. Usta, önce kayayı, kafasında planladığı yapının merkezini oluşturacak olan yere kadar bir tünel kazar. Sonra bu tüneli yapının bitmiş halinden biraz daha küçük bir taslağa ulaşana kadar genişletir. Sonra yukarı doğru ahşap iskeleler kurarak, üstten aşağıya doğru, yani kubbe, tonoz ve kemerlerden başlayarak kayayı oyarak yapıyı tamamlar. Göreme'deki Tokalı Kilise'nin 'Yeni Tokalı' olarak bilinen ve Kappadokia'daki büyük kiliselerden biri sayılabilecek bölümünün kazımasının 6 ayda tamamlandığını kanıtlayan bilgiler mevcuttur. Kayaya oyma kiliselerde çalışan usta grubunun kagir yapılara göre çok daha az olduğu; bir kiliseyi oymak için 2-3 usta ve bir o kadar işçinin yeterli olduğu sanılmaktadır. Elbette bu sayı, oyulan tuf bloğunun sertlik derecesine göre artabilmektedir.

Kiliselerin planları, çağdaşı olan kagir kiliselerin planlarının biraz daha kaba işlenmiş, basitleştirilmiş biçimini yansıtır. Örneğin, duvar resimleri ve plan tipine göre VIII. yüzyılın sonuna veya X. yüzyılın başına tarihlendirilen Göreme Kılıçlar Kilisesi, başkent mimarisinde VIII. yüzyılda kullanılmaya başlanan 'kapalı Yunan Haçı' plan tipinin en erken örneklerinden biridir. Ürgüp yakınlarında, Tağar Kilisesi Trikonchos (üç yapraklı yonca) plan şemasına sahiptir ve bölgedeki tek örnektir.

Kappadokia, Bizans'ın sanat üretim ve manastır merkezi olarak Selçukluların gelişine, yani İslamiyet'e kadar önemini korur. Doğal olanla insan emeğiyle yapılmış anıtların harmanlandığı Kappadokia'da günümüze gelebilen çok sayıda kayaya oyma mekan, buna karşın az sayıda kagir yapı vardır. Ancak, Erken Bizans döneminde (IV ve VII. yüzyıllar), Kappadokia, bugün bildiğimiz kaya kiliseleri Kappadokiası değildir ve belki de kesme taştan inşa edilen kiliselerin sayısı kayaya oyma kiliselerden daha çoktur. Günümüze az sayıda gelen örnekler arasında IV ila VI. yüzyıllara tarihlendirilen: Aktaş (Andaval) Konstantin ve Helena Kilisesi, Viranşehir (Mokisos) Kemerli Kilise, Sivrihisar Kızıl Kilise, Buzluk mevki, Persek Köyü yakınında (Buzluk Persek) kiliselerinin ortak özelliği düzgün kesilmiş, iri taş bloklardan inşa edilmesi ve cephelerin sade bir taş işçiliğiyle hareketlendirilmesidir.

Kappadokia'da kayaya oyma mekan olarak ilk akla gelen kiliselerdir. Ancak, yemekhane (trapeza/refektorium), keşiş hücreleri, mezar şapelleri, çilehane ve pareklessionlarıyla manastır topluluklarının sayısı da çoktur. Kayaya oyma kiliselerin boyutları, Batı kiliseleri veya kagir kiliselerle karşılaştırıldığında oldukça küçüktür. Ortaçağ'da, Göreme Tokalı Kilisesi, Avcılar Durmuş Kadir Kilisesi gibi az sayıda yapı, içine ancak onlarca kişi alabilecek büyüklüktedir. XVIII. yüzyıldan itibaren, bölgede, kaya kiliseleri, özellikle, kagir kiliseler anıtsal boyutlarda inşa edilirler.

Kiliselerin Plan Tipleri

Bizans mimarisinde kiliseler, mimari planlarına göre gruplandırılır. Bu plan tiplerinin her biçimi, kaya mimarisinde de uygulanmıştır. Kappadokia bölgesinde en yaygın plan tipi, doğu-batı yönünde dikdörtgen naoslu ve doğuda yarım daire biçiminde apsisle sonlanan bazilikal plandır. Bazilikal planda, nef ve apsis sayısı değişkendir. Kappadokia kiliselerinde tek nef ve tonoz örtü kullanımı yaygındır.

Erken Bizans döneminden itibaren görülen ikinci tip, serbest haç planlı kiliselerdir. Bu tipte mekan, üç veya dört kollu haç biçiminde düzenlenir. (Ürgüp, Kepez, Sarıca II. Kilisesi, XI ve XII. yy.) X. yüzyıldan itibaren Bizans mimarisinde yaygın biçimde kullanılan kapalı Yunan haçı planının çeşitlemeleri de kaya mimarisinde uygulanmıştır. Kapalı Yunan Haçı planında da mekanın planı esas olarak haç biçimindedir, ancak, haç kollarının aralarında yer alan odalar nedeniyle haç biçimi ilk bakışta algılanamaz (Ürgüp, Karain No.I, X. yy.) Bu üç temel plandan başka, enlemesine nefli, trikonchios planlı veya düzensiz planı nedeniyle herhangi bir gruba girmeyen kiliseler de vardır. Özetlenecek olursa, Kappadokia'da görülen kayaya oyma kiliseler, alt grupları bir tarafa bırakılacak olursa, başlıca beş plan tipi altında gruplanabilir:

- 1) Tek Nefli Kiliseler
- 2) İki Nefli Kiliseler
- 3) Üç Nefli Bazilikal
- 4) Serbest Haç Planlı Yapılar
- 5) Kapalı Yunan Haçı Planlı Yapılar

Kappadokia bölgesinde kayaya oyma manastır, kilise, trapeza, keşiş hücresi gibi dini yapıların sayısını saptamak oldukça güçtür. Bölgeyle ilgili bilimsel yayınlar, yapıların ancak konuyla ilgili bir bölümünü inceleyebilmektedir. Ayrıca, hala, belgelenmemiş olan çok sayıda yapı vardır. Bazı bilim adamları 600 kadar kilise olabileceğini söyler (Ancak, bölgede yaptığımız arazi çalışmaları ve yayın taramaları sonucu, bu sayının çok daha fazla olduğunu düşünmekteyiz.).

Bizans'tan sonra Kappadokia'da egemen olan Selçuklu, Karamanoğulları, Danişmentli Beylikleri ve Osmanlı dönemlerinde, kayaya oyma mekanlar, depo, mesken, ağıl olarak kullanılmış olmalıdır. Kolay inşa edilmesi, saklanmaya ve savunmaya elverişliliği, zor iklim koşullarına uygunluğu gibi nedenlerle yüzyıllar boyunca kullanılan kaya mimarisi Bizans döneminden sonra, hiçbir zaman yaygın olarak kullanılmamış, özellikle ibadet yapıları için kaya mekanlar tercih edilmemiştir. Gelveri'de kayaya oyma Kayamescit, Zelve'deki mescit bölgede rastlanan ender örneklerdir. Selçuklularla başlayan anıtsal sivil yapı anlayışı, su kaynaklarına yakın ve yerleşime uygun alanların iskan edilmiş olması ve tarımla uğraşan Hristiyan halkın bu alanlarda yaşamlarını sürdürmesi nedenleriyle yeni gelen kültürler, başka yaşam alanlarını ve başka yapı türlerini tercih etmişlerdir.

Selçuklu ve Beylikler Dönemi

Büyük Selçuklular'ın İran'da güçlenmesi ile birlikte, Alparslan ve Melikşah dönemlerinde Anadolu'ya Selçuklu akınları başlamıştır. Alparslan'ın komutanlarından Afşin Bey 1067 yılında Niksar, Konya, Kayseri, Karaman ve Ürgüp'ü ele geçirmiştir; bu döneme ait İslam kayıtlarında Ürgüp "Brügüp" olarak geçmektedir.

1071 yılında, Malazgirt'teki savaştan sonra Selçuklu Türkleri bölgeye egemen olmuştur. 330 yıl süren Selçuklu egemenliğinden önce Kappadokia'yı bir süre (1086-1175) Danişmendliler yönetmişler; Selçuklular'la birlikte Haçlılara karşı direnmişlerdir. Bu dönemde, bölgedeki Bizans kentlerinde nüfus en düşük düzeye inmiştir. XI ve XII. yüzyıllarda Türk akınları ve Haçlı Seferleri'nin Anadolu'da oluşturduğu büyük tahribat kentlerin boşalmasına ve üretimin düşmesine neden olmuştur. Anadolu'nun XII ve XIII. yüzyıllar için demografik bir araştırma yapmak, yeni gelen Türklerle yerleşik halk arasında nasıl bir oran olduğunu tespit etmek oldukça güçtür. XI. yüzyıldaki I. Haçlı Seferi'nde Hıristiyan'ların, Türklerin on katında fazla olduğunu öne süren araştırmacılar vardır. I. Haçlı Seferi, Selçukluların ilk Başkenti İznik'ten İç Anadolu'ya çekilmeleri sonucunu doğurur. Daha sonra Başkent olan Konya'dan (III. Haçlı Seferi sırasında yağmalanmasına karşın) Anadolu'da batıya dönük bir pazar açılır; Türkmenler, Haçlılara mal satarak sermaye biriktirirler. Daha sonra para ekonomisine geçen Selçuklular kentlere daha fazla önem vermeye başlarlar.

Böylece, XI. ve XII. yüzyıllarda, Kappadokia'nın etnik yapısında büyük değişiklikler gerçekleşmiş; Bizans köy ve kasabalarının yanına Türk köy ve kasabaları kurulmaya başlanmıştır. 1075 yılında Selçuklu hükümdarı Süleyman Şah (1075-1086), İznik'i başkent yaparak Selçuklu Devleti'ni kurmuş, 1082 yılında Kayseri Türkler'in eline geçmiştir. Süleyman Şah'ın Antakya'ya yaptığı sefer sırasında ani ölümü üzerine Ürgüp ve çevresi kısa süre Melik Danişmend'in eline geçmiştir. 1134 yılında Danişmendliler Kayseri'yi yeniden inşa etmişler, bu arada kiliseleri yıkmaları için emir vermeleri, bölgede hala Hıristiyan nüfusun varlığına işaret etmektedir. Kayseri 1169 yılında II. Kılıç Aslan tarafından tekrar Selçuklular'ın egemenliğine sokulup, Konya'nın Başkent olmasıyla, Kappadokia yeni bir döneme girer, bölgede ticaret süratle gelişir.

Artık Kappadokia Bizans İmparatorluğu'nun doğu sınırı değil, Selçuklu Devleti'nin merkezidir. 1176 yılındaki *Miryokefalon* savaşıyla da Bizans'ın Orta Anadolu'daki topraklarını geri alma hayali sona erer. Selçuklular, bölgedeki ticaretin canlanması amacıyla Roma ve Bizans yol ağını genişletmişler, güvenliği sağlamak amacıyla da Bizans döneminin mütevazî kaya oyma kiliselerinin yerine, kesme taş malzeme ile anıtsal portalleri olan Ağzıkara Han, Sarı Han gibi çoğu XII ve XIII. yüzyıllara tarihlenen kervansaraylar inşa ettirmişlerdir.

Anadolu Selçukluları döneminde Konya, Kayseri ve Nevşehir'den doğuya, İran'a giden kervan yolunun Kappadokia'dan geçiyor olması nedeniyle bölge oldukça önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Ünlü Arap gezgini İbni Batuta Seyahatname'sinde,

Aksaray'da üretilen halı ve kilimlerin Suriye, Irak, Hindistan ve hatta Çin'e sevk edildiğini yazmaktadır.

Selçuklular, bölge halkına din değiştirme politikası uygulamamıştır. Örneğin Selçuklu Sarayına bakarsak, II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in eşi Gürcü Prensesi, Konya'ya bir din adamıyla birlikte gelir ve beraberinde kutsal eşyalar getirir. Hatta, Konya Sarayı'nda prenses için küçük bir kilise inşa edilir. Ancak din değiştirme baskısı olmaması bazı Hıristiyanların, Müslümanlığı seçmediği anlamına gelmez. Özellikle kentlerde bulunan bazı tutsaklar, (Hristiyan anne - Türk babadan doğan çocuklar) bir nesil sonra İslamiyeti benimserler. Evlilik, kölelik kurumlarından belki daha fazla etkin olan XIII ve XIV. yüzyıllarda gezgin derviş gruplarının İslamiyeti yayma çalışmaları, Hıristiyanların sayılarının giderek azalmasına neden olur. Marko Polo, İbn-i Batuta (13.yüzyıl) gibi seyyahlar, Anadolu'daki şehirlerde ve kırsal alanda hala çok sayıda Hıristiyan topluluğun varlığından söz eder. Gayrimüslimlerin dini yapıları, genellikle şehrin içinde korunur. Kırsal kesimlerde manastırların olduğu bilinmektedir. Selçuklular Anadolu'ya gelince önce ibadethanelerini yapıp onun etrafında kümelendikleri için camiye çevrilen kilise sayısı çok azdır. Selçuklular, bir süre sonra, gayrimüslimlere yeni kiliseler yapma haklarını kısıtlarlar. Örneğin 1247 yılında Konya'da Rumlar yeni bir kilise yaptırmak için kadıya başvurunca, kadı izin vermemiştir.

Müslüman yönetici sınıfın etkisi daha ağırlıklı olsa da bir arada yaşamın doğal sonucu, günlük yaşamda ve sanatta iki toplumun karşılıklı etkileşimi açıkça görülebilir. Resmi kayıtlarda, *'Esad el Davla Konstantin, Vasileios Yagoupis'* gibi isimler veya vergi defterlerinde Rumca isimlerin başına *Emir, Şah, Bey* veya *Evren* gibi sıfatlar eklenir. 1202 tarihli Gülşehir Karşı Kilise gibi eserlerin aynı dönemi paylaşması da bölgedeki farklı kültürlerin bir arada yaşadığını görsel olarak belgelemektedir. ***Ihlara'daki Kırkdamaltı (Aziz Georgios) Kilisesi'nin duvar resimlerinde Selçuklu Sultanı II. Mesut ile III. Andronikos'un (1328-1348), adları birlikte yazılmıştır*** ve sarık, cüppe giysili Rumlar, duvar resimlerine de yansır. XII ve XIII. yüzyıl kiliselerinin duvar resimlerinde görülen *pseudo-kufi* yazılı bezemeler, *arabeskler*, Sasani Rumileri ortak bezeme repertuarının motifleridir. Kültürlerarası geçişliliğin önemli göstergelerinden biri de azizlerdir: Kappadokyalı Aziz Gregorios, Hıdır İlyas'ta; Aziz Haralambos ya da Eustathios da Hacı Bektaş'ta varlığını sürdürür.

1186 yılında Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan (1155-1192) ülkeyi 11 oğlu arasında pay etmiş, her merkeze bir melik atamıştır. Niğde ve çevresi, Ürgüp'le birlikte, oğullardan Arslanşah'ın yönetiminde kalmıştır.

II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in (1237-1246), 1243 yılında Köseadağ Savaşı'nda Moğollara yenilmesinden sonra, bölge Moğolların askeri üssü haline dönüşmüştür. Moğol istilası sırasında, kentlerdeki imar etkinlikleri sultandan çok, güçlü vezirler, komutanlar ve kentin zenginleri tarafından yönlendirilmiştir. Keyhüsrev'in ölümünden sonra üç oğlu arasında taht kavgası başgöstermiştir. Kardeşlerden IV. Rükneddin Kılıçarslan (1249-1266) Aksaray'dan Ürgüp'e gelmiş, burayı bir üs olarak kullandıktan sonra Kayseri'ye geçerek tac giymiştir. Daha sonra II. Alaeddin Keykubat ile Ürgüp yakınlarında yaptığı savaşta şehit düşmüştür. Moğol egemenliği altındaki Anadolu toprakları Selçuklu Sultanlarınca bir vali

gibi yönetilmiş; 1308'de son sultan II. Gıyaseddin Mesud'un ölümünden sonra Anadolu Selçuklu Devleti resmen sona ermiştir.

Selçuklu egemenliği altında, bölgedeki Niğde, Aksaray, Kayseri gibi şehirler imar edilir. Fethedilen yerlerde çok sayıda kervansaray, medrese, cami, türbe gibi eserler ortaya çıkar. Ticareti geliştirmek ve yeni yerleşim birimlerine ulaşmak amacıyla, Roma Dönemi'nden kalan yollar ihya edilir, yeni yollar açılır. Kappadokia Bölgesi bu yeni dönemde de önemini korur. XII. yüzyılda bölge, Anadolu'nun diğer bölgeleri gibi Haçlı orduları ile Türkler arasındaki savaflara sahne olur.

Selçuklu Dönemi ile birlikte bölgede önemli nüfus değişimleri yaşanır. Selçukluların Anadolu'yu fetihleri ile Patrikhane'nin Kappadokia'daki etkinliği azalmamış, metropolit ve piskoposlar görevlerinde kalmışlardır. Ancak bu süreçte bölgedeki manastır topluluklarının yavaş yavaş çözülmeye başladığı gözlenmektedir.

Selçuklular'dan sonra Anadolu, İlhanlılar'a bağlı bir vali ile yönetilmeye devam edilmiştir. İlhanlı Hükümdarı Said Bahadır Han zamanında Anadolu Valisi Timurtaş, Kayseri'yi Başkent ilan ederek, Niğde, Nevşehir ve Ürgüp çevresini yönetimi altına almış, ancak kısa bir süre sonra, 1327'de Suriye'ye kaçarak Memlûklüler'e sığınmıştır. Bu olaydan sonra Anadolu'nun yönetimi Eretna Bey'e geçmiştir. Alaeddin Eretna, bir süre İlhanlılar'a bağlı olarak yöneticilik yapmış, 1340'da Kappadokia'yı da içine alan ve kendi adıyla anılan Eretna Devleti'ni kurmuştur. 1341 tarihli '*Kumartaş köyü satış senedi*'nde Taşkın Paşa adlı birisinin Ürgüp ve çevresinde yöneticilik yapan Eretna Beyi'nin adı geçmektedir

1352 yılında Eretna'nın ölümünden sonra Karamanoğlu Alaaeddin Ali Bey Kayseri'yi ele geçirerek Ürgüp ve çevresini Karamanoğulları topraklarına katmıştır. Timur'un Anadolu'yu işgali ile, onunla birlikte hareket eden Karamanoğlu İbrahim Bey, Timur adına Kappadokia'daki yerleşimlere saldırılarda bulunmuştur.

Kappadokia bölgesine Türklerin gelmesinden sonra, halklar arasında birlikte, yan yana yaşam başlamış, Türkler yeni yerleşimler kurmak yerine (Osmanlı dönemine kadar) eski köy ve kasabalara yerleşerek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu yerleşimlere, toplumun dini ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla cami, medrese, hamam, han, zaviyeler inşa ederek eski dokuya yeni bir görüntü kazandırmışlardır. Bunun yanı sıra, özellikle Selçuklu Sultan ve vezirleri, Anadolu'ya Suriye, Irak ve İran'dan bilginler, din adamları, sanatçılar getirerek, bölgenin kültürel yapısında köklü değişiklikler oluşmasını sağlamıştır. Sanat ve ticaret yaşamını düzenleyen loncaların oluşması da bu dönemlere denk gelmektedir. Böylece 'Çekirdek Kappadokia'nın önemli şehirleri, Kayseri, Niğde, Nevşehir ve **Aksaray**'ın fiziki ve kültürel yapısında oldukça önemli değişiklikler gözlenmiştir.

Benzer şekilde, Niğde de Sultan Alaeddin Keykubat döneminde, Vali Zeyneddin Başara yönetiminde Türk-İslam kimliğine bürünmüştür. 1223 tarihinde inşa edilen Alaeddin Cami, 1335 tarihli Sunkur Bey (Ağa) Cami, 1312 tarihli Hüdavend Hatun Kümbeti 1409, tarihli Ak Medrese ve başka pek çok yapı şehrin önemli yapıları arasında sayılabilir.

Aksaray (Kolonia) yüzyıllar boyunca farklı kültürlerin askeri üssü olma görevini Selçuklular döneminde de üstlenmiş bir şehirdir. Bu nedenle, şehir içindeki geleneksel yapıların yanı sıra bu özelliği ve yolların kesişme noktasında bulunmasından dolayı yakın çevresindeki kervansaraylarla da dikkat çekmektedir. Şehirde günümüze gelebilen ve Karamanoğulları döneminde 1314 yılında inşa edilen *Ulu cami*, I. Alaeddin Keykubat döneminde (1221-1236) inşa edilen *Eğri (veya Kızıl) Minare*, şehirdeki Selçuklu ve Beylikler dönemi eserlerindedir.

Özellikle bölgedeki ticaret, hac ve askeri yollar üzerinde inşa edilen kervansaraylar, Anadolu Selçukluları, Karahanlılar, Gazneliler ve Büyük Selçuklular Devletleri'nin mimari geleneklerinin Anadolu'daki yansımaları olarak yorumlanabilir. ***Aksaray-Nevşehir yolu üzerindeki Alay Han (1192), Öresin Han (13. yüzyıl), Ağzıkarahan (1231/1237);*** Konya-Aksaray yolu üzerindeki Sultanhanı (1229), Aksaray'ın bu dönemdeki ticari önemini vurgulamaktadır.

Osmanlı Dönemi

Beyliklerin sağlamaya çalıştığı Anadolu birliğini, ilerleyen yüzyıllarda, Osmanlı İmparatorluğu sağlar. Kappadokia bölgesindeki Osmanlı varlığı 1398'de I. Bayezid'in Konya, Aksaray, Niğde ve Ürgüp'ü ele geçirmesiyle başlar, ancak 1402 yılındaki Ankara savaşından sonra Karamanoğulları bölgeye tekrar egemen olur. Bir süre Karamanoğulları ve Dulkadiroğulları arasında el değiştiren bölge, 1483 yılında II. Bayezid tarafından Osmanlı yönetimine girer. Beylikler arasında sık sık el değiştiren Kayseri ve çevresi, artık Osmanlı'nın bir idari birimi olan Karaman eyaleti sınırları içindedir. 14.yüzyılda Karamanoğulları Beyliği'nin sınırları içinde yer alan bu topraklarda 'Karamanlıca' yani Yunan harfleriyle Türkçe konuşan Ortodoks Rumlar'ın dili, XI. yüzyıldan itibaren bir arada yaşamın doğal sonucu olarak meydana gelir. Bölgede yaşayan Ermeniler de Rumlar gibi Türkçe konuşmaya başlarlar. İlk kez 1437 tarihli bir Latin belgesinde geçen 'Karamanlıca', XVI. yüzyıldan itibaren sık kullanılır. 1584 yılında Karamanlıca basılan ilk kitap '*Ortodoks İnançının Apologiası'nı*, fetihten sonra İstanbul'un ilk patriği *Gennadios Skholarios* kaleme almıştır. Daha sonra 1924 yılındaki Büyük Mübadele'ye kadar Rum halkın büyük çoğunluğu Karamanlıca konuşmaya devam eder. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde, Kappadokia'da, Yunanca, Ortodoksların Yunan milliyetçiliğini benimsemeleri için önemli bir araç haline gelir. Ürgüplü Rumlar, kendi kasabalarında okullar olduğu halde, çocuklarını, daha iyi Yunanca öğrenebilecekleri Mustafapaşa (Sinassos) Kasabasına gönderirler.

Kappadokia bölgesindeki Hıristiyanlar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de Müslüman halkla birlikte yaşamış, özgürce ibadetlerini yerine getirebilmiştir. Özellikle XV. yüzyılın sonlarında bölgede yaşayan farklı etnik ve dini kökenli halklar arasında ciddi boyutlarda bir kaynaşma gerçekleşir.

Kappadokia'nın İstanbul'la olan sıkı bağları, ***II.Mehmet'in iskan politikalarına dayanır. Fatih döneminde, İstanbul Yedikule'ye Karamanlılar, Aksaray'a Aksaraylılar, Çatalca, Nakkaş Köye, Muşkaralılar (Nevşehir), Kalafatyeri'ne, Sinassoslular*** göç ederler.

Osmanlı ticaret sisteminin belkemiği olan lonca sistemi sayesinde, Kappadokialı göçmenler, İstanbul'un birçok bölgesinde adeta birer koloni kurarlar. İlerleyen yüzyıllarda yarı göçebe bir düzen kuran Kappadokialılar, kurdukları dernekler aracılığıyla, kasabalarının kalkınmasına büyük katkı sağlamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Rumlar, İstanbul Patrikhanesine bağlı oldukları ve özellikle, imparatorluğun son döneminde İzmir (Smyrna), Atina gibi merkezlerdeki Rumlarla olan sıkı bağlar nedeniyle dinlerini ve kültürlerini koruyabilmişlerdir. Öte yandan, Pontos (Karadeniz) gibi kendi içine kapalı bölgelerin tersine, Kappadokialılar, diğer bölgelerden daha fazla Müslümanlarla iç içe yaşadıkları için Türkçe konuşmaya başlarlar.

1522-1584 yılları arasında kaydedilen, toprak vergi yazım defterlerinden, Ürgüp ve çevresindeki yerleşmelerde, yerleşik düzene geçen Oğuzlar, 'Gebran' denilen, gayrimüslim reaya ve yarı göçebe (yaylak-kışlak) Türkmen oymaklarından oluşan bir toplum yapısı saptanabilir. 18.yüzyıl başlarına kadar, üç gruptan oluşan bu iskan durumu devam etmiştir.

Ancak, Nevşehir, Damat İbrahim Paşa döneminde, Muşkara'nın gelişmesiyle, bölgenin iskan durumu ve etnik yapısı değişir. Günümüzde, Ürgüp'ün bağlı olduğu Nevşehir (Muşkara), XVIII. yüzyılın başına kadar on sekiz hanelik bir köy yeridir. Ürgüp, Selçuklular devrinde önemli bir yerleşim olduğu halde, Ürgüp'e çok yakın olan Muşkara tarihi kaynaklarda geçmemektedir. Lale Devri'nin (1703-1730) ünlü sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın, doğduğu bu yeri ihya etmesiyle, yerleşim varlığını duyurmaya başlar. Karamanoğulları döneminden kalma kale onarılarak güvenlik sağlanır. İbrahim Paşa, Burnu İncelu Aşireti'nden 800 hanelik halkı Nevşehir'de iskan ettirmiş, böylece yerleşimin nüfusu artmıştır. Ürgüp kadısı, Muşkara'ya gönderilir ve yerleşimin adı Nevşehir olarak değişir. Bütün bu gelişmelerin sonucunda, Nevşehir idari olarak 5.dereceden, 6.dereceye yükseltilerek Ürgüp'ten üstün bir duruma geçer.

Özellikle XVIII. yüzyılın sonu ve XIX. yüzyılda, Hıristiyan geçmişlerini/geleneklerini koruyabilen topluluklar, 1789 Fransız Burjuva Devrimi'nden sonra değişmekte olan dünya düzeninin etkisiyle ama aynı zamanda Fransa, İngiltere, Amerika ve Rusya Devletleri'nin Osmanlı İmparatorluğu'na yaptıkları baskılarla ekonomik açıdan güçlenirler. Bu güç sayesinde, Anadolu'nun bütün bölgelerinde olduğu gibi Kappadokia Bölgesi'nde de çok sayıda ve büyük boyutlarda yeni ibadet yapıları, okullar, konaklar, hanlar inşa edilir. Bölgedeki Germir (Kermira), Derinkuyu (Malakopia), Gülşehir (Zorapasos), **Güzelyurt (Gelveri)**, Mustafapaşa (Sinastos) ve Ürgüp gibi yerleşimlerdeki, 19. yüzyılda inşa edilen çok sayıdaki yapı bu oluşumun en önemli tanıklarındır. Osmanlı idaresi altında yaşayan gayrimüslimler, tarih, demografik yapı, sosyoloji, iktisadi açıdan araştırılmasına karşın, özellikle, 1840'lardan sonra Anadolu'nun hemen her bölgesinde inşa edilen çok sayıda kilise ve manastır tanınmamaktadır. Kayaya oyma kiliseleriyle tanınan Kappadokia dahil, hiçbir bölgede, son dönemlerin dini yapıları ne yeterince incelenmiştir ne de halk tarafından bilinmektedir. Anıtsal boyutlardaki yapılar kazanılan siyasi hakların ve zenginleşmenin bir simgesi olarak kasabaların meydanlarını doldururlar. Belki ihtiyaç bile olmadan, içine yüzlerce kişiyi alabilecek büyüklükteki bu yapılar mütevazî kasabaların prestij kaynaklarıdır.

Ne yazık ki bu güne kadar bilimsel olarak yeterince incelenmeyen bu döneme ait yapıların sayısının yüzlerle ifade edilmesi mümkündür.

I. Dünya Savaşı sonrasında, Lozan Antlaşması ile birlikte, 1924 yılında, Anadolu'nun diğer bölgelerinde yaşayan diğer Rumlar gibi Kappadokia bölgesinde yaşayanlar da doğdukları yerlerden Yunanistan'a göç ettirilmiştir.

Ihlara Vadisi

Aksaray'a 40 km. mesafede yer alan Ihlara Vadisi, Hasan Dağı'nın kuzeydoğusunda yer alır. Eski devirlerde Argaios adını taşıyan dağ, doğuda Erciyes, batıda Karacadağ, ile yeni jeolojik dönemde oluşan volkanik zincirin bir parçasıdır. 14 km. uzunluğundaki Ihlara, eski adı ile Peristremma Vadisi'ni baştanbaşa kateden Melendiz Nehri, Hasan Dağı'nın doğusundaki Melendiz Dağı'ndan gelen sularla beslenir. Nehir, Ihlara Beldesi'nden başlayan, yer yer 100-120 m. derinliğe varan bir kanyonu geçerek, kuzeybatı istikametinde Selime, Yaprahisar ve Ziga Köyleri'nin bulunduğu geniş vadiye, oradan Tuz Gölü'ne yönelmektedir.

Ihlara Beldesi'nden başlayan vadi; Belisırma, Yaprahisar Köyleri'nde devam eder ve Selime Beldesi'nde son bulur. Vadi boyunca kayaya oyulmuş sayısız mekan, mezar, kilise ve manastır görülür. Vadinin yapısı, keşiş ve rahipler için uygun bir inziva ve ibadet yeri, savaş ve istilaya karşın önemli bir gizlenme ve korunma yeri olmuştur. Bizans İmparatorluğu, Arap akınları karşısında Hasan Dağı ve çevresindeki kaleleri korumak ve savaşları burada karşılamak istemiştir. Burada yepyeni ve kuvvetli bir askeri teşkilat kurup, ordunun merkezini Aksaray yapmışlardır. Bölgede Selime, Yaprahisar, Zincirli ve daha birçok kale bulunmaktadır. MS. 944 yılından itibaren Bizans Ordusu'nun güçlenmesi ve Arap tehlikesinin ortadan kalkmasıyla, Aksaray çevresinde 150 yıl sürecek kendine gelme ve huzur dönemi başlayacaktır. Bu süre içerisinde Aksaray ve Ihlara Vadisi'nde çok sayıda duvar resimli kiliseler ve manastır yapıları inşa edilmiştir.

Ihlara Vadisi hakkındaki bilgiler sınırlıdır: IV. yüzyıllarda Nazians'da (bugünkü Bekarlar Köyü) dünyaya gelen ve 374 yılında bu bölgede piskoposluk yapan ünlü din adamı ve aynı zamanda yazar olan Gregorios'un meslektaşı Kayserili Basileios'a yazdığı mektup, vadinin bilinen en eski tasvirini içeren kaynaktır. Bu tasvir daha çok edebi ve dini sembollerle yüklü metin özelliğinde olup, vadinin tarihçesine ışık tutacak nitelikte değildir .

Vadideki kiliseler hakkında bilgi veren en eski araştırma Alman araştırmacı H. Rott tarafından yapılmıştır. Rott, 1908 yılında yayınlanan "*Kleinasiatische Denkmäler aus Psidien, Pamphylien, Kappadokien und Lykien*" isimli kitabında Ihlara'daki Sümbüllü ve Yılanlı Kiliseleri'ne değinmekle birlikte, Belisırma'daki Karagedik Kilise'si hakkında da kısmen bilgi vermektedir.

Araştırmacı W. M. Ramsey ve G. L. Bell, 1909 yılında yayınladıkları "*The Thousand and One Churches*" isimli kitaplarında vadinin tek duvarlı yapısı olan Karagedik Kilise'yi tanıtır.

Vadideki kiliselerle ilgili bilgi veren araştırmacılarından biri de Fransız Araştırmacı Lafontaine-Dosogne'dir. Araştırmacının vadideki yapıları genel olarak tanıttığı 1958 ve 1963 tarihli gezi notlarının yanı sıra, tek bir yapıyı ayrıntılı olarak tanıttığı makaleleri de vardır.

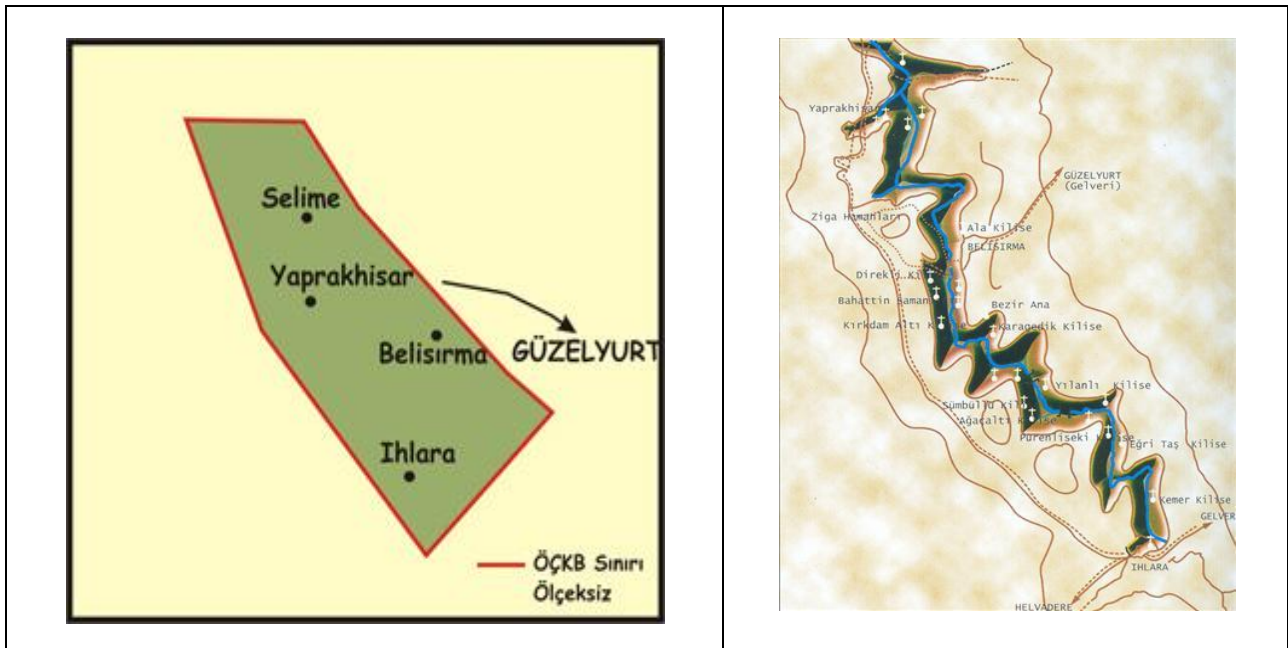
Vadide geniş araştırmalar yapan diğer araştırmacılar Nichole ve Michael Thierry'dir. Araştırmacıların "*Nouvelles Eglises Rupestre de Cappadoce, Region du Hasan Dağı*" isimli kitabı İ. H. Konyalı tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve Konyalı'nın "*Abideleri ve Kitabeleri ile Niğe Aksaray Tarihi*" isimli kitabının üçüncü cildinde yayınlanmıştır. Thierry'ler bu kitapta vadideki on kilisenin mimarisine değinmekle birlikte, daha çok duvar resimlerini ele almışlar, üslup ve ikonografi açısından değerlendirmişlerdir. Bunun dışında Thierry'lerin vadi kiliselerini içeren genel ve monografik makaleleri de bulunmaktadır.

Alman araştırmacı M. Restle 1969 tarihli "*Byzantine Wall Painting in Asia Minor*" isimli üç ciltlik kitabın üçüncü cildinde, vadideki sekiz kiliseyi tanıtır. Yapıların çok sayıda fotoğrafına da yer veren araştırmacı duvar resimlerinin, planlar üzerinde yerlerini belirtmiştir.

M. Restle ve F. Hild'in 1981 tarihli "*Kappadokien*" isimli kitabının ikinci cildinde "Peristremma" başlığı altında vadideki kiliselerden genel olarak bahsedilir.

2.2 COĞRAFI KONUMU

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi; Aksaray İli, Güzelyurt İlçesi'ne bağlı 2 belde ve 2 köyden oluşmaktadır. Kuzeyde Mamasun Baraj Gölü, Ihlara Vadisi'nin güneydoğusunda bulunan Iısu Beldesi, doğuda Güzelyurt İlçesi ve batıda Uzunkaya Köyü Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin genel sınırlarını oluşturmaktadır.

Şekil 2.2.1. Ihlara ÖÇK Bölgesi

Ihlara Vadisi, **Hasan Dağı (3268 m.)** ve **Melendiz (2963 m.) Dağları'nın** eteklerinde kurulmuş olan **Güzelyurt İlçe'** sine bağlı Ihlara ve **Selime beldeleri** ile **Yaprakhisar** ve **Belisırma köylerini** içine almakta ve kuzeybatı yönünde 14km. boyunca uzanmaktadır (Kaynak: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi - ÖCKKB. Yayınları 2005).

Ihlara Vadisi'nin başlangıç noktası olarak kabul edildiği Ihlara Beldesi'nden başlayarak gezildiğinde yoğun ve değişken bir bitki örtüsü izlenmekte, bitkilerin çoğunun yöreye özgü oldukları görülmektedir. Bitki coğrafyası açısından bakıldığında bölge, Hasan ve Melendiz dağları doruklarına kadar İç Anadolu'nun step bölgesine girmektedir. Derin ve oldukça dar bir kanyon olan Ihlara Vadisi, mikroklimatik yapısı nedeniyle Anadolu'nun kuru ve uzun yaz sıcaklarından daha az etkilenir. Anadolu'nun *Mesophytic* türleri ve *Euro-siberian Phytogeographic* genel türleri vadi boyunca yer yer görülmektedir. *Lycopus europeus*, *Asperugo procumbens*, *Eupatorium cannabinum*, *Cirsium canum*, *Urtica dioica*, *Pastinaca Sativa* bu türlere örnek olarak verilebilir. Akdeniz bitkilerinin tipik örneklerinden *Galanthus Fosteri* (**Kardelen**) daha çok Sümbüllü ve Yılanlı kiliselerin çevresinde bulunmaktadır (Kaynak: <http://www.ockkb.gov.tr/>).

Melendiz Çayı boyunca gelişmiş baskın ağaç türleri *Salix alba* (**Söğüt**), *Populus thevestina* ve *Populus nigra italica* (**Kavak**)'dır. Irmak kıyısı boyunca yer yer uzanan dar ve küçük yeşil alanlarda ise *Carex spp.*, *Juncus spp.*, *Poa pratensis*, *Ranunculus repens*, *Lotus corniculatus*, *Mentha longifolia*, *Trifolium repens*, *Torilis ucranica*, *Plantago major*, *Plantago lanceolata* gibi türler farklı araştırmacılar tarafından kaydedilmiştir (Kaynak: <http://www.ockkb.gov.tr/>, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı - Ihlara Bölgesi).

Melendiz Çayı daha çok faydalanan *Ranunculus sphaerospermus*, *Polygonum amphibium* ve *Lysimachia vulgaris* su kenarlarında yer yer yetişmektedir. Vadinin dik kaya yarıklarında yetişen *Galium incanum*, *Rhamnus hirtella*, *Scrophularia libanotica*, *S. nevshhirensis* gibi bazı kaya bitkileri bölgenin doğal türleri içerisinde yer almaktadır *Galium incanum*, *Rhamnus hirtella*, *Scrophularia libanotica*, *S. nevshhirensis* gibi bazı kaya bitkileri bölgenin doğal türleri içerisinde yer almaktadır (<http://www.ockkb.gov.tr/>).

Ayrıca, *Pistacia terebinthus*, *Eleagnus angustifolia* (**İğde**), *Rosa canina* (**Yabani Gül**), *Crateagus monogyna* (**Alıç**) ve *Rubus sanctus* (**Böğürtlen**) gibi küçük ağaç ve çalılar daha çok Belisırma Köyü ile Ihlara arasındaki bölgede yayılmaktadır. Yakın çevrede görülmeyen *Pistacia lentiscus* ile yine kültür yoluyla geliştirilmiş, *Pistacia vera* (**Antep Fıstığı**) ve *Juglans regia* (**Ceviz**) gibi daha fazla sıcaklık isteyen bitkilerin vadi içinde yetişmiş olması, Ihlara Vadisi'nin yakın çevresine oranla daha ılıman bir iklime sahip olduğunu göstermektedir (Kaynak: <http://www.ockkb.gov.tr/>).

Vadi fazla engebeli bir yapıya sahip olmadığı gibi, çok farklı habitatlara da sahip değildir. Dar ve derin olarak yarılmış alanlar kuvvetli izolasyon şartları meydana getirdiğinden, bitkilerin aktif ya da pasif yayılışla mekanlarını genişletmeleri genelde mümkün olamamaktadır. Bu nedenle benzeri alanlarda ilk olarak ortama dahil olan bitkiler

çevre koşullarından soyutlanmakta (*neoendemik*) ve yayılışları olmadığından buldukları sahada endemik olarak kalmaktadır (Kaynak: <http://www.ockkb.gov.tr/>).

Ihlara Vadisi'nde yapılan araştırmalarda **54 familya** ve 218 cinsten oluşan **364 takson** tespit edilmiştir. Vadi içinin yoğun otlama altında olmaması ve gölge alanların fazla olması, tür sayısının yüksek olmasını sağlamıştır. Bu türlerden 43'nün endemik bitki türü olması, bölgenin doğal bitki örtüsünün önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır (<http://www.ockkb.gov.tr/>).

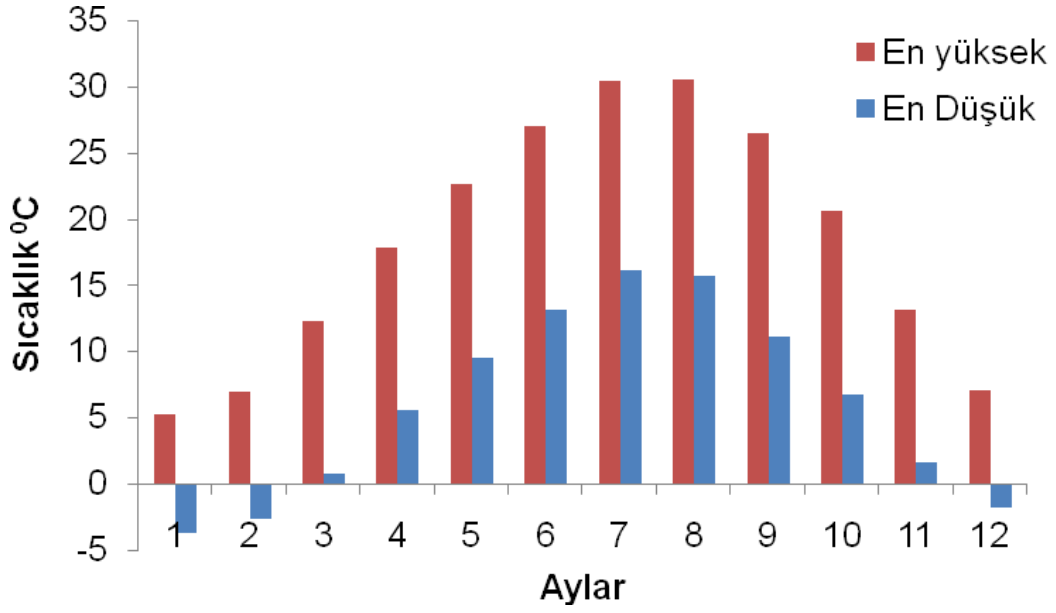
Yapılan gözlem ve araştırma sonuçlarına göre, bölgede 21 familyaya dahil 35 kuş türü saptanmıştır. Bu kuşlardan 11'i bölgede kuluçkaya yatmaktadır. Ayrıca, bölgenin en önemli akarsuyu niteliğinde olan Melendiz Çayı'nda 4 balık türü saptanmıştır. Ekonomik değere sahip ve en çok yakalanan tür, yöresel adı **Pullu** olan *Leuciscus cephalus'tur (Tatlısu Kefali)*. Genellikle Melendiz Çayı kıyılarında ağaç kök oyukları ile taş altlarında gizlenen ve yakalanması oldukça zor olan *Capoeta pestai(Siraz)* yörede Karabalık olarak bilinmektedir. Bu tür Anadolu'da sadece Eğirdir ve Beyşehir Gölleri ile Mamasun Baraj Gölü'nde bulunmaktadır. Diğer bir tatlısu balığı ise ekonomik değeri olmayan *Gobio gobio L.(Derekayası, Yağlıca)*, yöresel adıyla **Çağa Mençi**'dir. Melendiz Irmağı'nın Ihlara ve Belisırma noktalarında yakalanan *Nemacheilus angorae(Çöpçü Balığı)* ise; yöre halkı tarafından **Yılan Mençi** ya da **Cadı Mençi** olarak bilinmektedir (<http://www.ockkb.gov.tr/>).

Bölgede görülen memeli hayvanlara, *Erinaceus europaeus (Kirpi)*, *Lepus europaeus (Yaban tavşanı)*, *Apodomus sp. (Fare ve sıçanlar)*, *Lurta lutra (Kunduz)*, *Canis vulpes (Tilki)*, *Mustela nivalis (Gelincik)*; mağaralarda yaşayanlara ise **yarasalar** örnek olarak verilebilir (Kaynak: <http://www.ockkb.gov.tr/>).

Ihlara ÖÇK Bölgesi genelinde, çalışma sahası ve çevresi düz bir topoğrafyaya sahiptir. Çevrede yer alan önemli yükseltiler Ketinöz Tepe (1321 m.), Hatip Tepe (1326 m.), Bağlar Tepe (1319.8 m.), Ketürü Tepe (1303 m.), Halaka Tepe (1310 m.) ve Köprübaşı (1330 m.) Sırtı'dır (Kaynak: Binal, 1996).

Ihlara Vadisi'nde çalışma sahasının bulunduğu kesimde kot 1180 m.'ye kadar inmektedir. Yükseltilerle vadi tabanı arasındaki kot farkı ortalama olarak 140 m., vadi tabanı ile vadi yamaç tepesi arasındaki kot farkı ise ortalama 60 m.'dir (Binal, 1996).

Çalışma sahasında karasal iklim hakimdir. Yazları sıcak ve kurak, kışları yağışlı ve soğuk geçmektedir. 33 yıllık (1975-2008) Aksaray Meteoroloji İstasyonu verilerine bağlı alınarak hazırlanan sıcaklık değişim grafiği Şekil 2.2.2'de verilmiştir.

Şekil 2.2.2. Aylık sıcaklık Değişim Grafiği (Aksaray D.M.I.,1975-2008)

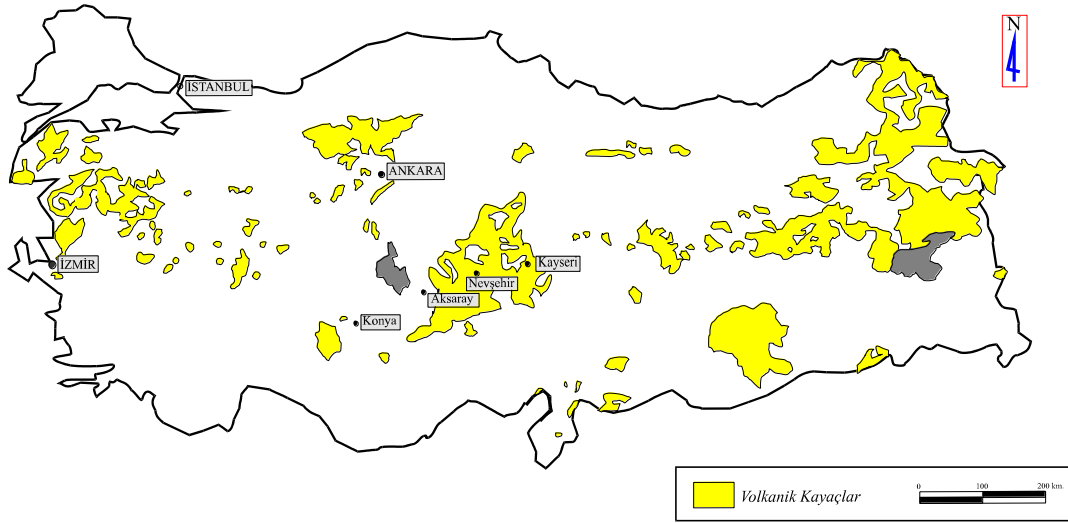
Ölçülen en yüksek sıcaklık 40 °C (Temmuz), en düşük sıcaklık ise -29 °C (Şubat)dır. Yıllık ortalama sıcaklık ise 12 °C' dır (D.M.I, 1975-2008). Vadi yamacı sırtlarında bitki örtüsü gelişmemiştir. Vadi içinde, vadinin kendine özgü mikroklima iklimi egemendir.

2.3 TERMAL KAYNAKLARIN MEVCUT DURUMU VE POTANSİYELİ

Ihlara ÖÇK Bölgesi; Termal Kaynaklarının mevcut durumunun ve potansiyelinin ortaya konulabilmesi için, öncelikle bölgenin; Jeolojik, Stratigrafik, Yapısal Jeolojik, Hidrolojik ve Hidrojeolojik oluşumunun ve yapısının incelenmesi gerekmektedir.

2.3.1 Jeoloji

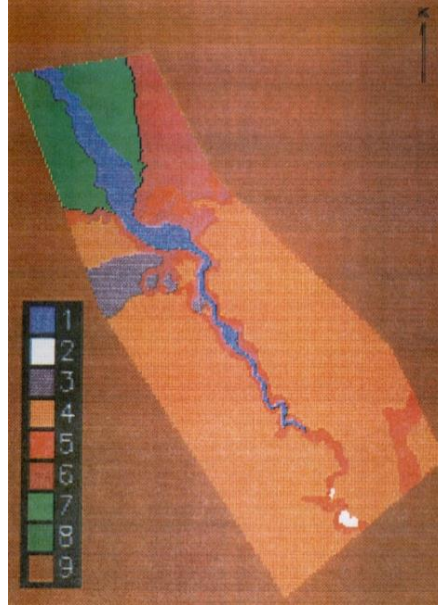
Ülkemizde, Neojen ve Kuvaterner'e ait yaşlı volkanik kayalar Türkiye'nin alansal olarak yaklaşık % 10.6'sını (85.000 km²) kaplamaktadır (Ketin,1983) (Şekil 2.3.1.1).

Şekil 2.3.1.1. Türkiye'deki Neojen - Kuvaterner yaşlı volkanik kayaların alansal dağılımı (Ketin, 1983).

Orta Anadolu volkanik kuşağı içinde birçok ufak bazaltik sokulum, çok sayıda stratovolkan ve geniş alanlara yayılmış ignimbiritler yer almaktadır. Çalışma sahası içinde yer alan piroklastik kayaların çıkış kalderası olarak Niğde İli Derinkuyu Beldesi civarı olduğu belirtilmektedir (Kaynak: Le Pennec vd., 1994).

Temel (1992), volkano - sedimanter kayaların jeokimyasal özelliklerine bağlı kalarak, Kapadokya bölgesi için genel bir stratigrafi belirlenmeye çalışmıştır. Bu çalışmada, çalışma sahası içinde yer alan Selime tüfü Cemilköy üyesi ve Gelveri (Güzelyurt) ignimbiritide Gördeles üyesi olarak adlandırılmıştır. İnceleme alanının sayısallaştırılmış jeoloji haritası Şekil 2.3.1.2' de verilmiştir.

Şekil 2.3.1.2. Bölgenin sayısallaştırılmış jeoloji haritası: 1. Alüvyon, 2. Taraça, 3. Traverten, 4. Hasandağ Külleri, 5. Kızılkaya İgnimbiriti, 6. Selime Tüfü, 7. Karakaya Volkanitleri, 8. Göstük İgnimbiriti, 9. ÖÇKB Çevresi (Şimşek, 1997).

2.3.2 Stratigrafi

İnceleme sahası içinde görülen litostratigrafi birimleri belirten genelleştirilmiş stratigrafik kesit Şekil 2.3.2.1’de verilmiştir.

Ü. SİSTEM	SİSTEM	SERİ	SİMGE	SİMGESİZ KALINLIK (m)	LİTOLOJİ (KAYAÇ ÇEŞİDİ)	MORFOLOJİK DURUM	HİDROJEOLOJİK ÖZELİKLER	
SENOZOİK	TERSİYER	PLİYÖSEN	Pd	0-50	Alüvyon, traverten Açısal uyumsuzluk Bazalt	Alüvyon gevsek Traverten dayanımı Bazalt dayanımı	Alüvyon geçirimli Traverten karstik	
				Th	0-120	HASANDAĞI KÜLLERİ tuf, tüf, ignimbirit Bazalt	Gevsek, kolay aşınmalı Dayanımlı	Geçirimsiz
				Tk	5-100	KIZILKAYA İGNİMBİRİTLERİ	Sert, dayanımlı kırık ve çatlaklı kesimleri kolay kopmalı	Kırıklı çatlaklı Akifer
					20-100	SELİME TÜFLERİ (İgnimbiritleri)	Gevsek dokulu Dayanımsız Kolay aşınmalı	Geçirimsiz
				Tk	0-100	KARAKAYA VOLKANİTLERİ Siyah ignimbirit	Dayanımsız Dayanımlı	Geçirimsiz İgnimbirit kırıklı çatlaklı
						OLİGOMİYÖSEN		
PALEOZOİK					Temel 1-Kireçtaşı-marn Kumtaşı ardalanması (Oligomiyosen?) 2-Granodiyorit-Granit Ultrabazikler 3-Mermer 4-Çeşitli Sistler	Kireçtaşı kırıklı çatlaklı akifer Yer yer kırıklı, Geçirimsiz Karstik, kırıklı çatlaklı, geçirimli Geçirimsiz		

Şekil 2.3.2.1. Genelleştirilmiş Stratigrafik Kesit (Şimşek, 1997)

Göstük İgnimbiriti

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB)'nde görülen en yaşlı birimi oluşturan siyah renkli Göstük İgnimbiritleri; bölgenin en kuzeyinde Tekmezar Tepe'nin batısı ve Tenekeya Tepe'de görülmektedir. Melendiz Çayı kenarında yuvarlanmış kırıklı ignimbiritlerin bloklu görünüşleri tipiktir. Tipik mostraları ÖÇKB dışında kuzeyde Doğantarla (Göstük) Köyü'nde görülmektedir (Kaynak: Şimşek, 1997).

Karakaya Formasyonu

Selime Beldesi'nin kuzeyi ve batısında ÖÇKB içinde yaklaşık 5 km² lik bir alanı kaplamaktadır. Karakaya Tepe ve dolaylarında tipik mostraları vardır. Tabanda başlıca kumtaşı, çakıltaşı ara katkılı tuf, tüfitten oluşan bu birimin en üst seviyelerinde killi kireçtaşı bulunmaktadır. Kolay aşınmalı olup, aşınmaya karşı dayanımsızdır. Karakaya volkanitlerinin alt seviyelerinde omurgalı fosiller bulunmuştur. Killi kireçtaşından oluşan üst seviyeler ise Selime Beldesi kuzeyinde Tekmezar Tepe'de olduğu gibi mesa şeklinde tepeleri oluşturmaktadır (Ayhan ve Papak, 1988). Karakaya çökelleri akarsu ve göl ortamında oluşmuş bir birimdir (Kaynak: Şimşek, 1997).

Selime İgnimbiriti

Bu birimin en kalın (60-100 m arası) olduğu saha Selime Beldesi ve Yaprakhisar Köyü arasındadır. Beyaz ve pembe dış görünüm rengi ve oluşturduğu peribacaları ile Neojen yaşlı birimler içerisinde çok tipik olarak, uzun mesafeler boyunca kesiksiz devam eder (Ayhan ve Papak, 1988). Bu formasyonun en tipik özelliği, doğu-batı istikametli yanal fasiyes değişmesidir. Kızılkaya-Selime hattının batısında, tuf, beyaz ile pembe renkli olup, ince taneli ve vitriktir. Aynı zamanda küçük ve beyaz renkli pomza parçaçıklarını ihtiva eder. Selime' de siyah renkli bazalt ve kırmızı renkli tuf parçaçıkları görülürken, beyaz renkli pomza parçaçıkları daha doğuda görülürler (Beekman,1966). Pembe tüften hazırlanan ince kesitlerde, camca zengin ve genellikle lekeli kahverenkli matriks içinde ilk göze çarpan, bol miktarda pomza parçalarının bulunuşudur. Kaya bünyesinde ayrıca, oldukça bol miktarda vitrik parçalar yer almaktadır. Bununla birlikte plajiyoklaz, kuvars, biyotit, piroksen, hornblend ve opak mineral "fenokristalleri" bulunmaktadır. Büyük çoğunlukla kırılmış halde bulunan "fenokristallerin" bazıları özşekilli, bazıları da kemirilmiş durumdadır. Matriks içinde zaman zaman ikincil limonit ve karbonat oluşumları da saptanmıştır (Batum,1978).

Selime Beldesi ve Yaprakhisar Köyü civarında Kızılkaya ignimbiriti altında yer alan Selime tufünde peri bacaları oluşumları gözlenmektedir.

Kızılkaya İgnimbiriti

Birim, çalışma sahası dışında da geniş bir alan kaplamaktadır. Doğuda Yeşilhisar (Kayseri), batıda Aksaray, güneyde Niğde' ye kadar yayılımı uzanmakta ve yaklaşık olarak 10600 km² lik bir alan kapsamaktadır (Ayhan ve Papak, 1988).

Ortalama 10-12 m. kalınlığa sahip Kızılkaya İgnimbiriti en kalın tabakalanmayı Ihlara Vadisi'nde gösterir (20-45 m). Kızılkaya İgnimbiriti'nin püskürme merkezi Le Penec vd. (1994)' e göre Nevşehir güneyindeki Derinkuyu İlçesi yakınlarında bulunmaktadır.

Kızılkaya adlandırması Beekman (1966) tarafından yapılmıştır. Kızılkaya İgnimbiriti, yayılım sahası içinde iyi gelişmiş sütunsal yapıya sahip basit soğuma birimleridir.

Kızılkaya ignimbiritin altında, Selime tüfü ve Gelveri İgnimbiriti bulunmaktadır. Kızılkaya ignimbiritinin biyotitlerden K/Ar yöntemi ile yapılan yaş tayinlerinde $4.9-5.5 \pm 0.2$ milyon (Alt Pliyosen) yaşında olduğu belirlenmiştir (Batum, 1975).

Morfolojik olarak bölgenin yatay veya yataya yakın komundaki geniş düzlüklerini oluşturan Kızılkaya İgnimbiriti, çalışma sahasının çok yerinde daha genç volkanitlerle örtülmüş durumdadır.

Dış etkenlere ve bozunmaya uğramamış olduğunda açık pembemsi veya beyazımsı gri olan Kızılkaya İgnimbiriti'nin dış etkenlerle temasta olan yüzeyleri pembe-kırmızımsı bir renk kazanmıştır.

Genellikle sütunsal bir yapıya ve hemen her yerde belirgin bir kaynaklanmaya sahip Kızılkaya İgnimbiriti, bölgenin çok yerinde de bir tek akma ve soğuma birimi halinde görülür (Kaynak: Batum, 1975).

Hasandağı Kül Formasyonu

Hasandağı'nın güney ve güneybatısında mostra veren Hasandağı kül formasyonu, inceleme sahasında ve dışında geniş alanlar kaplar (Kaynak: Ayhan ve Papak, 1988).

Ihlara'da Kızılkaya İgnimbiritini örter. Gri-beyaz, kül ve lapilliden oluşan formasyon, beyaz renkli vitrik kül matriksinin içinde kaba kum boyundan iriliği 5-6 cm'ye ulaşan obsidiyen, pomza ve az miktarda da lav parçaları içerir.

Alüvyon, Yamaç Döküntüsü ve Yamaç Molozu

Çalışma sahasında akarsu ve derelerce veya diğer unsurlarla taşınarak vadi içerisine depolanmış bulunan çakıl-kum-kil, Kuvaterner yaşlı alüvyonu oluşturmaktadır (Binal, 1996).

2.3.3 Yapısal Jeoloji

Çalışma sahası ve çevresi, genç volkanizma ürünü olan çeşitli volkanik kayalar ve görsel-karasal birimler ile örtülüdür. Yatay veya yataya çok yakın eğimli olan bu birimler, çok yerde kesiksiz olarak devam ederler. Genç birimlerin bölgede örtü görevi yapması, tektonik unsurların örtülmesine neden olmuştur. Ancak volkanik aktiviteyi sağlayan konilerin genelde belirli doğrultular boyunca sıralanmaları, önemli tektonik hatların göstergesidir. Konilerin dizilimleri çoğunlukla KB-GD doğrultusundadır. Doğrultular, bugün bariz olarak saptanan ve izlenebilen Aksaray fayının uzanım doğrultusu ile uygunluk gösterir. Bu nedenle bölgede KB-GD doğrultusunda uzanan fayların egemen olduğu ve fayların bazılarının değişik volkanizmalara imkan sağladığı ve çıkan volkanizma ürünleri ile örtüldüğü düşünülmektedir. İhlara vadisinin oluşum nedeni olarak günümüzde de aktif olmayan Keçiboyduran - Melendiz fayı gösterilmektedir. Keçiboyduran - Melendiz fayı Hasandağı fay sistemine paralel olarak gelişmiştir. Fay oluşum nedeni olarak erken Pliyosen'deki Melendiz ve Keçiboyduran kompozit volkanlarının aktivitesi gösterilmektedir. Sonradan çevredeki volkanik aktivite sonucu fay, lav ve kül akışları ile örtülmüştür. Pliyosenden Kuvarternere kadar Keçiboyduran - Melendiz fayında bir aktivite söz konusu olmamıştır (Toprak ve Göncüoğlu, 1993).

2.3.4 Hidrojeoloji

Havzada akıklüd, pekişmiş veya pekişmemiş malzemeden oluşan akitardlar ve akiferler yer almaktadır.

Akıklüd

İnceleme alanında geniş alanlar kaplayan akıklüdlar yaşlıdan gence doğru Üst Miyosen-Pliyosen yaşlı Göstük ve Selime tüfleri ile Hasandağ kül formasyonudur. Bu birimler geçirimsiz oldukları için üzerinde drenaj sistemi oldukça gelişmiştir.

Akitard

Yaşlıdan gence doğru; Üst Miyosen Yaşlı Göstük, Gelveri, Kızılkaya ignimbiritleri, Pliyosen - Pleyistosen yaşlı Ağılı formasyonu, Göllüdağ kül akıntı tüfleri ve Holosen yaşlı andezit ve bazaltlardır. Bu birimler yapılarının sert olmasına rağmen; birimler, oluşumları sırasında soğuma ile ve daha sonraki tektonik olaylar ile kırılmaya-çatlamaya uğramışlardır. Bu nedenle bu birimlerin ikincil porozite değerleri yüksektir. Bu birimlerin içerisinden çıkan az debili kaynaklar mevcuttur (Doğdu, 1995).

Akifer

Orta Miyosen Yaşlı Melendiz Dağı andezitleri ile Pliyosen - Pleyistosen yaşlı Hasandağ andezit ve bazaltları geçirimli birimlerdir. Özellikle inceleme alanının güney ve güneydoğusunda yüzeylenen bu birimler oldukça kırıklı ve çatlaklı bir yapıya sahiptir. Çiftlik

İlçesi ve civarındaki alüvyon akiferinin kuzey bölümü geçirimsiz birim olan Hasandağ kül formasyonu ile sınırlandırılmıştır.

2.3.5 Hidroloji

Tuz Gölü'nün doğu sınırında yer alan Melendiz Çayı yaklaşık 6 km. toplam uzunluğa ve 600 km² lik bir beslenme alanına sahiptir. Melendiz Çayı'nın inceleme alanı içindeki kolları ise Akpınar Dere, Ketinöz Dere, Gökçek Dere, Güvercinlik Dere, Çardak Dere, Kasımözü Dere, Karasu Dere ve Ihlara Deresi oluşturmaktadır. Selime Beldesi yakınında kurulu olan DSİ akım gözlem istasyonu değerlerine göre Melendiz Çayı'nın yıllık ortalama debisi 77m³/yıl'dır. Melendiz havzası içinde yer alan litolojinin % 80'ini volkanik kayalardan oluşmaktadır (Kaynak: Doğdu, 1995).

Melendiz Çayı'ndaki 15 yıllık gözlemlere göre en düşük akım 0.39 m³/s Ağustos 1977'de, en yüksek ise 14.66 m³/s ile Kasım 1989 yılında gözlenmiştir (Şimşek, 1997).

2.3.6 Termal Kaynaklar

Ihlara ÖÇKB'sindeki su kaynakları, genellikle geçirimsiz hidrojeolojik birimlerin bulunuşu nedeniyle iki birim sınırından tabaka kaynağı veya kayaların çatlaklarından boşalan çatlak kaynağı olarak düşük debide 0.1-0.5 lt/s ve sızıntı halinde bulunmaktadır. Bu nedenle yerleşim yerlerinin içme suyu Ihlara'da Hasandağ yöresinden, Belisırma, Yaprakhisar ve Selime'de kuyulardan elde edilmektedir (Şimşek, 1997). Bölgede, termal sular Ziga - Yaprakhisar - Belisırma arası ile Ihlara - Ilısu arasında yoğunlaşmaktadır.

2.3.6.1 Ziga - Yaprakhisar - Belisırma Bölgesi

Bu alanda en önemli çıkış Ziga'daki 29 ile 51 °C deki, Yaprakhisar'daki 36°C deki ve Belisırma'da 25°C deki sıcak su kaynaklarıdır. Bunlar dışında Belisırma Köyü'nün iki kilometre kuzey batısında Ihlara Vadisi içinde bazı sızıntı kaynaklar ve gaz çıkışları görülmektedir. Bunlar dışında Ziga'nın 2 km batısında travertenler içinde açılan bir kuyuda da sıcak suya rastlanmıştır. Bu durum bölgede yaygın ve önemli bir termal su potansiyelinin bulunduğunu göstermektedir (Şimşek, 1997). 16.09.2010 tarihinde saha gezisi sırasında Yaprakhisar fay hattı boyunca bir tepe üzerinde oluşmuş travertenler saptanmıştır (Fotoğraf 2.3.6.1.1).

Fotoğraf 2.3.6.1.1. Yaprakhisar Fay Hattı Boyunca Oluşan Traverten

Bölgedeki termal sular Pliyosenden itibaren faaliyette bulunan Hasandağı volkanizması ve bölgesel mağma yaklaşımı ile yakından ilgilidir. Hasandağı bölgesinde derinlerden yükselen sular ve meteorik sular bölgesel kırıklar yoluyla Ihlara Vadisi yönünde hareket etmektedir. Bu vadide, Ziga yöresinde gelişen derine inen fay sistemi, yeraltındaki termal suları yüzeye taşımaktadır. En yüksek sıcaklığa ve debiye sahip olan Ziga termal suları kaplıca amacıyla uzun yıllardan beri kullanılmıştır. Burada kaynak 4 lt/sn debide ve 46⁰C sıcaklıktadır. Diğer sızıntılarla beraber bu alanda sıcaklığı 25-51 ⁰C arasında değişen, 6lt/sn dolayında debisi bulunan bir termal su potansiyeli vardır (Kaynak: Şimşek, 1997).

16.09.2010 tarihinde Ziga kaplıcasında ve kaynak bölgesinde incelemeler yapılmıştır. Bölgenin en önemli sıcak su kaynağı Ziga'dan çıkmaktır (Fotoğraf 2.3.6.1.2-2.3.6.1.3). Sıcak su 150lt/s debiye sahiptir.

Fotoğraf 2.3.6.1.2. Sıcak Su Kuyusu

Fotoğraf 2.3.6.1.3. Kuyudan Sıcak Suyun Bırakılması

Artezyen olarak çıkan 47⁰C deki sıcak su borularla yukarı kısımda bulunan termal tesise ulaştırılmaktadır. Sıcak su termal tesise sadece 3⁰C kayıp ile 44⁰C olarak ulaşmaktadır (Fotoğraf 2.3.6.1.4).

Fotoğraf 2.3.6.1.4. Sıcak suyun termal tesise ulaştığı ve sıcak suyun gazının uzaklaştırıldığı su tankları.

Termal tesis 48 daireden oluşan apart otel şeklindedir. Odalar içinde bulunan küvetlere ve ayrı bir binadaki iki havuza sıcak su verilmektedir. Tesiste çoğunlukla yerli turist olmak üzere yaz aylarında kalanlar olmaktadır.

2.3.6.2 Ihlara Bölgesi

Yörede genç volkanik bir kütle olan Hasandağı'nın bulunduğu alanda, yer kabuğu üzerinde mağma yaklaşımı nedeniyle normalin üzerinde bir yer gradyanı (Yeraltı sıcaklık artışı) bulunmaktadır. Ziga'da olduğu gibi derine inen kırıklar daha derinden ve daha sıcak erimiş maddesi fazla olan jeotermal akışkan (sıcak su + buhar + gaz) getirmektedir. Ancak eğer fay atımları daha düşük ve sular sığda, kondüksiyon (ısı yayılımı) yoluyla ısınmakta iseler o zaman daha ılık ve erimiş madde miktarı az termal sulara ortaya çıkmaktadır. Ihlara-İlusu arasındaki sularda bu şekilde oluşan düşük debili termal sulardır.

2.3.6.2.1 Ihlara Kubbeli Hamam Kaynağı

Ihlara Kubbeli Hamam Kaynağı, Ihlara yerleşiminin merkezinde yer almaktadır (Fotoğraf 2.3.6.2.1). İnceleme sırasında su sıcaklık değeri 28-30⁰C aralığında belirlenmiştir. Eskiden Ihlara'da yaşayan bayanların çamaşır yıkama yeri olarak kullandığı söylenmektedir. Kaynağın yakınından Melendiz Çayı geçmekte ve çayın suyunun kaynağa karışması sonucu kaynak suyu kirlenmektedir. Kaynak şu anda herhangi bir amaç için kullanılmamaktadır.

Kaynak suyu
borulardan
akmakta.

Fotoğraf 2.3.6.2.1. Ihlara Kubbeli Kaynağı (16.09.2010)

2.3.6.2.2 Ihlara Cami Altı Kaynağı

Cami Altı Kaynağı, kubbeli kaynağın hemen karşı tarafında yer almaktadır (Fotoğraf 2.3.6.2.2). Su sıcaklık değeri kubbeli kaynağından daha düşüktür (20-25⁰C). Kaynak, Melendiz Çayı'nın yakınında yer aldığı için; aynı kubbeli kaynağında da olduğu gibi, kirlilik görülmektedir.

Fotoğraf 2.3.6.2.2. Ihlara Cami Altı Kaynağı (16.09.2010)

2.3.6.2.3 Ihlara Kalkancı Kaynakları

Melendiz Çayı'nın Ihlara'ya giriş noktasına yakın bir yerde, Melendiz Çayı'nın kenarında üç noktadan çıkmaktadır (Fotoğraf 2.3.6.2.3a, b, c). Üç kaynağın da debisi oldukça düşüktür. Ihlara'ya yakın olan kaynak diğerlerine göre daha sıcaktır (20°C). Sel gelmesi sonucu kaynak çıkış noktaları çamurla kapanmakta ve su çıkışı azalmaktadır. Üç kaynak çıkış noktasında Melendiz Çayı kenarında yer aldığından kirlilik söz konusudur. 3 nolu Kalkancı Kaynağı Melendiz Çayı'na karışmakta ve Melendiz Çayı'nın içinden çıkmaktadır (Fotoğraf 2.3.6.2.3c). Kaynakları, kullanım amaçlı hiçbir şey yapılmamıştır.

a) 1. Kalkancı Kaynağı

b) 2. Kalkancı Kaynağı

c) 3. Kalkancı Kaynağı

Fotoğraflar 2.3.6.2.3. Kalkancı Kaynakları (16.09.2010)

2.3.7 Termal Kaynaklarda ve Melendiz Çayı'nda Görülen Kirlilik

Ziga termal kaynağı dışında ÖÇK Bölgesi içinde yer alan diğer termal su kaynakları Melendiz Çayı kenarında yer almaktadır. Melendiz Çayı'ndan gelen kirlilik nedeniyle bu kaynaklardan alınan su örneklerinde Amonyak (NH₃), Nitrat (NO₃), Nitrit (NO₂) ve bakteri kolonilerine rastlanılmıştır (Tablo 2.3.7.1). Ziga kaplıcası tesislerinden alınan su örneklerinde ise 1ml içinde koliform kolonosine rastlanılmıştır. Ayrıca, Ziga kaynağından 1993 yılında yapılan su örneklemeinde de (Şimşek, 1997) Amonyak, Nitrit ve Nitrat belirlenmiştir.

Tablo 2.3.7.1. ÖÇK Bölgesi İçinde Yer Alan Bazı Termal Su Kaynaklarının Su Kirlilik Değerlendirmesi

Kaynak Adı	Tarih	NH ₃ (ppm)	NO ₃ (ppm)	NO ₂ (ppm)	Fekal Koliform	Koliform Kolonisi (20 ⁰ C)	Koliform Kolonisi (35 ⁰ C)
Ziga Kaplıcası	*07.07.1993	3.53	0.045	0.013	-	-	-
Ziga Kaplıcası	**Ocak 2010	-	-	-	-	Mevcut 1 (CFU/1ml)	Mevcut 2 (CFU/1ml)
Ziga Kaplıca Kaynağı	*07.07.1993	2.14	0.018	0.084	Mevcut	Mevcut	Mevcut
Ihlara Kubbeli Kaynağı	*07.07.1993	2.88	22.46	0.15	Mevcut	Mevcut	Mevcut
Ihlara Cami Altı Kaynağı	*07.07.1993	4.57	14.18	0.014	Mevcut	Mevcut	Mevcut

* ÖÇKB raporu, Şimşek, 1997.

** Kaplıca tesis sahipleri tarafından iletilen kaplıca havuz suyunun Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde yapılan inceleme sonucu

Melendiz Çayı'nda belirli periyotlarda yapılan su örnekleme sonuçlarına göre; ÖÇK Bölgesi'ne Ihlara Beldesi sınırlarından giren Melendiz Çayı, kaynak bölgeden kirli olarak gelmektedir. 1993 yılında yapılan ölçümler ile 2010 yılında yapılan ölçümler arasında yapılan karşılaştırmada su örneklerinde görülen Nitrit ve Nitrat açısından fazla bir değişiklik olmadığı görülmüştür. Fakat mikrobiyolojik incelemelerde, 1993 yılına göre koliform bakteri koloni sayısında artış olduğu belirlenmiştir. Özellikle kış ve bahar aylarında Melendiz Çayı'nda görülen su kirliliği miktarı artmaktadır. Melendiz Çayı'nın Belisırma Köyü sınırlarına girdiği ve çıktığı yerlerden yapılan su örnekleme sonuçlarına göre, Belisırma Köyü civarında Melendiz Çayı diğer köylere göre daha fazla kirlenmektedir (Tablo 2.3.7.2). Su kirliliğine, Belisırma Köyü içinde yer alan kamp alanlarının ve Melendiz Çayı üstünde kurulan yemek yeme yerlerinin (Fotoğraf 2.3.7.1) neden olduğu düşünülmektedir.

Fotoğraf 2.3.7.1. Belısırma Köyü İçinde Melendiz Çayı Üzerinde Kurulmuş Yemek Yerleri

Tablo 2.3.7.2. ÖÇK Bölgesi İçinde Melendiz Çayı'ndan Alınan Su Örneklerinin Kimyasal ve Mikrobiyolojik İçeriği

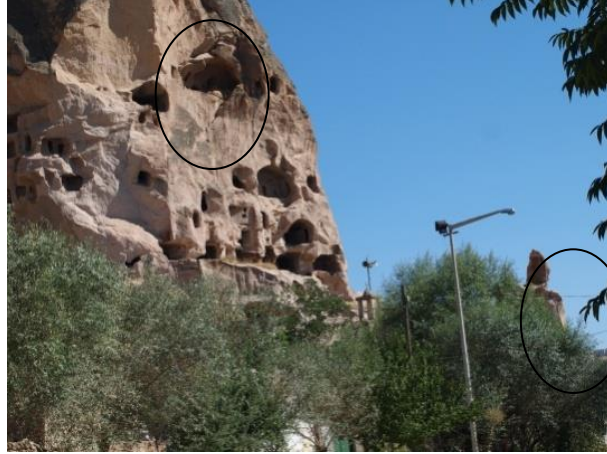
Melendiz Çayı Üzeri Yer	Tarih	NH ₃ (ppm)	NO ₃ (ppm)	NO ₂ (ppm)	Fekal Koliform (CFU/100ml)	Toplam Koliform (CFU/100ml)
ÖÇK bölgesi Ihlara Girişi	*07.07.1993	1.01	9.7	0.16	Mevcut	92
ÖÇK Bölgesi Ihlara Girişi	**14.07.2010	<0.01	1.33	0.007	1	10
ÖÇK Bölgesi Ihlara Girişi	**01.02.2010	0.176	3.68	0.03	13	280
ÖÇK Bölgesi Ihlara Girişi	**26.04.2010	<0.01	1.79	0.009	110	320
Belısırma Girişi	*07.07.1993	0.54	9.39	0.095	Mevcut	72
Belısırma Girişi	**14.07.2010	<0.01	1.32	0.009	10	20
Belısırma Girişi	**01.02.2010	0.25	3.13	0.03	17	340
Belısırma Girişi	**26.04.2010	<0.01	1.76	0.01	890	1100
Belısırma Çıkışı	**14.07.2010	<0.01	1.35	0.008	13	28
Belısırma Çıkışı	**01.02.2010	0.011	2.086	0.093	21	380
Belısırma Çıkışı	**26.04.2010	0.029	1.88	0.01	980	1100
ÖÇK Bölgesi Çıkışı	*07.07.1993	1.47	7.89	0.29	Mevcut	6
ÖÇK Bölgesi Çıkışı	**14.07.2010	<0.01	1.24	0.01	1	10
ÖÇK Bölgesi Çıkışı	**01.02.2010	0.316	3.58	<0.002	25	457
ÖÇK Bölgesi Çıkışı	**26.04.2010	<0.01	1.64	0.011	600	680

* ÖÇKKB raporu, Şimşek, 1997.

** ÖÇKB tarafından 2010 yılında yaptırılan Melendiz Çayı su kimyası ve mikrobiyolojik analiz sonuçları.

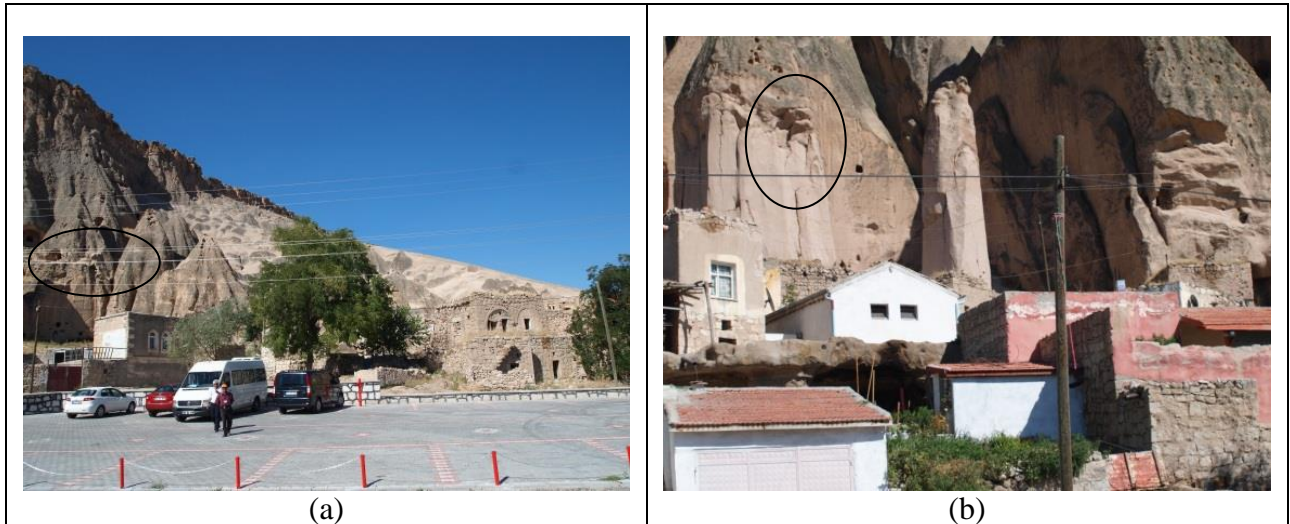
2.3.8 Bölgede Görülen Kaya Duraysızlıkları

Binal, 1996 tarafından yapılan çalışmada Ihlara Vadisi boyunca devrilme ve düşme tehlikesi gösteren blokların yerleri belirlenmiş ve yamaçtan ayrılmış blokların yenilme mekanizmaları saptanmıştır. 16.09.2010 tarihinde Selime - Yaprakhisar - Belisırma - Ihlara güzergahı boyunca yapılan saha gözlemlerinde bazı duraysız bloklar tespit edilmiştir. Selime Beldesi yol güzergahı yanında daha önce kaya düşmesi de görülen bölgede, duraysız bloklar tespit edilmiştir (Fotoğraf 2.3.8.1).

Fotoğraf 2.3.8.1. Selime Köyü Yol Kenarında Görülen Duraysız Bloklar (16.09.2010).

Katedral bölgesi olarak adlandırılan ve ileride Selime Belediyesi tarafından turizm açılması düşünülen alanda da düşme tehlikesi bulunan bloklar veya devrilebilecek bloklar görülmüştür (Fotoğraf 2.3.8.2a). Ayrıca, yol kenarında bulunan yerleşim yerleri de kaya düşmesi tehdidi altındadır (Fotoğraf 2.3.8.2b).

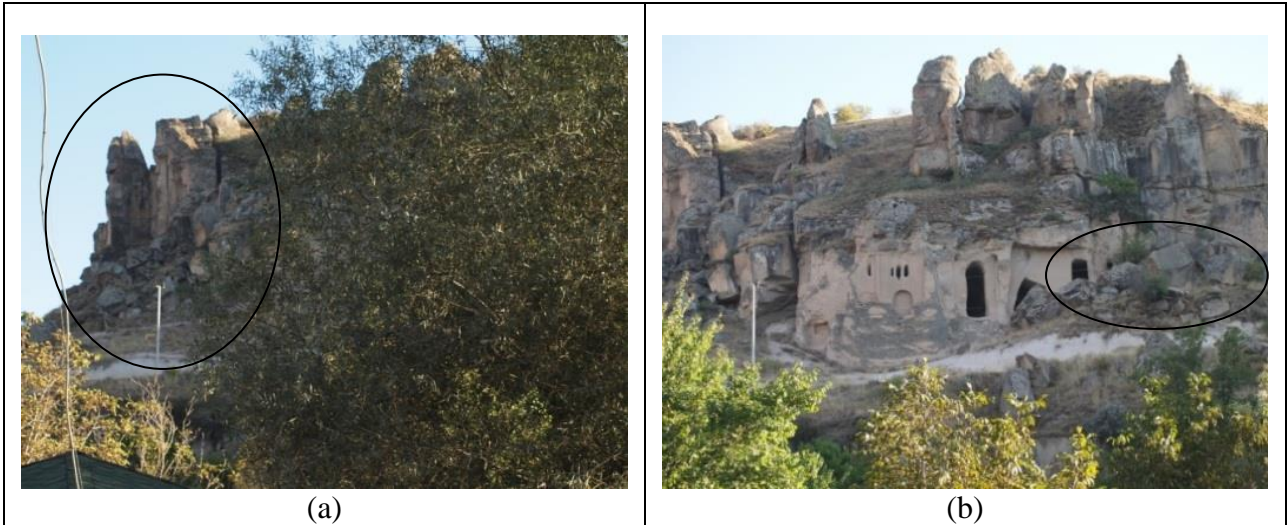
Fotoğraflar 2.3.8.2. Katedral Bölgesi Kaya Düşmesi Tehditi Altındaki Yerleşimler

Saha gezisi güzergahının ikinci uğrak yeri olan, Yaprakhisar Köyü'nde de kaya duraysızlıkları belirlenmiştir (Fotoğraf 2.3.8.3).

Fotoğraf 2.3.8.3. Yaprakhisar Köyü'nde Görülen Kaya Duraysızlıkları (16.09.2010)

Belısırma'da yapılan saha gözlemleri sırasında köy giriş yolunda, yol kenarında yol güvenliğini tehdit edebilecek bloklar saptanmıştır (Fotoğraf 2.3.8.4.a). Ayrıca, aynı yerde turistlerin gezdiği tarihi kiliseler bulunmaktadır (Fotoğraf 2.3.8.4.b). Köy girişinde güncel blok düşmeleri de (Mayıs 2010) meydana gelmektedir (Fotoğraf 2.3.8.5).

Fotoğraf 2.3.8.4. a) Belısırma Köyü Girişi Yol Kenarındaki Düşme Tehlikesi Gösteren Bloklar
b) Köy Girişindeki Tarihi Kilise Civarında Görülen Kaya Düşmeleri (16.09.2010)

Fotoğraf 2.3.8.5. Belisırma Köyü Girişinde Görülen Güncel (Mayıs 2010) Kaya Düşmeleri

Köy içinde de kaya düşmesi tehdidi altında bulunan evlerde bulunmaktadır (Fotoğraf 2.3.8.6).

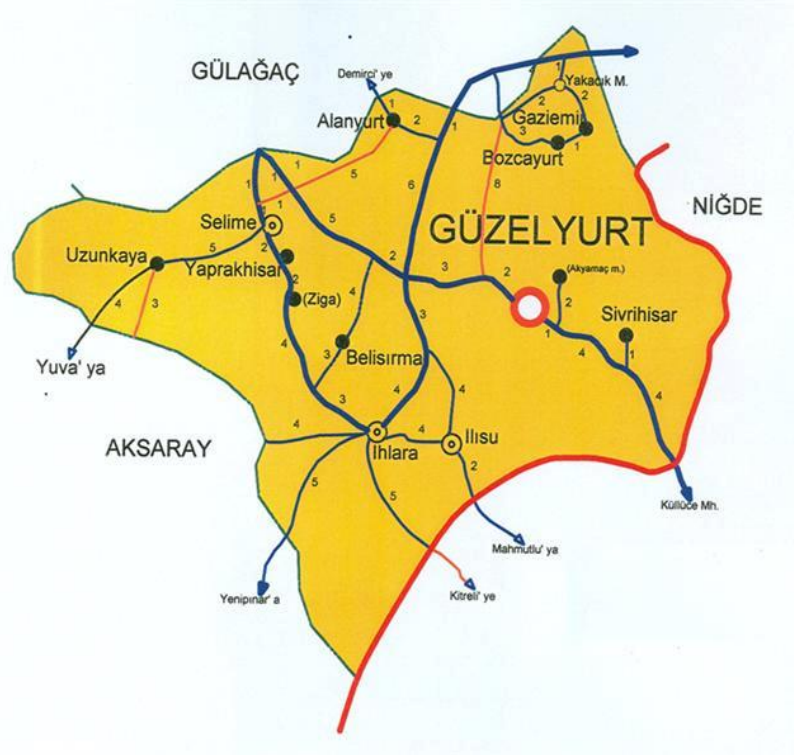
Fotoğraf 2.3.8.6. Belisırma Köyü İçinde Görülen Kaya Düşmeleri ve Kaya Düşmesi Tehdidi Altındaki Evler

Ihlara Vadisi içinde de yer yer blok düşmeleri ve blok devrilmeleri bulunmaktadır (Fotoğraf 2.3.8.7). Tarihi kiliselerin girişleri blok devrilmeleri ve düşmeleri sonucu tahrip olmuş ve vadi içindeki çoğu patika yol kapanmıştır.

Fotoğraf 2.3.8.7. Ihlara Vadisi içinde görülen blok düşmeleri ve devrilmeleri (16.09.2010).
Vadi girişinden görünüm.

2.4 İDARİ YAPI

Şekil 2.4. Güzelyurt İlçe Haritası

Aksaray İli, 1989 yılında ilçe statüsünden il statüsüne yükseltilmiştir. Aksaray İli'ndeki son düzenlemeler sonrasında toplam ilçe sayısı 6 olmuştur. Ayrıca Aksaray İli ve ilçelerine bağlı 39 belediye ve 151 köy muhtarlığı mevcuttur.

Aksaray İli Güzelyurt İlçesi'nin idari yapısı; 1 ilçe merkez belediyesi, 3 belde belediyesi ve 7 köy muhtarlığından oluşmaktadır. Güzelyurt İlçesi'ne bağlı belde belediyeleri; Ihlara, Selime ve Iılsu'dur. Köyler ise; Alanyurt, Belisırma, Bozcayurt, Gaziemir, Sivrihisar, Uzunkaya ve Yaprahisar'dır (Kaynak: idari.cu.edu.tr/igunes/yerel/).

Ihlara ÖÇK Bölgesi ise Aksaray İli Güzelyurt İlçesi sınırları içinde yer almakta olup; Ihlara ve Selime belde belediyeleri ile Yaprahisar ve Belisırma köylerinden oluşmaktadır. Bu belde ve köyler idari açıdan Aksaray İli, Güzelyurt İlçesi'ne bağlıdır.

2.5 DEMOGRAFİK YAPI

Aksaray 1989 yılından bu yana il statüsünde bulunan ve kentsel nüfusu hızla artan bir yerleşim birimidir. TÜİK verilerine göre, 1984-2000 yılları arasındaki 16 yıllık dönemde kent merkezinde konut sayısını % 410 oranında arttırmıştır. Bu durum komşu illere göre oldukça yüksek bir orandır.

Aksaray İli'nin nüfusu, 2009 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 376.907 kişidir. Nüfusun 223.727'si şehirlerde yaşarken, 153.180'i belde ve köylerde yaşamaktadır. Şehirde yaşayanların oran % 59, köyde yaşayanların oranı % 41'dir. Aksaray il olduktan sonra hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. Aksaray İli'nin yüzölçümü Harita Genel Komutanlığı'na ait 1/1.000.000 ölçekli Mülki İdari Bölümleri Haritası vektör verisinden hesaplanarak elde edilen değere göre 7.997 km² olup, İl merkezi nüfusu 171.423, ilin nüfus yoğunluğu ise km² başına 47 kişidir.

Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Merkez, Ortaköy, Eski ve Gülağaç'tır. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi Merkez; nüfus ve yüzölçümü bakımından en küçük ilçesi ise Sarıyahşi'dir.

Aksaray İli'nde, araştırma alanı içinde yer alan Güzelyurt İlçesi ve Ihlara ÖÇK Bölgesi kapsamındaki belde ve köy nüfusları Tablo 2.5.1 ve Tablo 2.5.2'de görülmektedir.

İl/İlçe merkezleri			Belde/Köyler			Toplam		
Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2.783	1.390	1.393	11.047	5.471	5.576	13.830	6.861	6.969

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>

TÜİK 2009 yılı verilerine göre Güzelyurt İlçesi toplam nüfusu 13.830'dur. Nüfusun %49'u erkek % 51'i kadındır. Güzelyurt nüfusunun % 79'unu kırsal nüfus (belde / köyler), %21'ini ilçe merkez nüfusu oluşturmaktadır.

Tablo 2.5.2. Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin Nüfusu (2009 ADNKS)

	KADIN	ERKEK	TOPLAM
Ihlara	1.462	1.346	2.808
Selime	1.132	1.224	2.356
Belisırma	255	248	503
Yaprakhisar	212	228	440
TOPLAM	3.061	3.046	6.107

Kaynak: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010
(<http://tuikapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>) & (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>) verilerinden derlenmiştir.

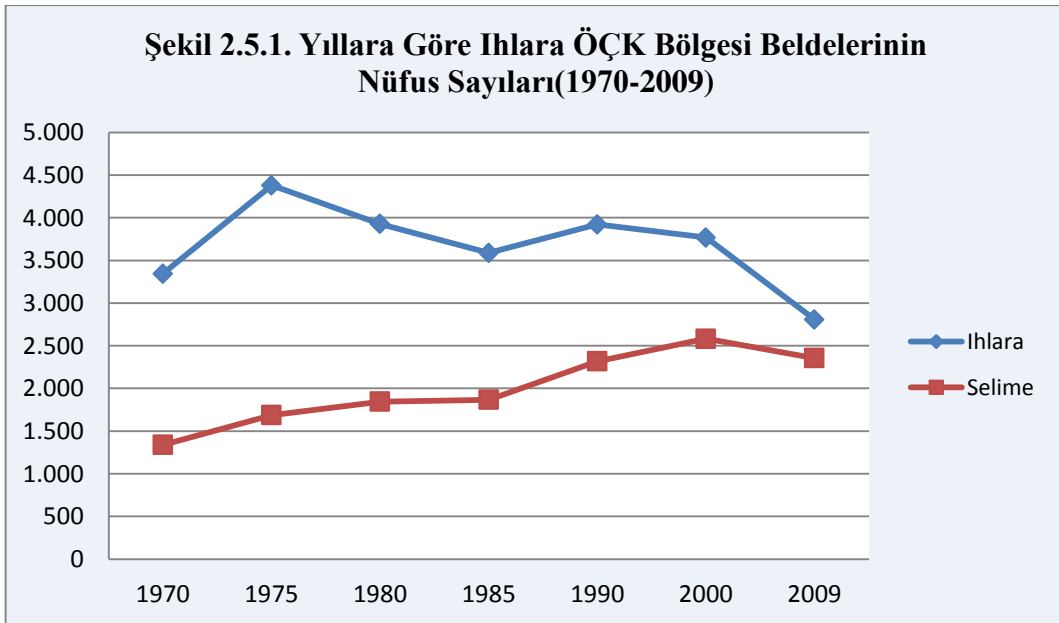
Tablo 2.5.3. Yıllara Göre Ihlara ÖÇK Bölgesi Yerleşim Birimleri Nüfusu (1970-2009)

	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2008	2009
Ihlara	3.344	4.380	3.927	3.588	3.922	3.767	2.777	2.830	2.808
Selime	1338	1688	1845	1867	2318	2583	2510	2408	2.356
Belisırma	457	535	589	546	541	468	495	489	503
Yaprakhisar	777	884	804	810	657	501	479	459	440
TOPLAM	5.916	7.487	7.165	6.811	7.438	7.319	6.261	6.186	6.107

Kaynak: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010
(<http://tuikapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>) & (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>) verilerinden derlenmiştir.

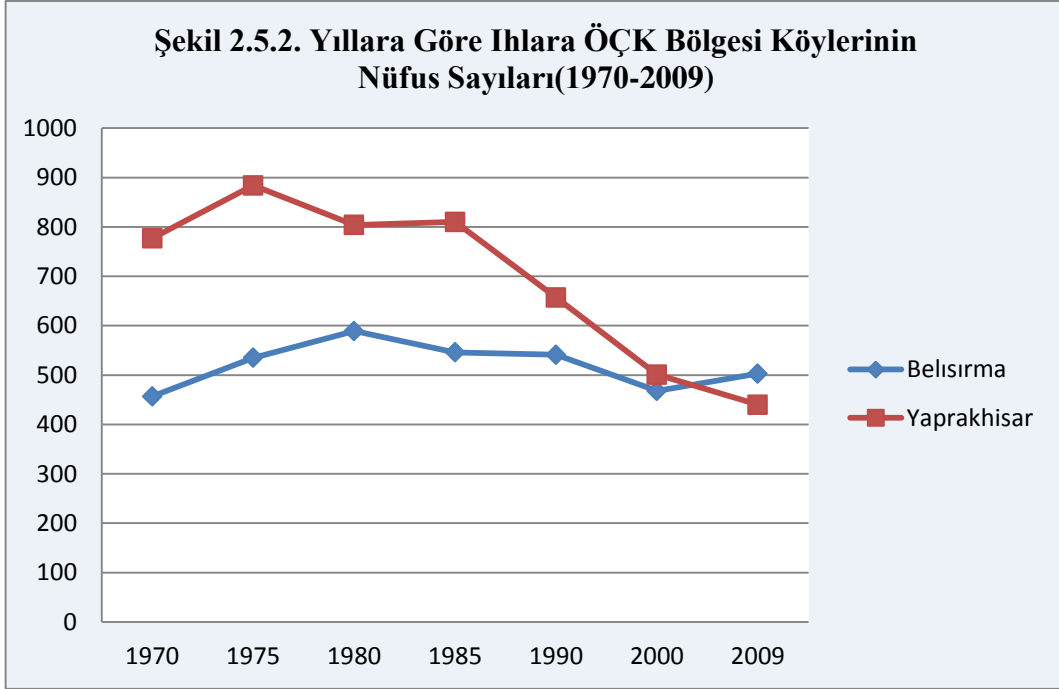
Ihlara ÖÇK Bölgesi nüfus yapısında statik bir durum gözlenmektedir. Beldeler arasında son 10 yıl dikkate alındığında; Ihlara Beldesi'nde yoğun bir nüfus kaybı gözlenirken, Selime Beldesi'nde durağanlık söz konusudur (Şekil 2.5.1).

Şekil 2.5.1. Yıllara Göre Ihlara ÖÇK Bölgesi Beldelerinin Nüfus Sayıları(1970-2009)

Kaynak: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010
(<http://tuikapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>) & (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>) verilerinden derlenmiştir.

1970 yılından itibaren Belısırma Köyü nüfusu yaklaşık aynı seviyede kalırken, Yaprakhisar Köyü % 40'ın üzerinde nüfus kaybına uğramıştır (şekil 2.5.2).

Kaynak: Ihlara  zel  evre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010 (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>) & (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>) verilerinden derlenmiştir.

2.6 SOSYO - EKONOMİK YAPI

Ihlara   K Bölgesi 2 belde belediyesi ve 2 köyden oluşmaktadır. Bu yerleşim yerlerinden Selime Beldesi'nde 500 hanede 2356, Belısırma Köyü'nde 160 hanede 503 ve Yaprakhisar Köyü'nde 180 hanede 440 kişi yaşamaktadır. Ihlara Beldesi'nde ise 1200 hanede 2.808 kişi yaşamakta, 155 hane çiftçilikle uğraşmaktadır. Bölgede yoğun olarak dışarı g   gözlenmektedir.

Bölgede altyapı problemi olarak kanalizasyon ve içme suyu  ne çıkmaktadır.

Bölgenin temel gelir kaynağını, tarım gelirleri ve inşaat işçiliğinden sağlanan gelirler oluşturmaktadır. Yurt dışına çalışmak için yöreden oldukça fazla insan g   etmiştir ve bu olgu devam etmektedir.

Turizmde bölgenin turistik potansiyeli ve bölge insanının turizmden beklentileri dikkate alındığında başarı sağlandığı söylenemez (Kaynak: Muhtar ve Belediye Başkanı Derinlemesine Görüşme, 2010).

Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin sosyo - ekonomik yapı analizi ilgili kurum ve kuruluşlardan elde edilen veriler ile muhtar görüşmeleri kapsamında derlenen bulgulara dayanmaktadır. Bu değerlendirmede yerleşim birimlerinin idari yapı özellikleri veri toplamada belirleyici olmuştur. Genellikle il ve ilçe düzeyinde bazı sistematik kayıtlara ulaşılmakla birlikte, özellikle kırsal yerleşim birimleri olan köy ve beldelere ilişkin verilerin derlenmesinde muhtar beyanlarına dayalı bilgiler temel alınmıştır.

Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin sosyo - ekonomik yapısına ilişkin özet veriler Tablo 2.6.1'de sunulmuştur.

Tablo 2.6.1. Ihlara ÖÇK Bölgesi Belde/Köy Yerleşim Özet Sosyo - Ekonomik Yapı					
Yerleşim Yeri	2009 Nüfus *	Hane Sayısı**	Kamusal Yapılar	Altyapı	Geçim Kaynakları
Ihlara	2.808	1.200	Belediye, Sağlık Evi, 2 ilköğretim ve 1 Lise, Cami, PTT	İçme suyu şebekesi var, Kanalizasyon şebekesi inşaatı sürmektedir. Atıksu Arıtma tesisi yoktur.	İşçilik (% 70 Yurtdışı), Tarım, Hayvancılık, Turizm (Elde edilen gelir az olmakla birlikte ilgi çekmektedir).
Selime	2.356	500	Belediye, Sağlık Ocağı, 2 ilköğretim Okulu, Cami	İçme suyu şebekesi var, Kanalizasyon şebekesi ihalesi yapılmış başlangıç aşamasında, Atıksu Arıtma tesisi yoktur.	Tarım, İnşaat İşçiliği
Belisırma	503	160	2 İlköğretim Okulu, Cami, Sağlık Evi	İçme suyu şebekesi mevcuttur. Kanalizasyon ve atık su arıtma sistemi bulunmamaktadır.	İşçilik (Yurtdışı ve Yurt içi), Tarım, Turizm (Elde edilen gelir az olmakla birlikte ilgi çekmektedir).
Yaprakhisar	440	180	Muhtarlık, 1 İlköğretim okulu, Cami	İçme suyu şebekesi mevcuttur. Kanalizasyon şebekesi inşaat halindedir. Atık su arıtma tesisi yoktur.	İşçilik (Yurtdışı ve Yurt içi), Tarım, Turizm (Elde edilen gelir az olmakla birlikte ilgi çekmektedir).

*2009 TÜİK ADNKS Verileri ** 2010 Belediye / Muhtar beyanları
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Muhtar ve Belediye Görüşmeleri

Ayrıca her yerleşim birimini betimleyen veriler, ilgili yerleşim yerleri adları altında, alt başlıklarda ayrıntılı olarak verilmiştir.

2.6.1 Araştırma Alanında Bulunan Yerleşim Yerleri

2.6.1.1 Ihlara Beldesi

Belde de 1200 hanede 2009 ADNKS'ye göre 2808 kişi yaşamaktadır. Ihlara Beldesi'nde kamu kurumu olarak 1 belediye, 1 sağlık ocağı, 2 ilkokul ile 1 lise ve 4 cami bulunmaktadır. Sağlık ocağında ebe hemşire ve doktor mevcuttur. Beldede bulunan okullara komşu köylerden taşınmalı sistemle öğrenci gelmektedir.

Beldenin içme suyu şebekesinin altyapısı yenilenmektedir. Kanalizasyon sistemi inşaat halindedir. Arıtma için proje oluşturulmuştur ve uygulama aşamasındadır. Katı atıklar ve çöpler belde belediyesi tarafından toplanmaktadır. Beldede PTT acentesi ve iki aracı olan itfaiye merkezi bulunmaktadır.

Beldede sivil toplum kuruluşlarının sayısı yok denecek kadar azdır. Halkın kurmuş olduğu 'Tarımsal Kalkınma Kooperatifi' faaliyet halindedir. Aksaray ve Güzelyurt'a her gün genelde belde belediyesinin otobüsleri ile ulaşım sağlanmaktadır.

Beldenin temel geçim kaynağını %70 oranında yurtdışında (özellikle İngiltere) çalışan belde insanların elde ettiği gelirler oluşturmaktadır. Belde insanının çoğunluğu belde dışında inşaat sektöründe çalışmaktadır. Tarımdan elde edilen gelirler hane içi tüketime yöneliktir. Ürün olarak buğday, arpa, kabak (çekirdeklik), patates ve üzüm yetiştirilmektedir. Belde dışında çalışarak emekli olan işçiler, emekliliklerini beldede geçirmektedir. Emekliler arasında sınırlı da olsa arıcılık yapanlar bulunmaktadır. Hayvan yetiştiriciliğiyle uğraşan 15 civarında hane bulunmaktadır. Belde içinde 250 büyükbaş ve 5000 civarında küçükbaş hayvan mevcuttur. 1 hane ahır besiciliğiyle uğraşmaktadır. Hayvan varlığı hızla azalmaktadır.

Belde turizm sektöründe gelişim potansiyeline sahip olmasına rağmen, bu anlamda mesafe alamamıştır. Turistik tesis olarak yatak kapasitesi toplam 130 olan 6 pansiyon ve 3 restoran bulunmaktadır.

Belde de esnaf olarak 1 market, 10 bakkal, 8 kahvehane, 3 lokanta - kebabçı, 3 ekmek fırını, 3 kasap, 3 internet kafe, 2 nalbur, 1 marangozhane, 3 demir doğrama atölyesi, 1 terzi, 2 tuhafiyeci, 1 hediyelik eşya ve halı mağazası, 1 oto tamirhanesi, 1 berber, 1 mobilya satış mağazası ve 1 inşaat malzemeleri satış yeri bulunmaktadır. Belde de Pazar günleri yerel pazar kurulmaktadır.

Beldenin en önemli sorununun işsizlik ve işsizliğe bağlı olarak nüfusun belde dışına göç etmesi olduğu beyan edilmiştir (Kaynak: Ihlara Belediyesi, 2010).

2.6.1.2 Selime Beldesi

Belde de 500 hanede 2009 ADNKS'ye göre 2356 kişi yaşamaktadır. Selime Beldesi'nde kamu kurumu olarak 1 belediye, ebe hemşire ve 1 doktorun çalıştığı 1 sağlık ocağı, 1 - 5 ve 1 - 8 arası sınıflara eğitim veren 2 ilkokul ve 4 cami bulunmaktadır. Belediyenin yangınla mücadele için 1 itfaiye aracı bulunmaktadır. Fakat aracın teknik olanakları umulan amaca hizmet etmeye yeterli değildir. Beldede PTT acentesi bulunmaktadır.

Beldenin içme suyu şebekesi mevcuttur. Kanalizasyon sisteminin ihale yapılmış ve iş bitmek üzeredir. Atık su arıtma tesisi yoktur, lakin arıtma tesisi yapılmasına ilişkin proje hazırlanmış ve yetkili makamlar nezdinde başvuruda bulunulmuştur.

Sivil toplum kuruluşu olarak 'Selime Spor Kulübü' faaliyet göstermektedir. Belde de kurulu 'Tarımsal Kalkınma Kooperatifi' üyelerine hizmet vermektedir. Aksaray'a her gün, Güzelyurt'a ise Pazartesi - Perşembe günleri belediye otobüsü yolcu taşımaktadır.

Beldenin temel geçim kaynağını % 50 oranında tarımsal gelirler oluşturmaktadır. Tarımsal ürün olarak hububat, patates, kabak (çekirdeklik) ve şeker pancarı üretilmektedir. Sulu tarım Melendiz Çayı çevresinde az bir arazi üzerinde yapılmaktadır. Beldede 300 büyükbaş (inek) ve 40 - 50 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Beldede üretilen süt 'Süt Birliği Kooperatifi' tarafından satın alınmaktadır.

Beldenin diğer önemli gelir kaynağı inşaat işçiliğinden temin edilmektedir. Belde halkı yoğun olarak Aksaray ve Ankara'da boya - badana işçiliği yapmaktadır. İşsizlik nedeniyle belde dışarıya yönelik göç vermektedir.

Beldede turizmden elde edilen gelir yok denecek kadar azdır. Turistik tesis olarak toplam yatak kapasitesi 80 olan 2 pansiyon ve 1 restoran bulunmaktadır.

Beldede esnaf olarak 2 pansiyon, 1 ekmek fırını, 5 bakkal - market, 3 kahvehane, 2 internet kafe, 1 kafe bilardo, 1 demir doğrama atölyesi, 1 marangozhane, 1 hırdavatçı, 2 inşaat malzemesi satış yeri, 1 odun - kömür - gübre satış yeri, 1 kasap, 2 restoran ve 1 un değirmeni faaliyet göstermektedir.

Beldenin en önemli probleminin altyapı eksikliği ve buna bağlı olarak belde içinde sokak cadde düzenlemesinin yapılamaması olduğu beyan edilmiştir. Mevcut kullanılan çöp arabalarının üstünün açık olması diğer bir sorundur. Peri bacalarının altında yer alan mahalleler heyelan ve kaya düşme tehlikesi riski altındadır (Kaynak: Ihlara Belediyesi, 2010).

2.6.1.3 Belısırma Köyü

Köyde 160 hanede 2009 ADNKS'ye göre 503 kişi yaşamaktadır. Köy Aşağıköy ve İskan Evleri isimli iki yerleşim yerinden oluşmaktadır. Köyde kamu binası olarak 1 - 3 ve 1 - 5 sınıflar arası eğitim veren 2 ilkokul, 1 sağlık evi ve 2 cami bulunmaktadır. Köye haftada yarım gün aile hekimliği uygulaması kapsamında doktor gelmektedir. Köydeki okulları bitiren öğrenciler eğitimlerine taşınmalı sistemle Güzelyurt İlçe merkezinde devam etmektedir. Köy Muhtarlığı'nın müstakil binası yoktur, geçici olarak cami lojmanında hizmet vermektedir.

Köyün içme suyu şebekesi bulunmasına rağmen ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Çöp çevre belde belediyeleri tarafından toplanmaktadır. Kanalizasyon ve arıtma sistemi yoktur. Arıtma tesisi için köy muhtarlığınca yetkili makamlar nezdinde yapılan başvuru olumsuz neticelenmiştir. Genel olarak köyün altyapısı yeterli değildir.

Köyde sivil toplum kuruluşu yoktur. Belısırma - Aksaray ve Güzelyurt arasında düzenli minibüs çalışmaktadır. Salı ve Cuma günleri Aksaray'a, Pazartesi ise Güzelyurt'a köyden araç gitmektedir.

Köyün temel geçim kaynağını uzun yıllar süresince tarımdan elde edilen gelirler oluşturmuş olmasına rağmen, bugün için tarım gelirleri ikinci sıraya düşmüştür. Öncelik köy dışında (Ankara, Aksaray ve dış ülkeler, özellikle İngiltere ve Rusya) özellikle inşaat sektöründe işçilik yaparak elde edilen gelirlerdedir. Tarımsal ürün olarak arpa, buğday, patates, kabak ve üzüm yetiştirilmektedir. Sulu tarım yoktur. Köyde hayvancılık bitmek üzeredir. Köyün toplam hayvan varlığı 35 - 40 civarı büyükbaş hayvandan oluşmaktadır. Besicilikle ve hayvan ticaretiyle 1 hane uğraşmaktadır. Geçimini sadece 4 hane tarımdan sağlamaktadır. Arıcılıkla uğraşan hane sayısı da 1'dir. Köyden özellikle Aksaray'a göç sürmektedir.

Köyde turistik tesis olarak birisi atıl durumda olan toplam yatak kapasitesi 80 olan iki pansiyon ile turla İhlara Vadisi'ni ziyaret eden turistlerin yemek yediği 4 restoran bulunmaktadır. Köyün turizmden elde ettiği gelirler oldukça sınırlıdır. Vadide yer alan Aşağıköy'de mevcut tarihi evlerin restore edilerek turizme açılması beklenmektedir.

Köyde esnaf olarak 3 bakkal, 2 büfe, 4 restoran ve 1 kahvehane bulunmaktadır.

Köyün öncelikli sorunlarının altyapı eksikliği ve her iki mahalle içinde imar planı oluşturulması gerekliliği olduğu beyan edilmiştir (Kaynak: Belısırma Köyü Muhtarlığı 2010).

2.6.1.4 Yaprakhisar Köyü

Köyde 180 hanede 2009 ADNKS'ye göre 440 kişi yaşamaktadır. Köyde kamu binası olarak muhtarlık binası, 2 cami (Eski caminin personeli yoktur ve restore edilmesi gerekmektedir) ve 1 - 5 sınıflara eğitim veren 1 ilkokul bulunmaktadır. Köyün öğrencileri

eğitimlerine taşımali sistemle Selime Beldesi'nde devam etmektedir. Köyde sağlık evi binası bulunmasına rağmen personel yoktur. Aile hekimliği uygulaması kapsamında haftada 1 gün köye doktor gelmektedir.

Köyün içme suyu şebekesi bulunmaktadır. Kanalizasyon sisteminin yarısı tamamlanmıştır, kalan yarısının yapım çalışmaları sürmektedir. Katı atık ve çöpler toplanmaktadır. Arıtma sistemi yoktur.

Aksaray İl merkezine ve Güzelyurt İlçesi'ne günde gidiş - dönüş bir sefer olmak üzere minibüs seferi düzenlenmektedir. Pazartesi ve Perşembe günleri sabah saat 08:00'da Güzelyurt'a, diğer günler ise Aksaray'a araç bulmak mümkündür. Araçların köye dönüş saati Güzelyurt için 14:00, Aksaray için 18:00'dir.

Köyün temel geçim kaynağını uzun yıllar süresince tarımdan elde edilen gelirler oluşturmuş olmasına rağmen, bugün için tarım gelirleri ikinci sıraya düşmüştür. Öncelik köy dışında (Ankara, Aksaray ve dış ülkeler) özellikle inşaat sektöründe işçilik yaparak elde edilen gelirlerdedir. Köy dışarıya göç vermektedir. Tarımsal ürün olarak arpa, buğday, patates, kabak ve üzüm yetiştirilmektedir. Sulu tarım yoktur. Köyde hayvancılık gerileme eğilimindedir. Her hanenin 1 yada 2 büyükbaş hayvanı bulunmaktadır. Köyde 200 - 250 arası büyükbaş hayvan mevcuttur.

Köyde özellikle kaplıca turizmine yönelik tesisleşme çalışmaları sürmektedir. 55 yatak kapasiteli 1 otel faal durumdadır. 200 yatak kapasiteli özel sektöre ait 1 termal otelin açılışı Haziran 2011 tarihinde yapılacaktır. İl Özel İdaresi tarafından yap - işlet - devret yöntemiyle yaptırılan 380 yataklı termal otelin inşaatı sürmektedir. Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen 'Kültür Turizmi' kapsamında bölgeyi turla ziyaret eden turistlerin köyün ekonomisine katkıları yoktur.

Köyde esnaf olarak 2 bakkal, 1 kahvehane ve mülkiyeti köy tüzel kişiliğine ait restoran olarak hizmet veren 1 pansiyon bulunmaktadır.

Köyün en öncelikli sorunlarının su temini ve yeni yerleşim alanı kurulması olduğu beyan edilmiştir. Mevcut köy yerleşiminde peri bacalarının altında kurulu mahallenin heyelan ve kaya düşme tehlikesi nedeniyle büyük risk oluşturduğu gözlemlenmiştir (Kaynak: Yaprahisar Muhtar Beyanı, 2010).

2.6.2 Tarım ve Hayvancılık

Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin tarıma ilişkin altyapısını, mevcut durumunu ve gelişimini ortaya koyabilmek için öncelikle bölgenin bağlı bulunduğu Aksaray İli'nin mevcut tarım durumunun incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

Aksaray İli'nin 7 ilçe, 41 belde ve 151 köy kapsamında sahip olduğu tarım arazisi büyüklüğü Tablo 2.6.2.1'de sunulmuştur. Aksaray'ın sosyo - ekonomik yapısı temelde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Aktif nüfusun % 70'i tarım ve hayvancılıktan geçimini sağlamaktadır. İl topraklarının % 54,4'ü tarıma elverişli olup geri kalan % 45,6'sı ise çayır, mera, bozuk ormanlık ve tarıma elverişsiz alanlardır. İl'in 319.888 hektar olan tarım alanlarında hububat, baklagiller, endüstriyel bitkiler, yumrulu bitkiler, meyve ve sebze yetiştirilmektedir (Kaynak: Aksaray Tarım İl Müdürlüğü, aksaraytarim.gov.tr).

Tarıma elverişli arazilerin % 86'sında kuru, % 14'ünde sulu tarım yapılmaktadır. Tarımsal üretimde, hububat ana ürün olarak ekilmektedir. Ekilebilir tarım arazilerinin % 50'den fazlasında hububat (arpa, buğday) yetiştirilmektedir. Buğday olmak üzere şeker pancarı, arpa, patates, soğan, üzüm ve elma, mısır, fasulye ve burçak yetiştirilmektedir. Platolardaki geniş otlaklarda küçükbaş hayvancılık (koyun) yapılmaktadır (Kaynak: Aksaray Tarım İl Müdürlüğü, aksaraytarim.gov.tr).

Tablo 2.6.2.1. Aksaray İli Ürün Bazında Ekili Alanlar ve Üretim						
	2007		2008		2009	
ÜRÜN TİPİ	MİKTARI (Ha)	ÜRETİM (Ton)	MİKTARI (Ha)	ÜRETİM (Ton)	MİKTARI (Ha)	ÜRETİM (Ton)
Tahıllar	223.470	657.255	225.455	656.167	215.160	738.240
Baklagiller	16.742	17.917	16.937	17.953	18.660	19.432
Şeker Pancarı	10.755	531.900	11.013	533.210	11.665	692.510
Bağ Sahası	1.142	31.022	3.964	32.312	3.248	22.000
Ayçiçeği(Çek+Yağ)	8.530	24.267	18.540	52.703	13.224	38.648
Yumrulu Bitkiler	6.373	194.157	7.028	204.117	7.143	209.064
Yem Bitkileri	18.055	404.418	16.957	418.500	17.020	391.811
Sebze Ekilişleri	6.509	43.756	5.687	46.030	6.768	45.270
Meyve Sahası	2.926	27.792	8.878	60.727	27.000	25.549
TOPLAM	294.502	1.932.484	304.459	1.993.292	319.888	2.129.319

Kaynak: İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010 (<http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>) & (<http://www.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>) verilerinden derlenmiştir.

Tablo 2.6.2.1'de görüldüğü gibi; Aksaray İli tarımsal üretim alanında 2009 yılında tahıl üretimi için kullanılan arazi miktarı azalmasına karşın, üretimden elde edilen ürün miktarında artış yaşanmıştır. Ayrıca 2007 ve 2009 yılları ekili alanların miktarı karşılaştırıldığında; bu yıllar arasında ekilen arazi miktarı 25.386 ha. artmıştır. Ürün miktarında ise 196.835 ton'luk bir artış sağlanmıştır.

Tablo 2.6.2.2. İlin Hayvan Varlığı				
		2007	2008	2009
Büyükbaş	Kültür	40.702	43.311	45.350
	Melez	30.783	29.884	28.303
	Yerli	6.805	5457	4.958
	Boğa altı inek sayısı	43.123	52416	51.311
	Manda	115	271	534
	TOPLAM	78.405	78.923	79.145
Küçükbaş	Koyun	354.860	337.020	312.277
	Kıl keçisi	7.138	10.877	10.872
	Tiftik Keçisi	227	752	197
	TOPLAM	362.225	348.649	323.346
Kanatlı		372.310	354.089	328.948
Arıcılık		17.690	17.840	18.320

Kaynak: İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010
(<http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>) & (<http://www.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>) verilerinden derlenmiştir.

Aksaray ilinde 2007 ve 2009 yılı hayvan varlık durumu incelendiğinde; büyükbaş hayvan sayısında bir artış görülürken, küçükbaş hayvan sayısında ise bir azalma izlenmiştir. Aynı durum kanatlı hayvan sayısında da görülmektedir. Arıcılık ise 2007 yılına göre bir artış göstermiştir (Tablo 2.6.2.2).

Tablo 2.6.2.3. Güzelyurt Bitkisel Üretim Tarım Alanları

	Toplam Alan(dekar)	Ekilen Tarla Alanı(dekar)	Nadas Alanı(dekar)	Sebze Bahçeleri Alanı(dekar)	Meyve Alanı(dekar)
1995	176.770	84.520	80.730	1.650	9.870
1996	171.280	83.720	76.040	1.650	9.870
1997	175.620	93.900	70.790	1.060	9.870
1998	176.190	102.320	62.860	1.140	9.870
1999	174.930	107.900	56.160	1.000	9.870
2000	173.930	106.560	56.500	980	9.890
2001	173.240	111.400	49.650	1.300	10.890
2002	177.120	108.670	55.840	1.700	10.910
2003	171.720	103.980	53.800	3.050	10.890
2004	173.940	109.810	50.920	2.270	10.940
2005	172.920	107.140	43.050	4.380	18.350
2006	192.488	114.613	50.900	4.375	22.600
2007	205.605	102.995	100.000	750	1.860
2008	224.988	108.638	110.000	4.500	1.850
2009	228.506	112.156	110.000	4.500	1.850

Kaynak: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010

(<http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>) & (<http://www.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>) verilerinden derlenmiştir.

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin idari açıdan bağlı bulunduğu Güzelyurt İlçesi'nin ekonomik yapılanmasında, özel önem teşkil eden tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirildiği tarım alanlarındaki gelişim ve değişimi izlemek oldukça önemlidir. Bu nedenle 1995 - 2009 yılları arasındaki bitkisel üretim tarım alanları büyüklükleri sunulmuştur ve bölgede tarımsal kullanım alanının son 15 yıl içerisinde önemli oranda arttığı görülmüştür (Tablo 2.6.2.3).

Tablo 2.6.2.4. Yıllara Göre Güzelyurt İlçesi'nde Hasat Yapılan Arazi Miktarları (1991-2009)

		Tahıllar	Baklagiller	Endüstriyel Bitkiler	Yağlı Tohumlar	Yumru Bitkiler	Yem Bitkileri
1991	Hasat edilen alan(dekar)	139.450	14.680	3.720	520	1.390	160.260
	Üretim(ton)	31.765	1.241	11.443	50	1.979	2.250
1995	Hasat edilen alan(dekar)	70.360	7.160	210	10	3.660	100
	Üretim(ton)	12.107	860	522	1	9.824	500
2000	Hasat edilen alan(dekar)	72.180	23.600	500	_	10.120	160
	Üretim(ton)	15.608	2.000	2.242	_	32.855	770
2005	Hasat edilen alan(dekar)	76.220	15.040	400	80	12.500	2.900
	Üretim(ton)	17.780	1.387	1.332	8	35.120	1.030
2009	Hasat edilen alan(dekar)	68.922	13.400	1.192	77	23.000	5.565
	Üretim(ton)	9.320	1.076	4.908	7	70.500	4.147

Kaynak: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010
(<http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>) & (<http://www.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>) verilerinden derlenmiştir.

Tarla ürünleri üretimi yıllara göre anlamlı artışlar ve düşüşler göstermektedir. Tahıllarda ciddi üretim düşüşü söz konusu iken, yumru bitkiler ve yem bitkilerinde önemli artışlar söz konusudur (Tablo 2.6.2.4).

Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin temel geçim kaynağı tarıma dayalıdır. Her ne kadar son dönemlerde bölge insanlarının yurt dışına (özellikle İngiltere) ve inşaat sektöründe (özellikle boyacılık alanında) çalışmak üzere Ankara, Aksaray ve İstanbul gibi büyük şehirlere göç ettikleri bilinse de; bölgede halihazır geçim kaynakları içinde, tarım gelirleri önceliğini korumaktadır.

Ihlara ÖÇK Bölgesi'nde yetiştirilen ürünler bazında hububat (buğday, arpa, yulaf), patates, kabak ve soğan öne çıkmaktadır. Bölge insanının bu ürünleri tercih etmesinin temelinde, tarımın susuz yapılmasıdır. Dolayısıyla bölgenin iklim yapısına ve coğrafi şartlarına uyum sağlayan geleneksel ürünler tercih edilmektedir. Melendiz Çayı ve Mamasun Barajı Gölü, bölgenin tarımsal su ihtiyacını karşılamaya yetmemektedir. Yöre insanının bu baraj ve ırmaktan yeterince istifade edememesinin nedeni, su ihtiyacının yoğun olarak hissedildiği dönemlerde söz konusu su kaynaklarında görülen azalma ve bölgenin coğrafi şartlarına uygun altyapının oluşturulamamasıdır. Sulu tarım kısmi de olsa Selime, Ihlara, Yaprakhisar ve Belisırma yerleşimlerinde görülmektedir. Yer altı su kaynakları açısından fakir olan bölgede, aşırı yeraltı suyu çekilmesi, ilerleyen yıllarda sorun oluşturma potansiyeli taşımaktadır.

Bölge insanı açısından, tarımda istenen verimin alınamamasının temel sebeplerinden biri de hane başına düşen arazi büyüklükleridir. Bölgede gerçekleştirilen, **Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması Projesi** kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler ve odak grup toplantılarında; hane başına düşen toprak büyüklüklerinin 100 dönüm civarında olduğuna ilişkin genel bir kabulün

olmasına rağmen, somut olarak bu rakamların nüfus artışıyla beraber düşünüldüğünde 35-45 dönüm civarında olduğu ifade edilmiştir. (Kaynaklar: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması Hanehalkı Anketi 2010, ÖÇKK-Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKKB Yayını), Aksaray Tarım İl Müdürlüğü).

Tablo 2.6.2.5. Yıllara Göre Güzelyurt İlçesi'nde Meyve Üretimi ve Ağaç Sayıları (1991-2009)					
		Yumuşak Çekirdekli	Taş Çekirdekli	Sert Kabuklular	Üzüm ve Üzümsüler
1991	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	3.000	4.400	156	10.160
	Toplam ağaç sayısı	3.500	5.500	156	10.160
	Üretim(ton)	116	88	5	390
1995	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	21.580	4.920	210	9.500
	Toplam ağaç sayısı	27.305	5.670	260	9.500
	Üretim(ton)	1.290	61	10	3.200
2000	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	22.120	5.220	210	9.500
	Toplam ağaç sayısı	29.145	5.800	260	9.500
	Üretim(ton)	1.625	280	11	4.250
2005	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	23.075	6.715	310	17.950
	Toplam ağaç sayısı	29.055	7.617	320	17.950
	Üretim(ton)	818	171	16	5.298
2009	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	16.365	6.207	325	1.850
	Toplam ağaç sayısı	17.545	6.526	338	1.850
	Üretim(ton)	509	161	13	5.016

Kaynak: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010
(<http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>) & (<http://www.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>) verilerinden derlenmiştir.

Meyve üretimi açısından bölgede yıllara göre belli dalgalanmalar söz konusu ise de, genel olarak belli bir ortalama üretim söz konusudur. 5 veya 10 yıllık dilimler halinde değerlendirildiğinde meyve üretiminde kayda değer bir üretim artışından söz edilemez (Tablo 2.6.2.5).

Ihlara ÖÇK Bölgesi, Kapadokya'nın bir parçası olmasına ve geleneksel olarak üzüm yetiştiriciliğinin merkezleri arasında görülmesine rağmen bu hususta zamanla etkinliğini yitirmiştir. Yine de bölge genelinde üzüm bağlarına rastlanmakta ve özellikle de Yaprakhisar Köyü diğer yerleşimlere göre bu alanda öne çıkmaktadır.

Melendiz Çayı çevresinde ve vadi içinde mevcut lokal iklimin ve suyun etkisiyle, sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Bu ürünler arasında taze fasulye, mısır, domates, biber, patlıcan gibi sebzelerle ile elma, armut, kayısı, dut gibi meyveler öne çıkmaktadır. Bu ürünler hane içi ihtiyacı karşılamaya yöneliktir, kayda değer bir ticari getirisi yoktur.

Tablo 2.6.2.6. Yıllara Göre Güzelyurt İlçesinde Hayvancılık Faaliyetleri (1991-2009)

	Büyükbaş hayvan			Küçükbaş hayvan				Kümes hayvanı	
	Toplam	Sağlan hayvan sayısı	Süt (Ton)	Toplam	Sağlan hayvan sayısı	Süt (Ton)	Yün kl tiftik (ton)	Mevcut sayı	Yumurta sayısı (1000 Adet)
1991	3541	1858	1850	15745	8951	322	20	12247	1040
1995	3980	2069	1910	19662	12877	449	26	19330	1530
2000	3011	1713	1824	13875	8776	304	19	27000	27000
2005	2610	1359	3100	12945	7236	611	19	20340	985
2009	2968	1496	3651	11456	6155	520	17	17430	913

Kaynak: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerler Araştırması, 2010
(<http://www.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>) & (<http://www.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>) verilerinden derlenmiştir.

Hayvancılık açısından önemli üretim düşüşleri söz konusudur. Hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvan sayısında kayda değer azalma olmuştur (Tablo 2.6.2.6).

Ihlara ÖÇK Bölgesi'nde yaşayan insanların geleneksel uğraşları ve gelir kaynakları arasında sayılan hayvan yetiştiriciliği giderek azalmaktadır. Bölge insanı içinde hayvan besleyenler de kendi ihtiyaçlarına yetecek kadar yetiştirmektedir. Bölgede hemen hemen her evde bulunan ahırlar dikkate alındığında, hayvancılığın iyi bir geçmişi ve halihazır bir altyapısının olduğu söylenebilir. Bölgede büyükbaş, küçükbaş ve her türlü kümes hayvanı yetiştiriciliği az da olsa yapılmaktadır. Devlet desteği sağlanmasına ve teşvik edilmesine rağmen arıcılık yeterince gelişmemiştir. Üretilen bal bölge içinde tüketilmektedir. Bölge insanı, arıcılığın gelişmemesinin sebebi olarak, aşırı ve bilinçsiz zirai ilaçlama ile devlet tarafından verilen arıların bölge şartlarına uyum sağlayamamasını öne çıkarmaktadır (Kaynaklar: Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması Derinlemesine Görüşmeler - 2010, ÖÇKK - Ihlara Özel çevre Koruma Bölgesi. (ÖÇKKB Yayımlı), Aksaray Tarım İl Müdürlüğü).

2.6.3 Sanayi - Ticaret

Orta Anadolu'nun ortasında kuzey-güney, doğu-batı doğrultusundaki karayollarının kesişme noktasında yer alan, 1989 yılında İl olan Aksaray; yurt içi ve yurt dışına mal ve hizmet üreten bir konumdur. Aksaray'da un, süt, yem gibi gıda sanayi tesisleri yanında, madenlere dayalı sanayi ve metal eşya ile makine imalatı da gelişmiştir.

Organize Sanayi Bölgesi E-90 Karayolu üzerinde yer almaktadır. Ulaşım imkanları çok rahat olup ilden geçen duble yollar tamamlanmıştır. İl'de Gümrük Müdürlüğü ve KOSGEB Sinerji Odağı Merkezi mevcuttur. Mersin Limanı'na ve Ankara'ya 200 km. Konya

ve Kayseri illerine 150 km. mesafededir. İlde, İhracatçılar Birliği'nin en kısa zamanda açılması düşünülmektedir.

Aksaray'ın 150 bin kişi olduğu tahmin edilen iktisaden faal nüfusunun % 7'lik bir bölümü (15-64 yaş arası), sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Bu nüfusun geriye kalan kısmı ise tarım ve hizmetler sektöründe çalışmaktadır.

Aksaray İli'nde sanayi başlangıçta tarımsal ağırlık taşıırken, günümüzde çeşitlenmiş ve kapasiteleri artmıştır. Sahip olduğu kaynaklar, mevcut imkanlar, yapım çalışmaları sürdürülen özel sektör tesis ve devlet yatırımları, sanayide de Aksaray'ı üst sıralara taşıyacak potansiyel taşımaktadır. (Kaynak: aksaray.gov.tr, 2010)

Güzelyurt İlçesi'nde büyük ve orta ölçekli ticari işletme yoktur. Güzelyurt Esnaf ve Sanatkarlar Odası sicil kayıtlarına göre 2010 yılında ilçe genelinde toplam 313 ticari işletme faaliyet halindedir.

Güzelyurt İlçesi'nde ticari işletme olarak 59 bakkal, 26 nakliyecisi, 26 kahvehane, 13 lokanta, 8 kasap, 2 terzi, 5 demir doğramacı, 6 marangozhane, 4 berber, 2 nalburiye, 2 şoför, 3 oto tamirhanesi, 1 manav, 2 sıhhi tesisatçı, 1 kırtasiye, 9 tuhafiyeci, 10 hayvan taciri, 1 nalbant, 1 hırdavatçı, 4 tüccar (zahireci), 1 demirci, 10 tüp bayii, 1 duvarcı, 3 inşaatçı, 22 minibüsçü, 1 kuaför, 1 kaynakçı, 5 ekmek fırını, 1 pideci, 5 seyyar satıcı, 9 büfe, 2 seyyar oyuncakçı, 5 ticari kazanç, 2 hediyelik eşya, 2 bilardo salonu, 2 hamam, 2 seyyar sebze, 6 seyyar dönerci, 2 inşaat malzemecisi, 3 internet kafe, 3 oto elektrikçi, 1 fotoğrafçı, 1 otoparkçı, 1 seyyar gıda, 1 birahane, 1 tekstil atölyesi, 3 kömür - odun - ardiyecisi, 2 kantin, 2 muhasebe bürosu, 1 eczane ve 2 petrol istasyonu bulunmaktadır (Kaynak: Güzelyurt Esnaf ve Sanatkarlar Odası, 2010).

Ihlara ÖÇK Bölgesi içinde yer alan Selime, Ihlara, Belisırma ve Yaprakhisar yerleşim yerlerinde orta ve büyük ölçekte sanayi ve ticari bir kuruluş ya da tesis bulunmamaktadır. Ticaret, Aksaray ve Güzelyurt odaklıdır. Bölge insanı, ürünlerini bu merkezlerde değerlendirmektedir. Bölge de kültür ve kaplıca turizmi gelişme halindedir. Bu gelişmeye paralel olarak 1 termal otel faaliyette, iki termal otel ise inşaat halindedir. Ihlara'da 3, Belisırma'da ise 1 olmak üzere dört pansiyon bulunmaktadır. Yine Belisırma'da, Melendiz Çayı kenarında turizme yönelik, yemek üzerine ticari işletmeler yer almaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu ve Devlet Planlama Teşkilatı nezdinde yaptığımız araştırma neticesi; ÖÇK Bölgesi sınırları içinde yer alan yerleşimlerde "istihdamın sektörel dağılımına" ilişkin sayım, en alt idari birim olarak ilçe bazında on yıllık periyotlar halinde yapılmaktadır. Bu nedenle daha güncel veri bulunamadığı için "Güzelyurt İlçesi istihdam kuruluşları ve istihdam edilen işgücü" TUIK 2002 verileri baz alınarak incelenmiştir. Bu verilere dayalı Tablo 2.6.3.1 oluşturulmuştur.

Tablo 2.6.3.1. İstihdamın Sektörel Dağılımı, Güzelyurt İlçesi (2002)		
Toplam	Yerel birim sayısı	240
	İstihdam	395
C - Madencilik ve Taşocakçılığı	Yerel birim sayısı	1
	İstihdam	(*)
D - İmalat	Yerel birim sayısı	19
	İstihdam	31
E - Elektrik, Gaz, Buhar ve Sıcak Su Üretimi ve Dağıtım	Yerel birim sayısı	5
	İstihdam	12
F - İnşaat	Yerel birim sayısı	2
	İstihdam	(*)
G - Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Taşıt, Motosiklet, Kişisel ve Ev Eşyalarının Onarımı	Yerel birim sayısı	96
	İstihdam	124
H - Oteller ve Lokantalar	Yerel birim sayısı	49
	İstihdam	98
I - Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme	Yerel birim sayısı	53
	İstihdam	61
J - Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	Yerel birim sayısı	5
	İstihdam	(**)
K - Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	Yerel birim sayısı	2
	İstihdam	(*)
M - Eğitim	Yerel birim sayısı	-
	İstihdam	-
N - Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	Yerel birim sayısı	1
	İstihdam	(*)
O - Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	Yerel birim sayısı	7
	İstihdam	9

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=28&ust_id=9

2.6.4 Turizm

Aksaray ili; tarihi, dini eserleri, müzeleri, kaplıcaları, doğa sporları ve zengin kültür birikimiyle ülkemizin turizm potansiyeli yüksek bölgelerinden biridir. İl özellikle alternatif turizmi tercih edenler için cazibe merkezi olmaya adaydır. Turizm açısından yüksek olan bu potansiyelin değerlendirildiği söylenemez. İl ekonomisine ve bölge insanına turizmin katkısı oldukça düşüktür. Bu durumun nedeni, ilin tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin tanıtılmasında görülen eksikliklerdir. Diğer bir neden ise turizm altyapısının eksikliği ve yöre insanının gerek sahip oldukları değerler, gerekse turizm konusunda gerekli donanıma sahip olmayışıdır.

İl'in en çok turist çeken yeri, ÖÇK Bölgesi içinde yer alan İhlara Vadisi'dir. Fakat İhlara Vadisi'ni ziyaret eden turistler de bölge ve il ekonomisine katkılarının minimum düzeyde olduğu vurgulanmaktadır. Genelde yöreye gelen turistler günübirlik turlarla

gelmekte, bölgede konaklamamaktadır. Dolayısıyla turizm, var olan bu özelliği nedeniyle yöreye kayda değer bir katkı sağlayamamaktadır.

Halihazır bölgede kısmi de olsa mevcut olan doğa sporları, kültür ve termal turizmi, öncelikli olarak gerekli altyapı ve tesis yatırımlarına ihtiyaç duymaktadır. Hasandağı, dağcılık ve kış sporları yapmaya elverişli görülmektedir. Bu alana yerli ve yabancı dağcı gruplarının rağbet ettiği bilinmektedir. Özellikle Hasandağı eteklerinde kurulmuş Güzelyurt İlçesi, klimatizm özelliği ve denizden 1485 m. yüksekliği ile tipik yayla havasına sahip bir yerleşim yeridir. Kültür turizmi kapsamında öncelikli yerler, Ihlara ve Manastır Vadisi'dir. Yine bu kapsamda yer alan müze ve ören yerleri ise, Aksaray Müzesi, Aşıklı Höyük, Acem Höyük, Antik Nora Şehri ve Musular'dır. (Kaynak: Aksaray Kültür Turizm İl Müdürlüğü - 2010, www.aksaraykulturturizm.gov.tr)

Ihlara ÖÇK Bölgesi'nde, yerel halkın işlettiği Ihlara Beldesi'nde üç, Belısırma Köyü ve Selime Beldesi'nde birer pansiyon bulunmaktadır. Bölgede biri faal, ikisi de inşaat halinde üç termal tesis bulunmaktadır. Belısırma Köyü'nde, Ihlara Vadisi'ni günübürlük turla ziyaret eden turistlerin mola verip yemek yedikleri ve dinlendikleri tesisler Melendiz Çayı kıyısında yer almaktadır. Ihlara Vadisi'ni 2009 yılında toplam 122.000 turist ziyaret etmiştir. Söz konusu vadiyi 2010 yılında ziyaret eden turist sayısı ise Kasım 2010 itibarıyla 110.000 kişiye ulaşmıştır (Kaynak: Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Müze Müdürlüğü Ihlara Vadisi Bilet Gişesi - 2010).

2.6.5 Eğitim

Aksaray İli Güzelyurt İlçesi ÖÇK Bölgesi sınırları içinde yer alan Ihlara Beldesi'nde 1 lise bulunmakta ve bu lisede 107 öğrenci eğitim görmektedir. Öğrenciler Ihlara Merkez, Selime Beldesi ve Yaprakhisar Köyü öğrencilerinden oluşmaktadır. Merkez dışından gelen öğrenciler günübürlük taşımali eğitim kapsamındadır. Beldede 2 ilköğretim okulu mevcuttur; 1-5 yıl eğitim veren ilköğretim okulunda 105, 1-8 yıl eğitim veren ilköğretim okulunda ise 297 öğrenci eğitim almaktadır (Kaynak: Güzelyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2010 - 2011 Eğitim Yılı Ekim Ayı Verileri).

ÖÇK bölgesi sınırları içinde yer alan Selime Beldesi'nde de 2 ilköğretim okulu mevcut olup; bu okullardan 1-5 yıl eğitim vereninde 93, 1-8 yıl eğitim vereninde 309 öğrenci eğitim görmektedir. Belde öğrencileri liseye taşımali sistemle Ihlara Beldesi'ne gitmektedir (Kaynak: Güzelyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2010 - 2011 Eğitim Yılı Ekim Ayı Verileri).

Yaprakhisar Köyü'nde ise 1-5 yıl eğitim veren 1 ilkokul mevcut olup bu okulda 38 öğrenci 'birleştirilmiş sınıfta' bir arada eğitim almaktadır. İlköğretim sonrası liseye giden öğrenciler taşımali sistemle Ihlara Beldesi'nde eğitim görmektedir (Kaynak: Güzelyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2010 - 2011 Eğitim Yılı Ekim Ayı Verileri).

Belisırma Köyü'nde de 2 ilkokul mevcut olup, bu okulların ikisi de 1-5 yıl arası eğitim vermektedir. Öğrenci sayısı toplamı (13+33) 49'dur. Belisırma Köyü öğrencileri eğitimlerine taşınmalı sistemle Güzelyurt İlçe Merkezi'nde devam etmektedir (Kaynak: Güzelyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2010 - 2011 Eğitim Yılı Ekim Ayı Verileri).

Güzelyurt'ta bulunan tek lisede 172 öğrenci eğitim almakta olup, okulun yatılı bölümü de vardır. Ayrıca Güzelyurt'ta Aksaray Üniversitesi'ne bağlı 1 Meslek yüksek Okulu eğitim vermektedir (Kaynak: Güzelyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2010 - 2011 Eğitim Yılı Ekim Ayı Verileri).

Tablo 2.6.5.1. Güzelyurt' da Eğitim Durumu, 2009-2010

Yaş grubu	Cinsiyet	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	İlkokul mezunu	İlköğretim mezunu	Ortaokul veya dengi okul mezunu	Lise veya dengi okul mezunu	Yüksekokul veya fakülte mezunu	Yüksek lisans mezunu	Bilinmeyen	Toplam
6-13	Erkek		829		25					2	856
	Kadın		832		39					3	874
14-17	Erkek	3	59		373		1			5	441
	Kadın	1	36		373		4			4	418
18-21	Erkek	2	14		247		49	4		36	352
	Kadın	5	9		314		46	1		19	394
22-24	Erkek	2	2	92	126		45	3		89	359
	Kadın	3	9	119	107		18	7		20	283
25-29	Erkek	6	9	237	41	40	42	14		112	501
	Kadın	3	8	309	31	20	17	10	1	16	415
30-34	Erkek	6	4	260	4	37	42	13		34	400
	Kadın	20	10	309	6	9	9	10		10	383
35-39	Erkek	2	11	266		27	21	5	1	14	347
	Kadın	23	17	297		6	3	4		11	361
40-44	Erkek	4	6	209	1	15	15	4	1	10	265
	Kadın	20	20	202		4	1			6	253
45-49	Erkek	10	10	224	1	15	3			12	275
	Kadın	31	23	217		2	1			9	283
50-54	Erkek	10	15	133		14	2	2		12	188
	Kadın	35	27	151						9	222
55-59	Erkek	10	18	160		6	1			9	204
	Kadın	50	27	129						11	217
60-64	Erkek	19	21	147		2				7	196
	Kadın	102	42	98		1				12	255
65 +	Erkek	87	90	251				1		12	441
	Kadın	330	68	125						34	557
	Toplam	784	2.216	3.935	1.688	198	320	78	3	518	9.740

Kaynak <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>

Güzelyurt İlçesi genelinde eğitim altyapısının yeterli olduğu söylenemez. Konu ile ilgili olarak yaş gruplarına göre detaylı eğitim düzeyleri Tablo 2.6.4.1’de yer almaktadır.

Ihlara ÖÇK Bölgesi belde ve köylerinin 2009 - 2010 eğitim - öğretim yıllarına ait öğrenci sayıları ve öğrencilerin cinsiyet dağılımları Tablo 2.6.5.2’de yer almaktadır.

Tablo 2.6.5.2. Ihlara ÖÇK Bölgesi Öğrenci Sayıları (2009 - 2010)				
		ERKEK ÖĞRENCİ	KIZ ÖĞRENCİ	TOPLAM
Ihlara	İlköğretim	193	192	385
	Ortaöğretim(Lise ve Dengi)	77	57	134
Selime	İlköğretim	227	195	422
Belisırma	İlköğretim	27	19	46
Yaprakhisar	İlköğretim	13	12	25
TOPLAM		537	475	1012

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı 2009 - 2010 Öğretim Dönemi Verileri

2.6.6 Sağlık

Aksaray İli Güzelyurt İlçesinde Sağlık Grup Başkanlığı’na 1 Devlet Hastanesi bulunmaktadır. İlçe sınırları içinde yer alan Ihlara ÖÇK Bölgesi yerleşim yerlerinden Selime Beldesi’nde bir adet Aile Sağlığı Merkezi ve bir aile hekimi bulunmaktadır.

ÖÇK Bölgesi sınırları içinde yer alan Ihlara Beldesi’nde 1 Aile Sağlığı Merkezi ve 1 aile hekimi bulunmaktadır.

ÖÇK Bölgesi sınırları içinde yer alan Belisırma Köyü’nde 1 sağlık evi bulunmaktadır. Halihazır görevli personelin tayini çıktığı ve yerine atama yapılmadığı için personel yoktur.

Yine ÖÇK Bölgesi içinde yer alan Yaprakhisar Köyü’nde 1 Sağlık Evi bulunmaktadır. Kurum personel yokluğundan hizmet vermemektedir (Kaynak: Güzelyurt İlçe Sağlık Grup Başkanlığı Ekim, 2010).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3 SOSYO - EKONOMİK TEMEL ARAŞTIRMA ÇALIŞMASI

Araştırma raporunun bu bölümünde Ihlara ÖÇK Bölgesi'nde yürütülen temel sosyo - ekonomik araştırmaya ilişkin yöntem ve teknikler ile alandan elde edilen nicel ve nitel verilerin sunumu ve değerlendirilmesi yer almaktadır.

3.1 ARAŞTIRMA TİPİ VE ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ

Ihlara ÖÇK Bölgesi'ne ilişkin mevcut durum tespit çalışmasında dökümanteri analizin yanı sıra bölgeye ilişkin birincil kaynaklardan veri toplama amacıyla sosyo - ekonomik temel araştırma çalışması yürütülmüştür. Bu çalışma alan araştırmasına dayanmaktadır.

Alan araştırmaların veri toplama yöntemleri ve araştırma düzenleri belirli kriterlere göre farklılıklar gösterir. Araştırmanın amacı, incelenen değişken ve izlem süreleri araştırma yöntemini saptamada önemli belirleyicilerdir. Genelde de araştırmalar amaçları yönünden betimleyici ya da analitik olarak iki temel gruba ayrılırlar. Yine araştırmaları yapılaş amaçlarına göre değerlendirdiğimiz de karşımıza teorik araştırmalar ve uygulamalı araştırmalar çıkmaktadır.

Bir araştırmada doğru bilgi sahibi olmak ve doğru karar vermek temel hedeftir. Bu nedenle doğru bilgilere ulaşmak ve elde edilen bilgileri genelleştirmeye gereksinim duyulur (Arıkan, 1994:129). Bir araştırmanın sonuçları ne kadar fazla genellenebiliyorsa değeri de o oranda artar. Bilim, genellenebilirliği olan bilgiler bütünü olduğu için araştırmalarda geniş bir alanda genellenebilirliği olacak bilgiler elde etmeye çalışmak önemlidir (Kaynak: Karasar, 2005:109-110).

Bazı durumlarda araştırma amacına bağlı olarak evreninin tamamına ulaşılabilir. Bunlar, sayıları sınırlı, küçük çaplı evrenlerdir. Sosyal bilimlerde incelenecek konuların evrenleri büyüktür. Ancak evrendeki bütün elemanları ayrıntılarıyla incelemek, gerek zaman, gerekse maddi koşullar açısından olanaksızdır. Diğer bir ifadeyle, tüm ayrıntıların incelenmesi sonucunda elde edilecek bilgi yığınlarını çözümlmek hem zaman hem de emek kaybına yol açar. Sınırlı sayıda bilgilerin yeterli olduğu durumlarda bilgi yığınlarıyla uğraşmak anlamsızdır (Gökçe, 1988: 76). Bu nedenle örneklem çalışmaları araştırmaların temelinde yer alır. Örneklem, belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterli kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir (Karasar, 2005, s.110-111).

Yukarıdaki tüm bu açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde; “İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması” çalışması betimsel, uygulamalı ve örnekleme dayalı kesitsel bir araştırmadır.

Alan çalışmasında hem nitel hem de nicel araştırma tekniklerinden yararlanılmıştır. Nicel veri toplama çalışmasında anket, nitel veri çalışmasında ise odak görüşme, ve derinlemesine görüşme teknikleri aracılığıyla veriler toplanmıştır.

Nicel veriler daha çok istatistiksel analizler aracılığı ile alana ilişkin bulguların genellenmesine katkı sağlarken, nitel veriler, nicel verilerde sorgulanması gereken konuları daha derinlemesine inceleme ve yorumlama imkanı sunmaktadır.

Anketler

Bu araştırma kapsamında birden fazla anket tipi uygulanmıştır. Birincisi Hanehalkı Anket Formu; hanelerin genel sosyo - ekonomik durumları, çevre sorunları ve yönetim planına ilişkin genel görüş ve beklentileri hakkında bilgilerin toplanması amaçlanmıştır.

Bunun dışında bölgeyi ziyaret eden yerli/yabancı turistlere uygulanan Ziyaretçi Anketi'dir. Anketler yüz-yüze görüşmeler yoluyla yapılmıştır ve soru formları açık ve kapalı uçlu sorulardan yapılandırılmıştır.

Fotoğraf 3.1.1. Belısırma Köyü Saha Çalışması, 2010

Derinlemesine Görüşmeler

Araştırma ile ilgili olduğu düşünülen paydaş kişilerden (STK temsilcileri, belediye başkanı, konu ile ilgili il/ilçe müdürlük temsilcileri gibi) konu ile ilgili bilgi toplamak, onların

görüş ve önerilerini derlemek için derinlemesine görüşme tekniği ile mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlarda yarı-yapılandırılmış bir soru formu kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.1.2. Güzelyurt Kaymakamı Derinlemesine Görüşme.2010

Fotoğraf 3.1.3. Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürü Derinlemesine Görüşme, 2010

Odak Grup Tartışmaları

Araştırma ile ilgili hedef gruplarla belli konular kapsamında detaylı bilgileri toplamak için odak grup tartışma tekniğinden yararlanılmıştır.

Odak grup görüşmeleri, grupların, alt grupların kendilerinin de bilinçli, yarı bilinçli veya bilinçsiz oldukları psikolojik ve sosyo - kültürel özellikler ve yaptıkları uygulamalar hakkında bilgi almayı, davranışları ve bu davranışların arkasındaki nedenleri öğrenmeyi amaçlayan niteliksel bir yöntemdir. Küçük grup tartışmaları, davranış bilimlerinde çok önemli yeri olan yöntemlerden biridir. Bir grup içinde bulunmayan insan düşünülemez. Her birimiz değişik zamanlarda, değişik gruplarda, hatta bazen aynı anda değişik gruplarda rol alırız, yani yaşarız. Her birinde amaçlarımız farklı olabilir, benzer olabilir.

Odak grup tartışmalarında önemli olan, katılımcıların genel kabul gören görüş yönünde fikir bildirmeleri değil, sadece kendi görüşlerini özgürce ortaya koymalarını sağlayacak ortam oluşturmaktır. Araştırmacının nötr bir davranış sergilemesi buna katkı getirecektir. Odak grup tartışmalarında genellikle bir kolaylaştırıcı (moderatör) ve bir raportör bulunmaktadır.

Bu yöntemde aynı demografik özellikler taşıyan 6 ila 12 kişi, bir kolaylaştırıcı eşliğinde bir araya gelir ve araştırma konusu, grup ortamında tartışılır. Kolaylaştırıcı, grubu önceden belirlenmiş bir tartışma akışı çerçevesinde yönlendirerek, yaklaşık 2 saatlik bir zaman diliminde hedeflenen bilgileri derler.

Odak grup tartışmalarının en önemli avantajı grup içi etkileşimin ve grup dinamiğinin bir sonucu olarak yeni ve farklı fikirlerin ortaya çıkmasıdır. Karşılıklı çağrışımın bir sonucu olarak, katılımcılar birbirlerinin zihnindeki duygu ve düşünceleri tetikleyerek zengin ve çeşitli bilgi akışı sağlar. Bu teknikte ortamın rahatlığı ve güvenilirliği esastır. Odak grup tartışmalarından elde edilen detaylı veriler, birebir görüşmeler ve anketler için sağlam bir temel oluşturmaktadır.

Bu araştırmada da yukarıdaki esaslara dayalı olarak araştırmanın nitel verileri derinlemesine görüşmelerin yanı sıra bu teknik aracılığı ile toplanmıştır.

3.2 ÖRNEKLEM BÜYÜKLÜĞÜ VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Örneklem Büyüklüğü:

Bir evrenden örneklem alınmasında, örneklemin alındığı evreni temsil etmesi önemlidir. Bu nedenle ne kadar, hangi büyüklükteki bir örneklemin evreni temsil edebileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Yeterli bir örneklem, güvenilir sonuçlar sağlayacak kadar birim kapsayan örneklemdir (Young, 1968: 324).

Örneklem Hacmini Belirleme Tekniği

Toplam Nüfus Büyüklüğü:	M=6107
Ortalama Hane Büyüklüğü:	H= 5.27
Toplam Hane Sayısı:	N= M/ H 6107/ 5,27= 1158

Ihlara ÖÇK Bölgesi kapsamındaki evrenin hedef kütleinde, nüfus sayısının 6.107 olarak bilindiği kabul edilirse ve bu bölge için ortalama hane büyüklüğü 5,27 kişi (TUİK İstatistik Yıllığı 2009, Aksaray İli Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü 5.27'dir) olarak alındığında, bu evrendeki örneklem birimi hane sayısını yaklaşık 1.158 olarak kabul edebiliriz.

Bu durumda; örnek büyüklüğü $d= \pm 0.05$ örnekleme hatası, $p=0.80$ gerçekleşme olasılığı ve $q=0.20$ gerçekleşmeme olasılığı söz konusu olduğunda $\alpha =0.05$ düzeyinde istatistiksel bakımdan anlamlılık taşıyan örnek büyüklüğü, Tablo 3.2.1'deki evren büyüklüğü 1000-2500 birim arasındaki 198 birim örneklem hacmi geçerli kabul edilmiştir.

Tablo 3.2.1. $\alpha= 0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyüklüğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			± 0.05 örnekleme hatası (d)			± 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:50

Tablo 3.2.2. Örneklem ve Anket Sayısı				
Yerleşim Birimi	Nüfusu (TÜİK,ADNKS 2009)	Tahmini Toplam Hane Sayısı ve Ağırlıkları	Yerleşimlere Düşen geçici Anket sayısı	Uygulamadaki Anket Sayısı
Ihlara	2808	533 (0.46)	91	77
Selime	2356	447 (0.39)	77	51
Yaprakhisar	440	83 (0.07)	14	41
Belisırma	503	95 (0.08)	16	31
Toplam	6107	1158 (100)	198	200

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi yerleşim birimlerindeki hanelere örneklem hacmi büyüklüğü göz önünde bulundurularak Ihlara Beldesi'nde 77, Selime Beldesi'nde 51, Yaprakhisar Köyü'nde 41 ve Belisırma Köyü'nde 31 olmak üzere toplamda 200 anket uygulanmıştır. Ayrıca araştırma alanı içinde 130 ziyaretçi (53 yerli - 77 yabancı turist) anketi gerçekleştirilmiştir. Böylece Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi içinde genel toplamda 330 anket uygulanmıştır.

Alan çalışması 22 Eylül - 30 Eylül 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında, hanehalkı görüşmelerinde yerleşim birimlerinin heterojenliği göz önüne alınarak, farklı hedef gruplarını temsil eden hanelere uygulanmıştır.

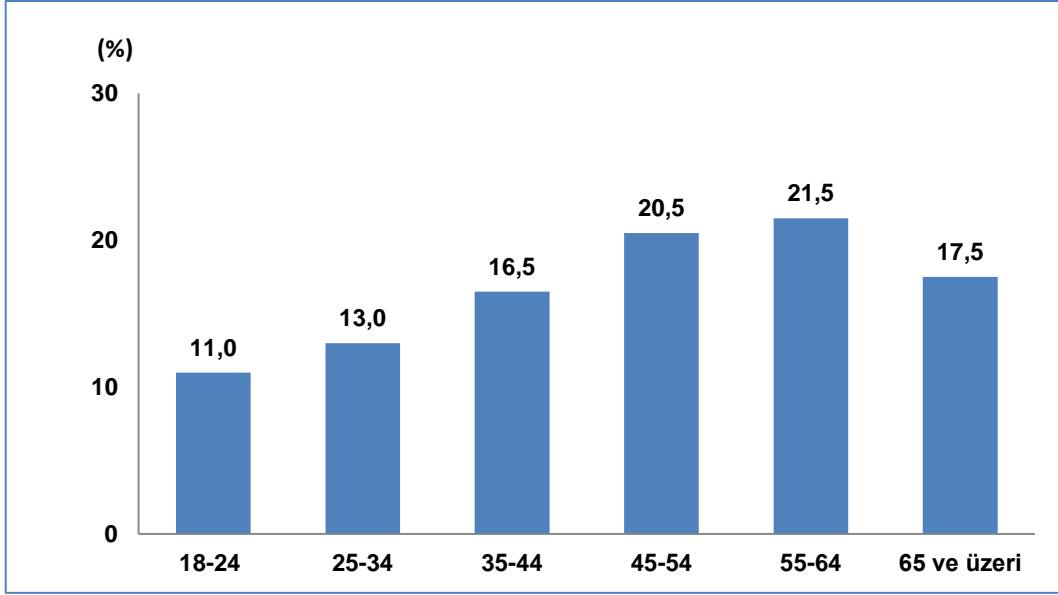
Önce muhtardan, köy/mahallede yaşayan hanelere ilişkin ön bilgilenmeler sağlanarak ve gerektiğinde de kartopu örnekleme ile hedef kitlelere ulaşım sağlanmıştır.

3.3 ALAN ÇALIŞMASI BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın hane düzeyinde yürütülen anket sonuçlarının değerlendirildiği bu bölümde; hanelerin temel demografik özellikleri, görüşülen kişilerin demografik ve sosyo - ekonomik düzeyleri, özel çevre koruma bölgesine ilişkin düşünce, tutumları ve davranışları değerlendirilmektedir.

3.3.1 Görüşülen Kişilerin Temel Demografik Özellikleri

Şekil 3.3.1.1. Görüşülen Kişilerin Yaş Dağılımı

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

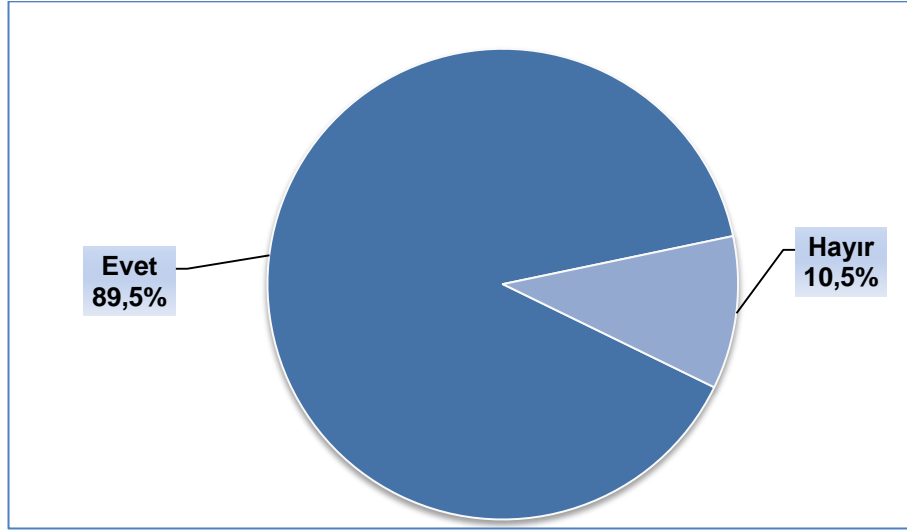
Araştırmada görüşülen toplam 200 kişinin yaş grubu dağılımları incelendiğinde; Görüşülen kişilerin % 11,'i 18-24, % 13'ü 25 - 34, % 16,5'i 35 - 44, % 20,5'i 45 - 54, % 21,5'i 55 - 64 yaş aralığındadır. 65 yaş ve üzerinde olanların oranı % 17,5'dir (Şekil-Tablo 3.3.1.1). Görüşülen kişilerin yaş ortalaması, orta yaş ve üzeridir.

Tablo 3.3.1.1. Görüşülen Kişilerin Yaş Dağılımı

	Sayı	%
18-24	22	11,0
25-34	26	13,0
35-44	33	16,5
45-54	41	20,5
55-64	43	21,5
65 ve üzeri	35	17,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.1.2. Görüşülen kişilerin doğum yeri, yaşadıkları yerler mi?

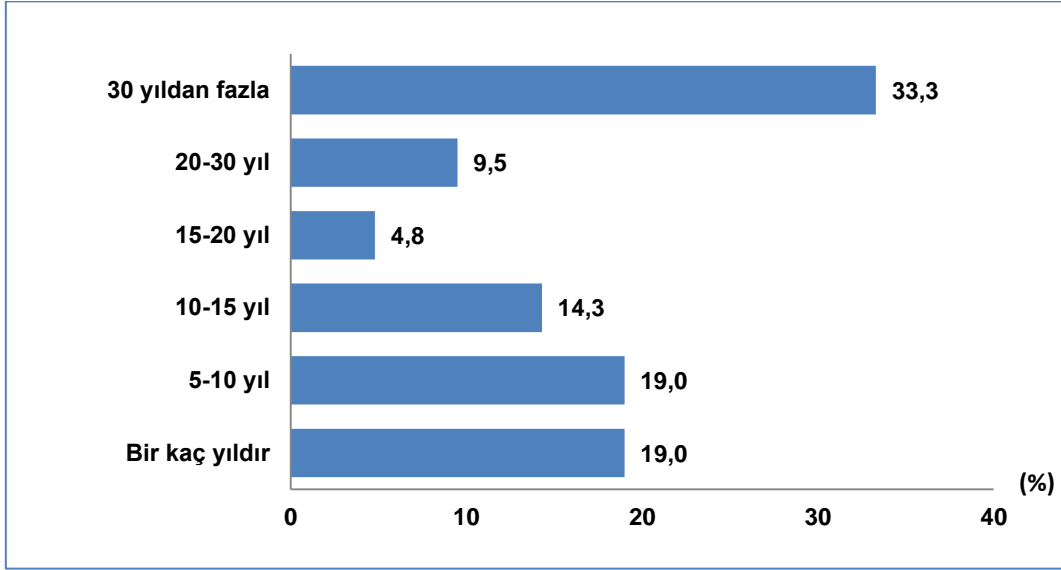
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan kişilerin % 89,5'inin doğum yeri Ihlara ÖÇK Bölgesi'dir (Şekil-Tablo 3.3.1.2). % 10,5'i bölge dışında doğduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.3.1.2. Görüşülen kişilerin doğum yeri, yaşadıkları yerler mi?		
	Sayı	%
Evet	179	89,5
Hayır	21	10,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.1.3. Görüşülen Kişilerin Bölgedeki Yaşam Süresi

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010
*Doğum Yeri Yaşadıkları Yer Olmayanlara Sorulmuştur.

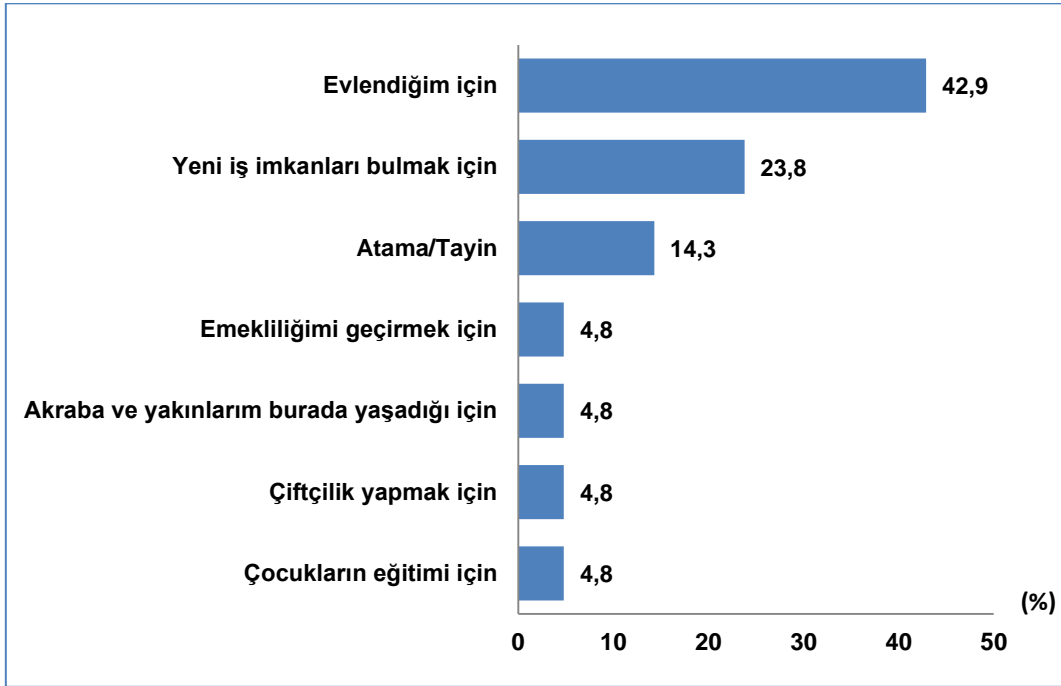
Görüşme yapılan kişilerin % 33,3'ü otuz yıldan fazladır, % 9,5'i 20-30 yıldır, % 19'u bölgede birkaç yıldır, % 19'u 5-10 yıldır, % 13,4'ü 10-15 yıldır bölgede yaşadıklarını belirtmiştir (Şekil-Tablo 3.3.1.3).

Tablo 3.3.1.3. Görüşülen Kişilerin Bölgedeki Yaşam Süresi

	Sayı	%
Bir kaç yıldır	4	19,0
5-10 yıl	4	19,0
10-15 yıl	3	14,3
15-20 yıl	1	4,8
20-30 yıl	2	9,5
30 yıldan fazla	7	33,4
Toplam	21	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010
*Doğum Yeri Yaşadıkları Yer Olmayanlara Sorulmuştur.

Şekil 3.3.1.4. Buraya yerleşme sebebiniz nedir?

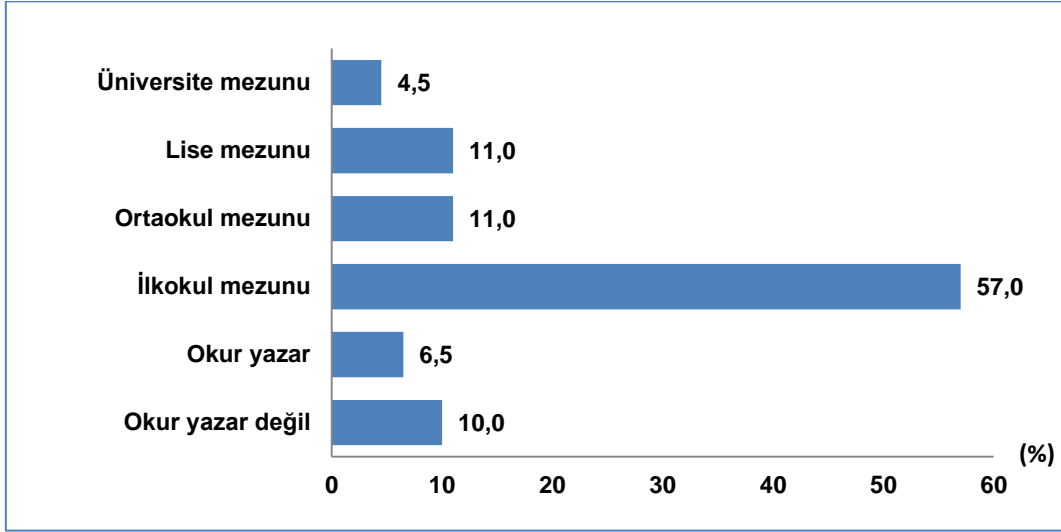
Kaynak: İhlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010
*Doğum Yeri Yaşadıkları Yer Olmayanlara Sorulmuştur.

Görüşülen kişilerden bölgeye sonradan yerleşenlerin % 23,8'inin yeni iş imkanları bulmak için bölgeye yerleştikleri görülmektedir. Görüşmecilerin kalan kısmınının % 4'8'i akraba ve yakınları burada yaşadığından, % 4,8'i tarımla uğraşmak için, % 42,9'u evlilik nedeniyle, % 4,8'i emekliliğini geçirmek için bölgeye yerleştiklerini belirtmiştir (Şekil-Tablo 3.3.1.4).

Tablo 3.3.1.4. Buraya yerleşme sebebiniz nedir?		
	Sayı	%
Evlendiğim için	9	42,9
Yeni iş imkanları bulmak için	5	23,8
Atama/Tayin	3	14,3
Çocukların eğitimi için	1	4,8
Çiftçilik yapmak için	1	4,8
Akraba ve yakınlarım burada yaşadığı için	1	4,8
Emekliliğimi geçirmek için	1	4,8
Toplam	21	100,0

Kaynak: İhlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010
*Doğum Yeri Yaşadıkları Yer Olmayanlara Sorulmuştur.

Şekil 3.3.1.5. Görüşülen Kişilerin Eğitim Düzeyi

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşülen kişilerin çoğunluğu (% 57) ilkokul mezunudur. Bunu sırasıyla; lise ve ortaokul mezunları(% 11'er oranla), üniversite (% 4,5) mezunları izlemektedir. Okur - yazar olmayan kişilerin oranı da oldukça yüksektir. (% 10) Bölge insanının eğitim durumu yetersizdir (Şekil-Tablo 3.3.1.5).

Tablo 3.3.1.5. Görüşülen Kişilerin Eğitim Düzeyi

	Sayı	%
Okur yazar değil	20	10,0
Okur yazar	13	6,5
İlkokul mezunu	114	57,0
Ortaokul mezunu	22	11,0
Lise mezunu	22	11,0
Üniversite mezunu	9	4,5
Toplam	200	100,0

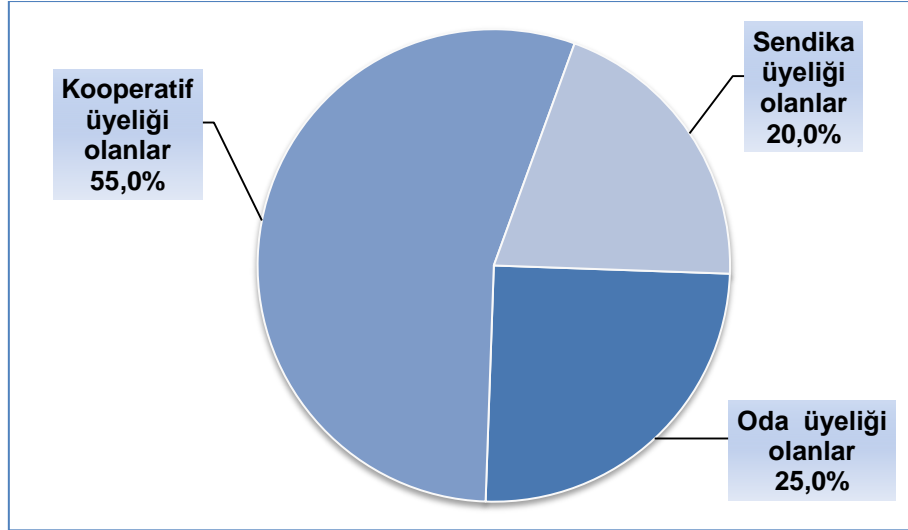
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Tablo 3.3.1.6. Görüşülen Kişilerin Mesleki Dağılımı		
	Sayı	%
Memur	14	7,0
Çiftçilik	44	22,0
Pansiyonculuk	1	,5
Esnaf	28	14,0
İşçi	29	14,5
Emekli	29	14,5
Ev Hanımı	34	17,0
Çalışmıyor	20	10,0
Öğrenci	1	,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan kişileri meslekleri açısından değerlendirdiğimizde, çok farklı meslek kategorilerini temsil ettikleri görülmektedir. Özellikle bu durum bölgenin heterojen ekonomik yapısını temsil etmektedir. Bölge insanının çiftçi, esnaf, emekli, işçi ve ev hanımı ağırlıklı olduğu görülmüştür (Tablo 3.3.1.6).

Şekil 3.3.1.7. Görüşülen Kişilerin Meslekle İlgili Herhangi Bir Kuruluşa Üyeliği

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşülen kişilerden meslek kuruluşlarına üye olanlarının çoğunluğunun (% 55) kooperatif üyeliği bulunmaktadır. Bunun dışındaki üyelikler; % 25'le oda ve % 20 ile sendika üyeliğidir (Şekil-Tablo 3.3.1.7).

Tablo 3.3.1.7. Görüşülen Kişilerin Meslekle İlgili Herhangi Bir Kuruluşa Üyeliği		
	Sayı	%
Oda üyeliği olanlar	10	25,0
Kooperatif üyeliği olanlar	22	55,0
Sendika üyeliği olanlar	8	20,0
Toplam	40	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

** 40 kişi üye olduğunu belirtmiştir

3.3.2 Hanelerin Temel Demografik Özellikleri

Görüşülen kişilerin yaşadıkları hanelerin temel demografik özellikleri bu bölüm altında değerlendirilmiştir (*Tablo 3.3.2.1*). Örnekleme yer alan yerleşim birimlerinde görüşülen 200 hanede toplam 840 kişi yaşamaktadır.

Tablo 3.3.2.1. Bölge Yerleşimlerde Görüşülen Hanelerin Toplam Nüfusları		
Bölge yerleşimleri	Sayı	%
Ihlara	312	37,1
Selime	262	31,2
Yaprakhisar	156	18,6
Belisırma	110	13,1
Toplam	840	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşülen kişilerin yaşadıkları hanelerin temel demografik özellikleri bu bölüm altında değerlendirilmiştir. Tablo 3.3.2.1 Örnekleme yer alan yerleşim birimlerinde görüşülen 200 hanede toplam 840 kişi yaşamaktadır. Nüfus, Ihlara (% 37,1), Selime (% 31,2), Yaprakhisar (% 18,6) ve Belisırma (% 13,1) bölgelerinde yoğunlaşmıştır (*Tablo 3.3.2.1*).

Hanehalkı Büyüklüğü

Tablo 3.3.2.2. Hanehalkı Demografik özellikleri	
	Değer
N	200
Ortalama	4,2
Standart sapma	2,1148
Minimum	1,00
Maksimum	13

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Araştırmanın örnekleme kapsamında görüşme yapılan bu hanelerde ortalama kişi sayısı 4,19'dur. Görüşülen hanelerde en az kişi sayısı 1, en çok kişi sayısı 13'tür (Tablo 3.3.2.2).

Cinsiyet

Tablo 3.3.2.3. Hanehalkı Nüfusunun Cinsiyet Yapısı		
Cinsiyet	Sayı	%
Erkek	444	52,9
Kadın	396	47,1
Toplam	840	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Bölge içinde görüşülen toplam 200 hanede yaşayan 840 kişinin % 52,9'u erkek, %47,1'i kadındır (Tablo 3.3.2.3).

Yaş

Tablo 3.3.2.4. Hanehalkı Nüfusunun Yaş Dağılımı		
10'lu yaş grupları	Sayı	%
0-9	123	14,6
10-19	145	17,3
20-29	150	17,9
30-39	98	11,7
40-49	103	12,3
50-59	101	12,0
60-69	67	8,0
70+	53	6,3
Toplam	840	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Bölge içinde görüşülen toplam 200 hanede yaşayan bireylerin yaş dağılımı Tablo 3.3.2.4'de görülmektedir. Bölge nüfusunun yaş dağılımına göre genel karakteristiğini değerlendirdiğimizde; nüfusun en yüksek oranı 20 - 29 (% 17,9), 10 - 19 (% 17,3) ve 0 - 9 (% 14,6) yaş grubuna aittir. Bölge nüfusu içinde 70 yaş üzerindeki yaşlı nüfus en düşük orandadır. Bu grubu 60 - 69 yaş grubu izlemektedir. Bölgede genç nüfus yoğunluğu görülmektedir. Bu durum ileride yoğun olarak yaşanacak muhtemel sosyal problemlerin habercisidir.

Eğitim

Tablo 3.3.2.5. Hanehalkı Nüfusunun Eğitim Düzeyi		
Eğitim durumu	Sayı	%
Okul çağında değil	86	10,2
Eğitimsiz veya İlkokul Terk	57	6,8
İlköğretim okumakta	95	11,3
İlköğretim mezunu	511	60,8
Lise mezunu	70	8,3
Üniversite mezunu	20	2,4
Lisansüstü eğitim	1	0,1
Toplam	840	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşülen kişiler, hane halkı bireylerinin eğitim düzeylerine ilişkin *Tablo 3.3.2.5*'de gösterilen verileri beyan etmiştir. Buna göre, nüfusun çoğunluğu (% 60.8) ilköğretim mezunudur. Bu grubu % 11,3'lük oran ile ilköğretimde okuyan ve % 10,2 ile henüz okul çağında olmayanlar izlemektedir.

Çalışma Durumu

Görüşülen hanelerdeki kişilerden çalışma yaşında olanların, "geçtiğimiz hafta içinde para kazanmak için herhangi bir işte çalıştınız mı?" sorusuna verdikleri yanıtlar doğrultusunda nüfusun çalışma durumu *Tablo 3.3.2.6*'da görülmektedir.

Tablo 3.3.2.6. Hanehalkı Nüfusun Çalışma Durumu		
Geçtiğimiz hafta içinde para kazanmak için herhangi bir işte çalıştınız mı?	Sayı	Yüzde
Çalıştı	187	28,9
Çalışmadı fakat işi ile ilgisi devam etmekte	133	20,6
Çalışmadı	284	43,9
Çalışma yaşında olup, eğitim görenler	43	6,6
Toplam	647	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

*15 yaşından küçükler bu tabloda değerlendirme dışı tutulmuştur.

Çalışma yaşında olan nüfusun (647 kişi) % 49,5'i bir hafta öncesinde çalışıyor(işle ilgisi devam edenler dahil), % 43,9'u çalışmıyor görülmüştür. Hanelerin, hanede çalışan kişi sayısına göre dağılımı da *Tablo 3.3.2.7*'de sunulmuştur.

Tablo 3.3.2.7. Hanede Çalışan Kişi Sayıları			
Hanedeki çalışan veya işiyle ilgisi devam eden kişi sayısı	Hane Sayısı	Hane Yüzdesi(%)	Kişi Sayısı
0	40	20,0	0
1 kişi	68	34,0	68
2 kişi	53	26,5	106
3 kişi	17	8,5	51
4 ve daha fazla	22	11,0	95
Toplam	200	100,0	320

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Nüfusun istihdamdaki konumları ayrıca *Tablo 3.3.2.8*'de değerlendirilmiştir. İstihdamın ücretli/maaşlı kesiminde bulunanların oranı % 17,2, yevmiyeli kesimin oranı ise % 18,8'dir. Bunun yanında kendi hesabına çalışanların ve işverenlerin toplamının oranı daha yüksektir (% 29,7).

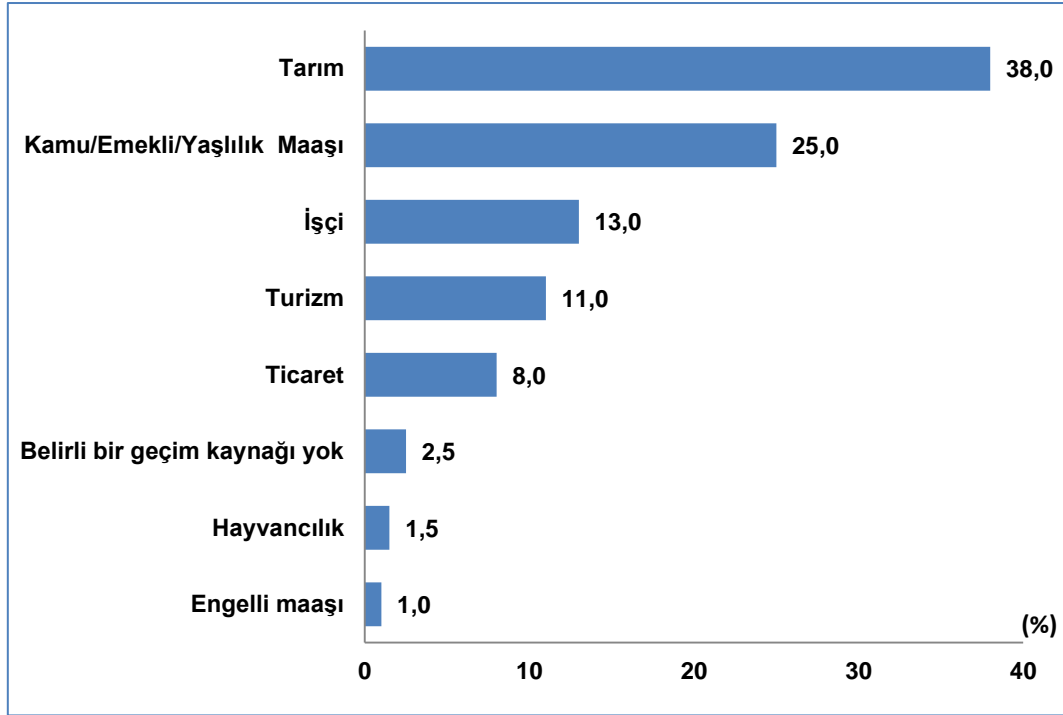
Tablo 3.3.2.8. Hanehalkı Nüfusunun İstihdamdaki Konumu		
Çalıştığınız işteki konumunuz?	Sayı	%
Ücretli/Maaşlı	55	17,2
Yevmiyeli	60	18,8
İşveren	10	3,1
Kendi hesabına	85	26,6
Ücretsiz aile işçisi	110	34,4
Toplam	320	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

*Halihazır çalışan ve işiyle ilgisi devam edenlere sorulmuştur.

3.3.3 Geçim Kaynakları ve Ekonomik Yaşam

Şekil 3.3.3.1. Görüşülen Hanelerin Temel Geçim Kaynakları

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

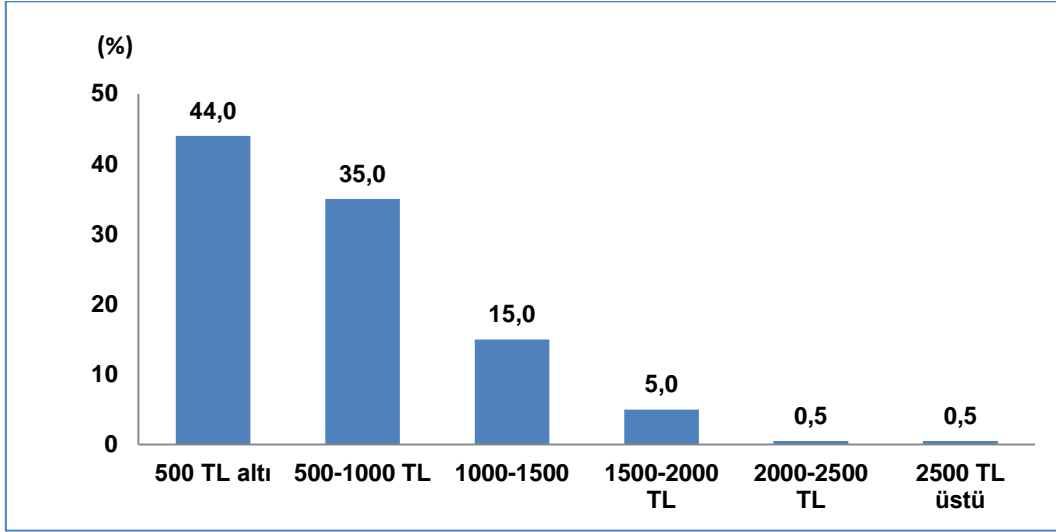
Görüşme yapılan kişilerin geçim kaynakları içinde en yüksek oranı % 38’le oranla tarım oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla % 25 ile yaşlılık/emeklilik maaşı, % 13 ile işçilik, % 11 ile turizm gelirleri izlemektedir (Şekil-Tablo 3.3.3.1). Ticaretle iştigal edenlerin oranı ise %8’dir.

Tablo 3.3.3.1. Görüşülen Hanelerin Temel Geçim Kaynakları

	Sayı	%
Tarım	76	38,0
Kamu/Emekli/Yaşlılık Maaşı	50	25,0
İşçi	26	13,0
Turizm	22	11,0
Ticaret	16	8,0
Belirli bir geçim kaynağı yok	5	2,5
Hayvancılık	3	1,5
Engelli maaşı	2	1,0
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.3.2. Hanenin Aylık Toplam Geliri TL

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

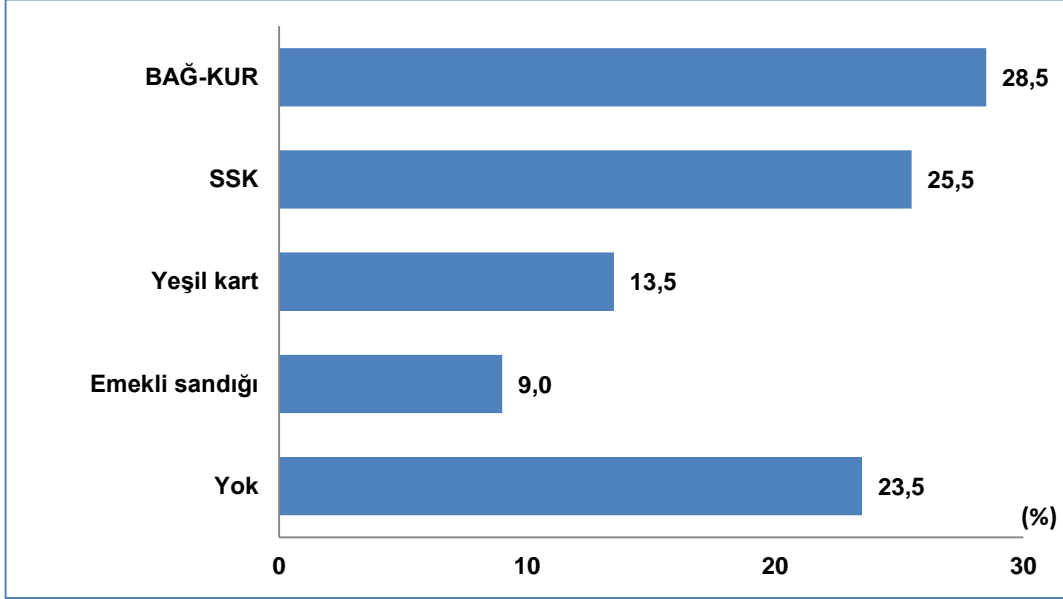
Hanelerin aylık gelirlerini TL bazında kendi beyanlarına dayalı olarak değerlendirdiğimizde; % 44'ü 500 altında, % 35'i 500-1000, % 15'i 1000-1500 TL. arasında gelire sahip olduklarını belirtmiştir. 1500 TL. üzeri gelir elde edenlerin toplam oranı % 6'dır. Asgari yaşam standardı ve asgari ücret göz önüne alındığında, bölgenin gelir düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir (Şekil-Tablo 3.3.3.2).

Tablo 3.3.3.2. Hanenin Aylık Toplam Geliri TL		
	Sayı	%
500 TL Altı	88	44,0
500-1000 TL	70	35,0
1000-1500 TL	30	15,0
1500-2000 TL	10	5,0
2000-2500 TL	1	0,5
2500 TL Üstü	1	0,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

3.3.4. Sosyal Güvenlik

Şekil 3.3.4.1. Görüşülen Kişilerin Sosyal Güvenlik Sistemleri

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi içinde görüşülen kişilerden, sosyal güvenceye sahip olanların; % 28,5'i BAĞ - KUR, % 25,5'i SSK, % 8,5'i Emekli Sandığı kapsamında sosyal güvenceye sahiptir (Şekil-Tablo 3.3.4.1).

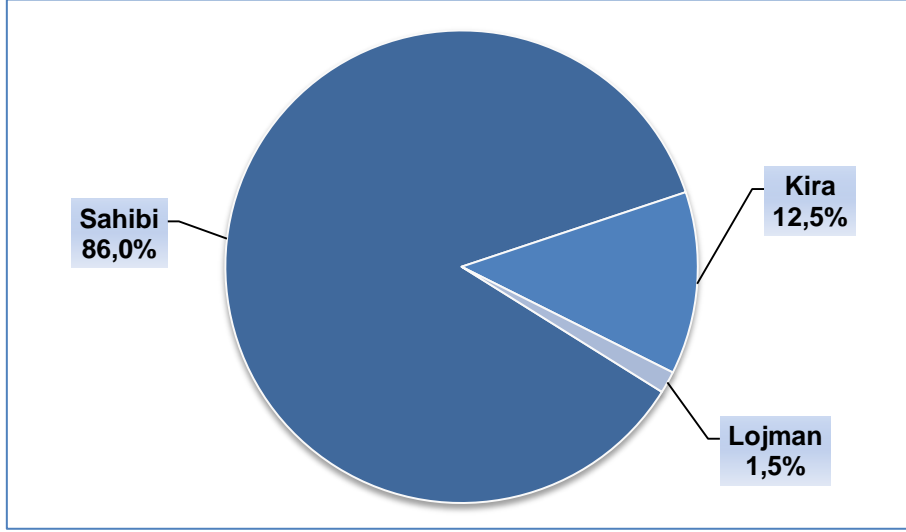
Tablo 3.3.4.1. Görüşülen Kişilerin Sosyal Güvenlik Sistemleri

	Sayı	%
BAĞ-KUR	57	28,5
SSK	51	25,5
Yeşil kart	27	13,5
Emekli sandığı	18	9,0
Yok	47	23,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

3.3.5 Mülkiyet, Konut ve Arazi Varlığı

Şekil 3.3.5.1. Hanelerin Konut Mülkiyet Durumu

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

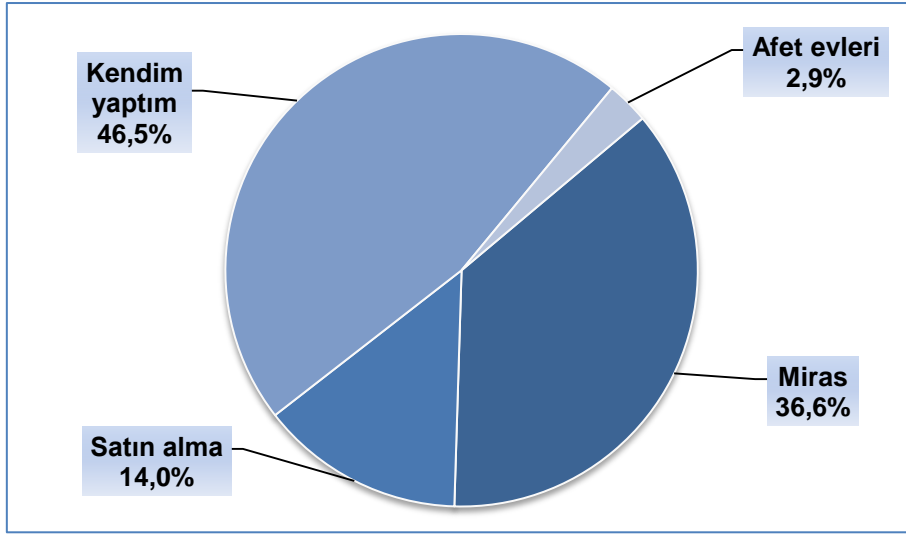
Hanelerin konut sahipliği ve arazi varlığı sorgulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre görüşülen kişilerin % 86'sı yaşadıkları konutların mülk sahibi konumunda, % 12,5'i ise kira da yaşamaktadır (Şekil-Tablo 3.3.5.1).

Tablo 3.3.5.1. Hanelerin Konut Mülkiyet Durumu

	Sayı	%
Sahibi	172	86,0
Kira	25	12,5
Lojman	3	1,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.5.2. Konuta Sahip Olma Şekli

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

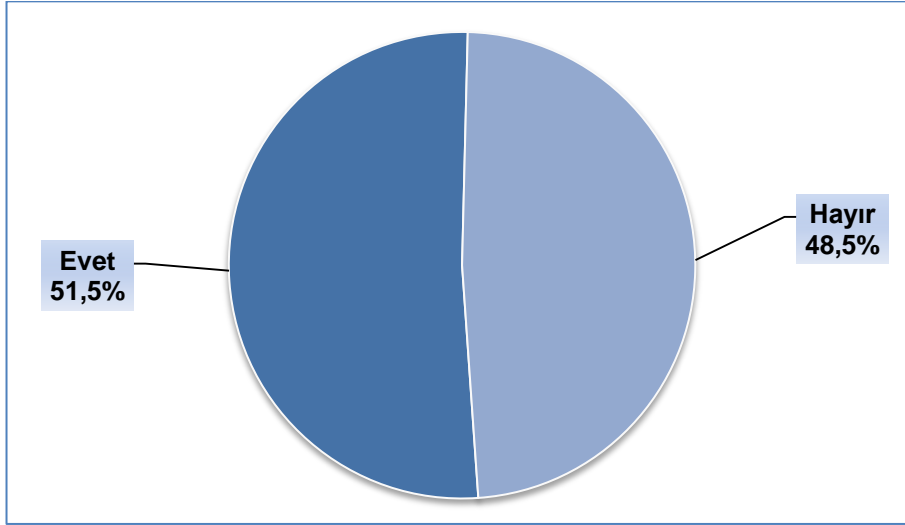
Konut sahibi olan hanelerin, konuta sahip olma durumları incelendiğinde, % 46,5'i konutunu kendi imkanlarıyla yaptığını, % 36,6'sı miras yoluyla ve % 14'ü de satın alma yoluyla sahip olduğunu beyan etmiştir (Şekil-Tablo 3.3.5.2). % 2,9'luk bir kesim ise afet konutlarında oturmaktadır.

Tablo 3.3.5.2. Konuta Sahip Olma Şekli

	Sayı	%
Kendim yaptım	80	46,5
Miras	63	36,6
Satın alma	24	14,0
Afet evleri	5	2,9
Toplam	172	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.5.3. Konutunuza ait ek binalar var mı?

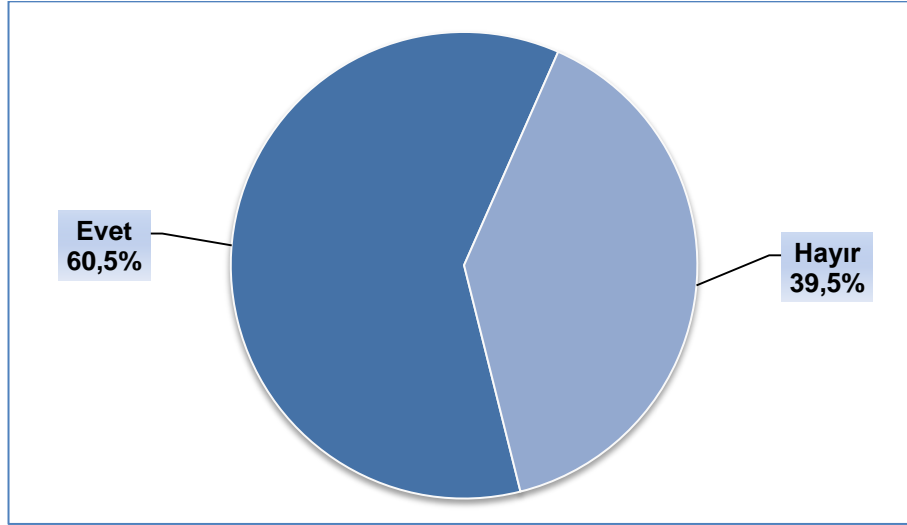
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Konutların % 51,5'inde ek binaların varlığından söz edilmiştir (Şekil-Tablo 3.3.5.3). Konutlarda görülen müştemilat varlığı genelde ahırlardan oluşmaktadır. Bu veri hayvancılığa ait bir alt yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.3.5.3. Konutunuza ait ek binalar var mı?		
	Sayı	%
Evet	103	51,5
Hayır	97	48,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.5.4. Hanelerin Arazi Varlığı

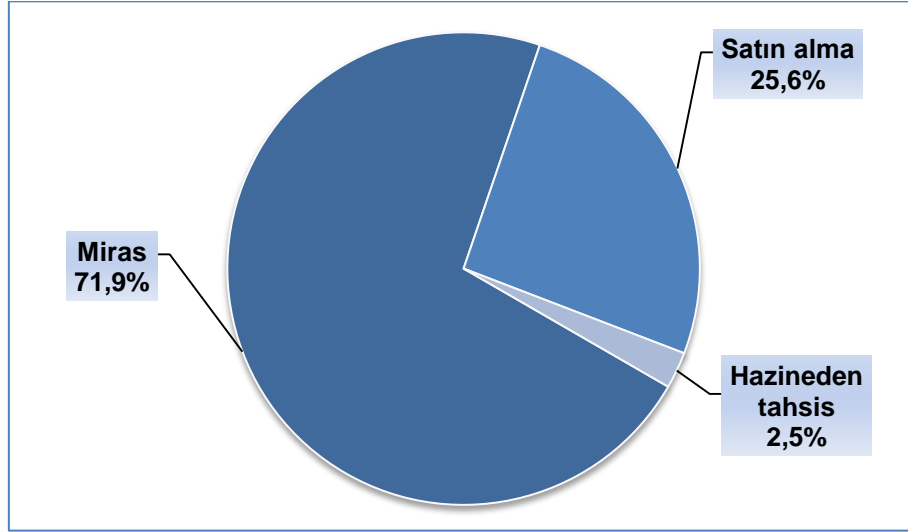
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan kişilerin % 60,5'inin arazisi bulunmaktadır (Şekil-Tablo 3.3.5.4). Arazisi olanların oranının yüksekliği, bölgenin tarım potansiyelini gösterir niteliktedir.

Tablo 3.3.5.4. Hanelerin Arazi Varlığı		
	Sayı	%
Evet	121	60,5
Hayır	79	39,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.5.5. Hanelerin Nasıl Arazi Sahibi Oldukları

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

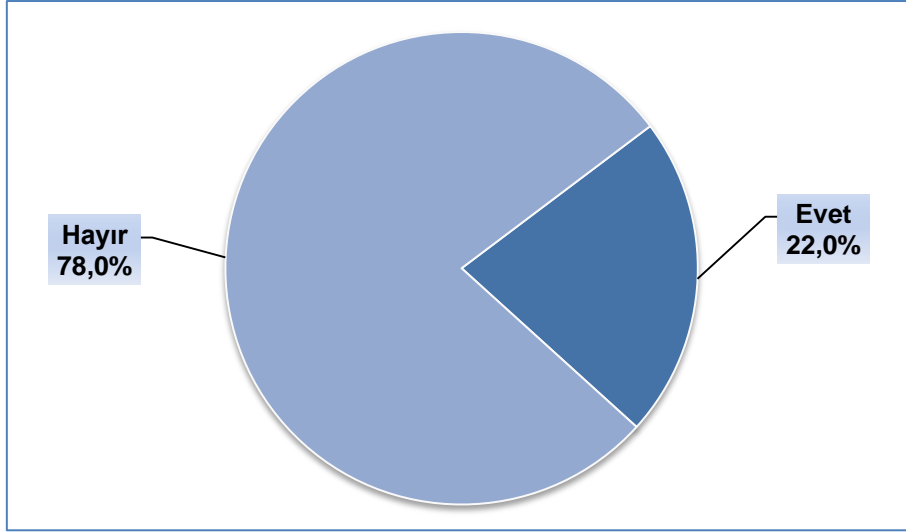
Görüşme yapılan kişiler sahip oldukları arazilere büyük oranda miras (% 71,9), yüzde 25,6'sı ise satın alma yoluyla sahip olduklarını belirtmiştir (Şekil-Tablo 3.3.5.5).

Tablo 3.3.5.5. Hanelerin Nasıl Arazi Sahibi Oldukları		
	Sayı	%
Miras	87	71,9
Satın alma	31	25,6
Hazineden tahsis	3	2,5
Toplam	121	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

3.3.6 Doğal Kaynak Kullanımı ve Çevre Sorunları

Şekil 3.3.6.1. Bölge insanı çevrede bitki toplama faaliyetinde bulunuyor mu?

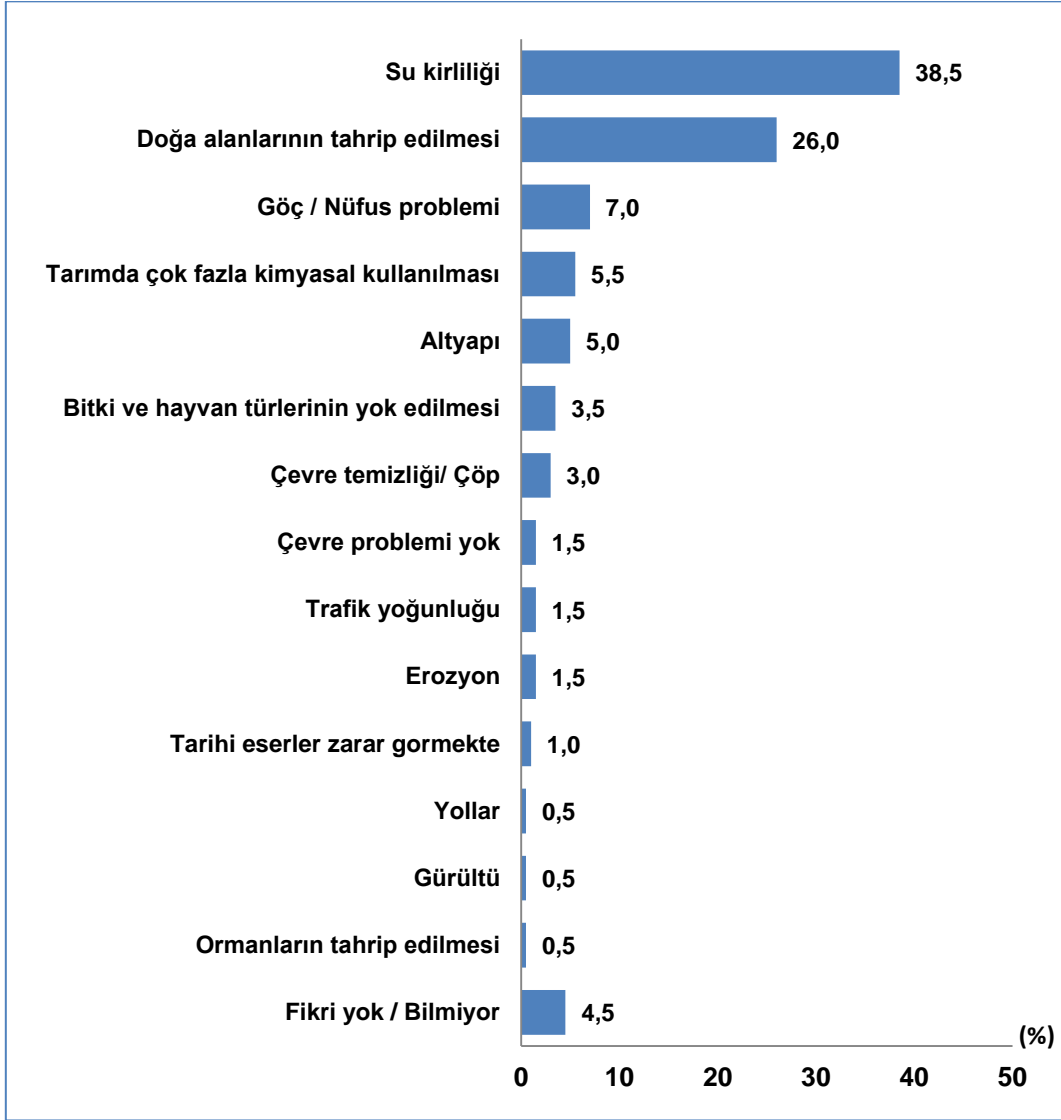
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşülen kişilerin % 78'i yöre insanının sağlık amaçlı veya diğer amaçlarla çevrelerinden bitki toplamadıklarını beyan etmişlerdir, toplayanların oranı % 22'dir (Şekil-Tablo 3.3.6.1).

Tablo 3.3.6.1. Bölge insanı çevrede bitki toplama faaliyetinde bulunuyor mu?		
	Sayı	%
Evet	44	22,0
Hayır	156	78,0
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.6.2. Görüşülen Kişilere Göre Bölgenin Önemli Çevre Sorunları

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

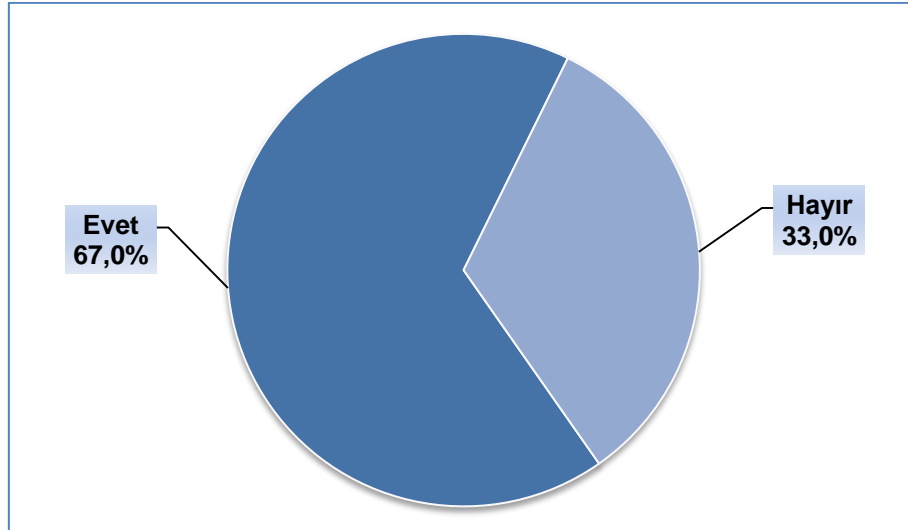
Görüşme yapılan kişilerin % 38,5'i su kirliliğini, % 25,9'u doğa alanlarının tahrip edilmesini, % 6,9'u göç/nüfus problemini, % 5,7'si tarımda çok fazla kimyasal kullanılmasını, % 5,2'si altyapı eksikliğini, % 3,4'ü bitki ve hayvan türlerinin yok edilmesini bölgenin en önemli sorunu olarak gördüklerini beyan etmiştir (Şekil-Tablo 3.3.6.2).

Tablo 3.3.6.2. Görüşülen Kişilere Göre Bölgenin Önemli Çevre Sorunları		
	Sayı	%
Su kirliliği	77	38,5
Doğa alanlarının tahrip edilmesi	52	26
Göç / Nüfus problemi	14	7,0
Tarımda çok fazla kimyasal kullanılması	11	5,5
Altyapı	10	5,0
Bitki ve hayvan türlerinin yok edilmesi	7	3,5
Çevre temizliği/ Çöp	6	3,0
Erozyon	3	1,5
Trafik yoğunluğu	3	1,5
Çevre problemi yok	3	1,5
Tarihi eserler zarar görmekte	2	1,0
Ormanların tahrip edilmesi	1	0,5
Gürültü	1	0,5
Yollar	1	0,5
Fikri yok / Bilmiyor	9	4,5
Toplam	200	100

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

3.3.7 Özel Çevre Koruma Bölgesine İlişkin Bilgi, Düşünce ve Tutumlar

Şekil 3.3.7.1. "Özel Çevre Koruma Kurumunu" duydunuz mu?

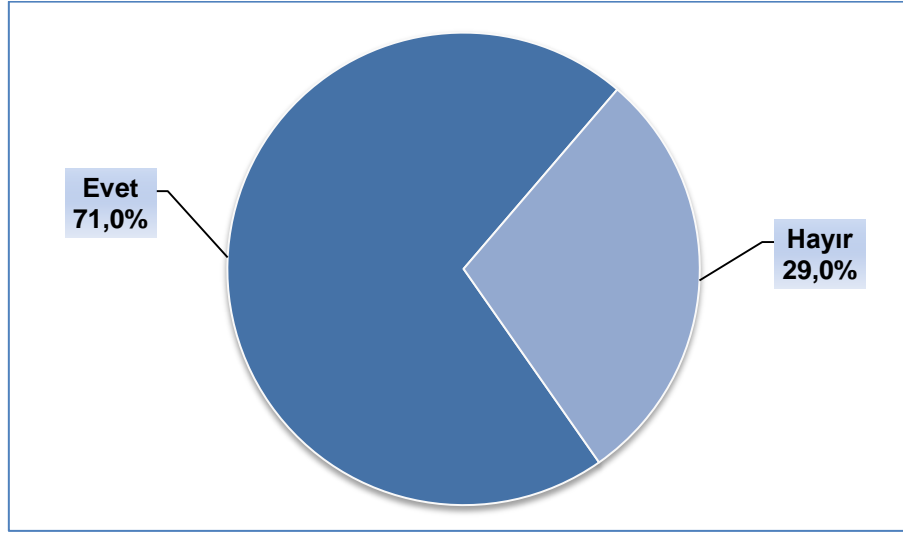
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan 200 kişinin % 67'si Özel Çevre Koruma Kurumu'nu bilmektedir. Bilmeyenlerin oranı % 33'dür. Bu veriler bölge halkı tarafından Kurumun yeterli olmasa da bilindiğini göstermekle beraber, bilgilendirme ihtiyacını da göstermektedir (Şekil-Tablo 3.3.7.1).

Tablo 3.3.7.1. "Özel Çevre Koruma Kurumunu" duydunuz mu?		
	Sayı	%
Evet	134	67,0
Hayır	66	33,0
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.7.2. Bölgenizin "Özel Koruma Bölgesi" olduğunu biliyor musunuz?

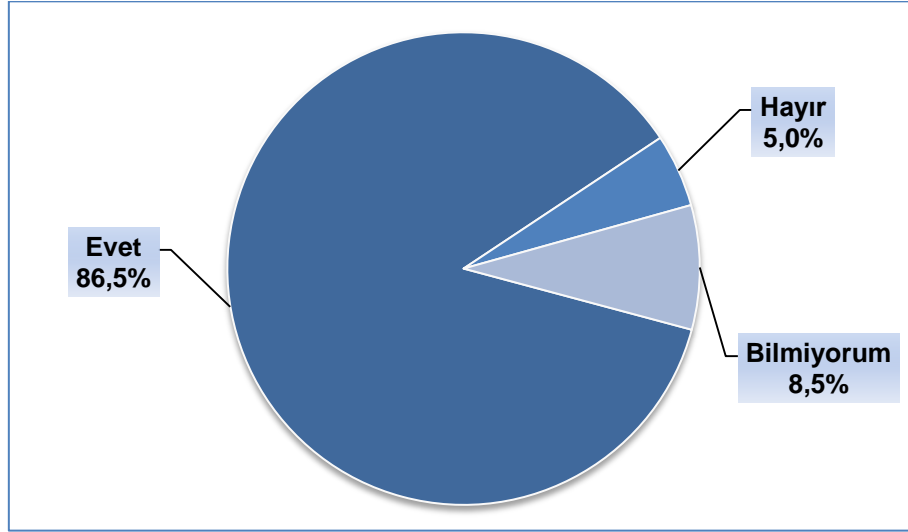
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan kişilerin % 71'i bölgenin özel çevre koruma bölgesi olduğu bilgisine sahipken, % 29'u bu durumu bilmediğini belirtmiştir (Şekil-Tablo 3.3.7.2).

Tablo 3.3.7.2. Bölgenizin "Özel Koruma Bölgesi" olduğunu biliyor musunuz?		
	Sayı	%
Evet	142	71,0
Hayır	58	29,0
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.7.3. Koruma alanı ile ilgili kurallar/yasaklar var mıdır?

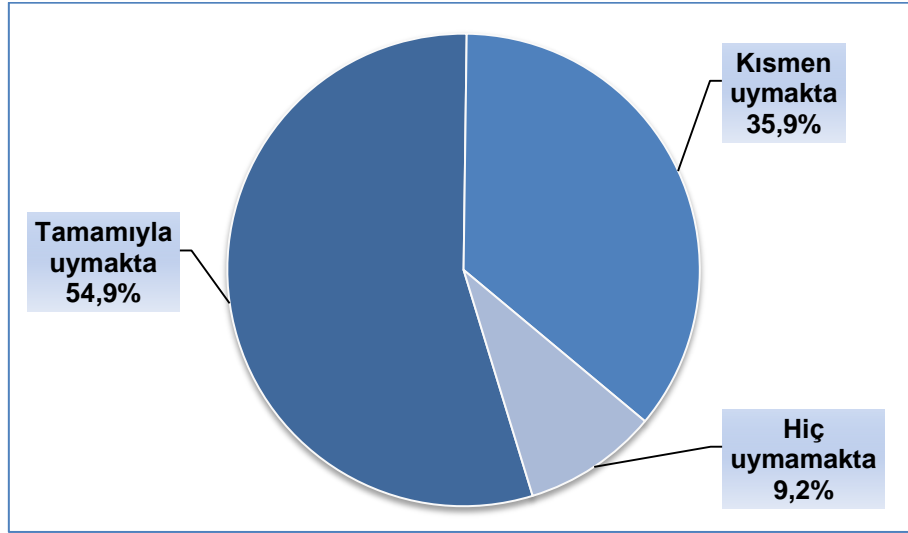
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan kişilerin % 86,5'i ÖÇK Koruma Bölgesi ile ilgili kurallar ve yasakların farkındadır. % 8,5'i ise bilmediğini belirtmiştir. Yasak yok diyenlerin oranı % 5'dir (Şekil-Tablo 3.3.7.3).

Tablo 3.3.7.3. Koruma alanı ile ilgili kurallar/yasaklar var mıdır?		
	Sayı	%
Evet	173	86,5
Hayır	10	5,0
Bilmiyorum	17	8,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.7.4. Yaşadığımız bölgedeki kişiler, bu alanın korunması ile ilgili kurallara ne derece uymaktadır?

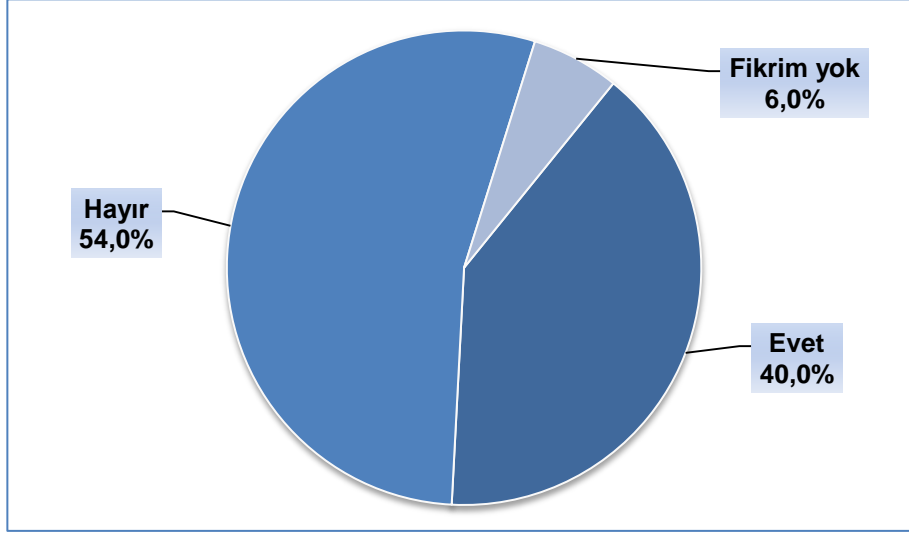
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan kişilerin, % 35,8'i yasaklara kısmen uyulduğunu belirtmektedir (Şekil-Tablo 3.3.7.4). Tamamıyla uyuluyor diyenler % 54,9, hiç uyulmuyor diyenlerin oranı ise %9,2'dir.

Tablo 3.3.7.4. Yaşadığımız bölgedeki kişiler, bu alanın korunması ile ilgili kurallara ne derece uymaktadır?		
	Sayı	%
Tamamıyla uymakta	95	54,9
Kısmen uymakta	62	35,8
Hiç uymamakta	16	9,2
Toplam	173	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.7.5. Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin dezavantajları var mı?

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan kişilerin % 40'ı ÖÇK Bölgesi'nin dezavantajları olduğunu belirtmiştir. % 54'ü ise dezavantaj yaşamadığını belirtmiştir (Şekil-Tablo 3.3.7.5).

Tablo 3.3.7.5. Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin dezavantajları var mı?		
	Sayı	%
Evet	80	40,0
Hayır	108	54,0
Fikrim yok	12	6,0
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.7.6. Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Dezavantajları

Kaynak: İhlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

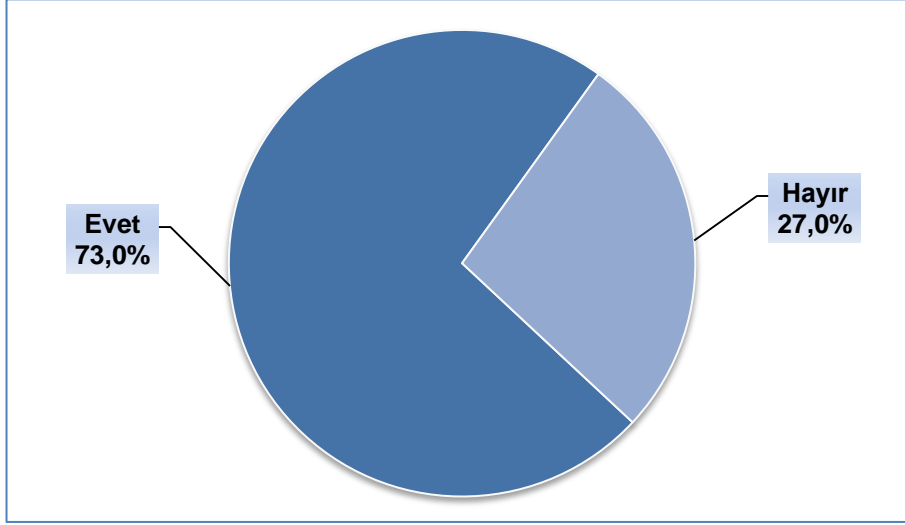
Görüşme yapılan kişilerden alınan verilere göre, yaşanan sorunların ilk sırasında (toplamda % 56,3 ile) inşaat ve ek yapı yapamamak olarak belirlenmiştir. Ayrıca % 22,5 ile katı kurallar, % 20 ile ağaç kesimi de dezavantaj olarak görülmektedir (Şekil-Tablo 3.3.7.6).

Tablo 3.3.7.6. Özel Çevre Koruma Bölgesinin Dezavantajları

	Sayı	%
İnşaat işleri, ek yapı yasak	27	33,8
Katı kuralları var	18	22,5
Ağaç kesimi vb. yasaklar	16	20,0
Birçok konuda kısıtlı, hiç bir şey yapılamıyor	5	6,3
Kendi arazimi istediğim gibi kullanamıyorum	3	3,8
Resmi prosedür uzun sürüyor	3	3,8
Altyapı ve Yol	3	3,8
Uygulama ve Planlamanın Yavaşlığı	2	2,5
Yöremiz gelişmiyor	1	1,3
İnşaat konularında rant dönüyor	1	1,3
Ekonomik gelişmeyi engelliyor	1	1,3
Toplam	80	100,0

Kaynak: İhlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.7.7. ÖÇK Bölgesi için ‘Yönetim Planı’ oluşturulsa katılmak ister misiniz?

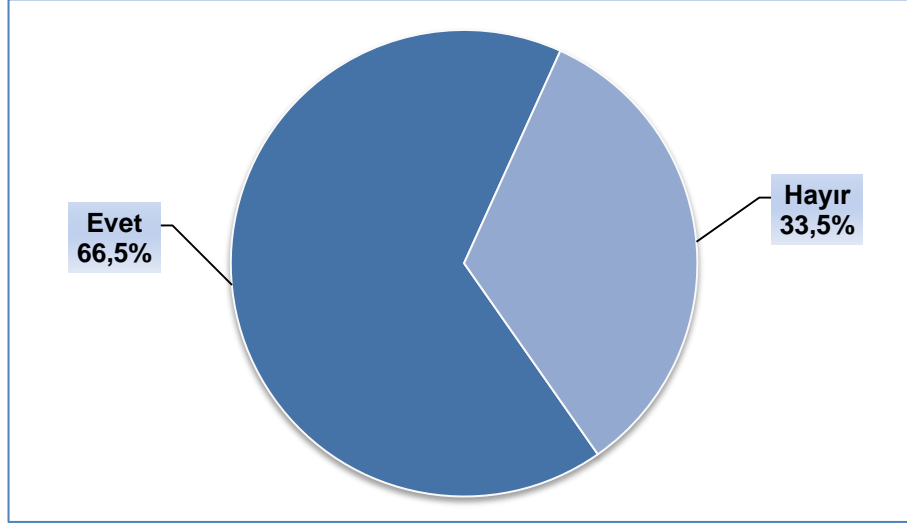
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan kişilerin % 73'ü yönetim planına katılabileceğini, % 27'si ise katılmayacağını belirtmiştir (Şekil-Tablo 3.3.7.7).

Tablo 3.3.7.7. ÖÇK Bölgesi için ‘Yönetim Planı’ oluşturulsa katılmak ister misiniz?		
	Sayı	%
Evet	146	73,0
Hayır	54	27,0
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Şekil 3.3.7.8. ÖÇK Bölgesi için ‘Yönetim Planı’ oluşturulsa eğitim almak ister misiniz?

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

Görüşme yapılan kişilerin, eğitime yönelik eğilimleri değerlendirildiğinde, % 67'si bu konuda eğitim alabileceğini belirtmiştir (Şekil-Tablo 3.3.7.8).

Tablo 3.3.7.8. ÖÇK Bölgesi için ‘Yönetim Planı’ oluşturulsa eğitim almak ister misiniz?		
	Sayı	%
Evet	133	66,5
Hayır	67	33,5
Toplam	200	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Hanehalkı Anketi, 2010

3.3.8 Bölgedeki Ziyaretçilerin Özellikleri ve Bölge Hakkındaki Düşünceleri

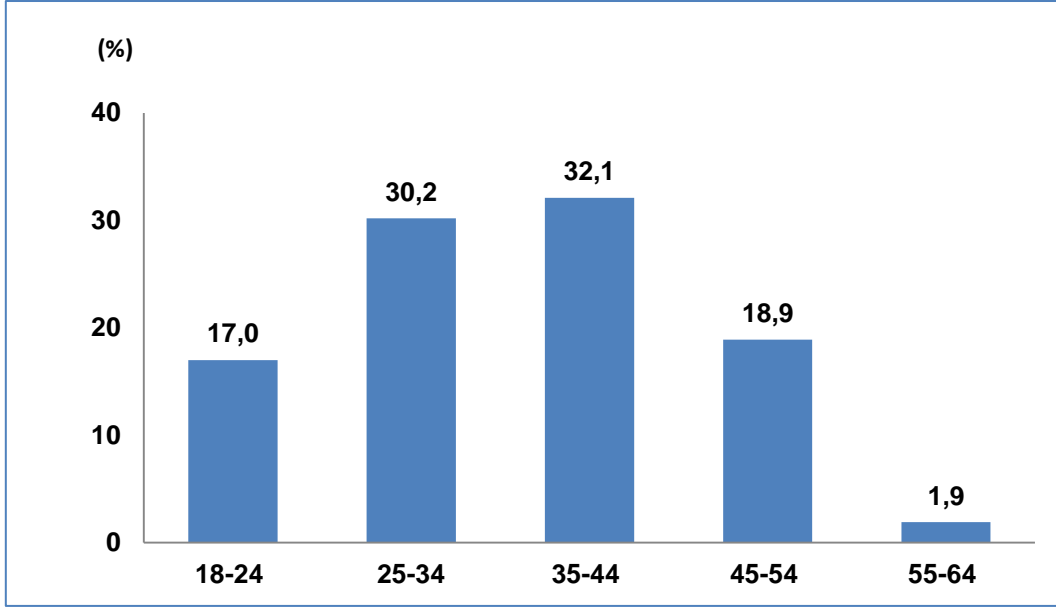
Bilindiği gibi yeryüzü kaynaklarına kişisel erişim, güzelliklerin keşfi ve buraları ziyaret etme keyfi, tüm dünya yurttaşlarına eşit olarak açık bir haktır. Ulusal ve uluslararası turizm etkinliklerine giderek artan ölçülerde katılım gerçekleşmektedir. Bu gelişiminden doğal olarak Özel Çevre Koruma Bölgeleri de etkilenmektedir, daha fazla ziyaretçi akımına uğramaktadır.

Bu nedenle de bu araştırmada bölgenin dışarıdan katılımcısı olan ziyaretçi konumunda ki, hem yerli hem de yabancı turistlerinin profillerinin ve alana ilişkin düşüncelerinin, beklentilerinin neler olduğunun saptanması hedeflenmiştir. Çünkü bölge için yapılacak planlamalarda, bölgenin sürdürülebilir gelişiminde yerli halk kadar dışarıdan katılımcıların da etkilerinin göz önünde bulundurulması, planlama açısından önem taşımaktadır.

Bu nedenlerden dolayı bölge içinde hem yerli hem de yabancı turistlerle görüşülmüştür. Bu bölümde bu hedef kitlelerden elde edilen bulgular sunulmuştur.

3.3.8.1 Yerli Turist

Şekil 3.3.8.1.1. Yerli Turistin Yaş Grubu Dağılımı

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

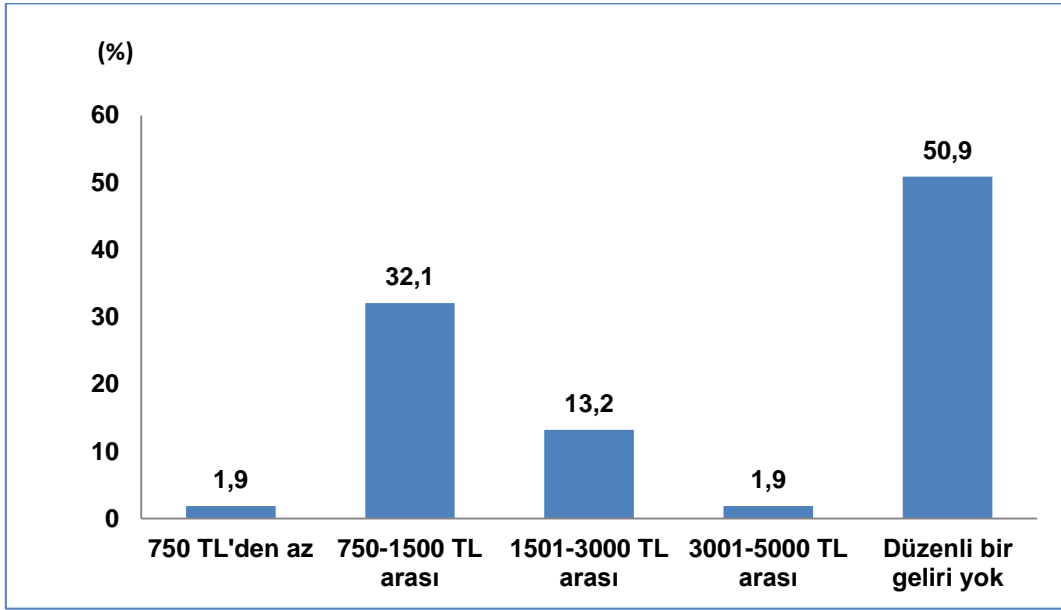
Görüşme yapılan yerli ziyaretçilerin % 17'si 18-24, % 30,2'si 25-34, % 32,1'i 35-44, % 18,9'u 45-54, % 1,9'u 55-64 yaş grubundandır (Şekil-Tablo 3.3.8.1.1). En yüksek oranda katılımcıyı 35-44 yaş grubu yerli turistler oluşturmaktadır. Deneklerin yarısından fazlasının 18-44 yaş grubundan oluştuğu görülmekte, bu veriler ışığında bölgeye daha çok, genç ve orta yaşa yakın yerli turistin geldiği anlaşılmaktadır.

Tablo 3.3.8.1.1. Yerli Turistin Yaş Grubu Dağılımı

	Sayı	%
18-24	9	17,0
25-34	16	30,2
35-44	17	32,1
45-54	10	18,9
55-64	1	1,9
Toplam	53	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.1.2. Yerli Turistin Aylık Geliri, TL.

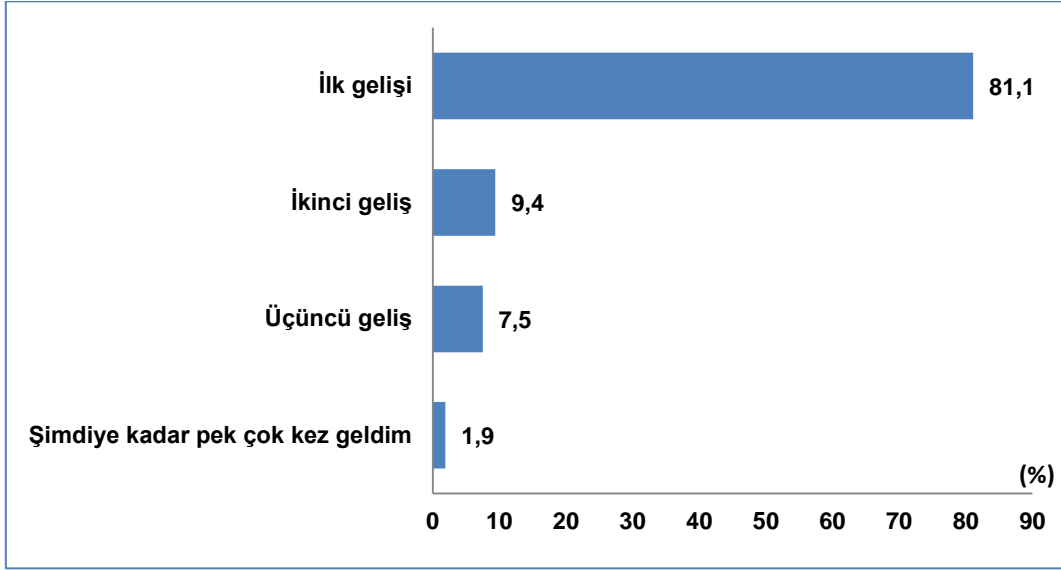
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Bölgeyi ziyaret yerli turistlerden görüşülenlerin % 50.9'u düzenli geliri olmadığını, %32.1'i 750 - 1500 aylık gelire, % 13.2'si 1501 - 3000 TL. aylık gelire sahip olduğunu beyan etmiştir. Bu veriler ışığında bölgeyi genelde orta düzey ve altı gelir grubuna dahil yerli turistin tercih ettiği söylenebilir (*Şekil-Tablo 3.3.8.1.2*).

Tablo 3.3.8.1.2. Yerli Turistin Aylık Geliri, TL		
	Sayı	%
750 TL'den az	1	1,9
750-1500 TL arası	17	32,1
1501-3000 TL arası	7	13,2
3001-5000 TL arası	1	1,9
Düzenli bir geliri yok	27	50,9
Toplam	53	100,0

Kaynak : Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.1.3.Yerli Turistin Bölgeyi Kaçınıcı Ziyareti

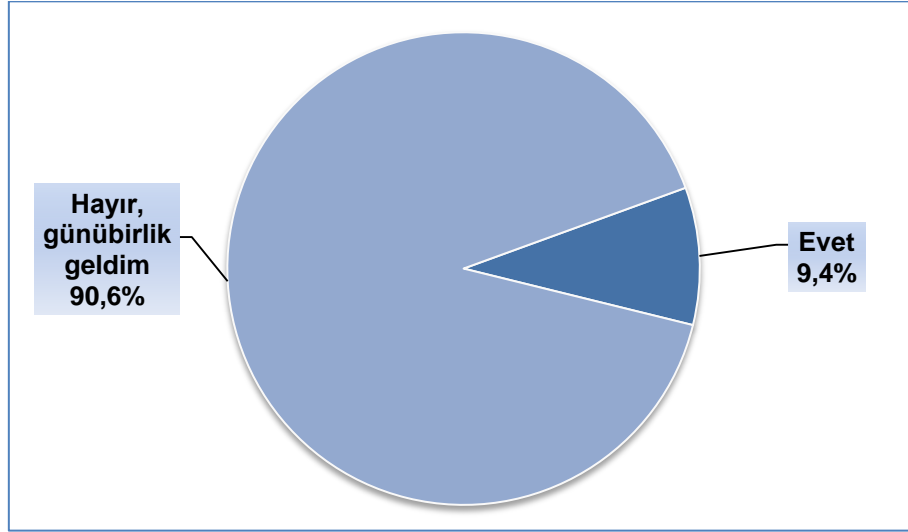
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Görüşme yapılan yerli turistlerin büyük çoğunluğu (% 81,1) bölgeye ilk defa ziyaret ettiğini belirtmiştir (*Şekil-Tablo 3.3.8.1.3*).

Tablo 3.3.8.1.3. Yerli Turistin Bölgeyi Kaçınıcı Ziyareti		
	Sayı	%
İlk Geliş	43	81,1
İkinci Geliş	5	9,4
Üçüncü Geliş	4	7,5
Şimdiye kadar pek çok kez geldim	1	1,9
Toplam	53	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.1.4. Yerli Turistin Bölgede Konaklaması

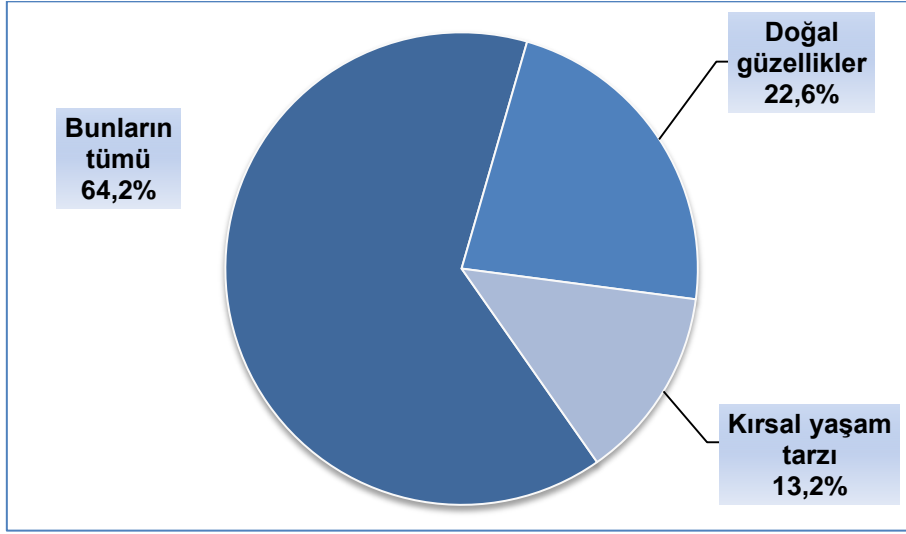
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Görüşme yapılan yerli turistlerin % 92,5'i bölgeye günübirlik geldiğini belirtmiştir (Şekil-Tablo 3.3.8.1.4).

Tablo 3.3.8.1.4. Yerli Turistin Bölgede Konaklaması		
	Sayı	%
Evet	5	9,4
Hayır, günübirlik geldim	48	90,6
Toplam	53	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.1.5. Yerli Turist İçin Bölgeyi Çekici Kılan Faktörler

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

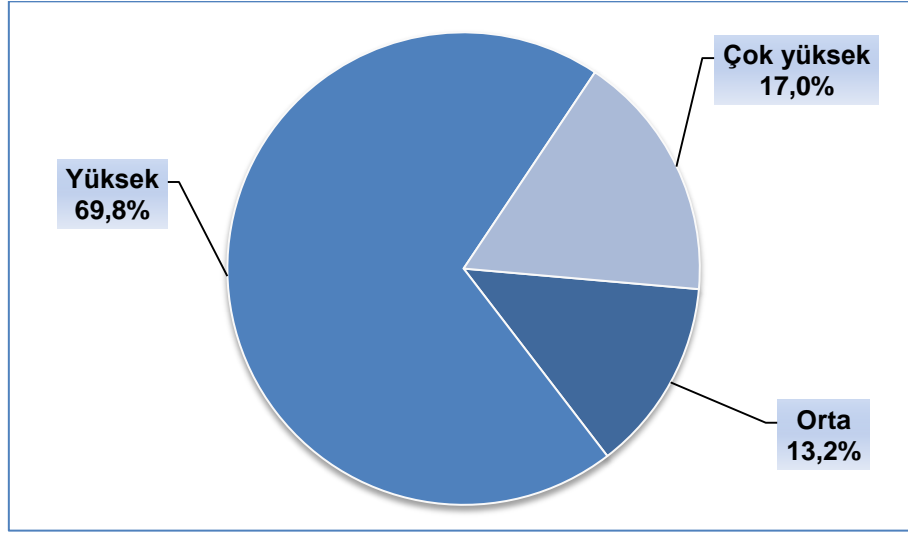
Görüşme yapılan yerli turistin % 22,6'sı için bölgeyi çekici kılan faktör doğal güzellikler, % 13,2'si için ise kırsal yaşam tarzıdır. Tüm faktörlerin birlikte bölgeyi çekici kıldığını söyleyenlerin oranı ise % 64,2'dir (Şekil-Tablo 3.3.8.1.5).

Tablo 3.3.8.1.5. Yerli Turist İçin Bölgeyi Çekici Kılan Faktörler

	Sayı	%
Doğal güzellikler	12	22,6
Kırsal yaşam tarzı	7	13,2
Bunların tümü	34	64,2
Toplam	53	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.1.6. Yerli Turistin Bölgeye İlişkin Memnuniyet Derecesi

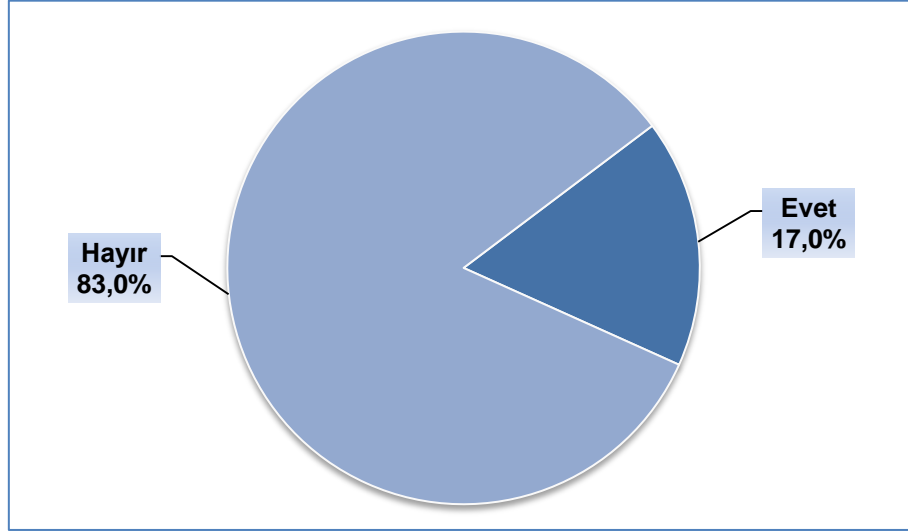
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Görüşme yapılan yerli turistlerin % 17'si çok yüksek, % 69.8'i yüksek derecede bölgeden memnun olduğunu belirtmiştir. Orta düzeyde memnuniyet yaşadığını belirtenler % 13.2'dir (Şekil-Tablo 3.3.8.1.6).

Tablo 3.3.8.1.6. Yerli Turistin Bölgeye İlişkin Memnuniyet Derecesi		
	Sayı	%
Orta	7	13,2
Yüksek	37	69,8
Çok yüksek	9	17,0
Toplam	53	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.1.7. Yerli Turistin “Bu Bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi olduğunu biliyor musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı

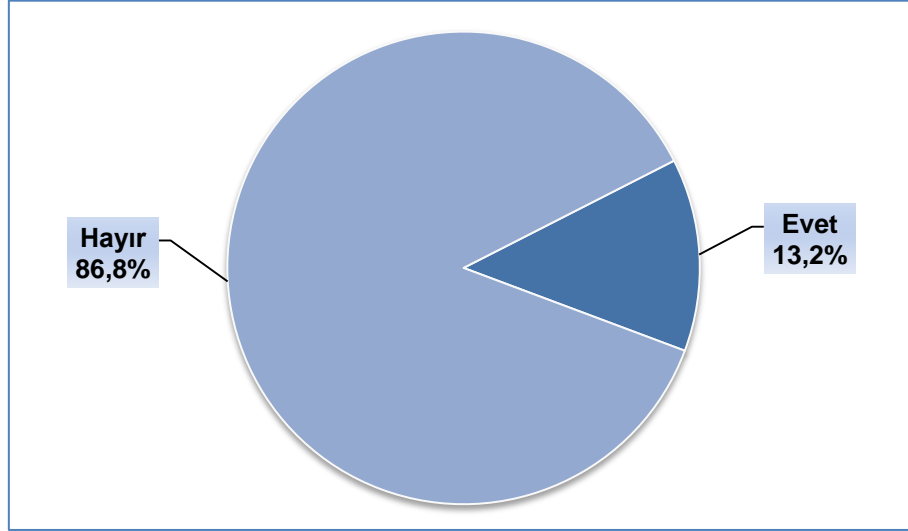
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Görüşme yapılan yerli turistlerin % 17'si bölgenin, Özel Çevre Koruma Bölgesi olduğunu bildiğini; % 83'ü ise bilmediğini beyan etmiştir (Şekil-Tablo 3.3.8.1.7).

Tablo 3.3.8.1.7. Yerli Turistin " Bu Bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi olduğunu biliyor musunuz? " Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı		
	Sayı	%
Evet	9	17,0
Hayır	44	83,0
Toplam	53	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.1.8. Yerli Turistin "Özel Çevre Koruma Kurumunu duydunuz mu?" Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı

Kaynak: İhlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

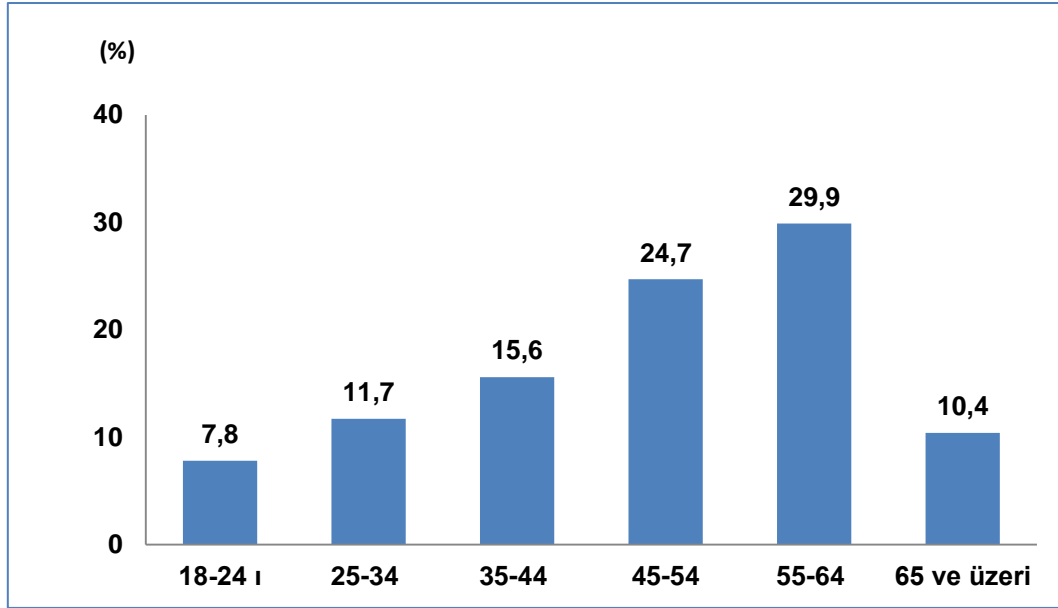
Görüşme yapılan yerli turistlerin büyük çoğunluğu (% 86,8) Özel Çevre Koruma Kurumu'nu duymadıklarını beyan etmiştir. Sadece % 13,2'si ÖÇKK'yı duyduğunu belirtmiştir. Kurumun bilinirlik oranı son derece düşüktür (Şekil-Tablo 3.3.8.1.8).

Tablo 3.3.8.1.8. Yerli Turistin "Özel Çevre Koruma Kurumunu duydunuz mu?" Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı		
	Sayı	%
Evet	7	13,2
Hayır	46	86,8
Toplam	53	100,0

Kaynak: İhlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

3.3.8.2 Yabancı Turist

Şekil 3.3.8.2.1. Yabancı Turistin Yaş Grubu Dağılımı

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

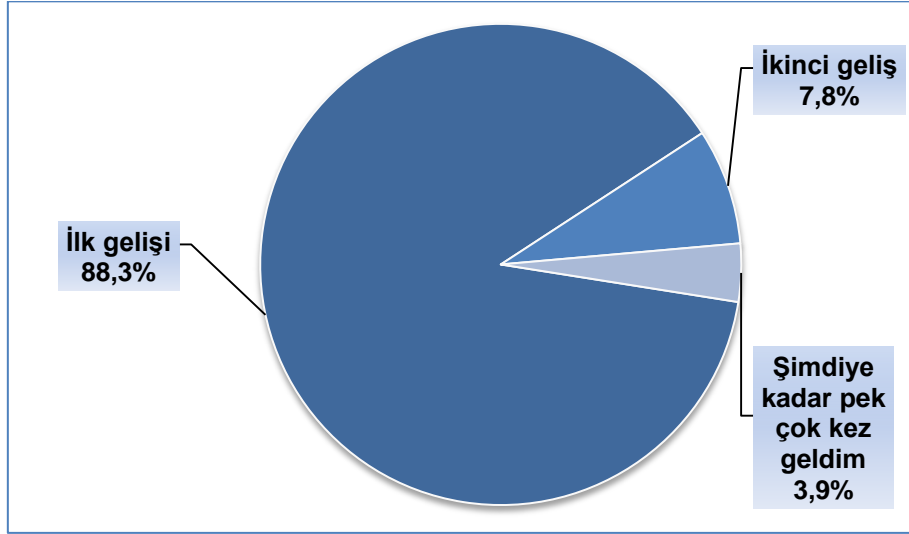
Görüşme yapılan yabancı turistlerin % 7,8'i 18-24, % 11,7'si 25-34, % 15,6'sı 35-44, % 24,7'si 45-54, % 29,9'u 55-64 yaş grubundandır (Şekil-Tablo 3.3.8.2.1). Bu veriler ışığında, yabancı turistlerde orta yaş ve üzeri ziyaretçinin daha yüksek oranda olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 3.3.8.2.1. Yabancı Turistin Yaş Grubu Dağılımı

	Sayı	%
18-24	6	7,8
25-34	9	11,7
35-44	12	15,6
45-54	19	24,7
55-64	23	29,9
65 ve üzeri	8	10,4
Toplam	77	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.2.2. Yabancı Turistin Bölgeyi Kaçınıcı Ziyareti

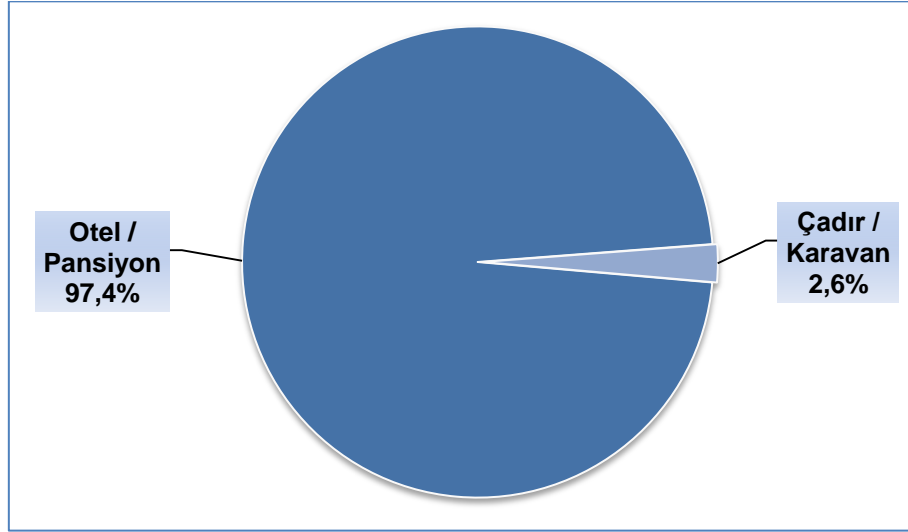
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Görüşülen yabancı turistlerin bölgeyi ziyaret sıklığı sorgulandığında; % 83.3'ü ilk kez ziyarette bulunduğunu, % 7,8'i ise ikinci kez ziyarette bulunduğunu belirtmiştir. Pek çok kez gelenlerin oranı % 3.9'dur (Şekil-Tablo 3.3.8.2.2).

Tablo 3.3.8.2.2. Yabancı Turistin Bölgeyi Kaçınıcı Ziyareti		
	Sayı	%
İlk gelişi	68	88,3
İkinci gelişi	6	7,8
Şimdiye kadar pek çok kez geldim	3	3,9
Toplam	77	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.2.3: Yabancı Turistin Konaklama Yeri

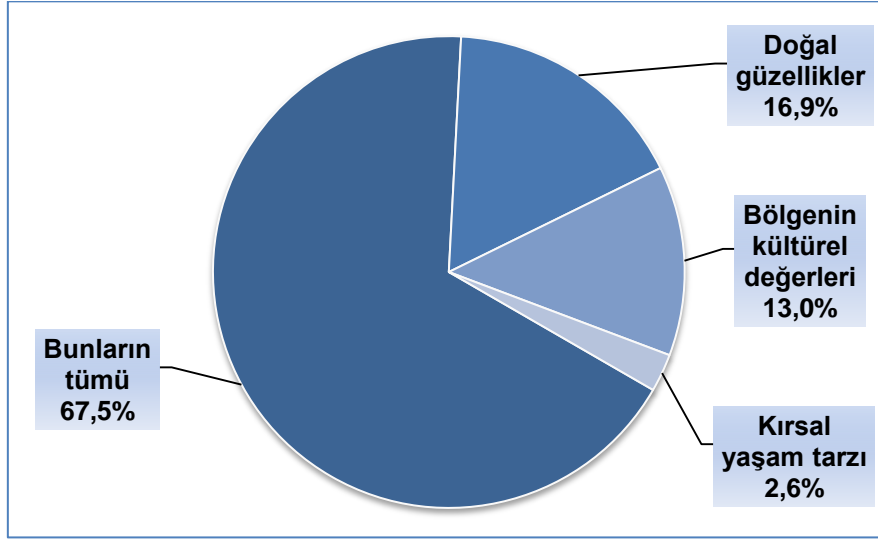
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Görüşülen yabancı turistlerin hemen hemen hepsi (% 97,4) konaklama yeri olarak otel/Pansiyonu tercih ettiğini belirtmiştir (*Şekil-Tablo 3.3.8.2.3*).

Tablo 3.3.8.2.3. Yabancı Turistin Konaklama Yeri		
	Sayı	%
Otel / Pansiyon	75	97,4
Çadır / Karavan	2	2,6
Toplam	77	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.2.4. Yabancı Turist Açısından Bölgeyi Çekici Kılan Özellikler

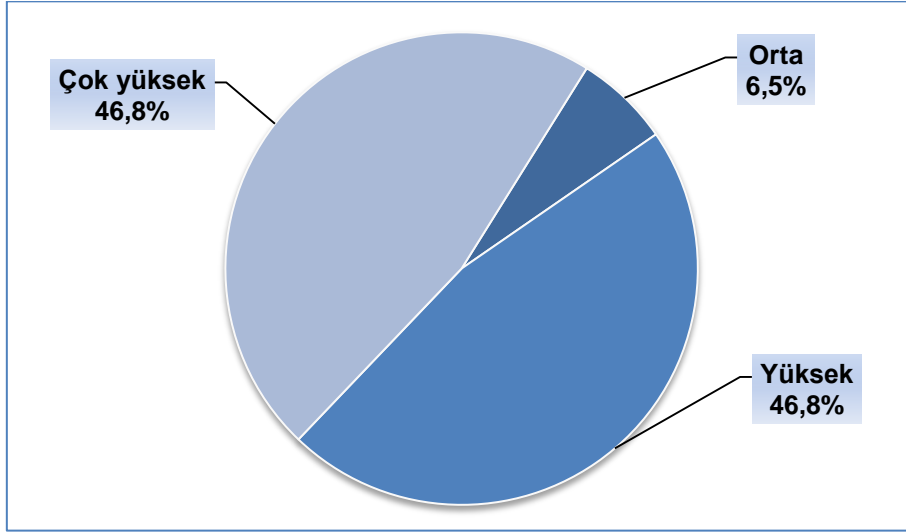
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Görüşülen yabancı turistlerin büyük çoğunluğu (% 67,5) bölgeyi hem kültürel değerleri, hem de doğal güzellikleri için ziyaret ettiğini belirtmiştir (Şekil-Tablo 3.3.8.2.4).

Tablo 3.3.8.2.4. Yabancı Turist Açısından Bölgeyi Çekici Kılan Özellikler		
	Sayı	%
Doğal güzellikler	13	16,9
Bölgenin kültürel değerleri	10	13,0
Kırsal yaşam tarzı	2	2,6
Bunların tümü	52	67,5
Toplam	77	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.2.5. Yabancı Turistin Bölgeden Memnuniyet Derecesi

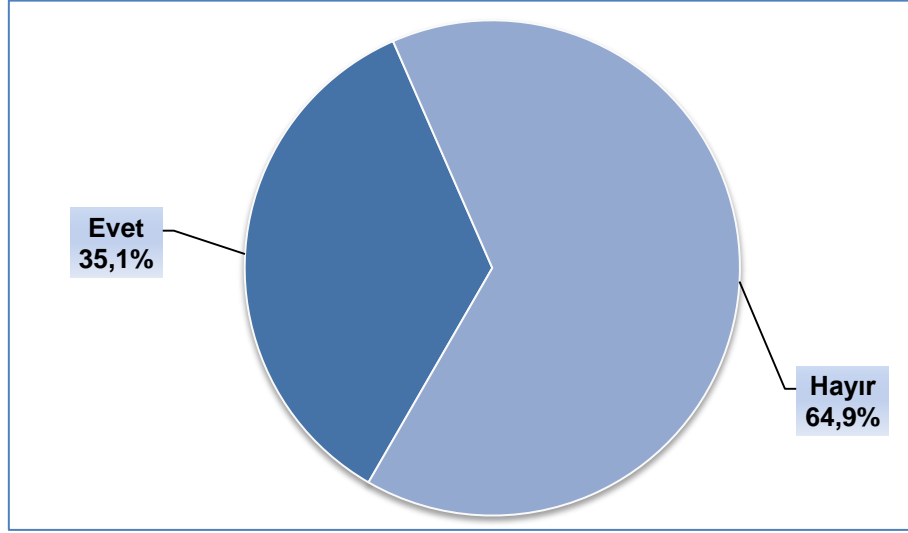
Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Görüşülen turistlerin toplamda büyük çoğunluğu (% 93,5) bölgede bulunmaktan memnun olduğunu beyan etmiştir (Şekil-Tablo 3.3.8.2.5).

Tablo 3.3.8.2.5. Yabancı Turistin Bölgeden Memnuniyet Derecesi		
	Sayı	%
Orta	5	6,5
Yüksek	36	46,8
Çok yüksek	36	46,8
Toplam	77	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Şekil 3.3.8.2.6. Yabancı Turistin "Bu Bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi Olduğunu Biliyor musunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

Görüşülen turistlerin % 35.1'i buldukları bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi olduğunu bildiğini, % 64.9'u ise bilmediğini belirtmiştir. Görüşülen kişilerin yabancı oldukları gözönüne alınırsa, bilinirliğin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir (Şekil-Tablo 3.3.8.2.6).

Tablo 3.3.8.2.6. Yabancı Turistin "Bu Bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi Olduğunu Biliyor musunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevaba Göre Dağılımı		
	Sayı	%
Evet	27	35,1
Hayır	50	64,9
Toplam	77	100,0

Kaynak: Ihlara ÖÇK Bölgesi Ziyaretçi Anketi, 2010

3.4 SOSYAL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ (ODAK GRUP VE DERİNLEMESİNE GÖRÜŞMELER)

Sosyal Değerlendirme (Odak Grup ve Derinlemesine Görüşme) Çalışmasının Amacı

Sosyal Değerlendirme Çalışması, araştırmanın önemli bir bileşeni olup, çalışmanın amaçları aşağıda sunulmuştur:

- Koruma alanında yaşayan halkın sosyo - ekonomik profilinin belirlenmesi,
- Koruma alanlarında halen devam etmekte olan faaliyetlerin alan dahilinde yaşayan halk üzerinde oluşturduğu etkinin belirlenmesi,
- Yaşam koşulları ve gelir kaynakları açısından ÖÇK'nın yerel halk üzerindeki etkisinin belirlenmesi.

Sosyal Değerlendirme Çalışması ile aşağıda sunulan bilgilerin derlenmesi hedeflenmiştir:

- 1- Yerel halkın gelir kaynaklarının belirlenmesi ve koruma alanlarının yaşam koşulları üzerindeki etkisi,
- 2- Koruma alanlarından ne oranda yarar sağlandığının tespiti ve yerel halkın bu alanlara olan bağımlılık oranı,
- 3- Yerel halkın koruma alanı ve koruma amacına yönelik tavır ve davranışları ile koruma yönetimi konusunda kaygıları.

İlgi Grup Analizi

Ihlara ÖÇK Bölgesi içerisinde ilgi grupları analizi; alanın kullanımı ve ekonomik faaliyetlere göre belirlenmiş olan hedef kitlelere dayanmaktadır. Bu bağlamda, hedef kitlelerin temsilcileri olarak ev hanımları, çiftçiler, yöre esnafı, arıcılar, turizm işletmecileri, yerli ve yabancı turistlerle anket ve odak görüşmelerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Ayrıca bölgenin yetkili kamu kurum/kuruluşları ve bölge de faaliyet gösteren STK'larla; bölgeye ilişkin mevcut durumun tespiti ve değerlendirilmesi, derinlemesine görüşmeler aracılığıyla yapılmıştır (Tablo 3.4.1).

Tablo 3.4.1. Ihlara ÖÇK Bölgesi Derinlemesine Görüşme Listesi		
Yer	Görüşülen Kurum/ Kuruluş	Görüşülenin Görevi
Aksaray	Aksaray İl Özel İdaresi	Genel Sekreter
Aksaray	ÖÇKKB Aksaray ÖÇK Bölge Müdürlüğü	Müdür
Aksaray	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Müdür
Güzelyurt	Kaymakamlık	Kaymakam
Güzelyurt	İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	Müdür
Güzelyurt	İlçe Sağlık Grup Başkanlığı	Başkan
Güzelyurt	Esnaf ve Sanatkarlar Odası(STK)	Genel Sekreter
Ihlara	Belediye Başkanlığı	Başkan
Selime	Belediye Başkanlığı	Başkan
Yaprakhisar	Muhtarlık	Muhtar
Belisırma	Muhtarlık	Muhtar
Ihlara	Tarım /Hayvancılık	Çiftçi
Belisırma	Tarım /Hayvancılık	Arıcı
Belisırma	Turizmci	Pansiyoncu
Yaprakhisar	Ev hanımı	Ev hanımı

Derinlemesine görüşmeler ve odak grup çalışmaları ile, ilgi grup temsilcilerinden elde edilen bilgiler ışığında yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar, aşağıdaki alt başlıklar altında değerlendirilmiştir:

1. İlgi gruplarının koruma alanına ilişkin bilgi düzeyi,
2. İlgi gruplarının koruma alanına yönelik kural ve mevzuat bilgisi,
3. İlgi gruplarının koruma alanındaki tehditlere ilişkin görüşleri,
4. İlgi gruplarının koruma alanından yararlanma konusundaki düşünceleri,
5. İlgi gruplarının koruma alanı içindeki turizm etkinliklerine bakışı,
6. İlgi gruplarının koruma alanı için gelir elde etmeye ilişkin düşünceleri,
7. İlgi gruplarının koruma alanındaki durumun sürdürülebilirliği hakkındaki görüşleri.

Resim 3.4.1. Ihlara Beldesi Odak Grup Toplantısı.2010

İlgi Gruplarının Matrisleri

Bu bölümde, ÖÇK Bölgesi'ndeki ilgili hedef gruplardan, paydaşlarla yapılan derinlemesine görüşme ve odak görüşmelerin bulgularına dayalı geliştirilmiş, nitel analiz sonuçlarının yer aldığı matrisler, altı alt başlık altında sunulmuştur.

1- İlgi Gruplarının Koruma Alanına İlişkin Bilgi Düzeyi

İlgi gruplarının koruma alanına ilişkin bilgi düzeyi yeterli seviyededir (Tablo 3.4.2). Ancak ilk defa kimden ve nasıl öğrendikleri belirsizdir. İkinci olarak bölgenin neden koruma altına alındığına dair gerekçe konusunda belli bir fikir sahibi değillerdir. Bu durum bir bilgilendirilme sorunudur.

Tablo 3.4.2. İlgili Gruplarının Koruma Alanına İlişkin Bilgi Düzeyi Matrisi

İlgili Grubu	“ÖÇK”nin Daha Önceden Duyulması	Duyuldu ise bilgi kaynağı nedir?	Bölgenin koruma alanı olduğu biliniyor mu?	Bölge neden bir koruma alanı?	Koruma Alanının Sınırlarına İlişkin Bilgi
Kamu Kuruluşları	+++		Evet	Tarihi, Doğal ve Kültürel Değerleri	2
Yerel Yönetim (Muhtar/Belediye Başkanı)	+++		Evet	Tarihi ve Doğal Değerleri	2
Hayvancılıkla Uğraşan	-		Evet	0	2
Tarımla Uğraşan	-		Evet	0	2
Turizmci	-		Evet	Tarihi ve Doğal Değerleri	2
Ev Hanımı	+++		Evet	Ø	2
Arıcı	-		Evet	Tarihi Eserler	2
Esnaf	+++	Muhtar	Evet	®	2

(+++): Yüksek
(++): Orta
(+): Düşük
(-) Hiç

Ø: Bilmiyor
®: Cevapsız

0: Hiç Yok
1: Çok Az
2: Yeterli

2- İlgili Gruplarının Koruma Alanına Yönelik Kural ve Mevzuat Bilgisi

Yasa ve kurallar hakkında bilgi sınırlıdır (Tablo 3.4.3). Bu durum “bilgilendirilme” sorunudur. İkinci olarak yasaya muhalefet etme gerekçeleri ise ÖÇK’nin sosyal etkisi açısından önemlidir. Bir mecburiyet ifadesi yer almaktadır. Bu ifade yerli halkın kendisini bu alan dışında bir alternatif görmediğinin bir sonucudur.

Tablo 3.4.3. İlgili Gruplarının Koruma Alanına Yönelik Kural ve Mevzuat Bilgisi Matrisi

İlgili Grubu	Yasa ve kurallar ne kadar biliniyor?	İnsanların Kurallara Uyma Durumu	Kurallara Uymama Nedeni
Kamu Kuruluşları	2	+ ~	• Bilinç ve Eğitim Yetersizliği
Yerel Yönetim (Muhtar/Belediye Başkanı)	2	+ ~	• Mecburiyet
Hayvancılıkla Uğraşan	1	+	• ®
Tarımla Uğraşan	1	-	• Ekmek Parası Derdinde Olmak
Turizmci	1	+	• ®
Ev Hanımı	0	+	• ®
Arıcı	0	-	• Mecburiyetten Uymuyorlar
Esnaf	1	-	• Onlarda Bu Alana Muhtaç

0: Hiç yok
1: Çok az
2: Yeterli

Ø: Bilmiyor
®: Cevapsız
#: İlgisiz cevap

(+): Uyuyorlar
(-): Uymuyorlar
(+ ~): Uyan/Uymayan Var

3- İlgi Gruplarının Koruma Alanındaki Tehditlere İlişkin Görüşleri

İlgi gruplarının tehdit algısı biri diğerinden oldukça farklıdır (Tablo 3.4.4). Bu durum belli bir “farkındalık” sorunu göstergesidir. Alanın tehditleri, alanın özelliğinin kaybedilmesi bağlamında değil, kendi düzenleri açısından yorumlanmıştır.

Tablo 3.4.4. İlgi Gruplarının Koruma Alanındaki Tehditlere İlişkin Görüşleri Matrisi		
İlgi Grubu	Tehditler	Tehditler nasıl durdurulabilir?
Kamu Kuruluşları	• Çevrenin Kirlenmesi	• Turizm Sınırlandırılabilir
Yerel Yönetim (Muhtar/Belediye Başkanı)	• Mevzuat Sorunlarının Aşılama Haliinde Düzen Bozulur	• Halkın Yoksullaşması Önlenir
Hayvancılıkla Uğraşan	• Aşırı Bina Yapımı	• İzin Verilmemeli
Tarımla Uğraşan	• ®	• ®
Turizmci	• Turizmin Engellenmesi	• Yerleşimlerin Turizme Açılması ve Kamu Desteği
Ev Hanımı	• ®	• ®
Arıcı	• #	• ®
Esnaf	• ®	• ®

Ø: Bilmiyor ®: Cevapsız #: İlgisiz cevap

4- İlgi Gruplarının Koruma Alanından Yararlanma Konusundaki Düşünceleri

İlgi gruplarının alan bağımlılığı yüksek orandadır (Tablo 3.4.5). Koruma alanından kimlerin yararlandığı ve nasıl yararlandığı ile ilgili algı kendi alanlarıyla sınırlıdır.

Tablo 3.4.5. İlgi Gruplarının Koruma Alanından Yararlanma Konusundaki Düşünceleri Matrisi			
İlgi Grubu	Koruma alanından nasıl yararlanılıyor?	Kimler yararlanıyor?	Alana Bağımlılık
Kamu Kuruluşları	• Tarım• Hayvancılık• Turizm	• Alan İçindeki Köylüler• Dışarıdan Gelen Tatilciler	• Köylüler %60-70 Oranında
Yerel Yönetim (Muhtar/Belediye Başkanı)	• Tarım• Hayvancılık• Turizm	• Herkes Kullanıyor	• Bu alanda yaşayanların %90 bu alandaki gelire bağlı yaşıyor başka iş yok
Hayvancılıkla Uğraşan	• Tarım• Mera	• Çiftçiler• Hayvancılık Yapanlar	• Tamamen
Tarımla Uğraşan	• Çiftçilik• Hayvancılık	• Hemen Hemen Herkes	• Tamamen
Turizmci	• Turizm	• Turistler	• Tamamen
Ev Hanımı	• Tarım• Hayvancılık	• Herkes	• Tamamen
Arıcı	• Arıcılık	• ®	• ®
Esnaf	• Turizm	• ®	• Tamamen

Ø: Bilmiyor ®: Cevapsız #: İlgisiz cevap

5- İlgili Gruplarının Koruma Alanı İçindeki Turizm Etkinliklerine Bakışı

Bölge halkının turizme yönelik bakış açısı olumludur (Tablo 3.4.6). Bu açı aynı zamanda bölgenin gelecekte daha çok turist çekeceği ve sektörün de buna bağlı olarak büyüyeceği inancını içermektedir.

Tablo 3.4.6. İlgili Gruplarının Koruma Alanı İçindeki Turizm Etkinliklerine Bakışı Matrisi

İlgili Grubu	Turist geliyor mu?	Alan İçin Turizm Etkinliklerine Bakış
Kamu Kuruluşları	++	• Doğayı Bozmadan Turizm Getirilmeli,
Yerel Yönetim (Muhtar/Belediye Başkanı)	++	• Önemli Bir Ekonomik Kaynak Olabilir • Bölge Turizme Çok Elverişli
Hayvancılıkla Uğraşan	++	• Çok İyi Olur
Tarımla Uğraşan	++	• Çok İyi Olur Harika Bir Plajı Var
Turizmci	++	• ®
Ev Hanımı	+	• ®
Arıcı	+	• Turizm Etkin Olabilir
Esnaf	++	• Ø

(++): Evet, çok

(+) Evet, çok az

(-): Hayır

Ø: Bilmiyor

®: Cevapsız

#: İlgisiz cevap

6- İlgili Gruplarının Koruma Alanı İçin Gelir Elde Etmeye İlişkin Düşünceleri

Koruma alanı için gelir sağlama kaynağı, araştırmada çevre ile ilgili yapılacak belli maliyetlere katılma eğiliminin ölçülmesi bağlamında sorulmuştur (Tablo 3.4.7). Bu konuda alınan cevaplar halkın en azından ekonomik olarak belli bir desteği öngörmediğini göstermektedir.

Tablo 3.4.7. İlgili Gruplarına Göre Koruma Alanı İçin Gelir Elde Etme Matrisi

İlgili Grubu	Koruma alanı için gelir sağlama	Kaynakların kullanımının ücretlendirilmesi
Kamu Kuruluşları	• Korunarak Alan Çalıştırılabilir	• Alanı Kullananlardan Ücret Alınabilir • Ücret Alınabilir
Yerel Yönetim (Muhtar/Belediye Başkanı)	• ÖÇK	• Köylüden değil dışarıdan gelenlerden ücret alınabilir.
Hayvancılıkla Uğraşan	• Devlet Sağlamalı	• Ø
Tarımla Uğraşan	• Alanı Ziyarete Gelenlerden	• Ø
Turizmci	• Restorasyon ve Pansiyonculuk	• Alan Ücreti Az olmalı
Ev Hanımı	• Ø	• Ø
Arıcı	• Dışarıdan ziyarete gelenlerden	• Ø
Esnaf	• Ø	• Ø

Ø: Bilmiyor

®: Cevapsız

#: İlgisiz cevap

7- İlgili Gruplarının Koruma Alanında Durumun Sürdürülebilirliği Hakkındaki Görüşleri

Yöre halkına göre durum, sürdürülebilir değildir. (Tablo 3.4.8) Resmi kurumlar, halihazır durumun kaçak yapılaşmayı arttırdığı kanaatindedir. Halk ise hem yerleşim sorunları, hem de iş uğraşları açısından durumun sürdürülebilir olmadığını düşünmektedir.

Tablo 3.4.8. İlgili Gruplarının Koruma Alanında Yaşanan Durumun Sürdürülebilirliği Görüşleri Matrisi

İlgili Grubu	Korunma düzeyine ilişkin düşünce	Durum Sürdürülemez	Alternatif Ne Yapılmalı?
Kamu Kuruluşları	+	• Kaçak Yapılaşma Yoğunlaşıyor	• Gerekli Planlar Bir An Önce Yapılmalı
Yerel Yönetim (Muhtar/Belediye Başkanı)	+	• Halk Yoksullaşıyor	• Turizm İçin Teşvik Gerekli
Hayvancılıkla Uğraşan	-	• Hayvancılık Bitiyor	• Teşvik
Tarımla Uğraşan	%	• Tarım Para Etmiyor	• Turizm Gelişmeli
Turizmci	%	• Turizm Altyapısı Kurulamıyor	• Koruma Planı Gerekli
Ev Hanımı	+	• ®	• ®
Arıcı	+	• ®	• ®
Esnaf	+	• ®	• ®

(+): Yüksek
(-): Düşük
(%): Orta

Ø: Bilmiyor
®: Cevapsız
#: İlgisiz cevap

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4 KIRSAL YERLEŞİM VE MİMARİ YAPI ENVANTER ÇALIŞMALARI

Çalışmanın bu bölümünde “İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması” kapsamında gerçekleştirilen *Kırsal Yerleşim Envanter Çalışması*'na ilişkin, arazi tespit çalışmaları ve *Mimari Yapı Envanter Çalışmaları* yer almaktadır.

Öncelikle Kırsal Yerleşim Envanterleri aracılığı ile toplanan bilgilerin özelliklerine değinilmektedir. Daha sonra da ÖÇK Bölgesi'nde incelenen yerleşim birimleri bir bir ele alınmaktadır.

4.1 KIRSAL YERLEŞİM ENVANTER FORMLARI KAPSAMINDA TOPLANAN BİLGİLER

Amaç ve Yöntem

22.10.1990 tarih ve 90/1117 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi, Aksaray İli, Güzelyurt İlçesi'ne bağlı 2 belde (Selime, İhlara) ve 2 köyü (Yaprakhisar, Belisırma) içermektedir. Alanı kuzeyde Mamasun Baraj Gölü ve Ilısu Beldesi, doğuda Güzelyurt İlçesi ve batıda Uzunkaya Köyü sınırlamaktadır (Şekil 4.1). Tamamı doğal ve arkeolojik sit statüsünde bulunan vadi 14 km. uzunluğundadır.

Çalışmanın bu bölümünde “İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması” kapsamında gerçekleştirilen Kırsal Yerleşim Envanter çalışmasına ilişkin, arazi tespit çalışmalarına ait özeti sunulması amaçlanmıştır. Yerleşimlerle ilgili veriler, çalışmanın ön-hazırlık sürecinde oluşturulan “Kırsal Yerleşim Envanter Formları” kullanılarak yerinde ve sistematik bir şekilde toplanmıştır. Veri toplama çalışmasına ek olarak, çalışılan her yerleşimde genel yerleşim özellikleri, coğrafi konum ve topografya ile ilişkili fotoğraflarla belgelenmiştir.

Bu bölümde yerinde tespiti yapılan yerleşmelerin genel özellikleri, mevcut durum ve geleneksel karakterin değişmişlik durumu sunulmuştur. Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde bulunan kırsal yerleşimlerin genel özelliklerine ilişkin değerlendirme ve öneri koruma-planlama yaklaşımları ise “5. Bölüm Mevcut Durumun Genel Değerlendirmesi ve Geleceğe İlişkin Politika Yönelimli Öneriler” başlığı altında sunulmuştur.

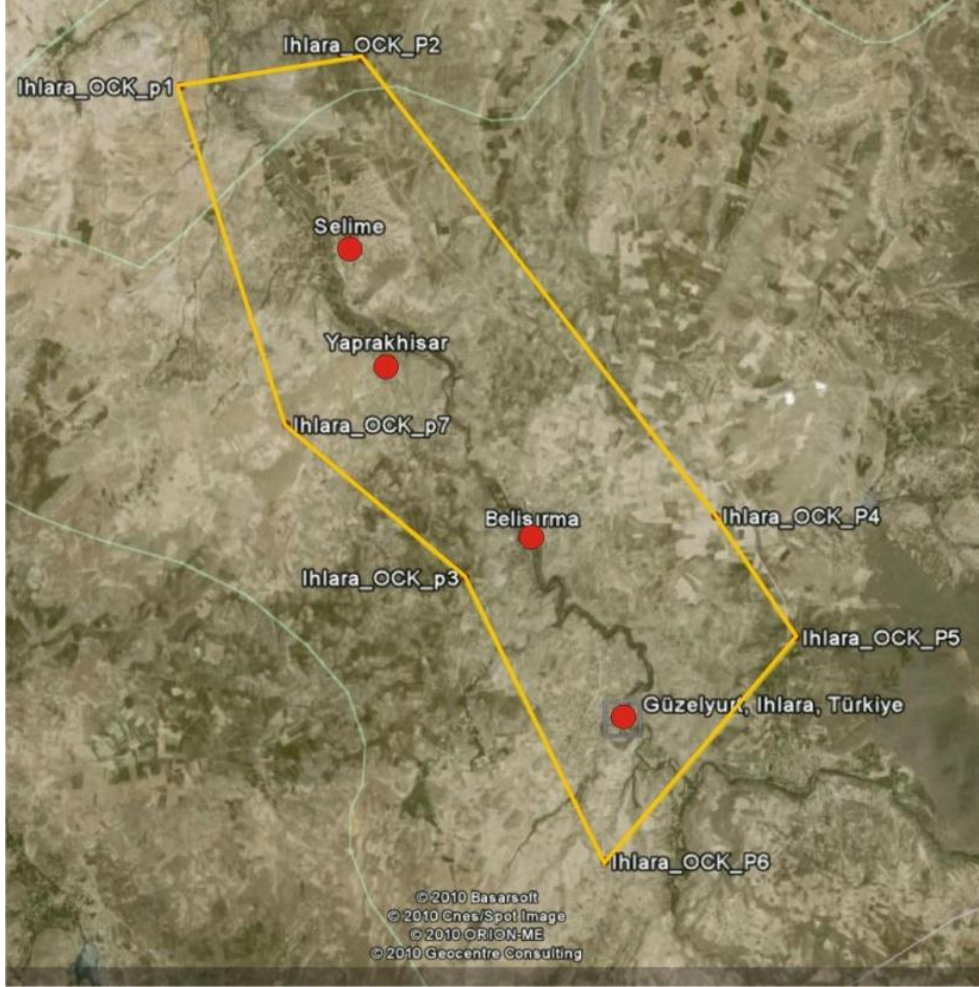
Kırsal Yerleşim Envanter Formları Kapsamında Toplanan Bilgiler

Bölgede bulunan kırsal yerleşim özelliklerinin sistematik tespiti amacıyla kullanılan “Kırsal Yerleşim Envanter Formu”nda öncelikle çalışılan yerleşimle ilgili temel bilgiler toplanmıştır. Bunlar yerleşim adı, yerleşim türü (köy, belde vs.), bağlı olduğu belde, ilçe ve il merkezi ile yerleşimin nüfusu ve hane sayısıdır.

Formun ikinci kısmında yerleşimin geleneksel karakteri ve özgünlüğü ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Buradaki amaç, çalışılan yerleşmenin geleneksel doku özelliklerinin ne ölçüde korunmuş veya değiştirilmiş olduğuyla ilgili tespitin yapılmasıdır. Bu tespit konusu, yine formda yer alan geleneksel dokunun türü, yerleşimin genelinde gözlenen özgün yapı sistemi ve malzeme, kat sayısı, çatı biçimi ve yapı plan tipi gibi alt başlıklar ile desteklenmiştir.

Yerleşimin özgünlüğü ile ilgili verilerin ardından, mevcut durum ile ilgili tespitler yapılmıştır. Bu bölümde yerleşimin coğrafi konumu (vadi, yamaç, tepe vb.) ve topografik durumu (eğimli/düzlük arazi vb.) tespit edilmiştir. Buna ek olarak günümüz yerleşiminin doku özellikleri, açık alan ve yapılaşma ilişkileri (sokaklar, meydanlar vb.), mevcut kamusal yapıları ile yerleşimin altyapı olanakları (su sağlama, kanalizasyon, atık toplama vb.) verileri formun geri kalanında sistematik olarak toplanmıştır.

Formun son bölümünde, çalışılan yerleşmenin başlıca geçim kaynağı/kaynakları tespit edilmiş, aynı zamanda mevcut sosyal durum ve mülkiyet ilişkileri ile ilgili veri toplanmıştır.

Şekil 4.1. Ihlara ÖÇK Bölgesi'nde İncelenen Yerleşimler

Alan jeolojik ve arkeolojik, özelliklere sahiptir. Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi volkanik kayalarla örtülü bir alanı kapsamaktadır. Bölgenin özgün jeomorfolojik yapısı da bu volkanik yapının zaman içerisinde ulaştığı doğal yapılanmadan kaynaklanmaktadır. Bu doğal değerlerin yanı sıra Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi tarihi ve kültürel açıdan da önemli kaynaklara sahiptir. MS. IV. yüzyılda alan önemli bir dini merkez işlevi göstermiştir. Volkan külünün oluşturduğu kayalıklarda çok kolay olarak inşa edilen kiliseler, güvenlik açısından önemli olanaklar sağlamıştır. Bu kilise ve manastırlardan bir bölümü günümüze dek ayakta kalmıştır.

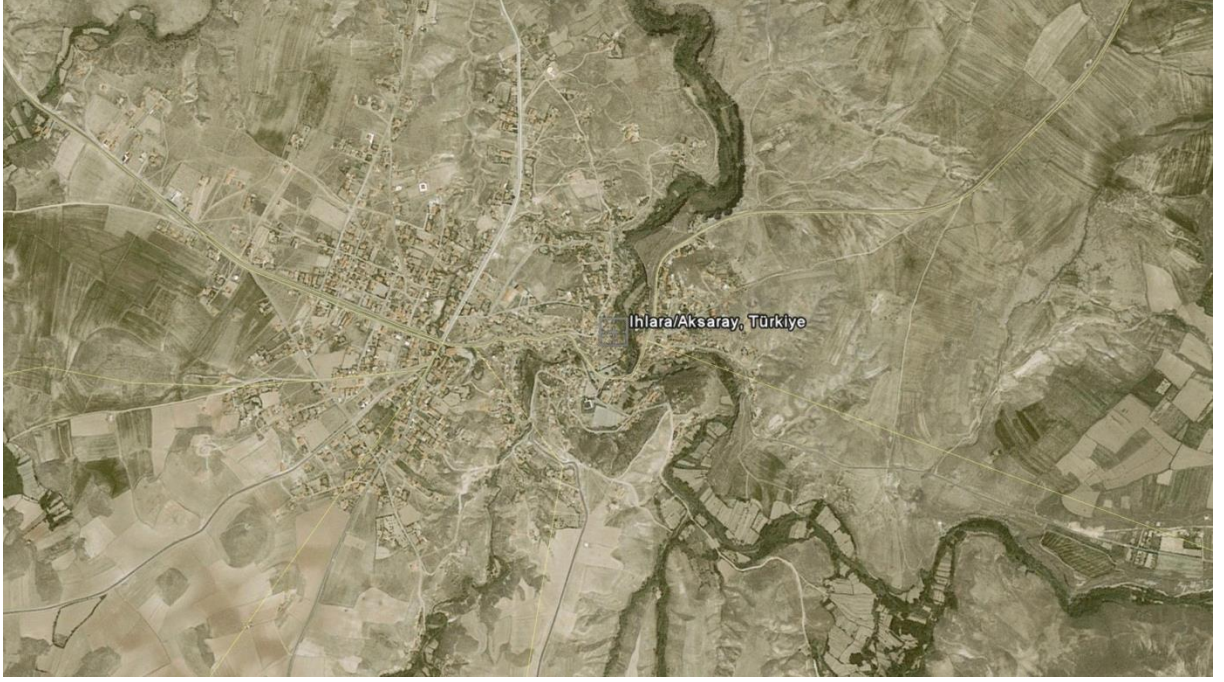
4.1.1 Ihlara Beldesi

Ihlara Belde Belediyesi Aksaray İli, Güzelyurt İlçesi'ne bağlı olup belediyenin toplam nüfusu 2009 yılı ADKS sonucuna göre 2.808 kişidir. Belde 1200 haneden oluşmaktadır. Konum itibarıyla Ihlara Vadisi'nin güney ucundaki yamaçlarına konumlanmıştır.

Beldenin içerisinde bulunan özgün dokudan oluşan alan, yapısı itibarıyla korunmuş olup yerleşim dokusu bahçeli evlerden oluşan organik yapıdadır. Özgün yapılar 1 ve 2'şer katlı olup genellikle yığma taştan yapılmış, toprak damlı yapılardan oluşmaktadır. Yapı

formları ise dikdörtgendir. Yerleşim dokusu organiktir. Eski dokunun yer aldığı bölümde ise, tanımlı bir köy meydanı bulunmaktadır. Ancak yeni gelişme alanı, ızgara plan düzeninde gelişen betonarme yapılardan oluşmuştur.

Belde içerisinde Roma ve Bizans dönemlerinden kalma çok sayıda kilise kalıntısı vardır. Kamusal yapı olarak da ilköğretim binası ile cami bulunmaktadır. Yerleşmenin hem içme suyu şebekesi hem de kanalizasyon altyapısı bulunmaktadır.

Şekil 4.1.1. Ihlara Beldesi'nin Uydu Görüntüsü

Fotoğraflar 4.1.1. Ihlara Beldesi ve Ihlara Vadisi'nden Genel Görünümler

4.1.2 Selime Beldesi

Selime Belde Belediyesi Aksaray İli, Güzelyurt İlçesi'ne bağlıdır. Belediyenin toplam nüfusu 2009 yılı ADNKS sonuçlarına göre 2356 kişidir. Belde yaklaşık 500 haneden oluşmaktadır. Selime Beldesi'nin deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 1.100 m.'dir. Konum itibariyle Ihlara Vadisi'nin çıkışına kurulmuştur.

Bu noktada, alan çalışmasında karşılaşılan bir zorluğa değinmek gerekmektedir; Bilindiği gibi geleneksel yaşamda ev avluları büyük önem taşır. Avluyu çeviren oldukça yüksek duvarlar mülkiyeti ve ailenin yaşam alanının belirlemenin yanı sıra, ocak, kuyu, tandır, tuvalet gibi elemanları da barındırmaktadır. Ayrıca müştemilat olarak tanımlanan ahırlar ve depolar da yine yaşamın vazgeçilmez elemanlarıdır. Günümüzde ise mülkiyetin el değiştirmesi, bazı yapıların terk edilmesi gibi etkenlerle, avlu duvarlarının kaldırılması ve böylece özgün dokunun okunması ve algılanmasını neredeyse olanaksız hale getirmektedir.

Beldedeki kamusal yapılar, cami ve belediye hizmet binasıdır. Kanalizasyon altyapısı bulunmamaktadır. Konutlara hizmet veren içme suyu şebekesi mevcuttur. Tarım alanlarında ise yer altı suyu kullanılmaktadır.

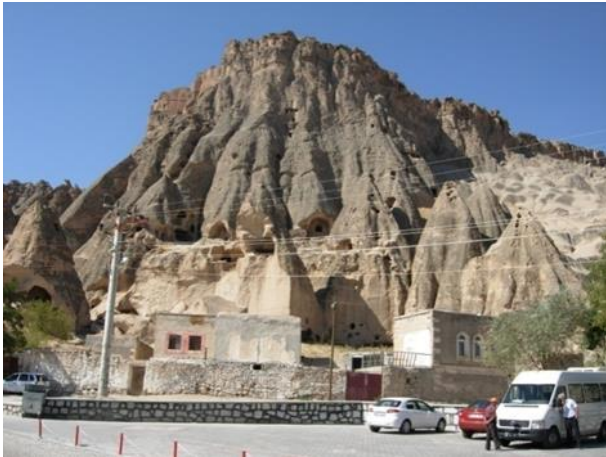
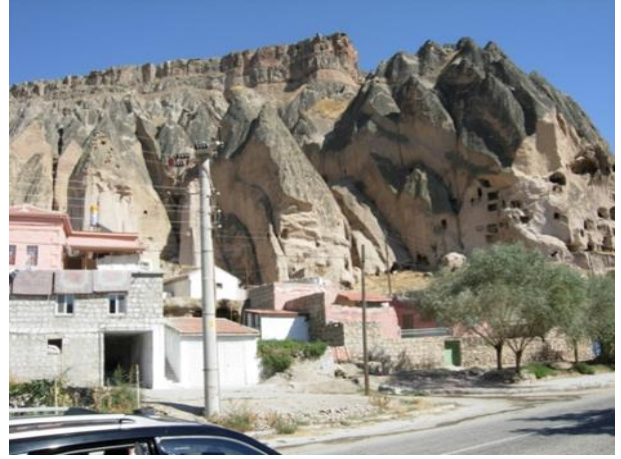

Şekil 4.1.2. Selime Beldesi'nin Uydu Görünümü

Vadi boyunca doğrusal olarak yayılan Selime Belde Belediyesi'ndeki yerleşimin özgün dokusunu, ruhsatsız yapılar kısmen bozmuştur. Organik düzende yerleşen özgün taş binalar korunmuştur. Belde sınırları içerisinde tarihi manastır ve kilise bulunmaktadır. Topografik ve jeoformolojik yapısının özelliği nedeniyle doğal kayalıklar oluşmuştur.

Belde halkının geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Genç nüfus göç etmekte, kalanlar ise kısıtlı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır.

Beldenin gelişme alanı sınırlıdır ve alanda yapılan gözlemler gerek geleneksel yapılara yapılan eklerin, gerekse boş parseldeki yeni yapılaşmaların bir bölümünün ruhsatsız olduğunu göstermiştir. Belediye imar planı revizyonu başlatmış ancak henüz tamamlanmamıştır. Hazırlanmakta olan bu planla, mevcut kaçak yapıların ruhsatlı hale getirilmesi beklentisi vardır.

Fotoğraflar 4.1.2. Selime Beldesi'nden Genel Görünümler

4.1.3 Yaprahhisar Köyü

Yaprahhisar Köyü Aksaray İli, Güzelyurt İlçesi'ne bağlıdır. Köyün toplam nüfusu 2009 yılı ADNKS sonuçlarına göre 440 kişidir. Köy yaklaşık 180 haneden oluşmaktadır. (Kaynak: Muhtar beyanı - 2010) Köyün deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 1.130 m.'dir. Konum itibariyle, Melendiz Çayı'nın oluşturduğu vadi yamaçlarında yer alan kayalık alanların izin verdiği ölçüde yamaç üzerinde kurulmuştur (Şekil 4.1.3).

Şekil 4.1.3.Yaprahhisar Köyü'nün Uydu Görünümü

Köy yerleşiminin özgün dokusu genel olarak korunmuş olup, bahçeli evlerden oluşan organik yapıdadır. Özgün yapılar 1'er katlıdır ve genellikle yığma taştan yapılmıştır. Çatılar toprak, yapı formları ise dikdörtgendir.

Köyde Roma ve Bizans dönemlerinden kalma çok sayıda kilise kalıntıları bulunmaktadır. Kamusal kullanımlar ise cami ve ilköğretim okuludur. Köyde kanalizasyon şebekesi olmayıp ancak içme suyu şebekesi vardır. Tarım alanları ise yer altı suyu ile sulanmaktadır.

Yaprahhisar'ın geleneksel dokusu ve bu dokunun içerdiği yapı ve açık mekanlar, Selime'ye oranla gerek nitelik gerekse nicelik açısından daha zayıftır. Bunun nedenleri arasında geleneksel yapıların terk edilmesi, onarılmaması ve bunun sonucu olarak önemli ölçüde tahrip hatta yok olmaları yatmaktadır. Bu olumsuzluk dışında Selime için yapılan değerlendirmelerin Yaprahhisar için de geçerli olduğu söylenebilir.

Köylünün geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. İş olanaklarının kısıtlı olmasından dolayı genç nüfus Ankara ve yakın illere göç ettiğinden, köyde yaşlılar yaşamaktadır. Köyde yer alan Ziga Kaplıcaları, önemli bir ekonomik odak olma potansiyeline sahiptir. Mevcut turistik tesis 56 yatak kapasitelidir. İnşaatı başlamış yeni tesisin tamamlanması ile (380 yatak), yerleşmedeki turistik yatak kapasitesi 400'ün üzerine çıkacaktır.

Fotoğraflar 4.1.3. Yaprakhisar Köyü'nün Genel Görünümü - Termal Tesis İnşaatı

4.1.4 Belisırma Köyü

Belisırma Köyü Aksaray İli, Güzelyurt ilçesine bağlıdır. Köyün toplam nüfusu 2009 yılı ADNKS sonuçlarına göre 503 kişidir. Köy 160 haneden oluşmaktadır (Kaynak: Muhtar beyanı - 2010). Köyün deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 1.150 m.'dir. Konum itibariyle Ihlara Vadisi'nin yamaçlarına, vadinin en dar bölgesinde olası kaya ve taş düşmelerinin yaşanabileceği alanda yerleşim kurulmuştur (Şekil 4.1.4).

Şekil 4.1.4. Belisırma Köyü'nün Uydu Görünümü

Köy yerleşiminin özgün dokusu çok iyi korunmuş olup, doku türü bahçeli evlerden oluşan organik sokak yapısıdır. Ayrıca cami etrafında ticari aktivitelerin yoğunlaştığı küçük bir meydanı bulunmaktadır. Özgün yapılar 1 ve 2 şer katlıdır ve malzeme olarak genellikle yığılma taş kullanılmıştır. Çatılar topraktır. Yapı formları ise dikdörtgendir.

Roma ve Bizans dönemlerinden kalma, çok sayıda kilise kalıntısı bulunmaktadır. Kamusal binalar ise cami ve ilköğretim binasıdır. Köyde kanalizasyon şebekesi yoktur, ancak içme suyu şebekesi mevcuttur.

Geleneksel doku ve onun bileşenleri olan yapı ve açık alanlar söz konusu olduğunda Belisırma'nın, bölgedeki diğer yerleşmelerden ayrılan bazı özellikleri vardır. Bunların arasında, Belisırma'nın gelişiminin yeni alanlara doğru yayılması ve özgün dokunun bu yeni gelişmenin olumsuz etkilerinden olabildiğince korunması ilk sırayı alır. Ancak, olumlu olarak görülebilecek bu husus yine de köyün korunması, kullanılması ve çağdaş kullanımlarla buluşması sonucunu getirmemiştir. Belisırma'nın bir diğer özelliği bir kanyon kenarında ve eğimli bir alanda konumlanmış olmasıdır. Kanyon'da çok önemli bir kültürün ürünleri olan kiliselerin varlığı ve yörenin en yoğun doğal peyzajının da yine kanyon çevresinde dizlendiği, bu iki önemli girdinin Belisırma'nın gelişmesine önemli katkıda bulunacağı düşünüldüğünde, bu girdinin de yeterince değerlendirilmediği açıktır.

Afet bölgesi ilan edildikten sonra köy yerleşik alanı, yeni yerleşim bölgesine taşınmıştır. Ancak afet bölgesi sınırları içerisinde kalan konutlarda oturanlar da bulunmaktadır.

Fotoğraflar 4.1.4. Belısırma Köyü'nden Genel Görünümler

Köyün geçim kaynağı çiftçiliktir. Köyün genç nüfusu diğer kentlerde mevsimlik inşaat işçisi olarak çalışmaktadır. Yeni gelişmeye başlayan günübirlik turizm işletmeleri, yeni iş olanakları sağlamıştır.

Konya KTVKKB, Koruma Amaçlı İmar Planı yapılması için çalışmalar başlatmıştır. Koruma Amaçlı İmar Planı tamamlanmak üzeredir ve planın turizm gelişiminin önünü açacağı düşünülmektedir. Yerleşmenin sahip olduğu tarihi ve kültürel varlıkların (kiliselerin) korunması ve koruma-kullanma dengesi içerisinde turizme açılması ve bu yolla bölgenin yerel ekonomisini geliştirileceği beklentisi yüksektir.

4.2 MİMARİ YAPI ENVANTER ÇALIŞMALARI

Amaç ve Yöntem

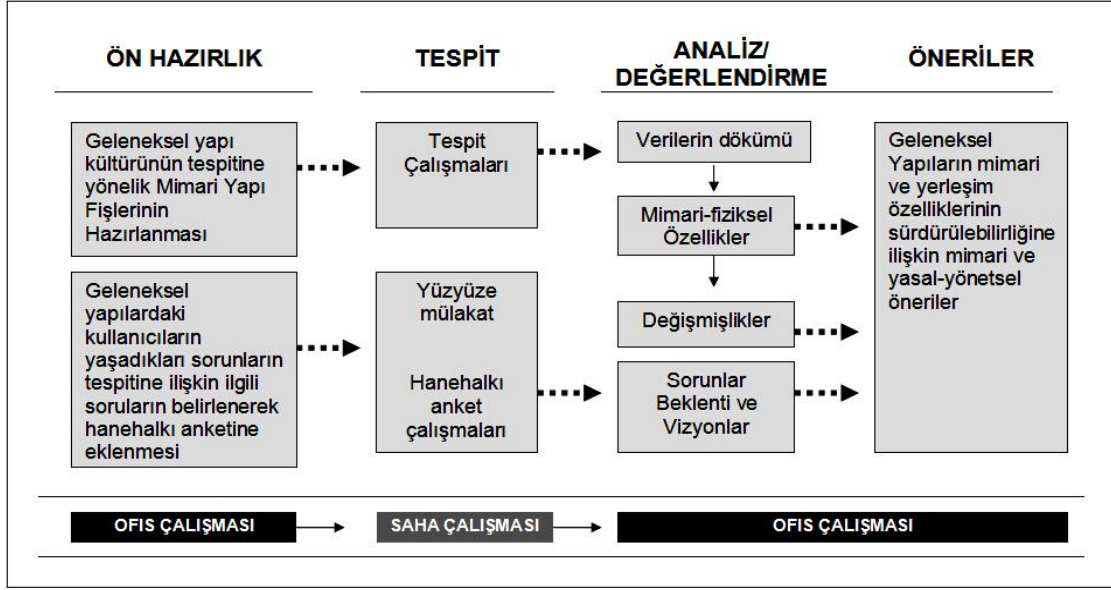
Bu raporun amacı; “İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Sosyo - Ekonomik, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Araştırılması” kapsamında gerçekleştirilen Mimari Yapı Envanter Çalışmasına ilişkin, arazi tespit çalışmalarına ait özetin sunulmasıdır. Mimari Yapı Envanter Çalışması diğer bölgelerde olduğu gibi ana hatları ile Ön Hazırlık, Tespit, Analiz/Değerlendirme ve Öneriler olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır (Şekil 4.2.1).

Öncelikle yapılacak envanter ve analiz çalışmalarına hazırlık aşaması teşkil eden ön hazırlık çalışması gerçekleştirilmiştir. Ön-Hazırlık çalışmaları; literatür araştırmaları kapsamında bugüne kadar yapılmış çalışmaların derlenmesi; ve elde edilen bilgiler doğrultusunda alandan toplanacak veri tiplerinin belirlenerek tespit fişlerinin hazırlanması aşamalarını içermektedir. Bu kapsamda; geleneksel yapı kültürünün tespitinde kullanılmak üzere “Mimari Yapı Envanter Fişleri” hazırlanmıştır.

Literatür araştırmaları kapsamında İhlara Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin tarihi ve kültürel değerlerine ilişkin günümüze kadar yapılmış tez, kitap, makale vb. araştırmaların derlenmesi ile bir kaynakça çalışması gerçekleştirilmiştir. Bunun yanısıra bölgeye ilişkin ilgili kurumlardan (Valilikler, Bölge Koruma Kurulları, Belediye, vb.) elde edilecek tescilli kültür varlığı tespit fişleri vb belgelerin derlenerek bilgisayar ortamına aktarılması amaçlanmıştır.

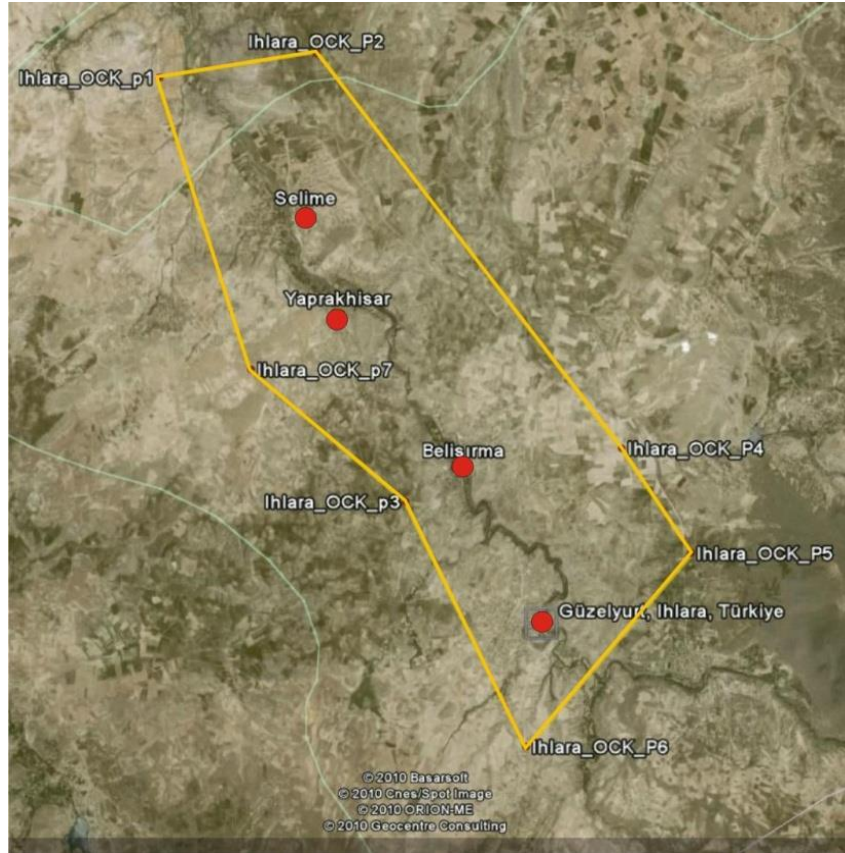
Ön-hazırlık çalışmalarının ikinci aşamasında sosyo - ekonomik araştırmalar kapsamında aynı zamanda envanter çalışması gerçekleştirilecek kültür varlığı niteliği taşıyan yapıların kullanıcıları olan hane halkı ile yapılacak görüşmeler sırasında sorulmak üzere bu yapılara ilişkin sorunları (onarım, kullanım, vb.) ve ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik sorular hazırlanmıştır.

Öncelikle yapılacak envanter ve analiz çalışmalarına hazırlık aşaması teşkil eden, ön hazırlık çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; geleneksel yapı kültürünün tespitinde kullanılmak üzere Mimari Yapı Envanter Fişleri hazırlanmıştır. Bu çalışmalar ön raporda sunulmuştur.

Şekil 4.2.1. Mimari Yapı Envanteri Çalışmasına İlişkin Yöntem Şeması

Araştırmanın ikinci aşaması saha tespit çalışmalarını içermektedir. 11 Ekim 2010 tarihinde gerçekleştirilen arazi çalışmalarında Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde yer alan 2 belde (Selime ve Ihlara) ve 2 köy (Yaprakhisar ve Belisırma) çalışılmıştır.

Şekil 4.2.2. Ihlara ÖÇK Bölgesinde İncelenen Yerleşimler

% 10 örnekleme yapılabilecek şekilde seçilen geleneksel yapılara ilişkin yapılan mimari tespit çalışmaları ile yerleşimlerin geleneksel yapı kültürünü ve mimari tipoloji özellikleri çalışılmıştır. Tespit çalışmaları sırasında, daha önceden hazırlanan ve Ön Raporda Özel Çevre Koruma Kurum Başkanlığı'na da sunulmuş olan mimari Yapı Envanter Fişleri kullanılmış; böylece aşağıda Yöntem bölümünde ayrıntılı tanımı verilen başlıklara ilişkin bilgiler, sistematik bir şekilde her bir yapı için ilgili forma kaydedilmiştir. Fişlerin yardımıyla sistematik olarak toplanan verilerin yanı sıra, yapıların plan ve cephe özelliklerine ilişkin gerçekleştirilen eskizler ve çekilen fotoğraflar yardımıyla yapılar görsel olarak da belgelenmiştir.

Sistematik geleneksel Mimari Yapı Envanter çalışmalarının yanı sıra, her yerleşimde restorasyon çalışmaları, yeni ve ek yapılar vb. nedenlerle geleneksel dokuda meydana gelen değişimlerin anlaşılması amacıyla yakın çevredeki yapılara ilişkin örnek fotoğraflar çekilmiştir. Ayrıca doku analizleri ile dokudaki değişimler, sorunlar ve değerlere ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bölge genelinde Mimari Envanter Fişi kullanılarak yapılan yapı tespit çalışmalarının, yerleşimlere oranla dağılımı aşağıdaki gibidir (Tablo:4.2).

Tespit çalışmalarının ardından gerçekleştirilen ofis çalışmaları kapsamında; arazi çalışmalarında doldurulan envanter fişleri bilgisayar ortamında yeniden hazırlanmış, mevcut sistematik tanımlamaya yönelik bilgilere ek olarak, o yapıya ilişkin eskiz ve fotoğraf bilgileri eklenmiştir. Envanter fişlerinin hazırlanmasının ardından, fişlerdeki ilgili başlıklar ve plan-cephe tipolojilerine yönelik bilgilerin Kurum tarafından daha sonraki CBS çalışmalarında kullanılabilmesi amacıyla, Microsoft Access veri tabanına aktarılmıştır.

Verilerin aktarılmasının ardından yapılan analiz ve değerlendirme çalışmaları kapsamında, aşağıdaki başlıklara ilişkin analiz çalışmaları gerçekleştirilmiştir:

1. Geleneksel yapıların özgün mimari özellikleri,
2. Değişmişlikler,
3. Sorunlar.

Araştırmanın son safhasını oluşturan Öneriler bölümünde ise araştırma çalışması gerçekleştirilen yerleşimlerdeki özgün mimari karakterin ve geleneksel dokunun sürdürülebilirliğine ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Analiz/Değerlendirme ve Öneriler kısmına ilişkin sonuçlar “Raporun 5. Bölümünde” sunulmaktadır.

Yerleşim	Tespit/Analiz Çalışmaları	
	Yapı Envanteri	Doku Analizi
Selime	5	●
Yaprakhisar	5	●
Belisırma	4	●
Ihlara	5	●
Toplam	19	

Tablo 4.2. Ihlara Özel Çevre Koruma Mimari Yapı Envanter Çalışmasının Yerleşimlere Göre Dağılımı

Mimari Envanter Tespit Fişleri Kapsamında Toplanan Bilgiler

Mimari Yapı Envanter Fişlerinde (Ek 1), öncelikle yapının yakın çevresiyle ilişkisinin anlaşılmasına yönelik bilgiler toplanmıştır. Bu kapsamda; “B Bölümü”nde; yapının içinde konumlandığı parsel özellikleri ve sokak-parasel-avlu/bahçe ve yapı ilişkileri tanımlanmıştır. “Giriş Biçimlenmesi” başlığı altında; sokaktan bahçe/avlu, yapı ve üst katlara ulaşım dizgisi belirtilmiştir. İkinci olarak bahçe ya da avluda konumlanan ve geleneksel açık alan kullanımlarına ışık tutacak ahır, tuvalet, mutfak gibi müstemilat yapılarının varlığı tanımlanmıştır. Ayrıca; “avlu/bahçe elemanları” başlığı altında; avluda bulunan ocak, sarnıç, kuyu, merdiven (ki avludan üst kata ulaşımı yapılan dış sofa merdivenleri de dahil olmak üzere), avlu duvarı ve kapısı gibi tespiti yapılan mimari ögeler belirtilmiştir.

Bu bölümün 3. bilgi grubu; yapılardaki mevcut elektrik, su, kanalizasyon, foseptik, vb altyapılara ilişkin teknik donatı bilgileridir. Son olarak yapıların yakın çevresi ile kurduğu ilişkilerin saptanması ve kırsal yerleşmelerin önemli bir özelliği olan, kültürel-kırsal peyzaj değerlerinin tanımlanması amacıyla; “doğal çevre ile ilişkisi” başlığı altında bu ilişkiler tanımlanmıştır. Son olarak, avlu ya da bahçede bulunan peyzaj elemanlarının tespiti yapılmıştır.

Envanter Fişinin C Bölümünde yer alan “Mimari Özelliklere” ilişkin tespitlerde öncelikle yapı/yapı grubunun malzeme ve yapım tekniğine ilişkin bilgiler toplanmıştır. Bu kapsamda; öncelikle yapının kat sayısı belirtildikten sonra, yapıyı oluşturan düşey (duvar) ve yatay(döşemeler) yüzeylerin yapım tekniği ayrı başlıklar altında gruplanmıştır. Buna göre geleneksel Anadolu evlerinde sıkça rastlanan ve çalışma bölgesinde de rastlanma ihtimali oldukça yüksek olduğu belirlenen malzeme ve yapım teknikleri belirlenmiştir.

Ayrıca, son dönem eklerinde kullanılma ihtimali yüksek olan çağdaş yapım teknikleri ve malzemeler de bu gruplandırmaya dahil edilmiştir. Buna göre; duvarlar, yığma sistem kesme taş, kabayonu, moloz taş, almaşık, briket ve tuğla yapı malzemelerine göre gruplandırılırken; karkas sistemler ahşap, betonarme ve çelik karkas sistemler olarak sınıflandırılmıştır. Döşemeler ise ahşap kirişleme, volta döşeme ve betonarme olarak gruplandırılmıştır. Yapıların üst yapılarına ilişkin yapım sistemi özellikleri ise kırma çatı (beşik veya oturtma), düz çatı, kubbe ve tonoz olarak gruplandırılmıştır. Üst yapı kaplama malzemesine ilişkin tanımlar alaturka kiremit, Marsilya kiremit, çinko, alüminyum olarak belirtilmiştir. Ayrıca üst yapıya ilişkin mimari ögeler (saçak, çatı penceresi, baca, su atımına ilişkin detaylar, vb.) varsa yapım tekniğini etkileyecek unsurlar olması sebebiyle bu bölümde belirtilmiştir.

Mimari Özelliklere ilişkin tanımlamaların önemli bir bölümü de cephe özelliklerine ilişkin tanımlardır. Bu kapsamda yapının karakteristik cephe tipolojisine ışık tutacak bilgiler toplanması amaçlanmıştır. Karakteristik cephelerden bir veya iki örnekle eskiz çizimi yapılmıştır. Ayrıca; yapının cephesini oluşturan yüzeylere ilişkin kaplama malzemesi, cephe elemanları (çıkma, kapı, pencere, kepenk, parmaklık, silme, korniş, vb.) ve son olarak bezeme durumu bilgileri ayrıntılı olarak her bir cephe için belirtilmiştir. Mimari Özelliklere ilişkin

tanımlamaların son grubu plan özelliklerine ilişkin tespitleri içermektedir. Bu kapsamda öncelikle plan eskizleri dahilinde plan tipolojisi (sofasız, açık sofalı, dış sofalı, karmaşık vb.) belirtilmiştir. Ardından, mekanlarda rastlanan kaplama malzemeleri (duvar, tavan ve döşemeler için ayrı ayrı) ve özgün mimari elemanlar (iç kapı ve pencereler, ocak, sedir, seki, raf, niş, dolap, vb.) tanımlanmıştır. Son olarak mekanlarda varsa bezemeler belirtilmiştir.

Yapıların mimari ve fiziksel özelliklerinin tanımlanmasına yönelik bilgi gruplarının ardından “D Bölümü”nde yapılarda rastlanan sorunlara ilişkin bilgiler toplanmıştır. Bu kapsamda; öncelikle yapının fiziksel durumu (kondisyon) sağlam, hafif hasarlı, yıkılmış ve harabe olarak en iyiden en kötüye derecelendirilerek sınıflandırılmıştır. İkinci olarak fiziksel sorunların nitelikleri belirtilmiştir. Bu kapsamda malzeme kaybı, yapısal deformasyon, nemlenme, çevresel sorunlar (yağmur, drenaj, vb.) olarak gruplama yapılmıştır. Bunun haricinde yapılan tespitler diğer başlığı altında belirtilmiştir. Sorunlara yönelik tespitlerin son grubunu; geleneksel yapıların günümüz koşullarına adaptasyonu konusunda en önemli sorunlarından biri olan servis hacimlerinin hijyen koşullarına ilişkin değerlendirmelerdir.

Sorunlara ilişkin yapılan tespitlerin ardından, yapılardaki değişmişlikleri anlamaya yönelik bilgiler toplanmıştır. Bu kapsamda; “E Bölümü”nde Müdahalelere ilişkin bilgiler toplanmıştır. Mevcut müdahaleler malzeme (boya-badana, sıva, üst örtü vb.), mimari eleman, yapı ölçeğinde müdahaleler (kat eki, kütle eki, yenileme, çatı değişimi, vb.) ve mekan kullanımına ilişkin değişiklikler olmak üzere gruplandırılmıştır. Mimari Envanter Fişinin son kısmında ise yapıya ilişkin fotoğraflar eklenmiştir.

4.2.1 Kültürel Mirasın Genel Özellikleri

Genel Yapı Tipleri

Ihlara Özel Çevre Koruma Alanı doğal değerlerinin yanında, kültürel açıdan da büyük bir mirasa sahiptir. Kapadokya’da oluşan vadiler ve onları çevreleyen dik kayalar ile farklı yüzey şekilleri bölgenin kendine özgü mimari tasarımını ve yerleşim karakterini yaratmıştır. Yöre insanı ilk yerleşimlerden günümüze kadar çevresindeki kayaları oluşturan tüf malzemenin kolay oyulabilme özelliğinden sürekli olarak yararlanmış ve yaşamının gerektirdiği bir çok mekanı bu yol ile elde etmiştir.

Bu bağlamda; Özel Çevre Koruma Alanı içinde yer alan ve günümüzde kültür varlığı olarak tanımlanan yapı, yapı bileşenleri ve yapı guruplarını nitelik ve oluşum biçimlerine göre 3 ana gurupta irdelemek olasıdır. İlk iki gurup ise üretim biçimlerine göre alt başlıklara bölünmüşlerdir.

1.Toplumun Ortak Gereksinmelerini Karşılamanın Yapılar (Dini, ticari, imalat vb.)

- 1.a. Kaya oyma mekanlar,
- 1.b. İnşa edilmiş mekanlar,
- 1.c. Her iki gurubun ortak ürünü mekanlar.

2.Konutlar

- 2.a. İnşa edilmiş mekanlar,
- 2.b. Her iki gurubun ortak ürünü mekanlar.

3.Tümüyle Kaya Oyma Mekanlar

Çalışılan alanda her gurup için yeteri kadar örnek bulmak olasıdır. Örneğin Yaprakhisar Köyü'nün kuzey mahallesinde, giriş kapısı inşa edilmiş, namaz kılınan ana mekanın ise kayadan oyulduğu bir cami bulunmaktadır (1.c.). Karagedik Kilisesi (Ihlara) tümüyle insan eliyle inşa edilmiştir (1.b.). Her 4 yerleşmede de geleneksel konutları tümüne yakınının bir bölümü inşa edilmiş, bazı mekanlar ise kaya oyularak elde edilmiştir (2.b.). Tek mekanlı yaşam birimlerinin bazıları doğrudan zemin üzerinde inşa edilmişlerdir ve herhangi bir kaya oyma mekanla ilişkileri yoktur (2.b.). Sadece kayaya oyularak elde edilen mekanlar ise yaşam birimi olarak tasarlanmamıştır (3). Bunların çoğu depo olarak kullanılmışlardır.

Fotoğraflar 4.2.1.1. Yaprakhisar'da Bulunan Kaya Oyma Cami ve Başka Bir Anıtsal Yapı

• Anıtsal / Kamusal Yapılar

Ihlara Vadisi içinde 105 kilise bulunmaktadır. Bu kiliselerin bir bölümü yöredeki yerleşmelerin içinde ya da hemen yanında, bir kısmı ise kırsal alanda Ihlara Kanyonu'nun içine serpiştirilmiştir. Bunlardan ziyarete açık olanlardan bazıları ise; Eğritaş Kilisesi, Ağaçalı (Daniel) Kilisesi, Sümbüllü Kilise, Yılanlı Kilise, Kokar Kilise, Pürenliseki

Kilisesi, Eskibaca Kilisesi, Saint Georges (Kırkdamaltı) Kilisesi, Direkli Kilise ve Ala Kilise'dir.

4.2.1.1 Ihlara Beldesi

Ağaçaltı Kilisesi (Daniel Pantonassa)

Ihlara Vadisi içerisinde, vadi giriş merdivenlerinin güney kısmındadır. Serbest haç planlıdır. Merkez mekanı yüksek kasnaklı bir kubbeyle, haç kolları bileşik tonozla örtülüdür. Freskler IX-XI yy. arasına tarihlenir.

Pürenli Kilisesi

Bu kilise, Kokar Kilise'nin kuzeyinde yer alır. Güney tarafına eklenmiş küçük bir tapınakla, kayanın derinliğine oyulmuş ikinci tapınaktan oluşur. Katakomplu bir kilisedir. Freskolar X. yy. başı XII. yy. arasında tarihlenmektedir.

Kokar Kilise

Ihlara Beldesi tarafındadır. Haç planlıdır. Giriş kapısı çöktüğü için freskle kaplı kapıdan girilmektedir. Bunun bitiminde iki mezar odası vardır. Mezar odalarındaki süslemeler kırmızı boya ile yapılmış ilk örneklerdir. IX. yy. sonuna kadar ve XI. yy. ikinci yarısına tarihlenirler.

Eğri Taş Kilisesi

Tek nefli ve beşik tonozlu yapının batısında, mezar odalarına bağlanan ayrı bir mekan bulunmaktadır. IX. yy. sonuna veya XI. yy. arasına tarihlenmektedir. Çok büyük bir tapınak ve vadinin en eski yapılarından olduğu anlaşılan kilisenin Meryem'e ithaf edildiği, doğu duvarındaki bir kitabe de belirtilmiştir.

Baydı Hatun Künbeti

Ihlara'ya girerken yolun solundaki köye ve Ihlara deresine hakim bir yerde yapılmıştır. Taş ile inşa edilmiş, dört taş kemerli beşikörtülü bir yapıdır. Türbenin içten içe boyu 6 m. eniyse 3.5 m dir. Baydı Hatun Türbesi Karamanoğulları dönemine aittir.

4.2.1.2 Belisırma Köyü

Belisırma bölümündeki kiliseler açıkça Bizans tipindedir. Bazı küçük ayrıntılar yerli veya daha doğudan gelen etkilere örnek ise de genel üslup Bizans'tır. Bütün bu kiliselerden sadece iki tanesinin tarihi tespit edilmiştir. Direkli Kilise 976-1025, Saint Georgeus Kilisesi

ise 1283-1295 yıllarına aittir. Sonuncusu, o çağın sanatının tipik bir örneğidir. Bir Selçuklu sultanının elbisesini gösteren resim, Türk hükümdarının himaye ve yardımı ile bu kilisenin yapıldığına belge teşkil etmektedir. X. yy. ortasında Bizans'ın Toroslar ve Kilikya bölgelerini geri almasıyla Ihlara bölgesinde de yeni kiliselerin yapıldığını görmekteyiz. Bahaddin Samanlığı Kilisesi, Sümbüllü Kilise ve Direkli Kilise'nin resimleri bu yüzyılda işlenmiştir. Ala Kilise, Akhisar'daki Çanlı Kilise ve Karagedik Kilisesi XI. yy. başlarındaki Bizans sanatına örnek teşkil eder. Eski kiliselere sonradan bazı Bizans tipi resimler ilave edilmiştir. Bu davranış, XI. yy. da Selçuklu Türk'lerinin bölgeye gelmesiyle son bulur. Fakat bölgedeki dini hayat devam eder. Bölgenin kilise hayatı, 1924'deki nüfus mübadelesi ile son bulur.

Karagedik Kilisesi (Saintermolaos)

Dik kayaya yaslanmış, otlarla örtülü bir tepe üzerine kurulmuştur. XI. asır Bizans üslubunda büyük bir kilisedir. Üzerine düşen kaya parçalarından büyük hasar görmüştür. Yapı duvarlarında azda olsa freskli resimler vardır.

Direkli Kilise

Merkezi kubbe ve üç mihraptan oluşan kilise, haç şeklinde olup, altı ayaküstüne oturmaktadır. Kilise üstündeki sütunlarda ikişer sıra halinde resimler vardır. Azizlerin ve havarilerin iki taraflarında yunanca kitabeler görülür. Bir manastır kilisesi olup, XI. ve XIII. yy. tarihlenmektedir.

Ala Kilise

Köyün kuzeyinde ve vadinin doğu yamacında, kayaya oyulmuş bir kilisedir. Cephesinin üst kısmında havarilerin ve azizlerin resimleri yer almaktadır. Kiliseyi üç kubbe örter. Duvarları ve örtü sistemini kaplayan freskler kısmen harap olmuştur.

4.2.1.3 Yaprahisar Köyü

Koyun Ağılı Kilisesi

11. yüzyıla aittir. İkonoklast dönemi duvar resimleri bulunmaktadır.

4.2.1.4 Selime Beldesi

Kale Manastır Kilisesi

Tüm Kapadokya'da en büyük dini yapılardan bir tanesidir. Yapı VII.- X. yüzyıla, freskler ise X. ve XI. yüzyıla tarihlenir.

Selime Katedrali

Kayalara oyulmuş yüksek bir yerde olan katedralin içinde, iki sıra halinde sütunlar mevcuttur. Bu sütunlar katedrali üç sahana ayırmıştır.

Selime Sultan Türbesi

Selime Köyü'nde bulunan türbe, gerek mimari, gerekse dekoratif yönden erken devir özelliklerini göstermektedir. Türbede taş ve tuğla işçiliği iç içedir. Mimari stili ve malzemeleri yönünden XIII. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.

• Barınma Yapıları / Konutlar

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Kapadokya coğrafyasının bir parçasıdır, aynı tektonik süreçle oluşmuşlardır ve aynı doğal biçimlenmelere sahiptirler. Bu “aynılık”, doğal olarak yerleşimlerin biçimlenmesi, yapı adalarının oluşumu ve tekil yapıların tasarımlarını da etkilemiş ve örneğin Ürgüp/Göreme/Avanos üçgeni ve yakın çevresindeki tasarımlarla büyük benzerlik oluşturmuştur.

Kasabaların tarih içindeki gelişimi, çevresindeki diğer yerleşmelere oranla bir alt merkez haline gelmesi, döneminin ticaret yolları üzerinde olması gibi bazı nedenler yapı niteliklerini etkilemiştir. Örneğin Ürgüp'ün yapı portföyünün, Belisırma'da aranması olası değildir. Çoğu siyasi ve ekonomik içerikli neden, Ürgüp'ün tarih boyunca ön planda olmasına neden olmuştur. Böyle bir yerleşmede genel tipolojiler dışında yapı üretilmesi doğal karşılanmalıdır.

Tipolojik bir çözümlenmeye geçmeden önce; Özel Çevre Koruma Bölgesi içinde kalan 4 yerleşmenin ortak ve güncel bir sorunundan söz etmek gerekecektir. Bu yerleşmelerde yer alan yapıların kullanılmama sonucu yıpranmaları, avlu duvarlarının giderek çökmesi ve kaybolması, yamaç yerleşmesi olmalarından kaynaklanan kot farkları vb. nedenler, yerleşmelerdeki mülkiyet desenini, çekirdek yaşam birimini, işlevsel olarak bu birimi destekleyen ve tamamlayan diğer servis birimlerini tanımayı ve ayrıştırmayı güçleştirmekte ve kimi hallerde olanaksız kılmaktadır. Yörede yaşayanlar dahi, bazı yaşam birimlerinin sınırını belirleyememişlerdir. Bu nedenle raporda geleneksel konut mimarlığı konusunda verilen bilgilerin bir bölümü birimlerin bir araya gelerek bir yaşam ünitesi oluşturduğuna ilişkin tahminler üzerine kurgulanmıştır.

4.2.2 Geleneksel Mimariye İlişkin Yapılan Tespitler

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi Mimari Yapı Envanter Çalışması kapsamında, bölgedeki kırsal yerleşim deseni ve genel mimari özellikler ile ilgili örnek teşkil eden belirli sayıda yapı grubu envanter fişleri doldurularak ve fotoğraflanarak, detaylı şekilde analiz edilmiştir. Bunun dışında, geleneksel dokuya örnek teşkil eden çok sayıda yapı fotoğrafları

çekilerek incelenmiştir. Geleneksel yapı tespitlerinin yanında, her yerleşimde dokudaki değişimler ve yeni yapılaşma örnekleri gözlemlenmiştir.

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde yer alan ve Mimari Yapı Envanter tespiti yapılan yerleşimler Selime, Yaprahisar, Belısırma ve Ihlara'dır.

4.2.2.1 Selime Beldesi

Ihlara Vadisi'nin kuzey ucunda yer alan Selime, Aksaray ili Güzelyurt ilçesine bağlıdır. Beldenin isminin bazı kaynaklarda "Salime" şeklinde yazıldığı görülmüştür. Romanın ilk Hıristiyanlık çağlarında beldenin adı "Salaberina" şeklinde geçmektedir. Belde 1991 yılında Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 10.10.1991-1150 sayılı kararıyla Kentsel ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı ilan edilmiştir.

İlk yerleşimlerde çoğunlukla kaya oyma mekanların ve ikinci sırada ise; mutlaka kaya oyma mekan ile desteklenmiş ve insan eliyle inşa edilmiş tek mekanlı bir kitlenin yaşam birimi olarak kullanıldığı görülmektedir. Mübadele sonrasında 1930-1950 yılları arasında bu kayadan oyma evler terk edilmiş ve kerpiç evler oluşturulmuştur. Günümüzde kerpiç evlerden de çok az örnek kalmıştır.

Selime geleneksel dokusunda: sokaklar düzensiz, birden fazla yapıdan oluşan konut birimleri ise genellikle sınırları okunamayan mülkiyet ilişkileri içinde ve birbirlerine geçmiş şekilde gelişmiştir. Aynı zamanda çoğu konut grubunun, bölgenin jeolojik karakteri ile ilişkili olduğu izlenmektedir. Bu durum çoğu zaman tek mekanlı bir yaşam birimi ve bu birime servis veren diğer birimler (depo, mutfak, ahır gibi) ile bunların iç içe geçtiği, kaya oyma mekanlar şeklinde görülmektedir.

Fotoğraf 4.2.2.1.1. Selime Beldesi'nden Görünüm; Jeolojik Yapıyla İlişki Kuran Tek Mekanlı Yapı Örneği

Yerleşimde bulunan geleneksel konutlar 1 veya 2 katlı olup, tamamı yığma teknik ve taş malzeme ile inşa edilmiştir. Dikdörtgen veya kare formdadırlar. Yapıların sokak cephelerinde kesme taş kullanılırken, diğer cephelerinde moloz/kabayonu taş kullanılması, yapıda sokaktan görünümüne önem verildiğini göstermektedir. Cepheler çoğunlukla sıvasızdır veya derzleme şeklinde taşları kısmı olarak açıkta bırakan sıva uygulanmıştır. Pencereler dikdörtgen form, 1:2; 1:2.5 oranlarındadır ve çift kanatlı ahşap doğrama kullanılmıştır. Çoğu yapıda ızgara formlu demir parmaklık kullanılmıştır. Açıklıklar avlu veya sokağa bakmakta, diğer cephelerde ise açıklık bulunmamaktadır. Yapıların hepsinde düz ve toprak dolgulu çatı bulunmaktadır.

İç mekanlar mimari eleman donatısı bakımından oldukça sadedir. Tek mekanlı yaşam biriminde niş ve/veya dolap iç mekanda kullanılan mimari elemanlardır. Tavan döşemelerinde ise ahşap kirişleme kullanılmıştır.

Avlular genellikle duvar ile tanımlanmıştır. Avlu zeminleri çoğunlukla döşemesiz, yer yer kaya zemindir. Tuvalet her zaman yaşam ve servis birimlerinden ayrı, avluda konumlanmıştır. Bunun yanında avlularda tekil servis birimleri veya kaya oyma mekanlara giriş bulunmaktadır. Avlu elemanı olarak ocak veya çeşme görülebilmektedir.

Fotoğraflar 4.2.2.1.2. Selime: Envanter No:2, Envanter No:4

Örnek yapılar üzerinden yapılan incelemeler ve doku genelinde yapılan gözlemler sonucu, tek katlı yapıların tek mekanlı bir ana yaşam birimi veya servis birimi olarak kullanıldığı, iki katlı yapılarda ise alt katın servis birimi, üst katın yaşam birimi olarak kullanıldığı görülmüştür. Ana yapıdan ayrı bir tuvalet ise her zaman avlunun bir köşesinde konumlanmaktadır. Örneğin, Envanter Numarası 4 ile incelenen yapı grubunda; iki katlı yapının zemin katı ahır/depo, üst katı ise yaşam mekanıdır. İki katın girişleri ayrıdır. Yapıya bitişik ve tek kat yüksekliğindeki bir tonozun, avludan merdivenle çıkılan düz çatısı ana yapının üst katına girişi sağlamakta ve teras işlevi görmektedir. Tuvalet ise ana yapı ve servis birimlerinden ayrı ve avlu duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir.

Fotoğraflar 4.2.2.1.3. Selime: Envanter No:5

Envanter numarası 5 olarak çalışılan yapı grubunda; yine alt katı servis amaçlı kullanılan, üst katı ise yaşam birimi olan bir ana yapı bulunmaktadır. Bu yapı yerleşimde bulunan diğer yapılara göre daha büyük olan yapılar arasındadır. İç mekanı çalışılmayan yapının sokak cephesindeki açıklıklardan anlaşıldığı kadarıyla, üst kat yaşam alanı iki mekandan oluşmaktadır. Avlu ise; gerek kaya zemine oturan avlu duvarı, avlu kapısı, kaya oyma merdiveni ve merdiven altında bulunan bir kaya oyma mekanı ile elemanları açısından zengin görünmektedir. Yapının arka kısmında yer alan tek katlı ve tek mekanlı yapı mutfak olup, içerisinde bir tandır bulunmaktadır.

Fotoğraflar 4.2.2.1.4. Eski Yapının Yeni Yapıya Dönüştürüldüğü Örnekler

Dokuda görülen müdahalelerin çoğunu, eski yapının onarılarak yeni yapı görünümüne dönüştürüldüğü örnekler oluşturmaktadır. Bu durum genellikle açıklık oranlarının ve malzemenin değiştirilmesi (pencerelerde ahşap yerine PVC kullanımı), özgün düz çatı üzerine kırma veya beşik çatı yapılması ve özgününde kaplamasız dış cephelerin sıvanıp, boyanması şeklindedir. Bu örneklerde yapılan müdahalelerin bilinçsizce gerçekleştirildiği ve sonuç olarak geleneksel doku ile uyumsuz yapıların ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Fotoğraflar 4.2.2.1.5. Eski Yapıdan Dönüştürülmüş Yeni Yapı; Yeni Yapı Örnekleri

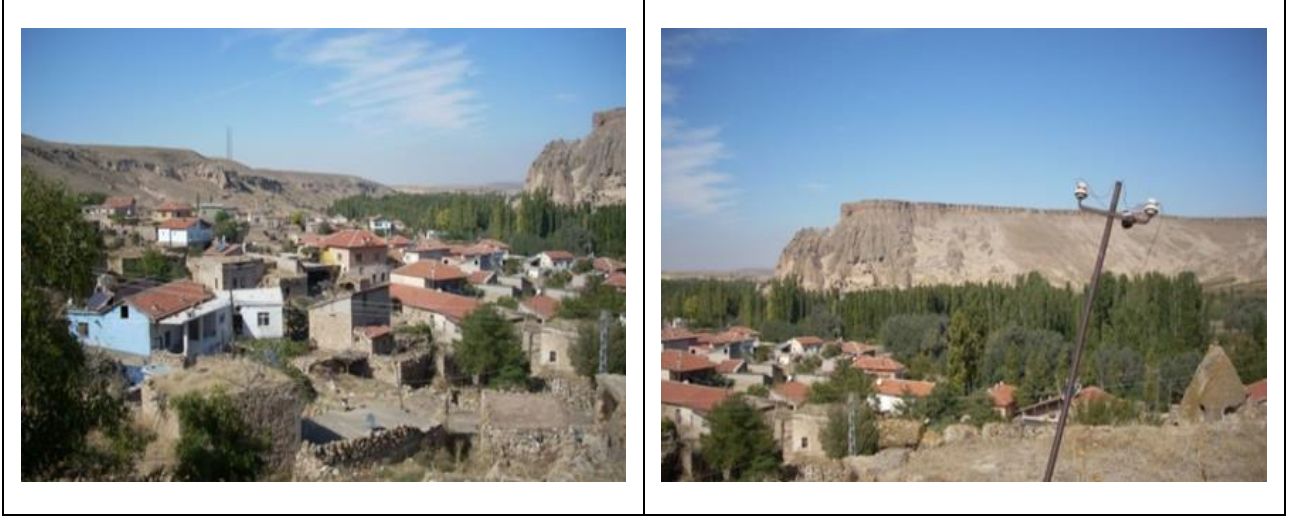
4.2.2.2 Yaprakhisar Köyü

Bir yamaç yerleşmesi olan Yaprakhisar, İhlara Vadisi güzergahı üzerinde Selime ile Belisırma arasında kurulmuştur. Köy Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 10.10.1991-1150 sayılı kararıyla Kentsel ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillenmiştir.

Bu köyde de tüm Kapadokya'da olduğu gibi "Kale" olarak tanımlanan köyün en yüksek kayalık formasyonu bulunmaktadır. Köyün güney-güneydoğusunda yer alan bu formasyona kale denmesinin nedeni; üzerinde yaşam için, sosyal etkinlikler için, dini etkinlikler için değişik kaya oyma mekanların bulunması, formu ile de kaleye benzemeleridir, Bu kaya formasyonunun içinde yaşanabilir nitelikte 12 mekan sayılabilmektedir.

Köyün batısı yine aynı şekilde dik kayalarla, güney doğusu asfaltı takip ederek Kala Boğazı'yla, tam güneyi'de Ziga'dan gelen dere ile her yönü çevrilmiş bir ada şeklindedir. Yaprakhisar çevresinde; Hıristiyanlığın ilk devresine ve daha sonralara ait 8-10 kadar da kayalara oyulmuş kilise ve manastır vardır. Buralarda Freskli kiliseler de görülmüştür.

Yerleşimin yamaca yerleşmiş geleneksel dokusu, zaman içinde terk edilmeye başlanmış; köyün günümüz yaşam alanı, Selime'den gelen yol üzerinde ve çevresinde şekillenmeye başlamıştır. Köyün merkezinde geniş bir meydan etrafında kahve, cami ve okul bulunmaktadır. Yeni yapılaşma örnekleri daha çok köyün bu kısmında görünmektedir. Geleneksel dokudaki değişimler ise yeni kütle ekleri şeklindedir.

Fotoğraflar 4.2.2.2.1. Yaprakhisar Genel Görünüm

Yaprakhisar'da da Selime'de olduğu gibi, geleneksel dokunun mülkiyet deseni net olarak okunamamaktadır. Sokaklar yine düzensiz, birden fazla yapıdan oluşan konut birimleri ise topografya ile uyum içinde ve yoğun bir şekilde gelişmiştir. Dokudaki açık alanları sokaklar ve zaman zaman sokak kenarında ve alt kotta bulunan bir yapının düz çatısı oluşturmaktadır. Tekil inşa edilmemiş yapıların peribacalarını veya kayalıkları kullanarak ek mekanlar elde ettikleri izlenmektedir. Konut birimleri çoğu zaman tek mekanlı bir yaşam birimi ve bu birime servis veren diğer birimler (depo, mutfak, ahır gibi) ile bunların iç içe geçtiği kaya oyma mekanlar şeklinde görülmektedir.

Fotoğraflar 4.2.2.2.2. Geleneksel Dokudan Görünüm; Peribacasını Kullanan Yapı Örneği

Fotoğraflar 4.2.2.2.3. Yaprakhisar'da Kaya Oyma Cami

Yaprakhisar geleneksel konutlarının en genel ve ortak özelliği çalışılan diğer yerleşimlerde de görüldüğü gibi, 1 veya 2 katlı olup tek mekandan oluşmalarıdır. Yapıların tamamı yığma teknik ve taş malzeme ile inşa edilmiştir. Dikdörtgen veya kare formdadırlar. Bazı yapılarda tek mekandan oluşan yaşam biriminin tonoz ile inşa edildiği görülmektedir. Bunun yanında, iki katlı bir yapının servis amaçlı kullanılan zemin katının tonoz olduğu da görülen örnekler arasındadır.

Burada da yapıların sokak cephelerinde kesme taş kullanılmış, bazı örneklerde ise aynı cephede silme, söve ve pencere üzerlerinde kemer gibi elemanlar kullanılmıştır. Ön cephede görülen bu uygulamalar, yapıda sokaktan görünüme önem verildiğini göstermektedir. Cepheler çoğunlukla sıvasızdır veya derzleme şeklinde taşları kısmı olarak açıkta bırakan sıva uygulanmıştır. Pencere dikdörtgen form, 1:2; 1:2.5 oranlarındadır ve çift kanatlı ahşap doğrama kullanılmıştır. Çoğu yapıda ızgara formlu demir parmaklık kullanılmıştır. Yapıların hepsi düz ve toprak dolgu çatılıdır.

Fotoğraflar 4.2.2.2.4. Tek Mekanlı Geleneksel Konutlar

Zaman zaman tavanı tonoz olan, iç mekanların mimari elemanları oldukça sadedir. Tek mekanlı yaşam biriminde niş ve/veya dolap iç mekanda kullanılan mimari elemanlardır. Bunlar bir niş ve iki yanında birer dolap olarak görülebilmektedir. Tonoz görülmeyen örneklerde ise tavan döşemelerinde ahşap kirişleme kullanılmıştır. Örneğin envanter numarası 2 olarak çalışılan yapı; tek mekanlı, düz çatılı, içeriden tonozludur. İç mekanda ise; iki adet dikdörtgen pencere açıklığına ek olarak, bir adet ocak görünümlü açık niş ve bunun her iki yanında önü kapalı birer niş daha bulunmaktadır.

Sınırları okunabilen sayılı örnekte avlular genellikle duvar ile tanımlanmıştır. Avlu zeminleri çoğunlukla döşemesizdir. Tuvalet her zaman yaşam ve servis birimlerinden ayrı, avluda konumlanmıştır. Tekil servis birimlerinin dışında, kayaya dayalı inşa edilmiş servis birimleri kaya oyma mekanlar ile ilişkidir. Avlu elemanı olarak ocak veya çeşme görülebilmektedir.

Fotoğraflar 4.2.2.2.5. Yaprakhisar: Envanter No:2

Tespit çalışması kapsamında çalışılan Envanter No:1 yapı grubu, 4-5 tekil kütlede oluşmaktadır. Avlu kapısı ve duvar ile tanımlı bir avlu etrafında, birbirlerine bitişik veya üstüste yerleşmiş yapıların belli bir plana göre bir defada inşa edilmediği, olasılıkla yaşam kitlesine değişik tarihlerde eklenmiş, dönem ekleri oldukları anlaşılmaktadır. Ancak bu yapıların işlevleri anlaşılamamaktadır. Yapılar çamur harçlı moloz taş duvarlar ile inşa edilmiş, ana yapının üst kat mekanı ise ahşap kirişleme ile kapatılmıştır.

Fotoğraflar 4.2.2.2.6. Yaprakhisar: Envanter No:1

Yaprakhisar'da çalışılan bir diğer grup ise; üç ayrı konut biriminden oluşan ve bu birimlerin bir araya gelerek bir sokağı tanımladıkları bir yapı kompleksidir. Bu konut birimlerinden doğuda bulunan ikisi, 4 ve 5 Envanter numaraları ile incelenmiştir. Yukarıda yerleşimde bulunan geleneksel konutların ortak özellikleri olarak özetlenen veriler, artık kullanılmayan bu yapı grupları için de geçerlidir. Yapılar dikdörtgen formludur ve açıklıkları sokak cephelerinde bulunmaktadır.

Fotoğraflar 4.2.2.2.7. Yaprakhisar: Envanter No:4, Envanter No:5

4.2.2.3 Belisırma Köyü

Ihlara Vadisi'nin tam ortasında yer alan Belisırma Köyü, Melendiz Çayı'nın doğu yamacı boyuna yerleşmiştir. Köy, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 10.10.1991-1150 sayılı kararıyla, Kentsel ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillenmiştir.

Köyün geleneksel konut dokusunun yayıldığı alan ve niteliği, köy "S" formunda bir yay çizdiği için bir bakışta algılanamamaktadır. Yerleşmenin üst kesimlerindeki konutlar daha fazla terk edilmektedir. Geleneksel dokudaki bu yoğun terk edilmişlik durumu ise; kullanılmayan yapıların hızla yıpranmasına neden olmaktadır. Zaman içerisinde yıpranan konut birimlerinin çalışılan diğer yerleşimlerde olduğu gibi, mülkiyet ilişkilerini ve işlevsel ayrımlarını okumak güçleşmektedir.

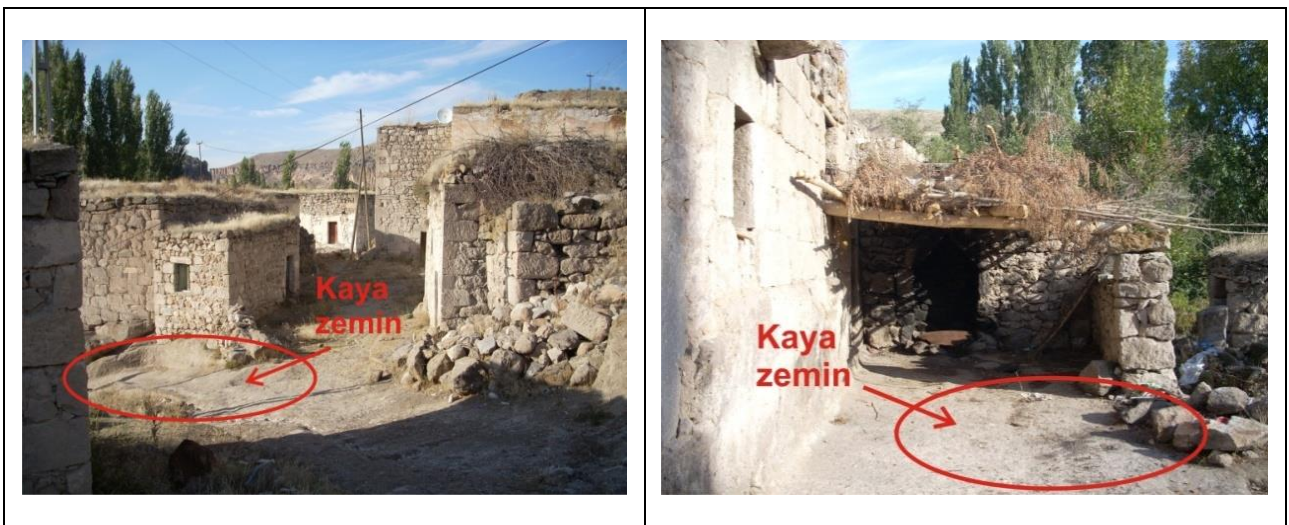
Fotoğraflar 4.2.2.3.1. Belisırma Genel Görünüm, Terk Edilmiş Geleneksel Konutlar

Köyde bugün Saint Georges Kilisesi, Kırkdamaltı Kilisesi, Bahattin Samanlığı Kilisesi ve Direkli Kilise bulunur. Bunların yanında çay kenarında ziyaretçilere hizmet veren restoran işletmeleri bulunmaktadır. Ancak yerleşimi ziyaret eden turist gruplarında öncelikli amacın kiliseleri gezmek ve çay kenarındaki restoranlarda yemek yemek/ dinlenmek olduğu, çok az sayıda ziyaretçinin ise geleneksel yerleşimi gezdiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla günümüzde Belisırma'ya gelen ziyaretçilerin eğilimleri, mevcut dokunun ne şekilde kullanılabileceği konusunda (günübirlik vb.) soru işaretleri yaratmaktadır.

Fotoğraflar 4.2.2.3.2. Çay Kenarında Bulunan Turistik Tesisler

Belisırma'da da yakın yerleşimlerde görüldüğü gibi; geleneksel dokunun mülkiyet deseni yerleşim özellikleri ve dokunun terk edilmiş/ yıpranmış olmasına bağlı olarak net bir şekilde okunamamaktadır. Sokaklar yine düzensiz, birden fazla yapıdan oluşan konut birimleri ise; topografya ile uyum içinde ve yoğun bir şekilde gelişmiştir. Dokunun belirgin bir diğer özelliği; eğime yerleşen ve çoğu zaman kayalık zemine oturan konutların, alt kotlarda bulunan düz çatılı yapıları teras olarak kullanmalarındadır. Yerleşimin bazı kısımlarında, sokak döşemesi olarak doğal kaya zemin yer yer şekillendirilerek (basamaklandırma, su akışını sağlama gibi) kullanılmıştır.

Fotoğraf 4.2.2.3.3. Kaya Zeminin Döşeme Olarak Kullanıldığı Sokak; Avluda Kaya Zemin Örneği

Konut birimleri genellikle tek mekanlı bir yaşam birimi ve bu birime servis veren diğer birimler (depo, mutfak, ahır gibi) ile bunların iç içe geçtiği kaya oyma mekanlar şeklinde görülmektedir. Burada öne çıkan özellik ise yapıların kaya oluşumu sadece kaya oyma mekanlar yaratarak değil, aynı zamanda temel olarak ve avlu döşemesi/ merdiveni şeklinde de kullanılmalarıdır. Belısırma geleneksel konutlarının en genel ve ortak özelliği, çalışılan diğer yerleşimlerde de görüldüğü gibi; 1 veya 2 katlı olup tek mekandan oluşmalarıdır. Yapıların tamamı yığma teknik ve taş malzeme ile inşa edilmiştir. Dikdörtgen veya kare formladırlar. Yapıların hepsi ahşap kirişleme üzerine gelen düz ve toprak dolgu çatılıdır.

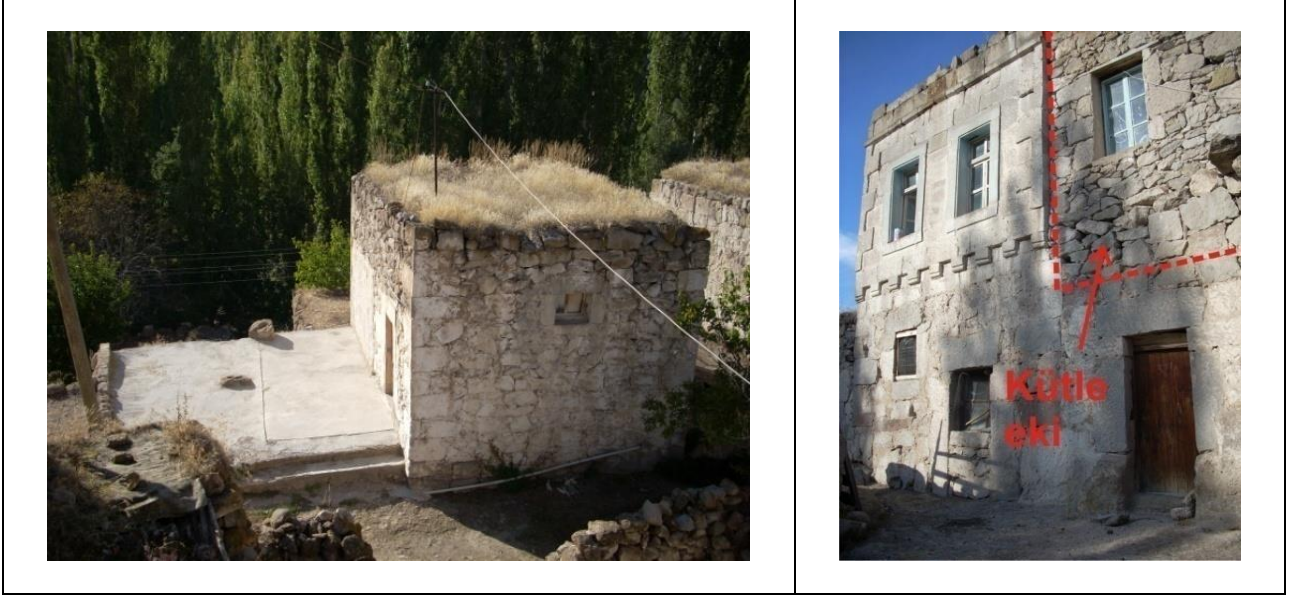
Fotoğraflar 4.2.2.3.4. Kaya Oluşumun Yapı Temeli ve Avlu Elemanı Olarak Kullanılması
(Envanter No:1)

Sınırları okunabilen sayılı örnekte avlular, genellikle duvar ile tanımlanmıştır. Avlu zeminleri döşemesizdir veya yer yer doğal kaya zemin döşeme yerine geçmektedir. Tuvalet her zaman yaşam ve servis birimlerinden ayrı, avluda konumlanmıştır. Tekil servis birimlerinin dışında, kayaya dayalı inşa edilmiş servis birimleri, kaya oyma mekanlar ile ilişkidir. Bu kullanım biçimi, kayaya oyulmuş bir mekanın ön kısmına duvar inşa edilerek; ek bir servis mekanının elde edilmesi şeklindedir.

Burada da bazı yapıların sokak cephelerinde kesme taş kullanılmış, bazı örneklerde ise aynı cephede profilli silme ve söve gibi elemanlar kullanılmıştır. Ön cephede görülen bu uygulamalar, yapıda sokaktan görünüme önem verildiğini göstermektedir. Cepheler çoğunlukla sıvasızdır veya derzleme şeklinde taşları kısmi olarak açıkta bırakan sıva uygulanmıştır. Pencereler dikdörtgen form, 1:2; 1:2.5 oranlarındadır ve çift kanatlı ahşap doğrama kullanılmıştır. Çoğu yapıda ızgara formu demir parmaklık kullanılmıştır.

Tek katlı ve tek mekanlı konut tipleri dışında Belısırma'da sıklıkla görülebilen bir diğer konut birimi tipi, zemin katta dikdörtgen formda bir servis birimi (ahır, depo) ve bu dikdörtgenin bir yarısı üzerinde yer alan tek mekanlı bir yaşam biriminden oluşmaktadır. Zemin kattaki dikdörtgen formun diğer yarısı üst kattaki yaşam alanı için çalışan bir teras

niteliği kazanır. Yerleşimde incelenen bazı örneklerde, bu tipolojideki konut birimlerinde üst kattaki açık terasın bir kütle eki ile kapatılarak yaşam alanının genişletilmesiyle sonuçlanan müdahaleler yapıldığı görülmüştür.

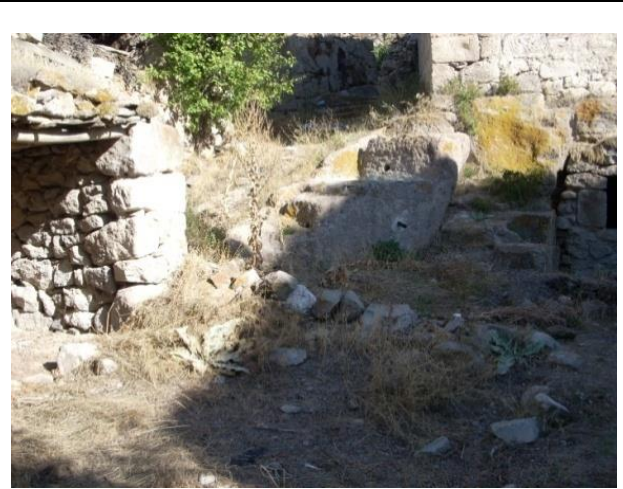
Fotoğraflar 4.2.2.3.5. Alt Katı Servis Birimi Üst Katı Yaşam Alanı ve Terastan Oluşan Tipik Bir Yapı örneği (solda); Terasın Üzerine Kütle Ekinin Yapıldığı Yapı Örneği (Sağda, Envanter No:3)

Şu ana kadar bahsedilen konut birimlerinden farklı olarak, Belısırma'da Envanter Numarası 1 ile tespit edilen yapı grubu oldukça korunmuş ve yanyana iki odadan oluşan bir yaşam birimi ile karşısında geniş, penceresiz ve tonozlu bir servis birimi ve bunların arasında bulunan bir sofadan oluşmaktadır. İki adet odadan oluşan yaşam birimi kaya üzerine oturmakta, temel işlevi görmekte olan bu kayanın altında ise oyma ve duvar örme yoluyla elde edilmiş bir mekan daha bulunmaktadır.

Aynı örnekte, üzeri ahşap kirişleme ile kapatılmış sofanın uç kısmında, giriş kapısının karşısında bir ocak ve zeminde ise bir tandır bulunmaktadır. Sofadan tek kanatlı ahşap kapılar ile girilen iki oda mimari elemanları bakımından sadedir. Ancak odalardan birinde kapının üzerini boydan boya geçen ve yaklaşık 1 m. genişliğinde bir ahşap asma kat bulunmaktadır.

Fotoğraflar 4.2.2.3.6. Belısırma: Envanter No:1, Kayaya Oturan Yaşam Birimi ve İç Mekân Görünümü

Fotoğraflar 4.2.2.3.7. Belısırma: Envanter No:1, Orta Sofada Ahşap Kirişleme ve Avluda Kaya Oluşum

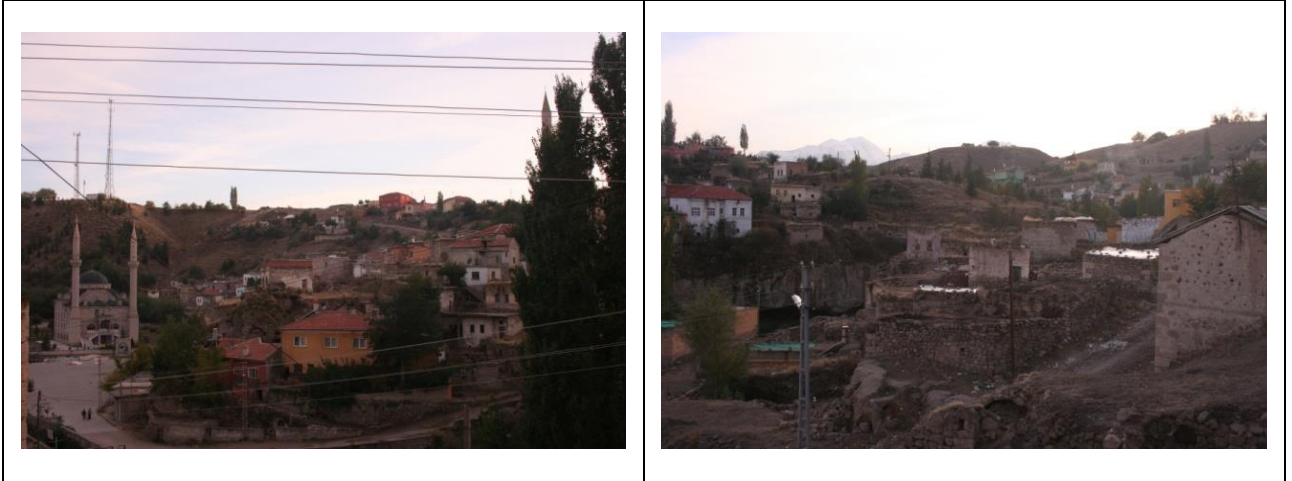
Belısırma'da Envanter Numarası 4 ile tespit edilen konut biriminde de; bir öncekine benzer şekilde bir sofa mevcuttur. Taş merdivenle çıkılan yarı açık mekan, iki yanında birer odaya girişi sağlamakta; bu girişlerin ortasında ise yine bir ocak bulunmaktadır. Eğimli bir araziye yerleşmiş bu konut grubunda alt kotta bulunan mekanların düz çatıları, üst kotta yaşam birimlerinin önündeki açık alanlar niteliğindedir. Alt kotta bulunan bu mekanlar, daha önce bahsedildiği gibi, kaya oyma mekanların ön kısımlarına insan eliyle inşa edilmiş ek servis mekanlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla sokaktan girilen tonozlu mekanlar, arka kısımda bir kapı ile girilen yeni bir kaya oyma servisi şeklinde içeriye doğru devam etmektedir.

Fotoğraflar 4.2.2.3.8. Belisırma: Envanter No: 4, Alt Kotta Bulunan Servis Mekanları, Yaşam Birimlerine Girişi Sağlayan Yarı-Açık Mekan

4.2.2.4 Ihlara Beldesi

Ihlara Vadisi'nin güneyinde ve Aksaray şehir merkezinin 38 km. güneydoğusunda yer alan Ihlara Beldesi'nin, eski mahalleleri olan Çarşı içi, Kayaardı, Karşı ve Kayabaşı mahalleleri; Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 10.10.1991-1150 sayılı kararıyla, Kentsel ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillenmiştir.

Fotoğraflar 4.2.2.4.1. Ihlara Beldesi Genel Görünüm

Yerleşime kuzeyden girilirken doğu yamaçta görülen geleneksel doku büyük ölçüde terk edilmiş, yapılar kullanılmamanın getirdiği sorunlar sonucu yıpranmaya yüz tutmuştur. Kasabanın günümüz yaşam alanı ise daha çok meydan ve cami çevresi ile Çay'ın batı yamacına kaymıştır. Bu alanlarda izlenen yeni yapılaşma örnekleri arasında yine terk edilmiş veya yapılan müdahaleler ile kullanımı devam eden geleneksel konutlar görülebilmektedir. Köyün merkezinde geniş ve incelenen diğer yerleşimlere göre daha düzenli bir meydan,

kısacası bir merkez organizasyonu mevcuttur. Meydanın etrafında kahve ve sıra dükkanlar yer almakta, karşısında ise yeni cami bulunmaktadır.

Fotoğraflar 4.2.2.4.2. Ihlara Beldesi Meydandan Genel Görünüm

Fotoğraflar 4.2.2.4.3. Ihlara Beldesi Meydan Çevresinde Yer Alan Dükkanlar

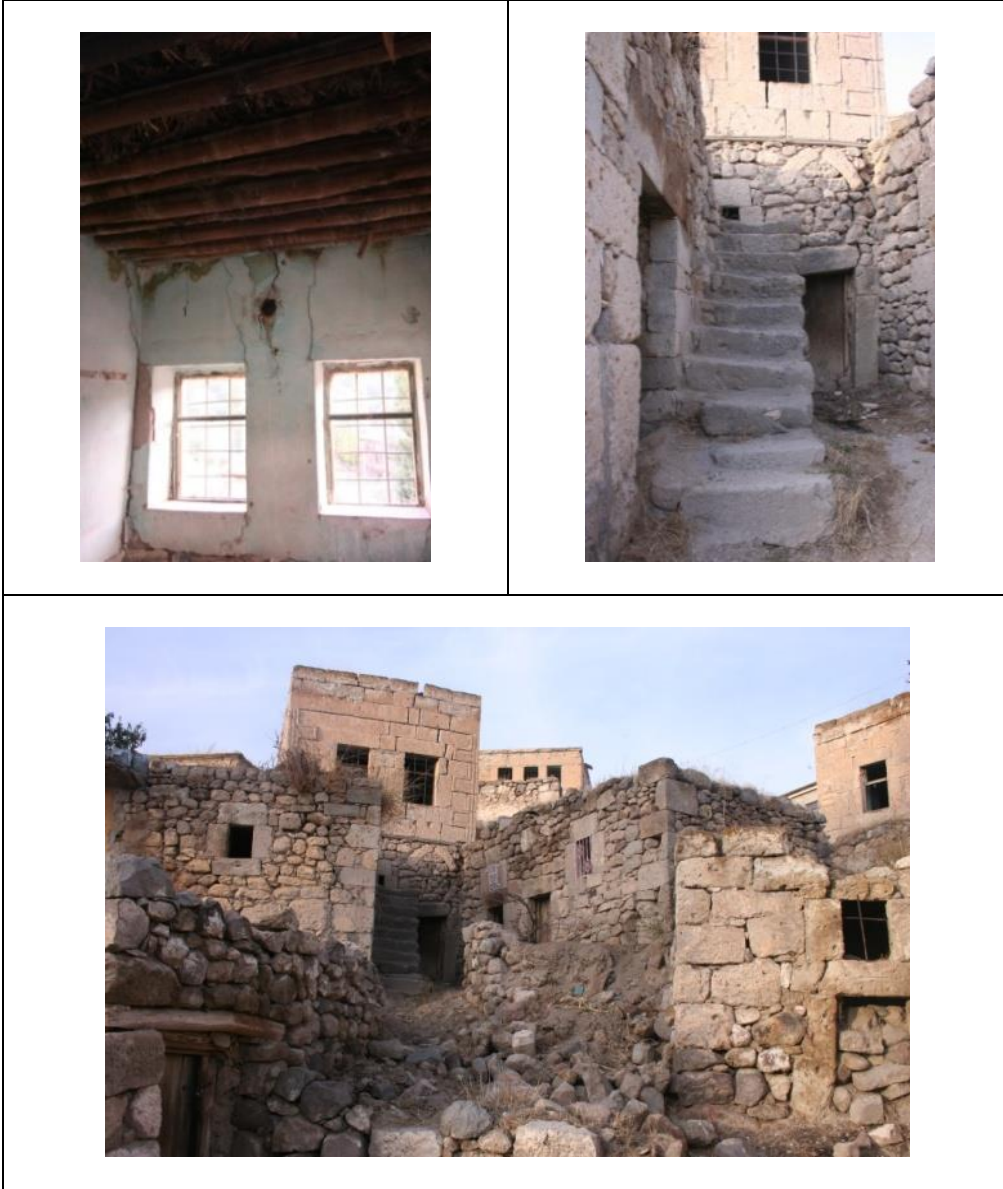
Ihlara’da da incelenen diğer yerleşimlerde olduğu gibi, geleneksel dokunun mülkiyet deseni ve yaşam sınırları net olarak okunamamaktadır. Bu durum yerleşim düzeninde yaşam birimlerinin büyük ölçüde içiçe geçmiş karakteri ve dokunun süreç içinde olumsuz yönde nitelik değiştirmesinden kaynaklanmaktadır. Sokaklar yine düzensizdir, birden fazla yapıdan oluşan konut birimleri ise topografya ile uyum içinde ve yoğun bir şekilde gelişmiştir. Konut birimleri çoğu zaman tek mekanlı bir yaşam birimi ve bu birime servis veren diğer birimler (depo, mutfak, ahır gibi) ile bunların içiçe geçtiği kaya oyma mekanlar şeklinde görülmektedir. İncelenen yapıların bir kısmında kayalık zeminin temel olarak kullanıldığı görülmüştür.

Fotoğraflar 4.2.2.4.4. Ihlara Geleneksel Dokuda Bulunan Terkedilmiş Konutlar

Dokuda yer alan geleneksel konutlar 1 veya 2 katlı olup, tek mekandan oluşmaktadır. Yapıların tamamı yığma teknik ve taş malzeme ile inşa edilmiştir ve dikdörtgen veya kare formdadırlar. İki katlı yapılarda yaşam mekanları yine üst katta ve tek mekan şeklindedir. Alt kat ise servis amaçlı kullanılmaktadır. Depo, ahır, mutfak gibi servis birimleri ise küçük ölçekli bir avlu etrafında toplanmaktadır. Yerleşimde görülen bir diğer belirgin özellik ise yapıların birbirlerinin düz çatılarını yer yer teras olarak kullanmalarındır. Genellikle bu teraslara ulaşan bir taş merdiven yapıya dayalı olarak bulunmaktadır.

Burada da bazı yapıların sokak cephelerinde kesme taş kullanılmış; bazı örneklerde ise aynı cephede profilli silme, söve ve pencere üzerlerinde kemer gibi elemanlar kullanılmıştır. Ön cephede görülen bu uygulamalar, yapıda sokaktan görünüme önem verildiğini göstermektedir. Cepheler çoğunlukla sıvasızdır veya derzleme şeklinde taşları kısmı olarak açıkta bırakan sıva uygulanmıştır. Pencereler dikdörtgen form, 1:2; 1:2.5 oranlarındadır ve çift kanatlı ahşap doğrama kullanılmıştır. Çoğu yapıda ızgara formu demir parmaklık kullanılmıştır. Yapıların hepsi düz ve toprak dolgu çatılıdır.

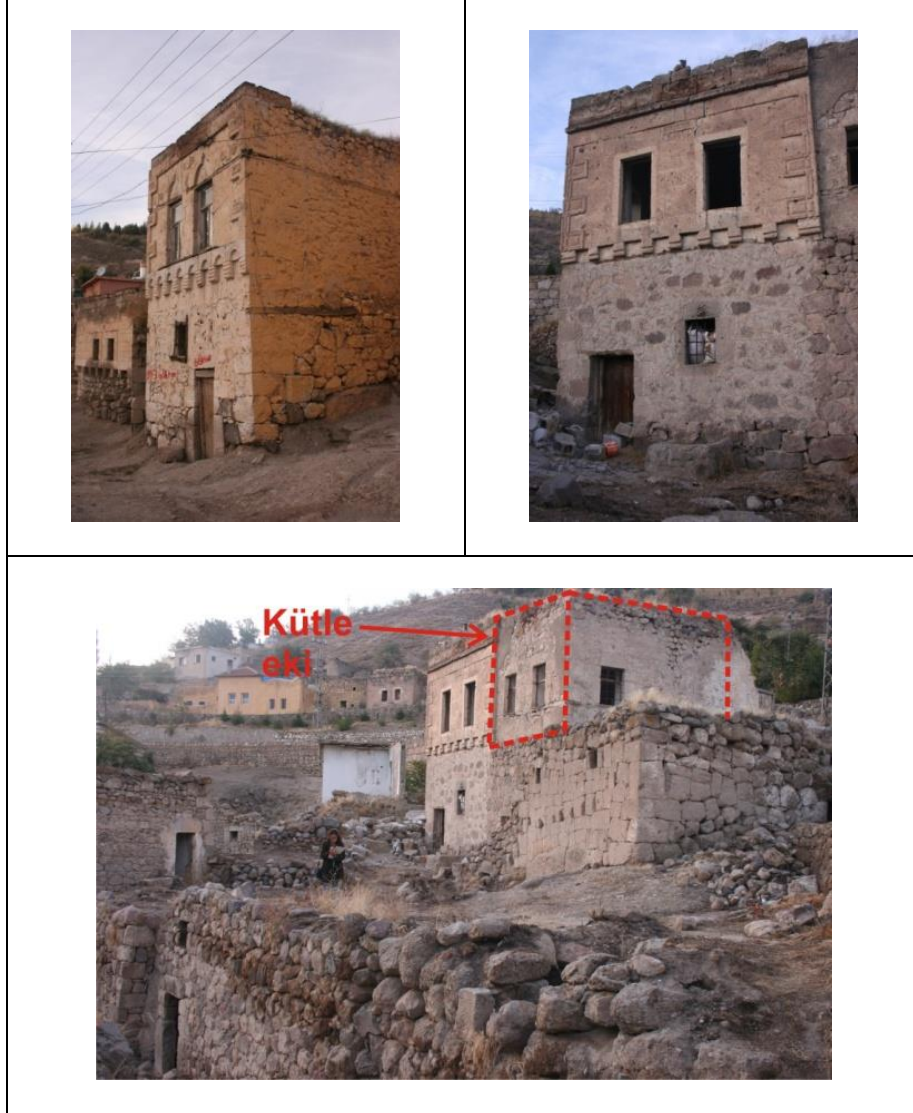

Fotoğraflar 4.2.2.4.5. Ihlara Beldesi: Envanter No:1

Fotoğraflar 4.2.2.4.6. Ihlara Beldesi: Envanter No:2

Yukarıda bahsedildiği gibi, Envanter Numarası 4 ile tespiti yapılan konut biriminde, ana yapının ön kısmındaki geniş açık alanın; alt kotta bulunan bir başka konut grubuna ait bitişik servis mekanlarının düz çatılarından oluştuğu görülmektedir. Aynı örnekte, Belisırma'da olduğu gibi, çatısı yaşam birimi için teras işlevi gören tek katlı servis biriminin üzerine kat eki yapılmış ve yaşam alanı genişletilmiştir.

Fotoğraflar 4.2.2.4.7. Ihlara Beldesi: Envanter No:3 (Solda), Envanter No:4 (Sağda)

Yerleşimde bulunan yeni yapı örnekleri, betonarme ve kırma çatılı olup; kullanılan renk, oran ve malzeme açısından geleneksel doku karakteri ile uyum içerisinde değildir. Bu durum sağdaki örnekte görüldüğü üzere, yeni yapı geleneksel yapı ile doğrudan ilişkiye geçtiğinde daha çok göze çarpmaktadır.

Fotoğraflar 4.2.2.4.8. Ihlara Beldesi Dokuda Yer Alan Yeni Yapı Örnekleri

BEŞİNCİ BÖLÜM

5 MEVCUT DURUMUN GENEL DEĞERLENDİRMESİ VE GELECEĞE İLİŞKİN POLİTİKA YÖNELİMLİ ÖNERİLER

Araştırmanın sonuç bölümünde, öncelikli olarak Ihlara ÖÇK Bölgesi kapsamında yer alan yerleşimler genel olarak SWOT analizinin bileşenleri olan güçlü, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler bağlamında; sosyo - ekonomik açıdan ve kırsal yerleşim bakımından fiziksel ve mekansal boyutları ile genel bir özet tablo olarak değerlendirilmiştir (Tablo 5.1.1.1). Bu bağlamda ÖÇK Bölgesi yerleşim yerlerine ilişkin geleceğe yönelik olarak 30 yıllık sosyo - ekonomik öngörülerde bulunulmuştur.

Bu değerlendirmelerin ardından alt başlıklarda, alanın Kırsal Yerleşim ve Geleneksel Mimarisine ilişkin uzman görüşlerine dayalı yerleşim birimleri odaklı daha detaylı değerlendirmeler ışığında öneriler geliştirilmiştir.

5.1 MEVCUT DURUMUN SOSYO - EKONOMİK DEĞERLENDİRMESİ VE ÖNERİLER

5.1.1 Alanın Sosyo - Ekonomik SWOT Analizi

Genel olarak bu bölümde yer alan değerlendirmeler; Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin durum analizi kapsamında yürütülen Hanehalkı Anketleri, Ziyaretçi Anketleri, yerleşim birimlerinin fiziksel ve mekansal boyutlarına ilişkin Mimari Yapı ve Kırsal Yerleşim Envanterleri çalışmalarının yanı sıra; ilgili paydaşların görüşlerine dayalı analizlere dayanmaktadır.

Bu alanda belirtilen zayıf yönler ve tehditler aslında ülkemizdeki tüm özel koruma alanlarında da karşılaşılabilecek sorunlar olmaktadır. Genelde bu türden özel koruma alanlarında; varolan yasal düzenlemeler, uygulanan politikalar, planlama, uygulama, izleme ve denetleme alanlarında çok yönlü ve benzer sorunların yaşandığı bilinmektedir.

Genelde bu türden korunan alanların insan kaynaklı karşılaştıkları en önemli tehditler, doğal ve kültürel varlıkların, yerleşme, tarla açma, ağaç kesimi, avcılık, otlatma, rekreasyon ve turizm gibi nedenlerle zarar görmesidir. Özellikle de turizm etkinlikleri nedeni ile düzensiz olarak alanın kullanımı, plansız yapılan tesisler ve gerçekleştirilen etkinlikler doğal ortamın doğrudan ya da dolaylı olarak zarar görmesine yol açmaktadır. Oysa ki bu korunan alanların kullanımında hedeflenen amaç, doğal ve kültürel kaynakların değerlerinin korunması ve bozulmadan gelecek kuşaklara aktarılmasıdır.

Bu hedeflere ulaşmak için yöre insanı öncelikli olarak;

- Korunan alan,
- Bu alanlardan beklenen potansiyel faydalar,
- Getirilen kısıtlamalar,
- Sağlanan yasal haklar ve alternatif gelir kaynakları gibi konularda eğitilmeli ve bilinçlendirilmelidir.

Öte yandan bu bilinç yükseltme çalışmalarının yanında yöre insanının yaşam standartlarını insani yaşam düzeyinde tutmasını sağlayacak ekonomik güç ve kaynaklara erişim gibi temel faktörlerin de göz ardı edilmemesi bölge içinde koruma ve kullanma dengesi açısından oldukça önemli görülmektedir.

Bu genel açıklamaların ardından aşağıda alana ilişkin geliştirilmiş yerleşim temelli değerlendirmeler, bu konuda alınması gereken acil önlemler açısından önemli öneriler sunmaktadır.

Tablo 5.1.1.1. Ihlara ÖÇK Bölgesi SWOT Analizi

		Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Olanaklar	Tehditler
Sosyo - Ekonomik		Coğrafi Konumu ve Yapısı Zengin Kültürel ve Tarihi Dokusu Genç Nüfusun Varlığı Turizm Potansiyeli	Nüfus Kaybı; Mevsimlik ve Sürekli Göç Vermesi Eğitim Düzeyinin Düşüklüğü Doğal Kaynakların Korunamaması ve Etkin Kullanılmaması Ulaşımındaki Yetersizlik Su Kaynağı Potansiyelin Düşük Olması Hayvancılık Faaliyetlerinin Azalması Konaklama Tesislerinin ve Alt Yapının Yetersizliği Hanelerin Geçim Düzeylerinin Düşüklüğü İşsizlik Oranın Yüksekliği Alan İle İlgili Sosyo - Ekonomik ve Kültürel Verilerin Eksikliği ve Sistematik Olarak Düzenlenmemesi Gerek Bölge İçindeki Gerekse Bölge Dışından Ziyaretçi Olanların Yeterli Düzeyde Koruma Bilincinin Bulunmaması Yasaklara Kısmen Uyulması ve Yasal Yaptırımların Yeterince Uygulanmaması	Bölgenin Özel Çevre Koruma Bölgesi ve ÖÇKK Denetiminde Olması Bölgede Eğitim Programlarına Destek Sağlayacak Bir Üniversitenin Yakınlığı Yurt Dışında Yaşayan Yöre İnsanlarının Varlığı İnanç Turizmine Olan İlgi Kaplıcaların Varlığı	Çevre Bilincinin Yetersizliği Kontrolsüz İşyerleri Su Kirliliği Kurumsal ve İçerik Olarak Birbirinden Farklı Koruma Yasal Statülerin Çok Sayıda Olması ve Bir Bütünlük Sağlanamaması, Yetki Kargaşası Doğayı Koruma Amacıyla İmzalanan Uluslar Arası Sözleşmelerin ve Kararların Yerel Birimlere Yansıtılmaması, Yeterli Bilgilenmelerin Sağlanmaması Bölgede Kaya Düşmeleri vb. Risklerin Varlığı
Fiziksel - Mekansal	Kırsal Yerleşimler	Ihlara Vadisinin Sahip Olduğu Doğal Değerler Ihlara Vadisi Genelinde Yer Alan Tarihi ve Arkeolojik Değerler	Ürgüp - Göreme Turizm Odağının Bölgenin Çok Yakınında Yer Alması	Yaprakhisar Yerleşmesinde Yer Alan Ziga Kaplıcalarının Varlığı	Yerleşmelerin Bir Kısımının Jeolojik Sakıncalı Alanlar İçinde Yer Alması Turizmin gelişme beklentisinin, akılcı turizm yatırımları ile karşılanamayacak düzeyde yüksek olması.

Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin Tablo 5.1.1.1'de düzenlenen "Sosyo - Ekonomik Özet SWOT Analizi" ne ilave olarak; ÖÇK Bölgesi yerleşim yerlerine ilişkin, her bir yerleşim yeri ölçeğinde tarım, turizm türleri kapsamında geliştirilen sosyo - ekonomik öneriler "5.2.1. Kırsal Yerleşimlerin Değerlendirilmesi ve Öneriler" başlığı altında ayrıntılı olarak verilmiştir.

5.1.2 Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin 30 Yıllık Geleceğine İlişkin Sosyo - Ekonomik Öngörüler

Önceki bölümlerde Ihlara ÖÇK Bölgesi'nin geçmiş ve günümüz verilerinden bir durum analizi yapılmıştır. Bu bölümde ise bu verilere dayalı olarak ÖÇK Bölgesi'nin gelecek 30 yılına ilişkin sosyo - ekonomik öngörüler oluşturulmuştur. Öngörülerin oluşturulmasında konu ile ilgili elde edilen geriye dönük verilerden yıllara göre bir büyüme oranı elde edilmiş olup $[5 \text{ yıllık büyüme oranı} = ((V_{2009} - V_{\text{Başlangıç yılı}}) / V_{\text{Başlangıç yılı}}) * (5 / \text{Aradaki toplam yıl})]$; bu oran baz alınarak tahminde bulunulmuştur. Bu öngörüler, herhangi bir dış faktör etkisi hesaba katılmadan yapılmıştır (*Dönemlere bağlı politika, sel, kuraklık vb. popülasyon dengeleyici faktörler değerlendirilmemiştir*).

	Ihlara	Selime	Belisırma	Yaprakhisar
1970	3344	1338	457	777
1975	4380	1688	535	884
1980	3927	1845	589	804
1985	3588	1867	546	810
1990	3922	2318	541	657
2000	3767	2583	468	501
2007	2777	2510	495	479
2008	2830	2408	489	459
2009	2808	2356	503	440
2010	2275	2358	474	473
2015	1985	2368	480	447
2020	1733	2377	486	422
2025	1512	2387	493	399
2030	1320	2397	499	376
2035	1152	2407	505	355
2040	1005	2417	512	336
5 Yıllık Büyüme Oranı	-0,1273	0,0041	0,0129	-0,0556

Kaynak: TÜİK (1970-2009)

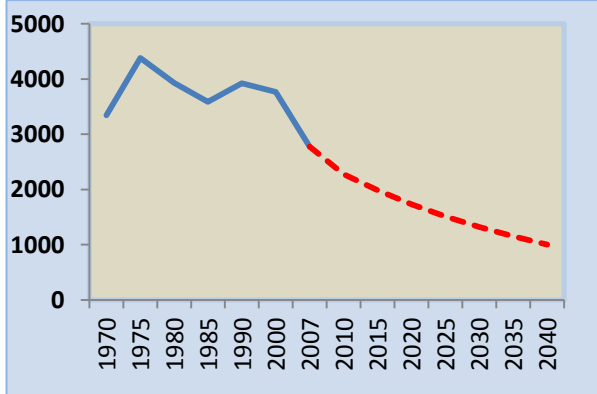
Ihlara ÖÇK Bölgesi yerleşim yerleri nüfusunun gelecek 30 yıllık öngörüsü değerlendirildiğinde; ÖÇK Bölgesi yerleşimlerinden Selime Beldesi'nde ve Belisırma Köyü'nde Tablo 5.1.2.1'de görüldüğü gibi kısmi nüfus artışları beklenmektedir. 5 yıllık büyüme oranları temelinde yapılan tahminler ışığında; 2040 yılı nüfusu Selime Beldesi için

2417(Selime Beldesi için nüfus değişimlerinin istikrar gösterdiği 1990 - 2009 yıllarındaki beş yıllık değişimler baz alınarak öngörüde bulunulmuştur.), Belisırma Köyü için 512 ve Ihlara Beldesi için 1005, Yaprahisar Köyü için 336 olarak öngörülmektedir. 2009 yılı ADNKS'ye göre toplam 6107 olan ÖÇK Bölgesi yerleşim yerleri nüfusunun, 2040 yılında toplamda 1837 kişi eksilmeyle 4270 olacağı öngörülmektedir. Dışarıdan bir etki olmadığı ve ÖÇK uygulamaları kararlılıkla sürdürüldüğü takdirde ÖÇK Bölgesi için aşırı bir nüfus baskısı ve artışı beklenmemektedir. Aksine halihazır dışarıya devam eden göçün süreceği tahmin edilmektedir. (Tablo 5.1.2.1).

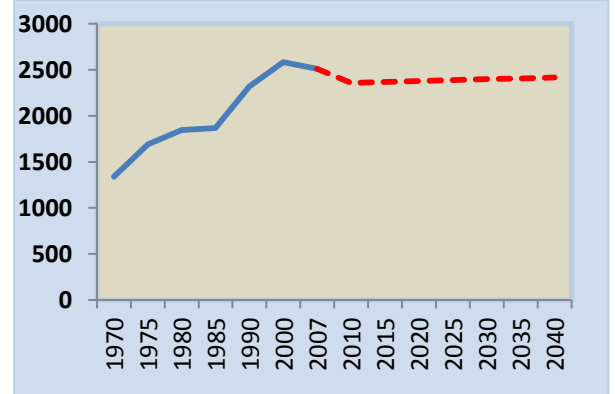
Bu kapsamda 2040 yılında Ihlara Beldesi'nin nüfusunun 2009 yılına (2808) göre büyük oranda azalarak 1005 kişiye ineceği öngörülmektedir. Bu veriler Ihlara Beldesi'nin 2040 yılına kadar mevcut göçün sürmesi durumunda belde statüsünden köy statüsüne düşeceğini öngörmektedir. ÖÇK Bölgesi'nde 2040 yılında nüfusunun azalacağı öngörüsünde bulunan diğer bir yerleşim birimi Yaprahisar Köyü'dür. Yaprahisar'ın 2009 yılında 440 olan nüfusunun 2040 yılında 336 kişiye düşeceği öngörülmüştür (Tablo 5.1.2.1).

ÖÇK Bölgesi yerleşim yerleri arasında gelecek 30 yılda azda olsa nüfus artışı beklenen yerleşim yeri Selime Beldesi'dir. Selime Beldesi'nin nüfusunun 2009 yılına (2356) göre biraz artarak 2417 kişiye çıkacağı öngörülmektedir. Kısmide olsa nüfus artışı öngörülen diğer yerleşim yeri Belisırma Köyü'dür. Belisırma Köyü nüfusunun 2009 yılına (503) göre çok azda olsa artarak 512 kişiye çıkacağı öngörülmektedir (Tablo 5.1.2.1).

Şekil 5.1.2.1. Ihlara Beldesi
Gelecek 30 Yıllık Nüfus Öngörüsü (2010 - 2040)

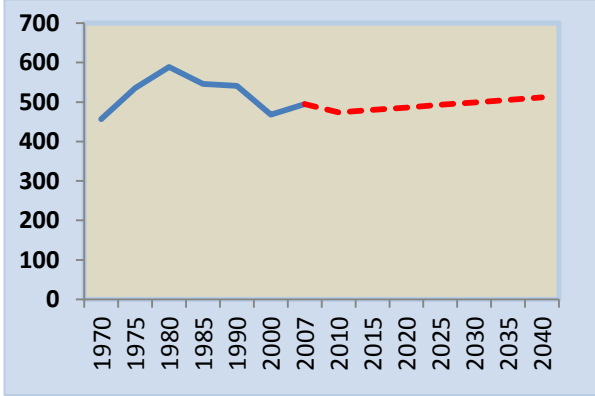

Şekil 5.1.2.2. Selime Beldesi
Gelecek 30 Yıllık Nüfus Öngörüsü (2010 - 2040)

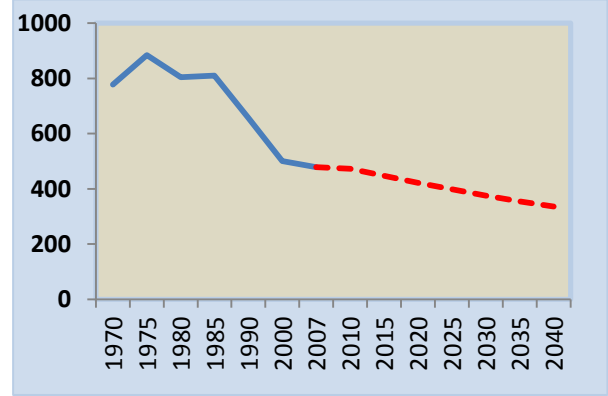

Selime Beldesi için nüfus değişimlerinin istikrar gösterdiği 1990 - 2009 yıllarındaki beş yıllık değişimler baz alınarak öngörüde bulunulmuştur.

Şekil 5.1.2.3. Belisırma Köyü
Gelecek 30 Yıllık Nüfus Öngörüsü (2010 - 2040)

Şekil 5.1.2.4. Yaprakhisar Köyü
Gelecek 30 Yıllık Nüfus Öngörüsü (2010 - 2040)

Yukarıda ÖÇK Bölgesi yerleşim yerlerinin gelecek otuz yıllık nüfus öngörülerinde bulunulmuştur. Aşağıda ise ÖÇK Bölgesi yerleşim yerlerinin idari açıdan bağlı olduğu Güzelyurt İlçesi'nin tarımsal varlığına ilişkin geleceğe yönelik otuz yıllık öngörülerde bulunulacaktır. Güzelyurt İlçesi ÖÇK Bölgesi sınırları içinde yer almamakla birlikte; bulunduğu konum itibarıyla idari ve sosyo - ekonomik açıdan ÖÇK Bölgesi'ni etkilemektedir. Bu nedenle ÖÇK Bölgesi'ne yönelik planlama ve uygulamalarda nazara alınmak durumundadır. Tarımsal öngörülerin Güzelyurt İlçesi kapsamında yapılmasının diğer bir nedeni ise; ÖÇK Bölgesi yerleşim yerlerine ilişkin geçmişe yönelik (1970 - 2010) herhangi bir verinin (nüfus bilgileri haricinde) mevcut olmamasının doğurduğu zorunluluktur.

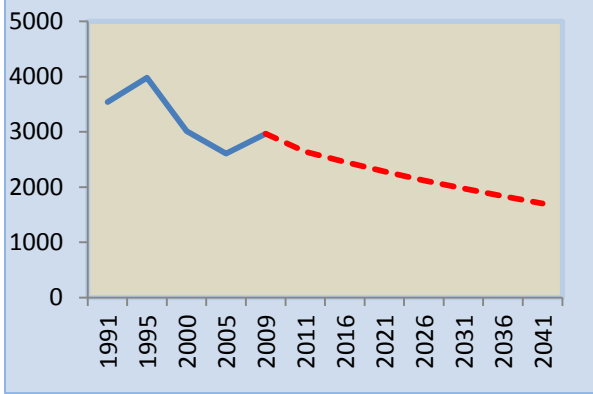
Tablo 5.1.2.2. Güzelyurt Hayvan Varlığının Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)

	Büyükbaş Hayvan		Küçükbaş Hayvan		Kümes Hayvanı
	Toplam	Sağulan Hayvan Sayısı	Toplam Küçük	Sağulan Hayvan Sayısı	Mevcut Sayı
1991	3541	1858	15745	8951	12247
1995	3980	2069	19662	12877	19330
2000	3011	1713	13875	8776	27000
2005	2610	1359	12945	7236	20340
2009	2968	1496	11456	6155	17430
2011	2643	1250	11693	6351	17202
2016	2457	1132	10855	5829	16638
2021	2283	1026	10077	5350	16093
2026	2122	929	9354	4910	15566
2031	1973	841	8684	4507	15056
2036	1834	762	8061	4136	14562
2041	1704	690	7483	3796	14085
5 yıllık Büyüme Oranı	-0,071	-0,094	-0,072	-0,082	-0,0328

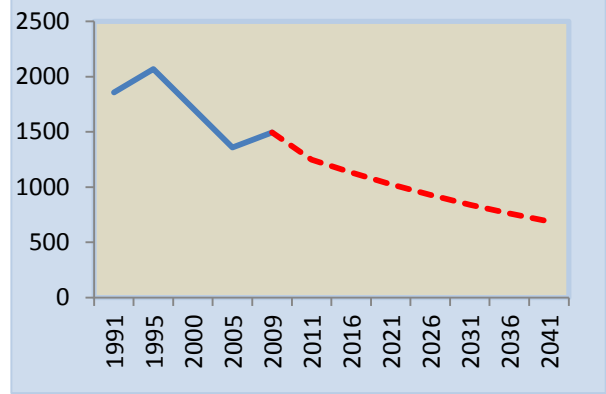
Kaynak: TÜİK (1991-2009)

Güzelyurt İlçesi'nin büyükbaş hayvan varlığı sayılarında 2000'li yıllardan bu yana sürekli bir düşüş olduğu görülmektedir. Hayvancılıkta görülen bu azalış gelecek 30 yıl içinde de süreklilik taşıdığı varsayıldığında; 2009 yılında 2968 olan büyükbaş hayvan sayısının 2041 yılında 1704'e ineceği öngörülmektedir. Yine ilçede 2009 yılında 11456 olan küçükbaş hayvan sayısının, 2041 yılında büyük bir eksilme 7483'e ineceği öngörülmektedir. İlçenin kümes hayvanı sayısının ise 2009 yılında 17430 iken, 2041 yılında 14085 olacağı öngörülmüştür (Tablo 5.1.2.2).

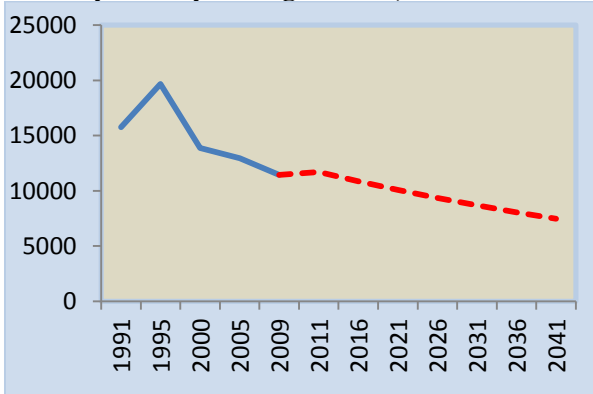
Şekil 5.1.2.5. Güzelyurt Toplam Büyükbaş Hayvan Sayısı Öngörülleri (2010 -2041)

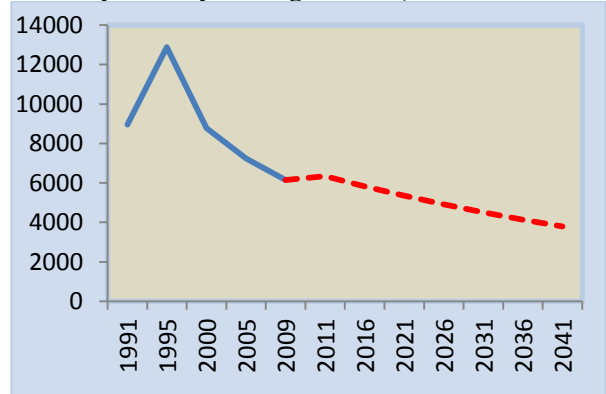
Şekil 5.1.2.6. Güzelyurt Sağılan Büyükbaş Hayvan Sayısı Öngörülleri (2010 -2041)

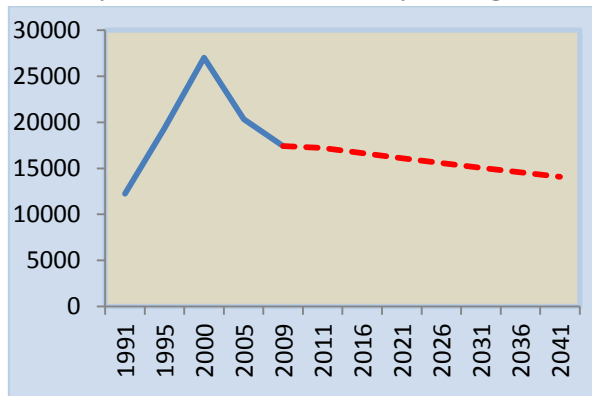
Şekil 5.1.2.7. Güzelyurt Toplam Küçükbaş Hayvan Sayısı Öngörülleri (2010 -2041)

Şekil 5.1.2.8. Güzelyurt Sağılan Küçükbaş Hayvan Sayısı Öngörülleri (2010 -2041)

Şekil 5.1.2.9. Güzelyurt Kümes Hayvanı Sayısı Öngörülleri (2010 -2041)

Tablo 5.1.2.3. Güzelyurt Tarla Ürünleri Üretimi (1991 - 2009)

Tarla Ürünleri		Tahıllar	Baklagiller	Endüstriyel Bitkiler	Yağlı Tohumlar	Yumru Bitkiler	Yem Bitkileri
1991	Hasat Edilen Alan(Dekar)	139.450	14.680	3.720	520	1.390	160.260
	Üretim(Ton)	31.765	1.241	11.443	50	1.979	2.250
1995	Hasat Edilen Alan(Dekar)	70.360	7.160	210	10	3.660	100
	Üretim(Ton)	12.107	860	522	1	9.824	500
2000	Hasat Edilen Alan(Dekar)	72.180	23.600	500	–	10.120	160
	Üretim(Ton)	15.608	2.000	2.242	–	32.855	770
2005	Hasat Edilen Alan(Dekar)	76.220	15.040	400	80	12.500	2.900
	Üretim(Ton)	17.780	1.387	1.332	8	35.120	1.030
2009	Hasat Edilen Alan(Dekar)	68.922	13.400	1.192	77	23.000	5.565
	Üretim(Ton)	9.320	1.076	4.908	7	70.500	4.147

Kaynak: TÜİK (1991-2009)

Güzelyurt tarla ürünlerindeki üretime ilişkin geçmişe dönük veriler (1991 - 2009) çok fazla değişkenlik gösterdiğinden, bu tabloya ilişkin gelecek otuz yıllık herhangi bir öngörü yapılmamıştır (Tablo 5.1.2.3).

Tablo 5.1.2.4. Güzelyurt Meyve Ağacı Sayısı (1991 - 2009)

Meyveler		Yumuşak Çekirdekli	Taş Çekirdekli	Sert Kabuklular	Üzüm ve Üzümsümler
1991	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı	3.000	4.400	156	10.160
	Toplam Ağaç Sayısı	3.500	5.500	156	10.160
	Üretim(Ton)	116	88	5	390
1995	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı	21.580	4.920	210	9.500
	Toplam Ağaç Sayısı	27.305	5.670	260	9.500
	Üretim(Ton)	1.290	61	10	3.200
2000	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı	22.120	5.220	210	9.500
	Toplam Ağaç Sayısı	29.145	5.800	260	9.500
	Üretim(Ton)	1.625	280	11	4.250
2005	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı	23.075	6.715	310	17.950
	Toplam Ağaç Sayısı	29.055	7.617	320	17.950
	Üretim(Ton)	818	171	16	5.298
2009	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı	16.365	6.207	325	1.850
	Toplam Ağaç Sayısı	17.545	6.526	338	1.850
	Üretim(Ton)	509	161	13	5.016

Kaynak: TÜİK (1991-2009)

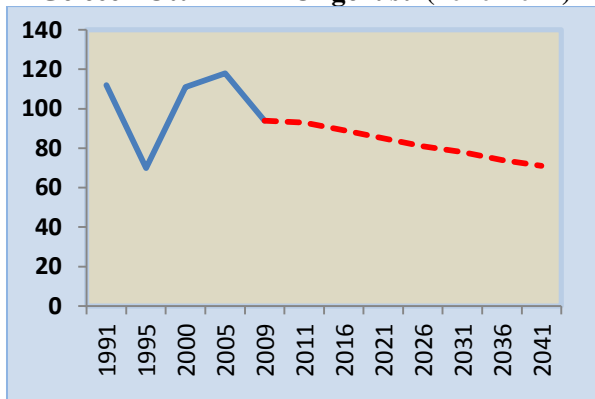
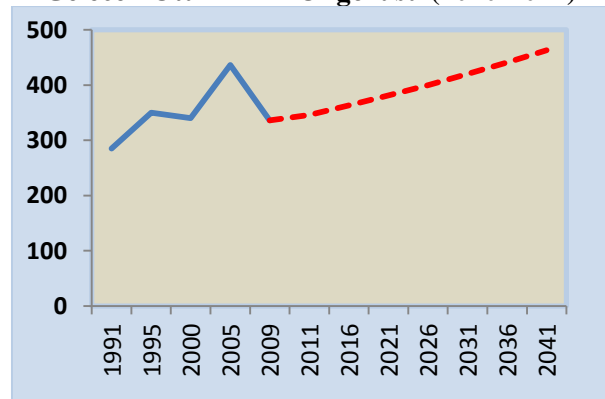
Güzelyurt meyve ağacı varlığına ve üretimine ilişkin geçmişe dönük veriler (1991 - 2009) çok fazla değişkenlik gösterdiğinden, bu tabloya ilişkin gelecek otuz yıllık herhangi bir öngörü yapılamamıştır (Tablo 5.1.2.4).

Tablo 5.1.2.5. Güzelyurt Sebze Üretimine Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)

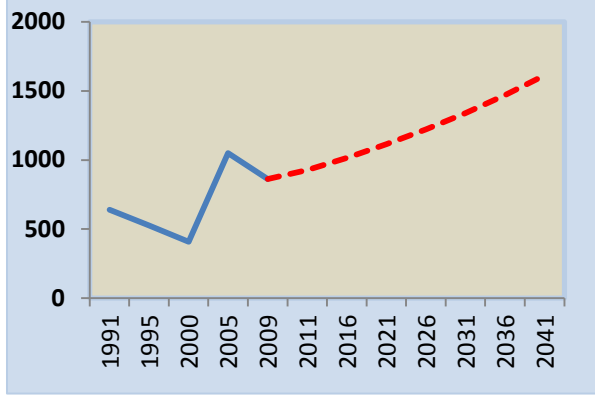
Yıl\Sebzeler	Yaprağı Yenen Sebzeler (Ton)	Baklagil Sebzeler (Ton)	Meyvesi Yenen Sebzeler (Ton)	Soğansı-Yumru-Kök Sebzeler (Ton)
1991	112	285	640	46
1996	70	350	525	76
2001	111	340	408	90
2006	118	436	1050	134
2011	94	336	863	110
2011	93	346	926	123
2016	89	363	1016	137
2021	85	381	1114	154
2026	81	400	1222	172
2031	78	420	1340	192
2036	74	441	1470	214
2041	71	463	1612	240
5 Yıllık Büyüme Oranı	-0,0446	0,0497	0,0968	0,1177

Kaynak: TÜİK (1991-2009)

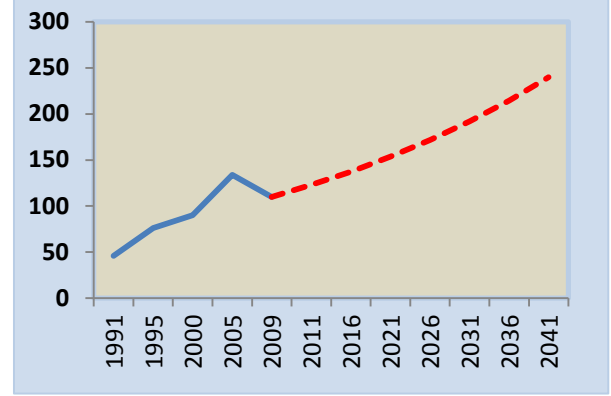
Güzelyurt İlçesi tarım verilerinden sebze üretime ilişkin 1991 yılından 2010 yılına kadar ekilen alan ve alınan ürün bağlamında elde edilen verilerin 5 yıllık büyüme oranları kapsamında değerlendirmesi ile geleceğe yönelik 30 yıllık üretim kapasitesi öngörülerine bakıldığında; yaprağı yenen sebzelerde bir düşüş olacağı tahmin edilmektedir. Baklagil sebzeler, meyvesi yenen sebzeler ve soğansı yumru-kök sebzelerin üretiminde ise artış olacağı öngörülmektedir (Tablo 5.1.2.5).

Şekil 5.1.2.10. Güzelyurt Yaprağı Yenen Sebzeler Üretimine (Ton) Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)**Şekil 5.1.2.11. Güzelyurt Baklagil Sebzeler Üretimine (Ton) Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)**

Şekil 5.1.2.12. Güzelyurt Meyvesi Yenen Sebzeler Üretiminin (Ton) Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)

Şekil 5.1.2.13. Güzelyurt Soğansı-Yumru-Kök Sebzeler Üretiminin(Ton) Gelecek Otuz Yıllık Öngörüsü (2010-2041)

5.2 KIRSAL YERLEŞİMLER VE GELENEKSEL MİMARİ YAPIYA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

5.2.1 Kırsal Yerleşimlerin Değerlendirilmesi ve Öneriler

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi içerisinde yer alan kırsal yerleşmeler için gelişme stratejilerinin amaç-hedef-plan kararları bütünü içinde değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik koruma amaçlı bölge gelişme stratejilerinin de alanın sahip olduğu potansiyeller çerçevesinde belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Ihlara Özel çevre Koruma Bölgesi değerlendirildiğinde geliştirilecek stratejilerin;

1. Alanın güçlü yönleri ile çevreden gelen fırsatları eşleştiren,
2. Güçlü yönleri kullanılarak dış tehditleri bertaraf eden,
3. Fırsatları değerlendirmek amacıyla yönelik olarak zayıf yönleri ortadan kaldırmayı hedefleyen,
4. Zayıf yönlerin dış tehditlerin etkili olmasını kolaylaştırmasını engelleyen nitelikte olması kaçınılmazdır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, bölgenin ekonomik sürdürülebilirliğinin mevcut sektörlerin geliştirilmesi ile sağlanmasının gerekliliği ortadadır.

ÖÇK Bölgesi içerisinde yer alan en önemli yerleşme Ihlara Beldesidir. Ihlara'nın mevcut ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Yerleşme içerisinde Roma ve Bizans dönemlerinden kalma çok sayıda kilise kalıntısı vardır. Ihlara Vadisi için gerçekleştirilen günübirlik turizm tur güzergâhının içine alınması durumunda, yerleşmenin bu potansiyeli kültür turizmi çerçevesinde değerlendirilebilir ve bu yolla yerel ekonomiye bir ivme kazandırılabilir. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için yerleşmede kapsamlı bir restorasyon çalışmasının yapılması gerekmektedir.

Ihlara Vadisi boyunca lineer olarak yayılan Selime yerleşmesinin özgün dokusunu ruhsatsız yapılar kısmen bozmuştur. Organik düzende yerleşen özgün taş binalar ise belli ölçülerde korunmuştur. Yerleşmenin sahip olduğu mimari ve tarihi değerler (kilise kalıntıları) turizmin gelişmesi açısından önemli bir potansiyel olmakla birlikte ekonomik açıdan gelişmeyi hızlandıracak itici bir güç niteliği taşımamaktadır. Bu nedenle beldede devam ettirilmekte olan tarım ve hayvancılık desteklenebilecek ekonomik faaliyet kolları olarak öne çıkmaktadır

Yaprakhisar yerleşmesi içerisinde yer alan Ziga Kaplıcaları köyün gelişmesi açısından önem taşımaktadır. Kaplıca suyunun kullanımı için yapılan 380 yatak kapasiteli tesis yatırımı, da bu potansiyelin kullanımı için önemli bir yatırımdır. Bu yatırımla köyün sağlık turizminde gelişmesi planlanmıştır. Ancak bu büyüklükte bir tesisin işletmeye açılması ile yerleşmede oluşacak değişimlerin kontrol altına alınması gerekmektedir.

Belisırma yerleşmesinde yer alan ve organik düzende gelişen özgün taş binalar genel olarak korunmuştur. Fakat bu yapıların bir kısmı eskimiştir. Köy jeolojik sakıncalı alan içerisinde yer alması nedeni ile “Afet Bölgesi” olarak ilan edildikten sonra yeni yerleşim bölgesine taşınmıştır. Ancak afet bölgesi sınırları içerisinde kalan konutlarda oturanlar da bulunmaktadır. Yerel halk arasında Belisırma yerleşmesinin sahip olduğu tarihi ve kültürel varlıkların (kiliselerin) korunması ve koruma-kullanma dengesi içerisinde turizme açılması ve bu yolla bölgenin yerel ekonomisini geliştirileceği beklentisi yüksek olmakla birlikte, alanın ekonomik kalkınmasının turizm sektörü ile gerçekleşmesi olasılığı düşüktür.

5.2.2 Geleneksel Mimari Dokuya İlişkin Değerlendirme ve Öneriler

5.2.2.1 Tarihi ve Kültürel Değerlerin Sürdürülebilirliği

Araştırma alanında 2 köy (Yaprakhisar, Belisırma) ve 2 belde (Selime, Ihlara) bulunmaktadır. Gerek bu yerleşmeler, gerekse yerleşmelerin yakın çevresi tarihi ve kültürel değerler açısından incelendiğinde; yukarıda da belirtildiği gibi çoğu ibadet amacıyla oluşturulan değişik işlevlere sahip “kamusal yapılar” ile, barınma amacıyla yapılmış “konutlar” iki ana yapı gurubu olarak görülmektedir.

5.2.2.1.1 Kamusal Yapıların Güçlülük/Zayıflık Analizi

- **Yapıların Güçlü Yanları**

1. Tüm Kapadokya’ya hakim olan mekan anlayışının özgün örnekleridir. İç mekanlarda yer alan duvar resimlerinin Kapadokya örneklerinden ayrı ve Ihlara’ya özgün bir portföy içermesi önemli bir özellik olarak görülmektedir.
2. Bu yapıların büyük bir bölümüne kolay ulaşılabilirliktedir.

- **Yapıların Zayıf Yanları**

1. Yapıların bir bölümüne zorlukla ulaşılabilir,dir,
2. Gerek ana kaya gövdelerinde, gerekse iç mekanlarda yer alan duvar resimlerinin korunmasına ilişkin hemen hiçbir önlem alınmamıştır. Bu husus, gerek mekansal gerekse süsleme elemanların giderek yıpranması ve kaybolması sonucunu getirecektir,
3. Yapıların güvenliğini sağlayan hiçbir mekanizma bulunmamaktadır. Ihlara Beldesi'nde ve Belisırma Köyü'nde kiliseler bölgesine girişte birer bilet gişesi yer almaktaysa da, bu noktalardan itibaren herhangi bir denetim olduğunu söylemek çok zordur. Bu konudaki alt yapı, Yaprakhisar Köyü'nde ve Selime Beldesi'nde hiç yoktur. Yapılar orada yaşayan yerli halkın ve doğanın “iyi niyeti” ne terk edilmiş durumdadır. Örneğin Yaprakhisar'da bulunan ve kaya oyma bir harimi bulunan mescit dahi terk edilmiştir ve giderek niteliklerini yitirmektedir.
4. Gerek yerli gerekse yabancı ziyaretçilerin alanı ve yapıları tanımalarına yönelik yönlendirme ve bilgilendirme elemanları yok denecek kadar azdır. Mevcut bazı elemanlar ise yörenin nitelikleriyle bağdaşmayacak düzeyde ilkel ve niteliksizdir.

5.2.2.1.2 Konutların Güçlülük/Zayıflık Analizi

- **Yapıların Güçlü Yanları**

1. Hemen her yerleşme değişik tipolojiler sunmaktadır ve bu bağlamda zengin bir geleneksel konut portföyüne sahiptirler,
2. Konutların bir bölümü, “**cephe mimarisi**” ne sahiptir. Bir diğer deyişle sokağa bakan cephe yörenin süsleme öğelerini, çıkmalarını, profilli siltmelerini içermektedir. Diğer cepheler ise çoğunlukla moloz taş düz örgü ile bırakılmıştır. Süslemeli cephelerin çoğunlukla korunduğu gözlenmiştir.
3. Mekan içlerinde yer alan seki, kandillik, dolap, niş gibi mimari elemanlar yapıların bir bölümünde hala izlenebilmektedir.

- **Yapıların Zayıf Yanları**

1. Yukarıda da değinildiği gibi, yerleşmelerin özgün mülkiyet desenini okumak giderek zorlaşmakta, yerleşmelerin kimi bölümlerinde olanaksız hale gelmektedir. Bunun nedenleri arasında avlu duvarlarının kaldırılması, birden fazla kitlenin birleştirilerek tek yaşam birimi haline dönüştürülmesi yer almaktadır.
2. “**İmar(!)**” uygulamaları nedeniyle, Yaprakhisar Köyü'nün güneyinde iki yapı gurubu arasında izlenen özgün taş kaplamalı yol ise; Ihlara dışındaki diğer yerleşmelerde izlenebilen tek özgün ulaşım elemanıdır.
3. Yörenin özgün mekansal anlayışını, yapım teknolojilerini ve malzeme kullanımını içeren hala oldukça fazla sayıda yapı vardır. Ancak bu yapılar bakımsızlık, yaşamın gerektirdiği değişikliklerin bilinçsizce ve oldukça tahripkar ölçüde

gerçekleştirilmesi, koruma konusundaki üst düzey kültürsüzlük ve bilinçsizlik gibi nedenlere bağlı olarak giderek yıpranmakta ve nitelik yitirmektedir.

4. Aynı nedenlere dayalı olarak, “**harabe**” haline gelen yapı sayısının da giderek artmakta olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır.
5. Konutlarda “**hijyenik**” koşullar çağımız insanının gereksinmelerinin çok altındadır. Belisırma Köyü’nde temiz su tesisatı olduğu söylenmekteyse de; içme ve kullanma suyu hala dereden ya da çeşmelerden temin edilmektedir. Pis suya ilişkin alt yapının ise, hiçbir köyde bulunmadığı öğrenilmiştir.
6. “**Yeni yapılaşma**” iki yönüyle tüm yörenin en olumsuz girdisini oluşturmaktadır. Yeni yapılaşma iki değişik türde izlenmektedir. Bunlardan ilki mevcut bir geleneksel yapıya yatayda ya da düşeyde eklenen mekanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Eklenen mekanların mimari niteliği, kullanılan malzeme ve uygulanan yapım tekniğinin, eklendiği geleneksel mekanla hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. Bir diğer deyişle mal sahipleri geleneksele karşı saygılı davranmamakta , “**ucuz**”u ve “**kolay**”ı yeğlemektedir. Bu nokta da koruma kültürünün yokluğu ile parasal olanakların elvermemesi iki önemli faktör olarak görülmektedir. Yeni yapılaşmanın diğer ayağı boş parsellerde gerçekleştirilen yapılardır. Bir kaç örnek dışında bu yapıların çevresinden tümüyle kopuk, topoğrafyayı ve geleneksel yerleşmenin dokusal ve yapısal özelliklerini yok sayan bir “**kitsch**” anlayışla yapıldığı gözlenmiştir.

Bu iki güçlülük ve zayıflık analizi, aynı analizin yerleşme ölçeğinde yapılmasına da olanak sağlamaktadır. Şöyle ki:

Ihlara Beldesi dışındaki 3 kırsal yerleşmede planlı bir “**imar**” olgusundan bahsetmek olası değildir. Ihlara’da ise; beldeye Belisırma’dan gelen ve Güzelyurt’a devam eden ve belde meydanını da içeren ana ulaşım yolunun daha düzenli olduğu söylenebilir.

Yöreye ziyarete gelenlerin geleneksel yerleşme dokusu ve onun bileşenleri olan yaşam birimleri ile ilgilenmedikleri gözlenmiştir. Bir diğer deyişle, kuramsal olarak anıtsal yapılar (kiliseler, manastırlar, türbeler vb.) kadar önemli, onlar kadar yörenin kültürel mirasının parçası olan konut alanları tümüyle ikinci planda kalmışlardır. Belisırma’da bulunan iki pansiyon (bunlar da geleneksel yapıları bozarak gerçekleştirilmişlerdir) ile Ihlara’da bulunan 1-2 pansiyon ve bir lokanta dışında ziyaretçilere hizmet sunacak bir geleneksel mekan ve alan bulunmamaktadır. Bir internet sitesinde bulunan, yöredeki eski muhtarlardan birinin anlattığı şu tablo, bir çok bilimsel gözlem kadar çarpıcı ve açıklayıcıdır:

"Ihlara Vadisi'ne yıllık ortalama 200 bin civarında yerli ve yabancı turist geliyor. Turistler, merdivenlerden inerek Melendiz akarsuyunun iki tarafındaki kayadan oyma kilise ve evleri gezmekteler. Turistlerin bir kısmı da vadinin tamamını yürüyüş yaparak geçmektedirler. Ihlara Vadisi'ne turlarla gelen yabancı turistler ise yemekler için vadinin ortasında yer alan Belisırma Köyü'ndeki restoranları seçmekteler. Yaz mevsiminde akarsu üzerine kurulan masalarda yemeklerini yiyen turistler; Belisırma'nın

büyüleyici güzelliğinden etkilenirken, köydeki kayadan oyma kiliseleri ve bezirhaneyi de ziyaret etmekte."

Her yıl onbinlerce yabancı turist ziyaret ettiği Belisırma'daki 4 restoranda, turistlerin en fazla fırında balık yemeğini seçtiğini anlatan, "Turistler akarsuyun üzerine kurulan şark köşelerinde dinlenirken, suyun serinletici etkisinde balıklarını yemekte. Yabancı turist için Kapadokya turunda Belisırma'nın ayrı bir anısı var" diye konuştu.

Yabancı turist anısında Belisırma'da yediği balığın kalması, değerlendirilmesi gereken ciddi bir gözlemdir.

5.2.2.2 Kırsal Nitelikli Yerleşimlerin Yaşatılması ve Gelişmesine İlişkin Planlama Önerileri

5.2.2.2.1 Kabuller

Planlama önerilerinin ayrıntısına geçmeden önce, bazı kabullerin yapılması doğru olacaktır. Bu kabuller, daha sonra belirlenecek ilke ve müdahale biçimlerine esas oluşturacaktır:

İlk kabul, planlama sözcüğünün sadece bir fiziksel planlama olarak anlaşılması; yapıların onun sahipleri ve kullanıcıları ile birlikte ele alınması olarak tanımlanmıştır. İhlara özelinde “**sahip**” ve “**kullanıcı**”sı bulunmayan bir dizi kilise vb. anıtsal nitelikli yapı ve yapı gruplarının “**devlet malı**” olarak değerlendirilmesi esastır. Buna karşın barınma amacıyla kullanılan konut birimleri ise “**özel mülkiyet**”e konudur. Bu durumda, koruma ve geliştirme önlemlerinin “**insan**”ı da içerecek bir kapsamda ele alınması ilke olarak benimsenmelidir.

İkinci kabul, kültürel mirasın korunması, geliştirilmesi ve kullanılmasının amaç, turizmin bu sürecin gerçekleştirilmesi için kullanılan bir araç olduğudur. Özellikle İhlara örneğinde turizmin yeri ve olası katkısı yadsınmamaktadır. Ancak tüm koruma, iyileştirme ve geliştirme süreçlerinin “**turist**”e yönelik tasarlanmaması, öncelikli olarak yöre sakinlerinin yaşam düzeylerinin yükseltilmesinin amaçlanması yeğlenmelidir.

Üçüncü kabul, yeni kullanım önerilerinin; yapı, doğal oluşumlar ve açık mekanların taşıma kapasitelerinin belirlenmesine yönelik kapsamlı bir alan çalışması üzerine kurgulanması örneğidir.

Dördüncü kabul, her ferdin geleceğini turizme bağladığı, bağlamak istediği ya da bağlamaya yönlendirildiği bir ortamın sürdürülebilir olmadığıdır. Uzun yıllardır başka üretim biçim ve ilişkileri ile (örneğin tarım, hayvancılık vb.) yaşamlarını sürdüren bir topluma, tek sektörlü bir yeni ilişki kabul ettirilmeye çalışılmamalıdır.

5.2.2.2 Mevcut Değerlerin Potansiyelleri

- **Mevcut Anıtsal Nitelikli Yapıların Potansiyeli**

Selime - Ihlara beldeleri arasında, yaklaşık 14km. uzayan Ihlara Vadisi; içerdiği 100'den fazla kilise, manastır ve değişik amaçlarla kullanılmak üzere kayaya oyulmuş diğer mekanlarıyla Kapadokya kadar, Dünya Miras Listesine girmeye hak kazanmış bir alandır. Kiliselerde yer alan süsleme programlarının Kapadokya kiliselerinden farklı olması, önemli bir avantajdır. Bu dönem yapılarının yanında az sayıda da olsa, XIV. yüzyıldan itibaren yapılmış cami, türbe vb. yapıların da yer alması kültürel sürekliliğin göstergesidir.

Özetle; bakımsızlık, zor ulaşılabilirlik, bilgilenememe gibi kimi olumsuzluklar olsa da Ihlara'nın anıtsal yapı stoku birinci derecede önemlidir.

- **Mevcut Doğal Yapının Potansiyeli**

Vadiye çok yakın olan Hasan Dağı ve çevresi, I. ve II. jeolojik zamanlarda oluşmuştur. Neojen (Genç Tersiyer) ve IV. zamanda oluşan yükselmelere karşın, havzalar oldukça düşük kalmıştır. Hasan Dağı volkanının püskürmesine neden olan tektonik hareketler sonunda, çevre yüzeyini geniş bir volkanik tabaka kaplamıştır. Aynı hareketler sırasında kalkerin basınç ve sıcaklık etkisiyle yarattığı kırık hattan çıkan doğal sıcak su; Yaprakhisar ve Ihlara arasında bulunan Ziga Kaplıcaları'nda izlenmektedir. Volkanik püskürtme sonucu oluşan tüf taşları, rüzgar, erozyon ve diğer doğa etkenleri ile aşınmış; Selime ve Yaprakhisar'daki değişik görünüm ve renklerde Peri Bacaları'nı yaratmıştır. Ihlara Vadisi boyunca ilerleyen Melendiz Çayı da bir çökmenin sonucu oluşan kanyonu oyarak, daha büyük bir derinlik kazanmıştır.

Vadi tabanı, Melendiz Çayı'nın da etkisiyle çok değişik ve zengin bir flora içermektedir. Burada izlenen bitkilerin çoğu su kenarında yetişen ve yöreye özgü bitkilerdir. Vadi içinde yapılacak bir yürüyüş; kaya oluşumları, Melendiz Çayı ve floranın yarattığı uyumlu birlikteliği göstermektedir.

Tüm bu girdiler, üst düzeyde değerler içeren bir doğayı işaret eder. Yapılan gözlemlere göre, doğa niteliklerini yitirmemiştir ve küçük ölçekli düzenlemelerle çekiciliğini devam ettirebilecektir.

- **Mevcut Yapı Stoku'nun Potansiyeli**

Mevcut yapı stokunun potansiyeline ilişkin şu gözlem ve değerlendirmeler yapılmıştır:

Bu raporda yer alan Mimari Yapı Envanteri'nde de görüleceği gibi; araştırma konusu yerleşmelerde bulunan geleneksel doku ve onun bileşenleri olan yapılar, açık alanlar vb. önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Ancak bu yapılar, değişik nedenlere bağlı olarak

geleneksel niteliklerini önemli ölçüde yitirmiştir. Bu bir potansiyel kaybı olarak değerlendirilmektedir.

Korunması gerekli geleneksel yapılar, bizden önceki bir kültürün talebi doğrultusunda biçimlenmiştir. Bu biçimlenme, günümüz çağdaş gereksinmelerine (özellikle turizm sektörünün talepleri düşünüldüğünde) büyük oranda karşılık vermemektedir. Geleneksel yapıların çoğunlukla tek ya da iki yaşam mekanı içermesi, ıslak mekanlarının olmaması, ya da yapı dışında avlu ya da bahçede çözümlenmesi, günümüz kullanımları için önemli bir handikaptır. Bu olumsuzlukların düzeltilmesi için yapılacak müdahaleler ise; yapı ve açık alanların özgün niteliklerini bozabilecektir.

Hangi amaç ve guruba yönelik olarak ele alınırsa alınsın, Ihlara Vadisi yerleşmelerindeki konut stokunun en önemli sorunu; çağdaş konfor koşullarının (banyo, mutfak, tuvalet) ikelliği ya da yokluğudur. Bunun süreç içinde radikal önlemlerle çözümlenmemesi halinde, geleneksel yapılar hangi amaca yönelik olursa olsun kullanılamayacaktır. Bugünkü kullanımın bir zorunluluktan kaynaklandığı açıktır.

5.2.2.2.3 Araçlar

Bu araştırmanın amaçları arasında yer alan “**Kırsal Nitelikli Yerleşimlerin Yaşatılması ve Gelişmesine İlişkin Planlama Önerileri**” ne geçmeden önce, mevcut yasal ve finansal araçların gözden geçirilmesinde yarar görülmektedir.

- **Yasal Araçlar**

Kültürel ve doğal değerlerin korunması, onarılması ve kullanılması konularındaki usul ve esasları belirleyen ana belge 2863 sayılı “**Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası**” dır. Bu yasa uyarınca oluşturulan ve Ülkemizdeki koruma eylemlerinde uygulanacak ilkeleri belirleyen; “**Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu**”nun ilke kararları da bir diğer önemli kaynaktır.

Bu bağlamda Özel Çevre Koruma ile ilgili mevzuatın da önemli hükümler içerdiği unutulmamalıdır.

Bu kaynakların incelenmesi, Ihlara olarak anılan coğrafyada bulunan kültürel ve doğal değerlerin korunması, onarılması ve kullanılması için yeteri açıklıkta yazılmış; konunun hemen her yönüne açıklık getirmiş bir mevzuat olduğunu gösterecektir. Bir diğer deyişle Ihlara Vadi ve yerleşmeleri ile yöre halkının özlenen bir düzeye kavuşması için yasal bir sakınca ya da eksik bulunmamaktadır.

- **Parasal Araçlar**

Aynı mevzuat kültürel ve doğal değerlerin korunması ile ilgili olarak değişik parasal kaynaklar tanımlamışlardır. Bu kaynaklar iki ana başlık altında incelenebilir:

a. Özel ve Tüzel Kişilerin Kaynakları

1. Özel hukuka tabi, özel ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları için, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan yardım,
2. Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının restorasyonu amacıyla verilen Toplu Konut Kredileri,
3. Özel ve tüzel kişilerin kendi özkaynakları.

b. Yerel Yönetimlerin Kaynakları

1. Belediye ve İl Özel İdarelerinin kendi bütçelerinde korumaya ayırdıkları özkaynakları,
2. Belediyelerin koruma alanında hizmet vermesi için oluşturulan, “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı”,
3. Koruma Amaçlı İmar Planlarının Yapımı İçin Öngörülen Ödenekler.

Görüldüğü gibi, 2004’den günümüze değin oluşturulan yeni mevzuat, oldukça çeşitli ve değişik koşullu parasal kaynaklar yaratmıştır. Özellikle yerel yönetimlerin küçük ve orta ölçekli projeleri için parasal kaynak sorunu kalmamış, ya da azalmış sayılmalıdır.

Yukarıda olabildiğince özet olarak verilen kabuller, potansiyeller, kaynaklar, hangi planlama önerilerinin hayata geçirilmesine olanak tanımaktadır? Bir diğer deyişle, İhlara olarak bilinen ve tanınan coğrafyanın yaşatılması ve geliştirilmesi için hangi önlemler tasarlanmalıdır? Bu sorulara yanıt olacak öneriler getirmeden önce, yörede yapılan bir sohbeti aktarmak doğru olacaktır. Kasaba’nın ileri gelenlerinden, uzun yıllar büyük kentlerde yaşamış, kasabada mülk sahibi ve çevre sorunlarını olabildiğince teşhis edebilen bir kişi, sohbetin başlangıcında “*Devlet gelse, eski evleri onarsa, vadiye çeki düzen verse, kasabaların yollarını yapsa, onarılan evleri turizm amaçlı kullanmak için bize kiralsın*” önerilerini getirmiştir. Kendisine devletin buna gücünün yetmeyeceği söylendiğinde, “*o zaman buralar böyle kalır*” yanıtı alınmıştır. Olasılıkla araştırmanın yapıldığı, 4 yerleşmede yaşayanların da yaklaşımı budur. Bu tablo; mevcut mevzuat, parasal kaynaklar, yörede izlenen yaşam biçimi, gelir kaynakları vb. de göz önüne alındığında; “**iyi etüt edilmiş bir mevcut durum üzerine kurgulanan**”, “**sağlıklı**”, “**gerçekçi**”, “**uygulanabilir**” bir planlama için öneri getirmek biraz abartılı da olsa; neredeyse “**gereksiz**” ve “**olanaksız**” hale gelmektedir.

Şöyle ki:

1. Yörenin mevcut geleneksel yapı stokunun mimari ve strüktürel nitelikleri, konut ve küçük ölçekli perakende ticaret kullanımını dışındaki kullanımlar için uygun değildir. Bu nedenle, örneğin kalıcı bir turizm işlevine tahsis edilmeleri uygun değildir. Bu husus, yeterli parasal kaynak bulunduğu da fazla değişmeyecektir.
2. Mevcut geleneksel konutların onarımı ve çağdaş konfor koşullarına kavuşturulması esaslı onarım gerektirdiği takdirde; mevcut mal sahipleri ya da kullanıcıların üstlenmeyeceği mali ve teknik yükler gerektirir. Bu yükü devletin yüklenmesi öngörülüyorsa, çözüm yoktur.
3. Geleneksel konutların bulunduğu mahallelerde alt yapı hemen hemen hiç yoktur, ya da yeterli değildir. Bir yerel yönetim görevi olan altyapının ülkedeki belediyelerin bütçeleri düşünüldüğünde; örneğin Selime Belediyesi'nin, Selime'nin tüm alt yapı sorunlarını çözmesi beklenemez.
4. Kamu mülkiyetindeki taşınmaz kültür varlıkları, sahiplilik açısından daha büyük güvence altındadır. Gerek merkezi otoritenin, gerekse yerel otoritelerin kaynakları daha güçlüdür ve misyonlarının arasında “koruma” önemli bir yer tutar. Geleneksel konutlar için durum daha “ciddi”dir. Günlük yaşamı için gerekli kaynağı bulamayan bir mülk sahibinin, esaslı bir onarım sürecinden başarı ile çıkması beklenemez. Yasalarda öngörülen fonlar ise ancak belli bir sayıda mal sahibine yardımcı olabilmektedir.
5. Devletin mülkiyetinde bulunan kilise ve manastırların tümünün sürekli koruyucu önlemlerle yaşamlarının uzatılması, çevre emniyetinin sağlanması, yönlendirme ve bilgilendirme levhaları konması, ziyaretçilerin minimum gereksinimlerini karşılayacak nitelik ve kalitede teknik alt yapının yapılması, Ülkenin benzeri kültürel mirasının nitelik ve niceliği düşünüldüğünde olanaksız görülmektedir.

Bu tablo; kısa ve orta vadede İhlara Vadisi ve yerleşim yerlerinde “noktasal” müdahalelerin dışında, koruma ve geliştirme adına büyük eylemlerin gerçekleştirilemeyeceğini göstermektedir.

5.3 GENEL POLİTİKA YÖNELİMLİ ÖNERİLER

Sonuç olarak doğa ve kültürel koruma düşüncesi, sürdürülebilir gelişmeyi ve kalkınmayı engelleyici bir yaklaşımla değil, tersine özellikle içerik ve ivme kazandırıcı bir niteliğe sahip olmalıdır. Bu nedenle, korumanın, sürdürülebilir yaşam için çok yönlü ortak bir sorumluluk getirdiğini, kamu yararına ve çevreye hizmet verebilecek, toplumu çağdaşlık ve evrenselliğe götürebilecek bir süreç olduğu anlaşılmalı, algılanmalı ve uygulanmalıdır. Bu açıdan da, korunan doğal alanlarda kaynak ve kullanıcı arasındaki hassas olan koruma-kullanma dengesinin sağlanabilmesi ve turizm potansiyelinin en iyi şekilde değerlendirilmesi için katılımcı yönetim planlarına özen gösterilmelidir.

Öneriler

- Doğal ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi bağlamında, topluma sağlayacağı yararlar kapsamında bir bilinç ve duyarlılık oluşturulmalıdır.
- Korumacı yaklaşım, her türlü ranttan arındırılmış bir Devlet Politikası çerçevesinde oluşturulmalıdır.
- Çevre korumanın göz önünde tutulduğu, çevreci değerleri benimsemiş konaklama tesisleri (yerel mimari, su ve enerji tasarrufu, vb.) tercih edilmelidir.
- Girişimcilerin yatırımlarını doğaya zarar vermeyecek şekilde planlamalarına destek olmak gereklidir.
- Kaynak kullanımında "koruma-kullanma dengesi" esas alınmalıdır.
- Bu alanların planlanması sadece koruma ve faydalanmanın yasaklanması üzerine odaklandırılmamalı, alana ilişkin faydalanmalara yönelik açılımlar da sunulmalıdır. Bölgenin doğal ve kültürel değerleriyle uyumlu yeni iş olanakları sağlanmalıdır. Agri-turizm kapsamında yürütülebilecek etkinlikler çeşitlendirilmelidir.
- Özel Çevre Koruma bölgelerinde yasal boyuttaki çelişkiler-çatışmalar giderilmeli ve birbirleriyle çelişik olan uygulamalardan sakınılmalı, tutarlılık sağlayıcı çözümler üretilmelidir
- Bölge insanı mağdur edilmeden sorunlara çözüm aranmalı ve mağduriyetlerine tepki olarak alana çok yönlü zarar vermeleri önlenmelidir
- Bu tür alanların etkin korunmasına ve kullanımına ilişkin kaynak kullanıcıları ve yöre insanların bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi konusunda başta sorumlu kurum ve kuruluşlar olmak üzere yerel ve ulusal ölçekteki sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve diğer ilgi gruplarının katılımcı oldukları ortak çalışmalar yürütülmelidir.
- Bu tür alanların planlama ve yönetim stratejileri geliştirilirken tüm paydaşların aktif katılımı ve katkısı sağlanmalıdır.
- Alanın bütüncül bir yaklaşımla korunabilmesi hedeflenmeli ve bu konudaki çalışmalar desteklenmelidir.
- Bu alanların planlama çalışmalarında üniversiteler ve diğer Ar-Ge kuruluşlarından mutlaka destek alınmalıdır.
- Bu alanların 5 yıllık süreçler içinde izleme ve değerlendirmeleri yapılarak koruma çabalarının başarıları veya başarısızlıkları saptanmalı, buna bağlı yönlendirmeler yapılmalıdır.